

๐. การศึกษาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม

การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

๑๖/๑๑/๒๕๒๙

ปริญญานิพนธ์

ของ

อาคม จันทสุนทร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาชุมชนบัณฑิต

กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๐-8 S.A. 2529

161380

บทคัดย่อ

บทคัดย่อภาษาไทย

การศึกษาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

บทคัดย่อ

ของ

อาคม จันทสุนทร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาทุญ์บัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2529

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่ง และศึกษาเหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทจำนวน 92 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในเขตการศึกษา 7 จำนวน 56 โรงเรียน และโรงเรียนในเขตการศึกษา 11 จำนวน 36 โรงเรียน ในการศึกษาได้รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากโรงเรียนทั้ง 92 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามนักเรียน แบบสอบถามครู และแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียนจากนักเรียนโรงเรียนละหกกคน ครูโรงเรียนละหกกคน และผู้บริหารโรงเรียนละหนึ่งคน และได้รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากโรงเรียน จำนวน 15 โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชน การสังเกตสภาพโรงเรียนและการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนและการถามความเห็นของครู โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นลำดับขั้นสำหรับข้อมูลในเชิงปริมาณ และการประมวลสรุปผลสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทได้แก่ เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนและด้านการบริการชุมชน จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. เป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษา

แก่ประชาชน และบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียนเป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านการบริการชุมชน

ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน สำหรับในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้แก่ เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกของโรงเรียน ในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้แก่ จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน และในด้านการบริการชุมชนมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้แก่ สภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกของโรงเรียนและบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

เหตุผลที่ปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนนั้น ในด้านเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมีเหตุผลคือ เจตคติที่ดีของนักเรียนทำให้นักเรียนมีความรู้สึก โน้มเอียงในการปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนใจ ร่วมมือและรับผิดชอบ เจตคติที่ดีของครูทำให้ครูมีความรู้สึก โน้มเอียงในการปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจ เต็มใจเสียสละเพื่อส่วนรวมและมีความรับผิดชอบต่อการจัดกิจกรรม สภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกของโรงเรียนที่มีเพียงพอและสะดวก ทำให้การจัดกิจกรรมมีความคล่องตัว รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและทำได้ในขอบเขตที่กว้างขวาง จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. มากขึ้น ทำให้บุคคลในโรงเรียนมีประสบการณ์ แนวทางทิศทาง และเข้าใจปัญหาในการจัดกิจกรรมได้ดีขึ้น และบรรยากาศการบริหารงานที่ดีของโรงเรียนมีผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียน ขวัญ และความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนซึ่งทำให้การดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นอย่างดี

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

A STUDY OF IN-SCHOOL FACTORS AS SUCCESS INDICATORS
OF COMMUNITY DEVELOPMENT ACTIVITIES IN THE
SECONDARY SCHOOL FOR RURAL DEVELOPMENT

AN ABSTRACT

BY

AKOM CHANTASOONTORN

A dissertation submitted in partial fulfillment of the
requirements for the Doctor of Education degree
at Srinakharinvirot University

February 1986

The purposes of this study were to find out the in-school factors as success indicators of community development activities in the secondary schools for rural development, the priorities of factors and the reasons for the relationship between the factors and the community development activities of the schools.

The sample of this study included 92 schools, consisting of 56 schools in Educational Region 7 and 36 schools in Educational Region 11. These schools were under the Secondary School for Rural Development Project. The Questionnaires were sent to six students, six teachers, and one principal in each of the 92 schools to collect qualitative data; the interviews of principals, teachers, students and community members, the observation of the school condition and community development activities provided by schools, and the open-ended questionnaires for seeking opinions of teachers were used in 15 schools to collect qualitative data. The stepwise multiple regression analysis and an inference of the qualitative data were also used in the study.

The findings showed that the student's attitude towards the community development activities provided by the school was a success indicators in regard to the instructional activities for students. The teacher's attitude towards the community development activities provided by the school was a success indicators in regard to the instructional activities for students. The condition of school facilities was a success indicator in regard to the instructional activities for students and the services to the community. The number

of years in which the school had been carrying out the project was a success indicator in regard to the educational activities for community members. The administrative atmosphere of the school was a success indicator in regard to the educational activities for community members and the services to the community.

The priorities of the success indicators of the community development activities in the aspect of the instructional activities for students were the teacher's attitude towards the activities, the student's attitude towards the activities and the condition of school facilities respectively. In the aspect of the educational activities for community members, the priorities were the number of years that the school had been carrying out the project activities and the administrative atmosphere in the schools respectively. In the aspect of the services to the community, the priorities were the condition of school facilities and the administrative atmosphere of the school respectively.

The reasons for the relationship of success indicators of the community development activities of the school with the community development activities of the school were as follows. In regard to the student's attitude towards the activities, it was found that the positive attitudes of students were likely to have a tendency to work attentively, cooperatively and responsibly. The teacher's positive attitude towards the activities were likely to have a tendency to work attentively, willingly, responsibly, devotedly, and creatively.

The condition of school facilities made it possible to expedite activities dynamically, actively, efficiently and in a greater extent. The number of years that the school had been undertaking the project provided them with experience, conceptual framework, direction, and good perception of problems in carrying out the activities. The administrative atmosphere had the effect on school working systems, the morale and cooperation of the school personnel which would result in effectiveness and efficiency of the activities.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปัตติของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....ประธาน
.....กรรมการ
.....กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
.....กรรมการ
.....กรรมการ
.....กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างดียิ่ง จาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร โคตรบรรเทา รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุรณ์ ชิตพงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลัช จงสืบทันท์ นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จบริบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง อธิบดีกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า และได้อนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยให้ได้รับความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย ผู้ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ยิ่งแก่การวิจัยนี้ และขอขอบพระคุณ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ซึ่งได้เป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยทั้งในโรงเรียนทดลองเครื่องมือวิจัยและโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ เพื่อน พี่ และน้อง ที่ได้ช่วยเหลือในการดำเนินงานเกี่ยวกับการทำเครื่องมือวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดพิมพ์รายงานวิจัยจากหน่วยงานต่าง ๆ กล่าวคือ จากหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา โครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน (RIT) หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6 วิทยาลัยครูเทพสตรี โรงเรียนโคกกะเทียมวิทยาลัย และโรงเรียนจังหวัดทหารบกธนบุรี ซึ่งนับเป็นผู้มีพระคุณแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมากที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงในที่สุด

อาคม จันทสุนทร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	14
ความสำคัญของการวิจัยนี้	14
นิยามศัพท์เฉพาะ	15
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
เอกสารที่เกี่ยวข้อง	17
ความหมายของการพัฒนาชุมชนและชนบท	17
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท	22
การศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชน	32
ปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	74
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท	74
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชน	78
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในโรงเรียน	102
สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัย	125
สมมุติฐานในการวิจัย	125
3 วิธีดำเนินการวิจัย	127
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	127
ประชากร	127
กลุ่มตัวอย่าง	127

ตัวแปรในการศึกษา	129
การสร้างเครื่องมือและเครื่องมือในการวิจัย	130
การสร้างเครื่องมือ	130
เครื่องมือในการวิจัย	130
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	138
การหาค่าของตัวแปรในการวิจัย	138
การวิเคราะห์ข้อมูล	142
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	143
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	149
ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ	149
การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น	149
การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ	160
ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ ...	165
เหตุผลในการเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของปัจจัย	169
เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียน ...	170
เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน..	174
เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชน	176
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	179
ความมุ่งหมายของการวิจัย	179
วิธีดำเนินการวิจัย	179
สมมุติฐานในการวิจัย	180
เครื่องมือในการวิจัย	181

การวิเคราะห์ข้อมูล	182
ผลการวิจัย	183
การอภิปรายผล	187
ข้อเสนอแนะทั่วไป	198
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย	201
บรรณานุกรม	204
ภาคผนวก	231
ภาคผนวก ก. โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	232
ภาคผนวก ข. เครื่องมือวิจัย	241
ภาคผนวก ค. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรายละเอียด	301
ภาคผนวก ง. สรุปความเห็นของครูจากข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับ ความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียน	309
ภาคผนวก จ. การวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือวัด ในการวิจัย	312
บทคัดย่อ	321
บทคัดย่อภาษาไทย	322
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	326
ประวัติผู้วิจัย	331

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลในเขตการศึกษา 7 และเขตการศึกษา 11	128
2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร	151
3 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร	154
4 ปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการเรียนการสอนนักเรียน	160
5 ปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ...	161
6 ปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน	163
7 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ ของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัด การเรียนการสอนนักเรียน	166
8 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ ของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้ การศึกษาแก่ประชาชน	167
9 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของ การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน..	167
10 สรุปปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท	184

ภูมิหลัง

การดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับสภาพ การพัฒนาประเทศในปัจจุบันที่มุ่งให้มีการพัฒนาชนบทอย่างจริงจัง และได้ผล และการที่โรงเรียน ได้ดำเนินการให้เกิดการพัฒนาชุมชน โดยใช้กระบวนการทางการศึกษานั้น นับเป็นการจัด การศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ และทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษาไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้ เพราะเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาและนโยบายของรัฐบาลด้านการศึกษาด้วย

ในด้านความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น จะเห็น ได้ว่า จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับตั้งแต่ฉบับที่ 3 (พุทธศักราช 2515-2519) เป็นต้นมาได้เริ่มมีนโยบายที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในชนบท และในฉบับที่ 4 (พุทธศักราช 2520-2524) มีนโยบายที่เน้นการกระจายผลผลิตและเพิ่มผลผลิตในชนบทให้ มากขึ้น และให้มีการกระจายบริการทางด้านบริการสังคมไปสู่ชนบทมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเริ่ม ดำเนินงานเกี่ยวกับแผนพัฒนาจังหวัดและโครงการสร้างงานในชนบทด้วย (โฆษิต บันเปี่ยมรัษฎ์ 2527 : 48-66) จนกระทั่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พุทธศักราช 2525-2529) ฉบับปัจจุบันก็มีนโยบายที่เน้นการพัฒนาชนบทที่เด่นชัดขึ้น ทั้งได้กำหนดเป็น เป้าหมายหลัก และเป็นสาระสำคัญส่วนที่หกในเก้าส่วนของแผน (สำนักงานคณะกรรมการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 ข. : 3-4, 13-14, 337)

สำหรับในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พุทธศักราช 2525-2529) นี้ ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาชนบทขึ้นโดยเฉพาะ ทั้งเป็นแผนห้าปีและแผนรายปี รวมทั้งมีการจัด ระบบบริหารการพัฒนาชนบท มีองค์การที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบลหมู่บ้าน โดยมีกระทรวงหลักสี่กระทรวงเป็น

กระทรวงสำคัญในการพัฒนาชนบทคือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข (ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2525 : 6-8) ดังนั้นการพัฒนาชนบทจึงมีความสำคัญอย่างสูงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในปัจจุบัน และในการที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงหลักกระทรวงหนึ่งในการพัฒนาชนบท หน่วยงานและโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีหน้าที่ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายและแนวทางการพัฒนาชนบทดังกล่าวด้วย

ในเรื่องความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการศึกษาของประเทศนั้นจะเห็นว่าการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อให้มีการพัฒนาชุมชนมีความสอดคล้องกับนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 (พุทธศักราช 2525-2529) ซึ่งได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาโดยทั่วไปว่า จะต้องมีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้ประสานสัมพันธ์กัน และช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นแหล่งบริการการศึกษาแก่ชุมชนด้วย ในส่วนนโยบายเกี่ยวกับมัธยมศึกษาโดยตรงได้เห็นว่า จะมีการกระจายการจัดตั้งสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาไปในชนบทที่ทุรกันดารมากขึ้น จัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ใช้ทรัพยากรในชุมชน รวมทั้งองค์การและสถาบันในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของโรงเรียน ตลอดจนจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผสมผสานสอดคล้องระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 7, 75-76)

สำหรับความสอดคล้องในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา กับนโยบายในด้านการศึกษารัฐบาลนั้นจะเห็นได้ตั้งแต่ต้นนโยบายของรัฐบาลในปีพุทธศักราช 2522 ซึ่งแถลงนโยบายด้านการศึกษาว่า จะเน้นการพัฒนาการศึกษาในชนบทเพื่อการอาชีพ ให้มีการกระจายทรัพยากรทางการศึกษาไปยังท้องถิ่นชนบท ปรับปรุงมัธยมศึกษาให้มีอาชีพมากขึ้น เน้นการประกอบอาชีพอิสระ และการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่น (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2522 ก. : 15-16) และในนโยบายทางด้านการศึกษาของรัฐบาลปัจจุบันได้เน้น "ให้การศึกษาช่วยส่งเสริมการประกอบอาชีพและการพัฒนาชนบท" (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2528 จ. : 7)

- เมื่อพิจารณาต่อมาถึงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการจะเห็นว่า ในปีพุทธศักราช 2522 ได้มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับหน้าที่ของโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้ทำหน้าที่สามประการคือ การสอนนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนตามหลักสูตร การให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษา หรือผู้ที่ต้องการความรู้บางอย่างเพิ่มเติม และ
- 3 การให้บริการแก่ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2522 ก. : 71-72) แต่อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายทั่วไป และไม่ได้รับการเน้นย้ำอย่างต่อเนื่องในระยะที่ผ่านมา จนกระทั่งได้มีการดำเนินงานโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ขึ้น จึงได้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2525 โดยกำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในโครงการ มพช. มีหน้าที่สามประการดังกล่าว พร้อมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติกิจกรรมตามหน้าที่ดังกล่าวไว้ด้วย (กรมสามัญศึกษา สำนักงานโครงการพิเศษ 2527 : 30-33)

นอกจากนี้ในปีพุทธศักราช 2528 กระทรวงศึกษาธิการยังได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาชนบทในส่วน of กระทรวงศึกษาธิการขึ้น โดยเน้นการพัฒนาชนบทที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ โดยระบุในวัตถุประสงค์ว่า เพื่อเร่งพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชนบทที่เหมาะสมกับท้องถิ่น รวมทั้งมุ่งพัฒนาในด้านความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของพลเมือง การมีคุณธรรม วัฒนธรรม รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาชนบทของรัฐ ตลอดจนการรู้จักช่วยเหลือตนเองและส่วนรวม (กระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 1) และกรมสามัญศึกษาจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาชนบทของโรงเรียนในสังกัดซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงในการพัฒนาชนบทดังกล่าวแล้ว แนวทางการพัฒนาชนบทของกรมสามัญศึกษาได้เน้นในหน้าที่ของโรงเรียนสามประการคือ การสอนและอบรมนักเรียนตามหลักสูตร การให้การศึกษาแก่ประชาชน และ การให้บริการชุมชนดังได้กล่าวมาแล้ว และยังได้ระบุวัตถุประสงค์ของแนวทางดังกล่าวว่า มุ่งให้เกิดการพัฒนาชุมชนและชนบทที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และมุ่งกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเอง ทำงานเป็นกลุ่มได้ และสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองให้สูงขึ้น (กรมสามัญศึกษา กองแผนงาน 2528 : 4-5)

จากผลส่อคล่องของการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินงานโดยโรงเรียนมัธยมศึกษา กับนโยบายในด้านต่าง ๆ ทุกระดับคงได้กล่าวมาแล้ว ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินงานให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง นอกจากนี้การให้โรงเรียนมัศึกษามีการพัฒนาชุมชนนั้นจะสามารถดำเนินไปได้อย่างดีด้วยเหตุผลสองประการคือ

1. ความเหมาะสมเกี่ยวกับสภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่จะทำให้สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนและชนบทได้ดีคือ โรงเรียนมัศึกษานั้นมีกระจายอยู่ทั่วประเทศ ทั้งในเมืองและชนบททั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับตำบล และในปัจจุบันโรงเรียนมัศึกษามีส่วนมากจะอยู่ในชนบท รวมทั้งการขยายจำนวนโรงเรียนก็จะขยายไปเปิดในชนบทให้มากขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนมัศึกษามีส่วนใหญ่มักจะตั้งอยู่ในจุดที่เป็นศูนย์กลางของท้องถิ่น และมีความพร้อมทั้งด้านสิ่งของเครื่องมือใช้ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ตลอดจน นักเรียน ครู และคณาจารย์ของโรงเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างดี (กรมสามัญศึกษา กองแผนงาน 2528 : 4-5)

2. หลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายเอื้ออำนวยที่จะให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือในหลักการของหลักสูตรได้เน้นให้ผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหลักสูตรที่จัดเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นทางด้านอาชีพและมุ่งให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งมีหลักการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 ข. : 1, กระทรวงศึกษาธิการ 2525 ค. : 1)

จากเหตุผลดังกล่าวมานั้น จึงทำให้การดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเป็นไปในลักษณะที่จะให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้นตามลำดับ จนถึงมีโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทซึ่งมีการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนไปพร้อมกับหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนตามปกติในที่สุด

ความเป็นมาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น เริ่มต้นเมื่อได้มีการกระจายการศึกษาในระดับมัธยมออกจากตัวเมืองไปสู่ระดับอำเภอมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างปีพุทธศักราช 2495-2496 ได้เริ่มมีโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาคตามอำเภอต่าง ๆ

ทั่วประเทศเป็นจำนวนถึง 97 โรงเรียน (สมบุรณ์ พรรณภาพ 2524 : 473) ซึ่งนับเป็น การจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในชนบทเป็นครั้งแรก

การดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาดังกล่าวได้มีการจัดหลักสูตรและการเรียน การสอนที่สอดคล้องกับสภาพชุมชนชนบท โดยมีหลักสูตรที่ให้นักเรียนได้เรียนวิชาชีพควบคู่กับวิชา สามัญครั้งต่อครั้ง ซึ่งวิชาชีพดังกล่าวมุ่งที่จะจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้และนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ตามสภาพของชุมชนให้ได้จริง ๆ (สมบุรณ์ พรรณภาพ 2524 : 471-473)

แนวการจัดหลักสูตรซึ่งมีวิชาชีพควบคู่กับวิชาสามัญในโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้น เป็นแนวทางให้โรงเรียนมัธยมโดยทั่วไปซึ่งแต่เดิมจัดสอนเฉพาะวิชาสามัญเริ่มมีการปรับปรุง หลักสูตรโดยให้เรียนวิชาชีพด้วยเรียกว่า วิชาศิลปปฏิบัติให้สอนสี่ถึงหกชั่วโมง ในจำนวนชั่วโมง สอนทั้งหมด 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2498 และต่อมาก็ได้มีการทดลองจัด หลักสูตรของโรงเรียนมัธยมให้กว้างขึ้น ซึ่งโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรกว้างนี้เรียกว่าโรงเรียนมัธยม แบบประสม ซึ่งดำเนินการทดลองที่โรงเรียนสุนนารี จังหวัดนครราชสีมาเป็นแห่งแรก เมื่อปี พุทธศักราช 2503 ต่อมาได้ขยายไปจัดที่โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่งเป็นแห่งที่สอง หลักสูตรของโรงเรียนมัธยมแบบประสมนั้นมีวิชาชีพและวิชาสามัญควบคู่กันไปให้นักเรียนเลือก เรียนตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนเพื่อจะได้ ความรู้ทั้งเพื่อการศึกษาต่อ และเพื่อประกอบอาชีพตามความต้องการได้ดีขึ้น ต่อมาได้ขยาย โรงเรียนมัธยมแบบประสมให้เพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยมีโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม (คมส.) ขึ้นในระหว่างปีพุทธศักราช 2510-2514 มีโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 20 โรงเรียนเรียกว่า โรงเรียนมัธยมแบบประสม แบบ 1 (คมส.1) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองเผยแพร่ การศึกษา 2510 : 32)

การจัดหลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีวิชาชีพเพิ่มขึ้น และหลักสูตรกว้างขวางขึ้น ในโรงเรียนมัธยมแบบประสมดังกล่าวมานั้น ทำให้นักเรียนได้เรียนในเรื่องที่จะใช้ในการดำเนิน ชีวิตเหมาะสมขึ้น จึงได้มีโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม แบบ 2 (คมส.2) ขึ้นระหว่างปี พุทธศักราช 2509-2514 โดยดำเนินการกับโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับอำเภอ จำนวน 50 โรงเรียน โรงเรียน คมส.2 นี้ จัดหลักสูตรกว้างกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่ว ๆ ไป แต่ไม่มี

วิชาให้นักเรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางเท่ากับโรงเรียน คมส.1 วิชาที่จัดให้เรียนได้มากกว่าโรงเรียนทั่วไปคือ วิชาชีพทางด้านเกษตร และเป็นการเรียนที่มุ่งการนำไปใช้จริงในชีวิตและให้เกี่ยวข้องกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ กล่าวคือมีการดำเนินงานของโรงเรียนร่วมกับชุมชน ใน "โครงการเกษตรภายใต้การนิเทศ" ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพเกษตรตามหลักสูตรที่นักเรียนจะนำความรู้จากโรงเรียนไปปฏิบัติที่บ้าน โดยมีครูอาชีพเกษตรคอยแนะนำดูแล ซึ่งทำให้มีการตื่นตัวในชุมชน นักเรียนมีรายได้ และประชาชนได้เรียนรู้แบบอย่างในการพัฒนาการเกษตรยิ่งขึ้น (กรมวิสามัญศึกษา 2512 : 1-4, 24-26, 35, 48-51)

โรงเรียน คมส.2 จึงเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้เริ่มมีส่วนในการพัฒนาชุมชน

การดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคล้าย ๆ โรงเรียน คมส.2 กล่าวคือ โครงการโรงเรียนมัธยมในชนบท (คมช.) ซึ่งดำเนินการในโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ จำนวน 198 โรงเรียน ระหว่างปีพุทธศักราช 2515-2519 โดยจัดให้มีการเรียนวิชาชีพทางด้านเกษตรให้มากขึ้นและขณะเดียวกันก็เพิ่มวิชาชีพอื่น ๆ ให้เลือกเรียนด้วย ความมุ่งหมายของโรงเรียน คมช. นั้น ต้องการยกระดับโรงเรียนในชนบทให้สูงขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาในท้องถิ่นของตนและช่วยเสริมสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นไปด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ 2515 : 281-283) ซึ่งนับว่าเป็นการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับชุมชนในชนบทมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การจัดโรงเรียนในลักษณะหลักสูตรกว้างแนวโรงเรียนมัธยมแบบประสมมีการดำเนินต่อเนื่องไปคือ มีโครงการโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค (คมนา.) ซึ่งมีอยู่สองกลุ่ม ได้แก่ โครงการโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค กลุ่ม 1 (คมนา.1) ดำเนินการระหว่างปีพุทธศักราช 2518-2522 จำนวน 30 โรงเรียน และโครงการโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค กลุ่ม 2 (คมนา.2) ดำเนินการระหว่างปีพุทธศักราช 2520-2524 อีก 50 โรงเรียน โรงเรียนคมนา. มีจุดประสงค์ที่จะผลิตคนระดับกลางซึ่งสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศขณะนั้นคือ ต้องการให้ผู้เรียนสามารถไปประกอบอาชีพได้ รวมทั้งเพื่อเป็นการยกระดับโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาคให้สูงขึ้น ให้สามารถลดอัตราการเคลื่อนย้ายของนักเรียนเข้าเรียนในส่วนกลาง โดยเรียกโรงเรียน คมนา.นี้ว่า "โรงเรียนจุดสกัด (กระทรวงศึกษาธิการ

2526 : 1-9) โรงเรียน คมภ. จึงเป็นโรงเรียนที่มีส่วนช่วยเหลือชุมชนอยู่ด้วย

สำหรับการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีการพัฒนาชุมชนในชนบทโดยเฉพาะนั้น ได้เริ่มต้นโดยมีโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งกรมสามัญศึกษาได้ดำเนินการตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2519 มีจำนวนโรงเรียนเป็นรุ่นที่ 1 และในปีพุทธศักราช 2520 เพิ่มอีกห้าโรงเรียนเป็นรุ่นที่ 2 โครงการนี้สิ้นสุดในปีพุทธศักราช 2523 และ 2524 ตามลำดับ โรงเรียนตามโครงการนี้ได้เปิดสอนวิชาชีพที่นักเรียนสามารถจะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงที่บ้าน และเป็นศูนย์กลางในการบริการชุมชนทั้งในทางวิชาการและวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น จากรายงานการประเมินผลโครงการนี้ได้แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนในโครงการได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทได้อย่างกว้างขวาง (กรมสามัญศึกษา กองแผนงาน 2524 : 1-4, 47-56)

โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาอีกโครงการหนึ่งคือ โครงการทดลองหลักสูตรมัธยมศึกษาเพื่อปรับปรุงชนบท ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับศูนย์นวัตกรรมทางการศึกษาแห่งเอเชีย (ACEID) ดำเนินการระหว่างปีพุทธศักราช 2520-2521 โดยให้หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 9 เป็นผู้ปฏิบัติการทดลองกับโรงเรียนมัธยมศึกษา 11 โรงเรียน เมื่อดำเนินการทดลองได้ผลดีจึงขยายเพิ่มขึ้นอีก 60 โรงเรียน และเสร็จสิ้นโครงการเมื่อปีพุทธศักราช 2525 โรงเรียนในโครงการนี้ได้ใช้หลักสูตรที่ปรับปรุงขึ้นโดยเน้นในวิชาการงานและอาชีพ โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตรจริง ครูในโรงเรียนได้สอนและนิเทศกิจกรรมของนักเรียนซึ่งไปปฏิบัติที่บ้านด้วย ครูได้ใกล้ชิดกับชาวบ้านและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านในลักษณะผู้นำชุมชน นักเรียนมีกิจกรรมหลายอย่างที่บ้านและเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และช่วยให้ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนด้วย (กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ 2525 : 1-5, 9)

จากความเป็นมาที่โรงเรียนมัธยมศึกษาได้เกี่ยวข้องกับชุมชน รวมทั้งได้มีการพัฒนาชุมชนโดยโรงเรียนมีส่วนดำเนินการดังได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่าการขยายตัวและปรับปรุงโรงเรียนเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนและชนบทในทางที่เพิ่มพูนก้าวหน้าขึ้นมาโดยลำดับ การดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมานับว่าเป็นพื้นฐานให้กรมสามัญศึกษาได้จัดให้มีโครงการ

โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ขึ้น โดยต้องการจะให้โรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนให้ปรากฏเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่อยู่ในชนบท รวมทั้งเป็นการดำเนินงานที่สนองนโยบายการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนี้ด้วย

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทจัดเป็นสองกลุ่มคือ โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกลุ่มที่ 1 (มพช.1) ดำเนินการระหว่างปีงบประมาณ 2523-2527 มีโรงเรียนในโครงการจำนวน 42 โรงเรียน จัดเป็นสามรุ่น ๆ ละ 14 โรงเรียน และโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกลุ่มที่ 2 (มพช.2) มีโรงเรียนในโครงการ จำนวน 480 โรงเรียน จัดเป็นสี่รุ่น ๆ ละ 120 โรงเรียน ดำเนินการระหว่างปีงบประมาณ 2526-2530 (กรมสามัญศึกษา สำนักงานโครงการพิเศษ 2526 : 1-11)

แนวความคิดพื้นฐานในการจัดให้มีโครงการ มพช.1 นั้น เพื่อเพิ่มปริมาณการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา สร้างศรัทธา และความเชื่อถือของประชาชนต่อคุณภาพของโรงเรียนมัธยมในชนบท โดยจัดทำโรงเรียนให้มีความพร้อมที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามหลักสูตรอย่างสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความเสมอภาคแก่นักเรียนในชนบทที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพในท้องถิ่นของตนเอง ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ วิชาชีพ และวัฒนธรรมแก่ชุมชน และให้โรงเรียนสามารถบริการแก่ชุมชนได้ (เรื่อง เจริญชัย 2527 : 4)

ความคิดพื้นฐานดังกล่าวนี้มีความสืบเนื่องและเน้นให้ปรากฏชัดยิ่งขึ้น ในการดำเนินงานโครงการ มพช.2 ซึ่งเอกวิทย์ ฅ กลาง (เอกวิทย์ ฅ กลาง 2528 : 159-164) ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนตามโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทต้องการจะเปลี่ยนค่านิยมในการศึกษาในระดับมัธยมเพื่อเป็นบันไดก้าวไปสู่การเรียนในระดับสูง และหนีจากชนบทไปประกอบอาชีพที่อื่นมาเป็นการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งทางด้านวิชาการที่นำไปสู่ระดับที่สูงขึ้นส่วนหนึ่งควบคู่กับการเรียนในวิชาชีพที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตชนบทของผู้เรียนเองอีกส่วนหนึ่ง การจัดให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาในแนวดังกล่าวนี้ จะไม่เป็นการสกัดมิให้เรียนสูงขึ้น และจะช่วยให้นักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาสูงสามารถประกอบอาชีพอยู่ในชนบท และให้นักเรียนส่วนใหญ่ตระหนักในการช่วยพัฒนาชนบทของตนเอง นอกจากนี้ยังต้องการที่จะให้โรงเรียนเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูน

การศึกษาให้แก่ประชาชน และเป็นแหล่งในการบริการชุมชนโดยร่วมกับประชาชนพัฒนาท้องถิ่นของตนอีกด้วย แนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทของโรงเรียนในโครงการ มพช. ซึ่งจะทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการทำให้นักเรียนในชนบทพัฒนาชนบทของตนเอง ไม่หนีจากชนบท โรงเรียนจึงเป็นแหล่งจัดบริการทางการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ทั้งกลุ่มที่หนึ่งและกลุ่มที่สองมีลักษณะในแนวเดียวกันคือ มุ่งที่จะให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการสามารถช่วยพัฒนาชนบทในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยจัดให้โรงเรียนดำเนินการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จัก ปฏิบัติได้จริงตามหลักสูตร และเป็นสื่อกลางนำความรู้และการปฏิบัติไปถึงผู้ปกครอง รวมทั้งเพื่อจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้และแบบปฏิบัติทางอาชีพแก่ชุมชน รวมทั้งบริการส่งเสริมชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นแหล่งรวมในการประกอบกิจกรรมของชุมชนเอื้อประโยชน์ทางการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชนนอกกระบบโรงเรียน นอกจากนี้ยังมุ่งสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เรียนและให้โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานอื่น ตลอดจนให้ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนด้วย (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2522 ข. : 14-16, กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2528 ฉ. : 30)

โครงการ มพช. ได้ดำเนินงานโดยใช้เงินกู้และเงินยืมจากธนาคารโลก สมทบกับเงินงบประมาณของประเทศในการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่โรงเรียนที่จะช่วยให้มีการพัฒนาชุมชนได้ดี ได้แก่ การจัดสร้างอาคาร การจัดผังและบริเวณ และการจัดหาอุปกรณ์และครุภัณฑ์ต่าง ๆ ให้ ในการจัดเตรียมดำเนินการกรมสามัญศึกษาได้ให้ผู้บริหารโรงเรียนได้มารับทราบแนวความคิดพื้นฐาน รวมทั้งมีการจัดให้ผู้บริหารบางคนไปศึกษาและดูงานยังต่างประเทศด้วย นอกจากนี้ยังจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรของโรงเรียนเพื่อให้สามารถจัดโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบทให้ได้ผลเต็มที่ บุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมมีทั้งผู้บริหาร ครูสายปฏิบัติการ

ครูสายสนับสนุนการสอน และครูผู้ประสานงานชุมชน รวมทั้งจัดให้ศึกษานิเทศก์ออกไปนิเทศ ติดตามผลให้โรงเรียนได้ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ (กรมสามัญศึกษา ศึกษานิเทศก์ 2528 : 53-59) จึงนับว่าโรงเรียนตามโครงการ มพช. เป็นโรงเรียน ที่มีการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนอย่างจริงจัง และมีลักษณะรูปแบบที่กำหนดไว้เฉพาะ ตามที่ได้รับการฝึกอบรมและการนิเทศติดตามผล ซึ่งกรมสามัญศึกษาจัดให้

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน และชนบทที่ผ่านมาจนถึงโครงการ มพช. ยังมีปัญหาหลายประการ มีผลการวิจัยและรายงาน ต่าง ๆ แสดงให้เห็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารและดำเนินการของโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป

จากผลการวิจัย ทั้งในการสำรวจความเห็นและการศึกษา สภาพที่เป็นจริงของผู้บริหารเอง ของครู และของผู้ปกครองพบว่า งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไปยังทำอยู่น้อย ซึ่งปรากฏในผลการวิจัยที่ทำในหลายเขตการศึกษา เช่น ของ อติเรก รัตนธัญญา (2520) ชัชวาลย์ อามาศมณี (2520) ทองขาว โคตรโยธา (2521) นพชัย ฐิธธรรม (2522) และ ถวัลย์ บุญแสน (2522) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 65-68, 71-75, 72-74, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 ค. : 143) และ ผลการวิจัยมีลักษณะตรงกัน นอกจากนี้ ในรายละเอียดของงานด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียน มัธยมศึกษากับชุมชนในเรื่องต่าง ๆ คือ เรื่องการให้ทรัพยากรและความร่วมมือจากชุมชน เรื่องการให้ความช่วยเหลือชุมชน เรื่องการดำเนินงานของสมาคมหรือชมรมผู้ปกครองและครู ศึกษ์เก่า และเรื่องการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียน ได้มีผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กับกลุ่มครูและผู้ปกครองในเรื่องดังกล่าวนั้นไม่ตรงกัน โดยกลุ่มผู้บริหาร ให้ความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติมากกว่าที่ครูและผู้ปกครองให้ความเห็น (ณรงค์ กาญจนานนท์ 2527 : 64-66) จากผลวิจัยที่กล่าวมานั้นชี้ให้เห็นว่า ในหลักการบริหาร โรงเรียนโดยทั่วไปซึ่งโรงเรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นในสภาพที่เป็นจริงในโรงเรียน มัธยมศึกษาโรงเรียนยังปฏิบัติในด้านนี้อยู่น้อยเมื่อเทียบกับการดำเนินงานเรื่องอื่น ๆ ของ โรงเรียน

2. ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเรื่องการให้การศึกษแก่

ประชาชนและการบริการชุมชน โรงเรียนยังทำได้น้อย โดยมีผลการวิจัยของกาญจนา วัฒนสุนทร (Watanasuntorn 1983 : 141) ซึ่งได้รับรวมจากเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ ในการดำเนินงานมัธยมศึกษาของประเทศไทยพบว่า ในหน้าที่เกี่ยวกับการให้การศึกษแก่ประชาชน และการบริการชุมชนของโรงเรียนนั้น โรงเรียนโดยทั่วไปปฏิบัติอยู่น้อยมาก ทั้ง ๆ ที่จากผลการวิจัยของกรมสามัญศึกษาซึ่งสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มครู และกลุ่มผู้ปกครอง มีความคิดเห็นตรงกันอย่างเด่นชัดว่า โรงเรียนควรจะได้ทำหน้าที่ทั้งสองประการนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น การจัดโรงเรียนให้เป็นแหล่งวิชาการ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมผลผลิตของท้องถิ่น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยสอนนักเรียนด้วย (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2525 : 48-56)

3. ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมเท่าที่ทำมาในโครงการทดลอง

สองโครงการคือ โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และโครงการทดลองปรับปรุงหลักสูตรเพื่อพัฒนาชนบทดังได้กล่าวมาแล้ว ผลการประเมินโครงการทั้งสองโครงการได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ของการดำเนินการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนคือ ในการประเมินโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีโรงเรียนในโครงการเก้าโรงเรียนนั้นพบว่า แม้โรงเรียนจะมีกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างกว้างขวาง แต่ยังไม่บรรลุถึงเป้าหมาย เพราะโรงเรียนขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านวัตถุและงบประมาณ ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินโครงการนี้ กรมสามัญศึกษาให้ความช่วยเหลือเพียงด้านวิชาการคือ การแนะนำแนวทางปฏิบัติเท่านั้นไม่ได้จัดสรรทรัพยากรอื่นใดให้เป็นพิเศษ (กรมสามัญศึกษา กองแผนงาน 2524 : 41-44) และจากผลการประเมินโครงการทดลองปรับปรุงหลักสูตรเพื่อพัฒนาชนบทซึ่งดำเนินงานในเขตการศึกษา 9 นั้นพบว่า ในโครงการเริ่มแรกที่ทดลองกับโรงเรียน 11 โรงเรียน โดยศึกษานิเทศก์เข้าไปช่วยเหลืออย่างจริงจังนั้นการดำเนินงานได้ผลดี แต่เมื่อขยายโรงเรียนอีก 60 โรงเรียน โดยให้โรงเรียนดำเนินการเองตามแนวที่ทดลองได้ผลกับโรงเรียน 11 โรงเรียนมาแล้ว และศึกษานิเทศก์ไปช่วยเหลือน้อยลง ผลปรากฏว่า โรงเรียนที่ขยายอีก 60 โรงเรียนปฏิบัติไม่ได้ผลเท่าที่ควร (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2525 : 42-46)

4. ปัญหาของการดำเนินงานในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทเท่าที่ผ่านมา จากผลการประเมินในช่วงครึ่งโครงการของโครงการ มพช.1 และจากผลการวิจัยที่เกี่ยวกับ โรงเรียน มพช. รวมทั้งจากรายงานการติดตามประเมินผลของโรงเรียน มพช.2 ได้พบปัญหา สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียน มพช. ดังนี้

4.1 ยังมีบุคลากรของโรงเรียน มพช. ที่ขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ของโรงเรียน มพช. และยังตระหนักในความสำคัญของบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของ โรงเรียนอยู่น้อย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 71-74, สุมณฑา แย้มเจริญ 128-138)

4.2 การดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นไปไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เพราะขาดความพร้อมในด้านงบประมาณ (วรรณี ทองดี 2523 : 127) รวมทั้งขาดบุคลากร ที่มีความรู้ในการพัฒนาชุมชนและวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 72)

4.3 ผลการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของครู ผู้บริหาร โรงเรียน และผู้นำชุมชนยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง (อิศราพร จันทรพราว 2526 : 27-102) รวมทั้งยังไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโครงการในหลายด้าน (วรรณี ทองดี 2523 : 127)

4.4 ครูผู้ได้รับการฝึกอบรม ทั้งครูที่เป็นผู้สอนวิชาชีพ ได้แก่ครูเกษตร ครูคหกรรม และครูช่างในบ้าน และครูในสายสนับสนุนการสอนคือ ครูบรรณารักษ์ และครูแนะแนว และครู ผู้ประสานงานชุมชน ยังปฏิบัติหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการ ชุมชนอยู่ในจำนวนค่อนข้างน้อย แต่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสอนนักเรียนตามหลักสูตรได้ผล อย่างมาก (กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ 2528 : 11-36)

จากที่ได้กล่าวมาแต่ต้นจะเห็นว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น รวมทั้งโรงเรียนมัธยมศึกษายังมีความพร้อมและความเหมาะสมใน หลายประการที่จะดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ได้ผลเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม จากการ ดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นว่า การจัดดำเนินงานของโรงเรียนที่ เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ยังมีปัญหาและไม่ประสบ ผลดีเท่าที่ควร แม้แต่ในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทโดยตรงยังมีปัญหาอยู่หลายประการ

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาแนวทางหรือหลักการที่มีประสิทธิภาพในการ ดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งจะช่วยให้สามารถปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติ ของโรงเรียนที่ดำเนินการอยู่ รวมทั้งในการวางแผนและจัดระบบการดำเนินงานของโรงเรียน ในเรื่องนี้ให้ได้ผลดีในต่อไปด้วย

การศึกษาวิจัยให้ทราบว่าปัจจัยใดบ้างซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม การพัฒนาชุมชนในโรงเรียน และปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นมีลำดับความสำคัญอย่างไร ตลอดจน ได้เข้าใจเหตุผลที่ปัจจัยเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน / จะช่วยทำให้การกำหนดหลักการและแนวทางการพัฒนาชุมชนและชนบทของ โรงเรียนมัธยมศึกษาได้ผลเป็นอย่างดี / ทั้งนี้เพราะการกำหนดแนวทางและหลักการต่าง ๆ นั้น คือการจัดระบบของปัจจัยทั้งหลายให้เหมาะสม หรือการกำหนดวิธีจัดกระทำกับปัจจัยต่าง ๆ ว่า เน้นในปัจจัยใดและอย่างไร ดังนั้น การศึกษาให้เข้าใจในปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของ การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ได้แนวทางและหลักการ ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ทำอยู่ และจะช่วยจัดระบบ และวางแผนโรงเรียนมัธยมศึกษาที่จะต้องดำเนินการดังกล่าวโดยทั่วไปให้บังเกิดผลดี

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนา ชุมชนในโรงเรียนนั้น ปัจจัยที่จะเป็นตัวบ่งชี้ได้แก่ ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสำเร็จ ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมตามหน้าที่ของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทสามด้านคือด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนตามหลักสูตร ด้านการให้ การศึกษาแก่ประชาชน และด้านการบริการชุมชน ลักษณะของความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ดังกล่าว นั้นหมายถึงว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับปัจจัยนั้นจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสำเร็จ ของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้วย ดังนั้น จึงถือว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวชี้บ่ง ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

อนึ่ง การดำเนินงานโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทนั้นมุ่งเฉพาะปัจจัย ที่อยู่ในโรงเรียนเพราะการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการนี้ไม่ว่าจะโดยโรงเรียนเอง หรือจากกรมสามัญศึกษา โดยหน้าที่แล้วจะดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยในโรงเรียนเท่านั้น

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเฉพาะปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ดังนั้น ปัญหาเชิงวิจัยจึงสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยในโรงเรียน ปัจจัยใดบ้างซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบททั้งสามด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษแก่ประชาชน และด้านการบริการชุมชน
2. ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบททั้งสามด้านมีลำดับความสำคัญอย่างไร
3. เพราะเหตุใดปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทจึงมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท
2. เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท สำหรับใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อศึกษาเหตุผลที่ปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

ความสำคัญของการวิจัยนี้

1. ผลการวิจัยนี้จะทำให้เข้าใจปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัยนี้จะทำให้สามารถจัดทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสมคุ้มค่า เพราะการทราบลำดับความสำคัญของปัจจัยที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทจะทำให้รู้จุดเน้นในการจัดทรัพยากรทางการศึกษา รวมทั้งการสนับสนุนโรงเรียนในเรื่องการฝึกอบรม การนิเทศ การช่วยเหลือส่งเสริม และการติดตามผลในเรื่องสำคัญตามลำดับได้ถูกต้อง เพื่อให้โรงเรียนมีการดำเนินงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อการวางแผน หรือกำหนดแนวทางในการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบายของกรมสามัญศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ได้ผลดีและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนแผนการศึกษาชาติ และหลักสูตร รวมทั้งจะส่งผลให้การพัฒนาชนบทของประเทศเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัจจัยในโรงเรียน หมายถึง องค์ประกอบหรือส่วนประกอบที่อยู่ในระบบโรงเรียน และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน

ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติของโรงเรียนเพื่อมุ่งให้ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนและชนบท โดยมีกิจกรรมสามด้าน คือ กิจกรรมด้านการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมด้านให้การศึกษาแก่ประชาชน และกิจกรรมด้านการบริการชุมชน โดยที่กิจกรรมทั้งสามด้านนี้โรงเรียนสามารถจัดได้ในปริมาณและคุณภาพสูงตามเกณฑ์ที่กำหนด

โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ตัวชี้บ่ง คือสิ่งที่แสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน ในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน การให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้สรุปปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัยได้นำเสนอดังต่อไปนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในตอนนี้จะได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาชุมชนและชนบท การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท การศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชน และปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนดังต่อไปนี้

ความหมายของการพัฒนาชุมชนและชนบท ในการกล่าวถึงความหมายของ "การพัฒนาชนบท" นักพัฒนาทั้งหลายมักจะกล่าวถึงเรื่องของ "พัฒนา" ในแง่ทฤษฎีต่าง ๆ ของการพัฒนา โดยส่วนรวม ซึ่งอาจจะหมายถึงการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม การพัฒนา เศรษฐกิจ การพัฒนาการเมือง ซึ่งมุ่งถึงการพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างในประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือในสังคมใดสังคมหนึ่งซึ่งวิชาการที่ว่าด้วยการพัฒนานี้ได้เริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะประเทศต่าง ๆ พยายามฟื้นฟูประเทศหลังจากทรุดโทรมเพราะผลของสงคราม มีประเทศที่ได้รับเอกราชเกิดขึ้นใหม่จะต้องดำเนินการพัฒนาประเทศด้วยตนเอง และมีองค์การสหประชาชาติที่พยายามจะช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ในโลกให้พัฒนาสูงขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศในโลกที่สามเป็นส่วนใหญ่ ทฤษฎีการพัฒนาต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษ 1950 และคริสต์ศตวรรษที่ 1960 (UNESCO. 1982 : 10-11, Watson. 1922 : 3)

จิตยา สุวรรณะชญ ได้ให้นิยามการพัฒนาไว้ว่า "การพัฒนาเป็นกระบวนการในอันที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่สังคมนั้นได้เลือกสรรแล้วด้วยการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ" (จิตยา สุวรรณะชญ 2525 : 115)

วิทยากร เชียงกูล (วิทยากร เชียงกูล 2527 : 14-15) กล่าวว่า "การพัฒนาสังคม" เป็นคำที่กว้างและมีความหมายครอบคลุมทั้งในโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การพัฒนาชุมชนคือการพัฒนาสังคมและการพัฒนาชนบทเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน คือการพัฒนาชุมชนในชนบทซึ่งมีโครงสร้างของสังคมเป็นสังคมเกษตรกรรมและเป็นชุมชนที่ยากจนต้องพัฒนา

สำหรับคำว่า "การพัฒนาชุมชน" ไพฑูรย์ เครือแก้ว (ไพฑูรย์ เครือแก้ว 2518 : 188-189) ได้กล่าวว่า คำนี้ไม่มีคำจำกัดความที่มีแบบฉบับแน่นอน แต่ตามลักษณะที่เป็นอุดมคติแล้ว งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่มีรากฐานอยู่บนความเมตตาที่ได้เห็นชาวชนบทผู้ยากไร้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการของความไม่รู้ ความเขลา ความลำบาก และความด้อย ทั้งทางสุขภาพ ร่างกายและฐานะทางสังคม งานพัฒนาสังคมมุ่งหวังที่จะพัฒนาสี่ด้านคือ คน กลุ่มคน สิ่งแวดล้อมทางวัตถุหรือสาธารณสมบัติ และปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาที่มีคนอ้างอิงถึงอยู่เสมอว่า มีอยู่สามแหล่งคือ

1. ที่ประชุม ณ เคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ให้ความหมายการพัฒนาชุมชนว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่หากประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง

2. องค์การสหประชาชาติให้ความหมายการพัฒนาชุมชนว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่จะสร้างความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชนเป็นส่วนรวม โดยชุมชนนั้นจะต้องเข้าร่วมอย่างแข็งขัน และปล่อยให้ชุมชนได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนเองอย่างสุดขีดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3. องค์การพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐ (Agency for International Development) ซึ่งมีชื่อย่อว่า เอไอดี (AID) ให้ความหมายการพัฒนาชุมชนว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันวางแผน และลงมือกระทำการเอง กำหนดกลุ่มของตนและแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และ

ศักยภาพของชาวชนบทให้สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมในชุมชนของตน และให้มีการกระจายผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ศักยภาพของเขาเหล่านั้นให้กว้างขวางและยุติธรรม" และได้วิเคราะห์ว่า จากความหมายดังกล่าวมีจุดสำคัญคือ (1) การพัฒนาชนบทเป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนที่จะควบคุมสภาพแวดล้อมของตนเองซึ่งเป็นการพัฒนาทุกด้านทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองในชนบท (2) เป็นกระบวนการที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องโดยประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่ม ตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติ (3) เป็นการกระจายผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีไปสู่ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

สนธิ สมัตการ (สนธิ สมัตการ 2524 : 12) ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทว่า การพัฒนาชนบทได้แก่การนำความเปลี่ยนแปลงบางประการหรือหลายประการมาสู่ชนบท โดยผู้นำความเปลี่ยนแปลงปรารถนาที่จะให้ชาวชนบทได้รับประโยชน์จากการดำรงชีวิตแบบใหม่ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากวิชาการใหม่ ๆ เครื่องอำนวยความสะดวกสบายแบบใหม่ ๆ ในขนาดหรือระดับใกล้เคียงกับชาวเมืองได้รับอยู่

ณัฐพล ชันธไชย (ณัฐพล ชันธไชย 2527 : 15) กล่าวว่า "การพัฒนาชนบทคือการปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในชนบทและการทำให้กระบวนการพัฒนานั้นเป็นกระบวนการที่สามารถดำเนินการต่อไปได้ด้วยตนเอง"

ในการที่จะเข้าใจความหมายของการพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาชนบทให้ดีขึ้น จะต้องทราบความหมายของคำว่า "ชุมชน" และ "ชนบท" ด้วย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน กรมพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชนว่า "หมายถึงกลุ่มคนที่มีความคิดไปในทางเดียวกัน และสามารถรวมกำลังกันดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้" (สุเทพ เชาวลิศ 2524 : 16)

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (อ้างอิงมาจาก สุนทร โคตรบรรเทา 2525 : 16-17) อธิบายคำว่าชุมชนหมายถึง (1) กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือในหนึ่งเมืองเดียวกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน (2) อาณาบริเวณหรือเมืองที่มีกลุ่มคนอยู่ร่วมกัน (3) ชนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมกัน และมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้าย ๆ กัน ร่วมกัน

ศักยภาพของชาวชนบทให้สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมในชุมชนของตน และให้มีการกระจายผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ศักยภาพของเขาเหล่านั้นให้กว้างขวางและยุติธรรม" และได้วิเคราะห์ว่า จากความหมายดังกล่าวมีจุดสำคัญคือ (1) การพัฒนาชนบทเป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนที่จะควบคุมสภาพแวดล้อมของตนเองซึ่งเป็นการพัฒนาทุกด้านทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองในชนบท (2) เป็นกระบวนการที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องโดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม ตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติ (3) เป็นการกระจายผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีไปสู่ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

สนธิ สมัครงการ (สนธิ สมัครงการ 2524 : 12) ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทว่า การพัฒนาชนบทได้แก่การนำความเปลี่ยนแปลงบางประการหรือหลายประการมาสู่ชนบท โดยผู้นำความเปลี่ยนแปลงปรารถนาที่จะให้ชาวชนบทได้รับประโยชน์จากการดำรงชีวิตแบบใหม่ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากวิชาการใหม่ ๆ เครื่องอำนวยความสะดวกสบายแบบใหม่ ๆ ในขนาดหรือระดับใกล้เคียงกับชาวเมืองได้รับอยู่

ณัฐพล ชันธไชย (ณัฐพล ชันธไชย 2527 : 15) กล่าวว่า "การพัฒนาชนบทคือการปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในชนบทและการทำให้กระบวนการพัฒนานั้นเป็นกระบวนการที่สามารถดำเนินการต่อไปได้ด้วยตนเอง"

ในการที่จะเข้าใจความหมายของการพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาชนบทให้ดีขึ้น จะต้องทราบความหมายของคำว่า "ชุมชน" และ "ชนบท" ด้วย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน กรมพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชนว่า "หมายถึงกลุ่มคนที่มีความคิดไปในทางเดียวกัน และสามารถรวมกำลังกันดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้" (อ้างจาก สุเทพ เชาวลิขิต 2524 : 16)

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (อ้างอิงมาจาก สุนทร โคตรบรรเทา 2525 : 16-17) อธิบายคำว่าชุมชนหมายถึง (1) กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน (2) อาณาบริเวณหรือเมืองที่มีกลุ่มคนอยู่ร่วมกัน (3) ชนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมกันและมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้าย ๆ กัน ร่วมกัน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (กรมสามัญศึกษา สำนักงานโครงการพิเศษ, 2527 : 7-8)

ให้ข้อคิดว่า แม้ความหมายของชุมชนคือการรวมตัวของคนในสังคมที่อยู่กันเป็นหมู่บ้านในเขตพื้นที่หนึ่ง ๆ แต่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การรวมตัวอาจหนาแน่นหรือหละหลวมได้ตลอดเวลา ชุมชนจึงไม่ใช่สิ่งที่มีลักษณะอยู่นิ่งเฉพาะที่แน่นอน

คำว่า "ชุมชน (Community)" จากพจนานุกรมสังคมศาสตร์ (Gould and Kolb. 1964 : 114-115) กล่าวถึงข้อสรุปของฮิลเลอร์ (G.A. Hillery) จากการรวบรวมคำจำกัดความของคำว่า ชุมชน 94 คำจำกัดความ เขาให้ความเห็นว่าไม่มีข้อยุติที่สมบูรณ์แบบเกี่ยวกับธรรมชาติของคำว่าชุมชน และความหมายมักจะใกล้เคียงกับคำว่าสังคม องค์การทางสังคม และระบบสังคม (society, social organization and social system) ถ้าพิจารณาคำนี้โดยพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม แล้วความหมายของชุมชนคือ "การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ซึ่งกันและกัน อยู่ในท้องถิ่นทางภูมิศาสตร์ ท้องถิ่นหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งโดยมีส่วนร่วมในเรื่องวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคมด้วยกันและมีการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีลักษณะเฉพาะตัว"

เชคกี (Chekki. 1979 : 5) ได้สรุปความหมายของชุมชนจากการบูรณาการความหมายจากนักสังคมวิทยาหลาย ๆ คนว่า "ชุมชนหมายถึงระบบสังคมที่ประกอบด้วยบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่โดยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่เห็นได้ บุคคลเหล่านี้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ร่วมกัน ได้พัฒนาลักษณะเฉพาะโดยมีสัญลักษณ์ที่ดึงดูดจิตใจของคนในหมู่เดียวกัน และมีกรอบในการสื่อความหมายร่วมกัน" และได้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนนั้นจะมีธรรมชาติที่ไม่อยู่สภาพคงที่ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัว ปรับโครงสร้างเป็นกระบวนการต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา

ไบรัม และเวนริช (Byram and Wenrich) ได้สรุปว่าชุมชนมีองค์ประกอบคือ (1) ประชาชน (2) อาศัยอยู่ในดินแดนจำกัด (3) มีความผูกพันกันมาในอดีต (4) ใช้บริการสาธารณะต่าง ๆ ร่วมกัน (5) ยอมรับในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (6) มีความร่วมมือร่วมใจกันเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาของส่วนรวม (สุพิชญา อีร์กุล 2522 : 2)

สำหรับความหมายของชนบท เป็นคำที่คู่กันและแตกต่างกันกับชุมชนเมือง ซึ่งสำหรับประเทศไทยนั้นมีความหมายชัดเจนในทางราชการว่า พื้นที่ใดอยู่นอกเขตเทศบาลแล้วถือว่าเป็นชนบท (จิตยา สุวรรณะชญ 2527 : 30)

สนธิ สมักรการ (สนธิ สมักรการ 2524 : 3-4) ได้ให้ชื่อว่าสังคมชนบทนั้น หมายถึงสังคมชาวนาหรือสังคมชาวนบ้าน แต่ในสภาพสังคมของไทยเราก็คือสังคมที่มีคนประกอบอาชีพเป็นชาวไร่ชาวนาเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะสำคัญคือการอยู่โดดเดี่ยวออกไปจากเมือง มีการติดต่อกับเมืองเป็นครั้งคราว

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่าคำว่าพัฒนาชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม การพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน และประชาชนในชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรทั้งที่มีอยู่ในชุมชนและที่ได้รับการสนับสนุนจากนอกชุมชน สำหรับการพัฒนาชนบทเป็นการพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง แต่เป็นชุมชนที่อยู่ในชนบทซึ่งหมายถึงชุมชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลซึ่งส่วนใหญ่คือชุมชนชาวนา การพัฒนาชนบทมุ่งที่จะปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนในชนบทให้สูงขึ้น เพราะโดยทั่วไปชาวชนบทจะมีมาตรฐานชีวิตต่ำกว่าชาวเมือง ดังนั้นการกล่าวถึงการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบทจึงมีลักษณะการดำเนินงานในแนวเดียวกัน เพียงแต่การพัฒนาชนบทจำกัดถึงการพัฒนาชุมชนที่เป็นชุมชนในชนบท

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท การจัดการศึกษาเพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทนั้นเป็นสิ่งที่นักการศึกษาได้ชี้แจงให้เห็นความสำคัญ แนวทาง และหลักการไว้มาก แมคคลีมอนต์ (McClymont. 1975 : 1-6) ชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาประสบอยู่ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งอยู่ในชนบทคือคนในชนบท ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและพอมีพอกิน มาตรฐานการครองชีพต่ำทำให้คนหนีจากชนบทเข้าสู่เมือง เมื่อชนบทขาดกำลังคน การพัฒนาทำได้น้อย รายได้ภาคเกษตรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศต่ำลง การบริโภคผลผลิตทางอุตสาหกรรมน้อยลง ทำให้รายได้ภาคอุตสาหกรรมต่ำลง การจ้างงานน้อยลง คนจากชนบทแม้จะเข้ามาในเมืองก็ว่างงาน จากสาเหตุนี้ แมคคลีมอนต์กล่าวว่าการศึกษจะช่วย

แก้ปัญหานี้ได้โดยพยายามทำให้คนในชนบทมีการศึกษาที่จะพัฒนาอาชีพ เพิ่มผลผลิตจากงานในชนบทพร้อมกับความคิดที่พัฒนาสังคมในชนบท ทั้งด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสร้างให้เกิดความรักท้องถิ่น แมคเคลล์มอนต์กล่าวว่าทำให้การศึกษาในลักษณะที่มุ่งให้คนไปศึกษาต่อ หรือการศึกษาตามแบบประเทศที่เจริญแล้วอาจไม่เหมาะสมกับการพัฒนาชนบทในประเทศกำลังพัฒนา แนวทางสำคัญคือการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีลักษณะเป็นการศึกษานอกกระบวน และเน้นทางด้านวิชาชีพด้วย

สำหรับเฟอร์กัส บี วิลสัน (Fergus B. Wilson) กล่าวถึงการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทว่าการศึกษาคือองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาชนบทโดยเน้นย้ำเรื่องการศึกษาด้านเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่าเดิม ซึ่งโรงเรียนมัธยมจะให้การศึกษาด้านนี้ได้มาก (Foster and Sheffield. 1973 : 1-4) แต่แอธ (D'Aeth. 1973 : 41-43, 77-78) กล่าวว่าการศึกษาเป็นส่วนบูรณาการในการพัฒนาชนบท กล่าวคือเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาทั้งในด้านผลผลิตภาพ ประชาธิปไตย มนุษยธรรมและทั้งด้านการศึกษาเองไปอย่างผสมกลมกลืนกัน การพัฒนาชนบทมิใช่มุ่งแต่ด้านเศรษฐกิจหรือรายได้ แต่มุ่งในด้านชีวิตที่ดีขึ้นคือมีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น แอธได้ชี้ถึงการศึกษาในชนบทของประเทศต่าง ๆ ทั้งในประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในด้านการทำให้คนรู้หนังสือและใช้เป็นเครื่องมือที่จะศึกษาสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม เช่น เอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ และเป็นตัวสื่อกลางให้เรียนรู้ในการพัฒนา ทั้งด้านเกษตร การกินอยู่ สุขภาพ รวมทั้งทำให้เกิดระบบการศึกษาสมัยใหม่ คือนำให้คนชนบทเข้าไปสู่การเรียนรู้อาชีพที่สูงขึ้น มีเทคนิคมากขึ้น พร้อมกับพัฒนาอุดมคติทางการเมืองไปด้วย

รูปแบบของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทนั้น ถ้าใช้การจัดการศึกษาที่ทำในรูปแบบปกติแต่ดั้งเดิมมาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการเท่านั้นจะส่งผลไปสู่การพัฒนาชนบทได้ไม่ดีเท่าที่ควร แอธ (D'Aeth. 1978 : 61-62) กล่าวถึงการจัดการศึกษาแบบเป็นทางการหรือการจัดการศึกษาเฉพาะในโรงเรียนว่ามีความล้มเหลวทั้งในการพัฒนาชนบทและในการศึกษาเอง ในด้านปริมาณของคนที่ได้รับการศึกษานั้นเห็นได้ชัดว่าคนในเมืองจะได้รับการศึกษาเป็นจำนวนมากกว่าคนในชนบท แอธแสดงตัวเลขของ ยูเนสโกว่าในกัวเตมาลา เมื่อปีคริสต์ศักราช 1962 คนในเมืองได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีประมาณครึ่งหนึ่ง แต่

แต่ในชนบทมีเพียงร้อยละ 3.5 เท่านั้น ในอุรุกวัยคนในเมืองที่เรียนสำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ห้ามีร้อยละ 73.6 แต่ในชนบทมีเพียงร้อยละ 41.7 ลักษณะเช่นนี้ทำให้คนในชนบทกับในเมืองห่างกันมาก คนในชนบทพยายามเข้ามาเรียนในเมืองซึ่งทำให้ขาดการได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่สัมพันธ์กับชนบท ปัญหาของการศึกษาในระบบโรงเรียนที่เป็นทางการจึงมีสองประการ คือยังไม่สามารถสร้างความเสมอภาคได้ และหลักสูตรที่จัดอยู่ทั้งในโรงเรียนชนบทและในเมืองไม่ได้มีส่วนช่วยให้คนได้มาพัฒนาชนบทของตน

จากข้อบกพร่องของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนในการพัฒนาชนบท วัตสัน (Watson. 1982 : 7-11) จึงเสนอว่าการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทจะต้องพิจารณาถึงการจัดการศึกษานอกระบบโดยใช้โรงเรียนเป็นผู้ช่วยดำเนินการด้วย โดยถือว่าการศึกษานอกระบบที่โรงเรียนจัดขึ้นดังกล่าว มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาชนบทและการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งตรงกับ แมคคลีมอนต์ (McClymont. 1975 : 12) ได้พูดถึงการบูรณาการการศึกษาในโรงเรียนให้เข้ากับการพัฒนาชนบทโดยลักษณะของการจัดการสอนแบบนอกระบบ และอาจก้าวไปถึงเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

✓ สำนักเลขาธิการจักรภพอังกฤษ (Commonwealth Secretariat. 1971 : 4-5) ได้สรุปเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาในท้องที่ชนบทว่าโรงเรียนมีส่วนช่วยในการพัฒนาชนบทอย่างมาก แต่ที่สำคัญคือโรงเรียนกับชนบทต้องพัฒนาร่วมกันให้เกิดการประสานประโยชน์สูงสุด โรงเรียนจะต้องสร้างเจตคติในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เกิดแก่เด็กในโรงเรียนเพื่อสร้างความเป็นผู้นำในการพัฒนา แก่นักเรียนที่จะออกไปช่วยพัฒนาชุมชน ดังนั้นการจัดการศึกษาในชนบทจึงมีลักษณะพิเศษต้องมีการฝึกอบรมครูให้เข้าใจเทคนิคเฉพาะที่จะให้ครูเป็นทั้งผู้สอนนักเรียนให้มีส่วนพัฒนาชนบท และเป็นผู้มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาชนบทด้วย ดังนั้นการจัดโรงเรียนและหลักสูตร รวมทั้งสิ่งที่สอนในโรงเรียนจะต้องเอื้อต่อการปลูกฝังทั้งทัศนคติและทักษะในการพัฒนา วิชาที่สอนต้องเอื้อต่อการประกอบอาชีพในชุมชนด้วย

ถึงแม้ว่าความตระหนักในการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทจะเป็นสิ่งที่นักการศึกษาเห็นตรงกันอยู่มาก แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทจะต้องพิจารณาบทบาทของการศึกษาให้เหมาะสม วัตสัน (Watson. 1982 : 1-3) สรุปว่าการศึกษาที่มุ่งพัฒนา

เอกกัตบุคคลหรือปัจเจกบุคคล คือมุ่งให้คนรู้และมีทักษะเฉพาะตัวเกินไปมักจะขาดการเอื้อในการพัฒนาสังคมส่วนรวม และการศึกษาที่มุ่งให้คนออกมาพัฒนาส่วนรวมให้มาก ความสามารถเฉพาะตัวที่จะทำให้เชี่ยวชาญลึกซึ้งจะลดลง แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาต้องให้ทั้งความสามารถเฉพาะตัวและการช่วยพัฒนาสังคมไปพร้อม ๆ กัน จึงขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคมนั้นว่าจะเน้นในจุดใดเป็นลำดับสำคัญก่อนและหลัง แต่ที่สำคัญคือต้องพัฒนาคนและเอื้อต่อการพัฒนาชนบทไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งการศึกษาที่เพิ่มความรู้ทักษะทางอาชีพ และการจัดการศึกษาในลักษณะนอกระบบ และการพยายามทำให้ครูของโรงเรียนเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงในชุมชนและให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนชุมชน

เอกชินน์ (Axinn. 1979 : 481-503) กล่าวถึงบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาชนบทโดยลำดับความคิดให้เห็นว่า ในการพัฒนาชนบทนั้นองค์ประกอบที่สำคัญเจ็ดประการที่จะทำให้ชนบทพัฒนาไปได้ด้วยดีคือ ทรัพยากรหรือวัตถุดิบของท้องถิ่น การปกครองที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ การปรับปรุงด้านสุขภาพ การปรับปรุงความสามารถเฉพาะตัว ผลผลิต และการตลาด องค์ประกอบทั้งหมดนี้สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความอ่อนแอในองค์ประกอบหนึ่งจะทำให้การพัฒนาชนบทไม่ได้ผลเท่าที่ควร แต่องค์ประกอบที่เป็นตัวต้นทำให้องค์ประกอบอื่นส่งผลได้ดี ทุกองค์ประกอบคือ องค์ประกอบเรื่องการเรียนรู้ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการศึกษา และการศึกษาที่จะส่งผลต่อองค์ประกอบต่าง ๆ หรือการศึกษาที่จะเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาชนบทได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการศึกษาที่เกิดจากความต้องการหรือให้ท้องถิ่นมีบทบาทช่วยดำเนินการเพื่อชนบทของตนเองไม่ใช่เป็นสิ่งที่กำหนดมาจากส่วนกลางทุกอย่าง เป็นการศึกษาที่มุ่งการปฏิบัติหรือการประยุกต์ใช้มิใช่มุ่งวิชาการหรือเรื่องของหนังสือเป็นสำคัญ เป็นการศึกษาที่ใช้ในการแก้ปัญหาไม่ใช่เพื่อการสะสมความรู้และเป็นการศึกษาที่ใช้ประโยชน์เป็นการเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มิใช่เป็นการศึกษาเพื่อฐานะและความภูมิฐาน การจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาชนบทช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ตรงกับการพัฒนาชนบท แต่ถ้าเป็นไปในลักษณะตรงกันข้ามกลับจะเป็นตัวสะกิดกั้นการพัฒนาชนบท

ประกอบ ระกิติ (ประกอบ ระกิติ 2528 : 16) กล่าวถึงรูปแบบหรือชนิดการจัดการศึกษาที่นับว่าจำเป็นต่อการพัฒนาชนบทสามารถแบ่งได้เป็นสี่ลักษณะคือ

(1) การศึกษาทั่วไปหรือการศึกษาเบื้องต้น คือการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน เขียน และคณิตศาสตร์เบื้องต้นและความเข้าใจในธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นความเข้าใจเบื้องต้น (2) การศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัว เช่น การวางแผนครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก สุขภาพ โภชนาการและการซ่อมแซมของใช้ (3) การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน เช่น การสหกรณ์ การร่วมงานกิจกรรมพัฒนาชุมชนส่วนรวม และ (4) การศึกษาเพื่ออาชีพเป็นการศึกษาเพื่อปรับปรุงอาชีพที่ทำอยู่และเสริมสร้างอาชีพใหม่แก่ชาวชนบท

แดธ (D'Aeth. 1978 : 108-110) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการใช้การศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบทเพื่อใช้เป็นแนวทางหลักในการวางแผนว่าการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทจะต้องมุ่งในเรื่อง (1) การเอาชนะความยากจน (2) การปรับปรุงคุณภาพชีวิต (3) การช่วยให้เกิดการบูรณาการของแผนงานต่าง ๆ (4) การช่วยสร้างคนระดับสูงขึ้นในชนบท (5) การทำให้การประสานระหว่างเมืองกับชนบทดีขึ้น (6) การทำให้เกิดการผลิตอาหารเพียงพอต่อการขยายจำนวนประชากร และ (7) การลดการว่างงานในชนบท

วัตสัน (Watson. 1982 : 7) สรุปเกี่ยวกับการศึกษาพื้นฐานเพื่อประชาชนในชนบทว่าประกอบด้วยการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัว การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนและการศึกษาเพื่ออาชีพ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2524 : 1-2) กล่าวถึงการศึกษาเพื่อชนบทว่าการศึกษาเพื่อชนบทควรคำนึงว่าจะต้องให้คนชนบทนี้เข้ามาสู่ในเมืองมากขึ้นไปแนวทางที่จะต้องทำก็คือ (1) ควรให้การศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตอย่างเป็นธรรม (2) ให้การศึกษาที่จะให้ชาวชนบทสำนักและรับผิดชอบในสาเหตุของความไม่ได้อยู่ในชนบทแล้วได้เห็นแนวทางแก้ไข (3) จะต้องปรับปรุงวิธีการปฏิบัติในด้านการศึกษาที่ยังมุ่งการท่องบ่นจดจำและเพียงเพื่อสอบได้ ทั้ง ๆ ที่มีแนวทางใหม่ในการปฏิบัติอยู่แล้วจึงควรปรับและมุ่งให้ได้ผลตามแนวทางใหม่อย่างแท้จริง และ (4) การจัดการศึกษาเพื่อให้ตรงกับความต้องการของชนบท ซึ่งมักจะไปจากนโยบายแผนและความปรารถนาดีของคนในเมือง ซึ่งน่าจะได้นึกให้เห็นความต้องการของชาวชนบทอย่างแท้จริง สำหรับในระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้นจะต้องคิดว่าทำอะไรจะไม่ชวนให้ผู้เรียนหนีชนบทมากขึ้น เพราะในระดับนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เทคโนโลยีและค่านิยมที่แปลกใหม่ ทำให้

เป้าหมายท้องถิ่น การจัดมัธยมศึกษาเพื่อชนบทจึงต้องจัดให้ทั้งสำหรับคนที่แม้แต่ต้องการจะหนีชนบทให้มีความรู้ความสามารถและคุณธรรมที่จะประสบความสำเร็จได้ และสำหรับคนที่ต้องการจะอยู่ในชนบทให้อยู่ได้อย่างมีความสุข

ในด้านการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตอันเป็นจุดหมายปลายทางของการพัฒนาประชาชนในชนบทนั้น สิปปนนท์ เกตุทัต (สิปปนนท์ เกตุทัต 2522 : 2,3) กล่าวว่าการศึกษาโดยรอบด้านคือ การศึกษาทั้งทางสมอง จิตใจ และร่างกายนั้นจะช่วยทำให้เกิดคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตในความหมายที่ง่าย ๆ คือ ชีวิตที่มีความสุขและสามารถปรับตนเองให้เข้ากับธรรมชาติทั้งธรรมชาติทางกายภาพ และธรรมชาติทางสังคม รวมทั้งการปรับธรรมชาติให้เข้ากับตนเองโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติและสังคม คือรู้ธรรมชาติจนปรับตัวเองและธรรมชาติเข้ากันได้โดยไม่เบียดเบียนกัน

ในแง่การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น เอกวิทย์ ณ ถลาง (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2528 : 11) กล่าวว่าการศึกษาที่ดีคือการศึกษาที่ทำให้คนมีความสุขอย่างแท้จริง คือความสุขจากความเป็นอิสระหลุดพ้นจากความหิวโหย ความไม่รู้ ความยากไร้ ในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านปัจจัยสี่ สุขที่ไม่เน้นการแสวงหา การพอกพูนทางวัตถุ ทางลาภ ยศ สรรเสริญ สุขจนเกินไป สุขที่ตั้งอยู่บนความพอดี สุขที่เกิดจากการประพฤติอย่างคนที่มีมนุษยธรรม สุขของคนที่เข้าใจความจริงของชีวิตตามระดับวุฒิภาวะที่ตนจะพึงเข้าใจได้ สุขของคนที่สามารถนับถือตัวเองและดำรงเกียรติภูมิของตัวเองไว้ได้ สามารถยกย่องให้เกียรติผู้อื่นในฐานะเพื่อนร่วมชาติเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกได้ด้วยจิตใจที่เที่ยงธรรม สุขที่เกิดจากการลดความชิงดีชิงเด่นอิจฉาริษยากันแต่มุ่งเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ และความที่ได้ทำให้จิตใจผ่องใส สุขสงบขึ้นทุกขณะ เตือนสติมิให้ประมาท ส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกัน

แดธ (D'Aeth. 1978 : 34-35) ได้กล่าวถึงการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตว่า แท้จริงคำว่า "คุณภาพชีวิต" ซึ่งมักใช้ตรงข้ามกับคำว่า "ความยากไร้ต่ำต้อย" นั้นเป็นคำที่เกิดขึ้นในเชิงสัมพัทธ์ คือเป็นการเปรียบเทียบกันระหว่างความเป็นอยู่ของคนที่ขึ้นกับสถานการณ์แต่ละแห่งไม่เหมือนกัน เช่น ในบางสังคมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียบพร้อม

คนไม่ต้องทำงานหนัก คุณภาพชีวิตอาจน้อยกว่า บางสังคมที่คนต้องดิ้นรนต่อสู้อยู่ตลอดเวลา เพราะเมื่อเปรียบเทียบในสังคมของตนเองแล้วอาจทำให้เกิดความรู้สึกที่เป็นสุขหรือไม่เป็นสุข คือสิ่งสำคัญ ดังนั้นคุณภาพชีวิตจึงอยู่ที่ เหตุผล ความรู้สึก และสภาพที่เอื้ออำนวยประกอบกัน

การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทนั้น เริ่มต้นจากความคิดที่จะจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาบุคคล แต่ละคนไปพร้อมกับการพัฒนาสังคมและต้องการให้เกิดความเสมอภาคในการศึกษา ดังนั้น จุดเริ่มต้นจึงอยู่ที่ความพยายามกระจายการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคและไปยังชนบท ประยูร ศรีประสาธน์ และนิรมล กิตติวิบูลย์ (2525 : 42-44) ได้กล่าวเกี่ยวกับ นโยบายการศึกษาของไทยในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ว่าการศึกษาได้มีการจัดการศึกษาสู่ชนบท อย่างจริงจังตั้งแต่พุทธศักราช 2516 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากแนวความคิดในการปฏิรูปการศึกษา ในสมัย นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และนโยบายการกระจายการศึกษาไปสู่ ท้องถิ่นชนบทอย่างจริงจัง ในสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีในปี พุทธศักราช 2520 รวมทั้งมีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติใหม่ในระยะใกล้ ๆ กันนี้ (ประยูร ศรีประสาธน์ และนิรมล กิตติวิบูลย์ 2525 : 42-44)

ความคิดที่สำคัญในการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมเริ่มจากการปฏิรูปการศึกษา เมื่อ พุทธศักราช 2516 ซึ่งกล่าวการศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิดทักษะและทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ ซึ่งเรียกว่า "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" (สิปปนนท์ เกตุทัต 2527 : 15)

จากการวิเคราะห์นโยบายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ธวัชนิภา ศุภรัตน์ (ธวัชนิภา ศุภรัตน์ 2525 : 62-66) ได้ชี้ให้เห็นว่านับตั้งแต่มีการ กล่าวถึงเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาในข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาเมื่อพุทธศักราช 2516 เป็นต้นมารัฐบาลได้พยายามกำหนดการจัดมัธยมศึกษาไปยังหัวเมืองให้นักเรียนใน ท้องถิ่นมีโอกาสเข้าเรียนให้มากที่สุด รวมทั้งนโยบายที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของชนบท ให้ดีขึ้นด้วย สิ่งที่สำคัญคือการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษา ที่เน้นทั้งวิชาการและวิชาชีพ

ไปพร้อมกันโดยพยายามให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการทำงาน ปฏิบัติได้จริงตามความถนัดและความสนใจของตนเอง

ประมวล เสนาฤทธิ์ (อ้างจากหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2528 : 4) ได้วิเคราะห์ปัญหาและแนวโน้มของการพัฒนาการศึกษาไทยและชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้เข้าใจพื้นฐานของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแนวใหม่เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้น

ในการกระจายการศึกษาไปสู่ชนบทโดยมุ่งสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและการพัฒนาชนบทของไทยจะเห็นว่ามีแนวคิดที่สำคัญอยู่สองประการคือ การจัดการศึกษาทางด้านวิชาชีพให้มากขึ้น พร้อมกับวิธีการจัดการศึกษาที่ต้องทำทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่ง ก่อ สวัสดิพานิชย์ และคณะ (ก่ สวัสดิพานิชย์ และคณะ 2524 : 10-11) เสนอแนวความคิดว่าการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นรูปใดและระดับใดต้องเน้นวิชาชีพโดยเฉพาะทางด้านเกษตรเพื่อให้สามารถจัดการเกษตรแบบเข้ม การใช้เทคโนโลยี การจัดอุตสาหกรรมและการค้าทางด้านเกษตรให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มพูนขึ้น และจากการสำรวจสภาวะการศึกษาของประเทศไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กรมสามัญศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ 2518 : 20, 26, 32, 55-57) ชี้ให้เห็นว่าการจัดมัธยมศึกษาต้องพยายามลดความแตกต่างด้านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในเมืองและชนบทให้น้อยลง ในชนบทการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องมีบทบาทมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพ การพัฒนาอาชีพเกษตรต้องประสานกันระหว่างการศึกษาในโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน การปรับปรุงคุณภาพของมัธยมศึกษาได้มีข้อเสนอแนะอยู่สามประการคือ การปรับปรุงเรื่องอาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์และครู ให้จัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การจัดตั้งศูนย์วิชาการเคลื่อนที่และการใช้สถานประกอบการเอกชนและศูนย์ฝึกอาชีพของกรมอาชีวศึกษา

มาเธอร์ (Mathur. 1977 : 505-519) ได้ชี้ให้เห็นบทบาทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนทางอาชีวศึกษาว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นจะทำให้เกิดการผสมผสานในการพัฒนาชนบทได้เป็นอย่างดี นักเรียนหรือประชาชนในชนบทอาจจะใช้วิธีเรียนไปทำงานไป หรือทำงานไปเรียนไปก็ได้ และแนวทางที่ดีคือการขยายขอบข่ายของการเรียนการสอนในโรงเรียนให้กว้างขวางขึ้นจากโรงเรียนไปสู่ชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา

แนวทางการศึกษาในโรงเรียนให้เป็นการพัฒนาอาชีพของประชาชน เช่น การให้การศึกษา เรื่องการหาพลังงานราคาถูก ระบบชลประทานที่สามารถทำได้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการขนส่ง บ้านราคาถูก และการจัดหาน้ำดื่มน้ำใช้ เป็นต้น

จากรายงานผลการประชุมปฏิบัติการของโครงการนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาแห่งเอเชีย เรื่องการดำเนินงานการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทในรายงานของประเทศเกาหลี ได้ชี้ให้เห็นถึงการจัดการศึกษาชุมชน (Saemaul Education) ว่าเน้นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะพัฒนาชนบททั้งในลักษณะกิจกรรมการศึกษาในระบบและนอกระบบซึ่งได้สรุปให้เห็นได้ดังนี้ กิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ (1) การสอนในห้องเรียน (2) การแนะนำชีวิตในโรงเรียน (3) กิจกรรมโรงเรียนที่บริการต่อสาธารณะ (4) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผลผลิต (5) การให้ชุมชนมาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน และ (6) การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโดยให้โรงเรียนดำเนินการ และกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ (1) กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม (2) การฝึกอบรมทักษะที่เพิ่มผลผลิตแก่ประชาชน (3) การให้ศึกษากรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา และ (4) การให้ดำเนินงานกลุ่มในการพัฒนา (APEID. 1979 : 27)

ลักษณะของการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทซึ่งใช้ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน หรือการศึกษาซึ่งเชื่อมโยงจากในโรงเรียนกับนอกโรงเรียนโดยประสานกันนี้ เป็นความคิดที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือการศึกษาเพื่อชีวิต (Learning To Be) ซึ่ง ยูเนสโก จัดพิมพ์ขึ้นและเป็นการวิเคราะห์การศึกษาเท่าที่เป็นมาจนถึงปีคริสต์ศักราช 1972 ให้เป็นแนวทางที่ประเทศต่าง ๆ จะยึดเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาของประเทศ เอ็ดการ์ ฟอร์ และคณะ (Faure and others. 1972 : 181-185) ซึ่งเป็นผู้จัดทำรายงานโดยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ จากการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เสนอกลยุทธ์ซึ่งเป็นหลักการใหญ่ ๆ ไว้ 21 ข้อ สำหรับในข้อแรก ๆ ได้กล่าวถึงความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตว่าในข้อ ๆ ไปนั้นการจัดการศึกษาโดยหลักของการศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปฏิบัติและจะทำให้เกิดสังคมการเรียนรู้ในต่อไป นั่นคือการเรียนรู้จะเกิดขึ้นตลอดเวลาในคนทุกคน การจัดศึกษามีใช่จะจำกัดอยู่ในรั้วโรงเรียน จำเป็นต้องเปิดรั้วโรงเรียนให้มีการไหลเวียนของ

การเรียนรู้จากในโรงเรียนอยู่นอกโรงเรียนและจากนอกโรงเรียนสู่ในโรงเรียน

สคาเกอร์ (R. Skager) (กรมสามัญศึกษา 2525 : 7) ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า "การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการของผลรวมของการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาไม่เป็นทางการเข้าด้วยกัน"

มานพ กาละดี (มานพ กาละดี 2525 : 1-2, 25-26) กล่าวถึงหลักสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตอยู่ที่ว่าจะต้องเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อสนองตอบสมรรถภาพของแต่ละบุคคล แต่ละชุมชน หรืออาจพูดได้ว่าการศึกษานั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นการจัดชุมชนสิ่งแวดล้อมทั้งหมดให้เป็นบ่อเกิดของการศึกษาเพื่อชีวิต และได้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนั้นจะสอดคล้องกับการพัฒนาชนบทเป็นอย่างดีจะช่วยให้ประชาชนก้าวหน้าทันสมัย และดำเนินการพัฒนาชนบทอย่างได้ผล

เอกวิทย์ ณ ถลาง (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2528 : 5) ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในอนาคตนี้นอกจากความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าทั้งทางสังคมและเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วจำเป็นที่จะต้องจัดในรูปการศึกษาตลอดชีวิต ต้องคิดหาวิธีจัดองค์กร รูปแบบและวิธีการให้การศึกษาคือจะทำให้คนเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ และประสานสอดคล้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิตและการทำมาหากินคือสามารถประสานการทำงานกับการเรียนรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

การ์ดเนอร์ (David P. Gardner) (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ, 2528 : 7) ได้กล่าวถึงแนวโน้มการปฏิรูปการศึกษาของสหรัฐอเมริกาในอนาคตจากบทความที่พูดถึงประเทศสหรัฐอเมริกา กำลังเสี่ยงภัยในการจัดการศึกษาที่อาจทำให้ประเทศยังก้าวช้ากว่าประเทศอื่นในหลายเรื่อง เขากล่าวเน้นถึงแนวทางการจัดการศึกษาให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะให้บุคคลบรรลุเป้าหมายทางด้านอาชีพ พร้อมกับมีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น โอกาสทางการศึกษานั้นไม่ใช่มีเฉพาะในโรงเรียนและวิทยาลัยเท่านั้น แต่อยู่ทุกหนทุกแห่ง เช่น ในบ้าน ที่ทำงาน ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ในต่อ ๆ ไปนั้นหากเราขาดการศึกษาตลอดชีวิตแล้ว ความรู้และทักษะจะล้าสมัยไปอย่างรวดเร็ว

แนวทางและหลักการต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทดังกล่าวมาจะเห็นได้ว่ามีส่วนผสมผสานของความคิดเรื่องการขยายการศึกษาไปสู่ชนบทให้มากขึ้น มุ่งเน้นพัฒนาท้องถิ่นทุกด้าน โดยเฉพาะด้านวิชาชีพและเป็นการศึกษาที่ผสมผสานทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทซึ่งกล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาชนบทอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งมีประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในชนบท แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท โดยสรุปแล้วจะต้องเน้นการสร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในชนบท ลักษณะของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทจะต้องเน้นวิชาชีพเพื่อให้ประชาชนมีการดำรงชีวิตดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดการศึกษาจะต้องเป็นการจัดให้ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการหรือเรียกว่า การศึกษาตลอดชีวิต และในสภาพที่ชนบทมีโรงเรียนอยู่แล้วจะต้องจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนให้เชื่อมโยงกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนจะต้องเป็นหน่วยงานที่ช่วยบริการ ช่วยเหลือในการดำเนินงานพัฒนาชนบทด้วย

การศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชน ในตอนนี้จะได้กล่าวถึงความเป็นมาและลักษณะของการศึกษาชุมชนและหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและลักษณะของการศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชน ในการจัดโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทตามโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) มีเหตุผลความจำเป็นและวัตถุประสงค์ที่จะจัดโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนในชนบท เช่น การระบุมหาผลและความจำเป็นในการสร้างความเสมอภาคให้คนในชนบทได้เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา จัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนตามหลักสูตรให้ได้ผลดี เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สร้างความร่วมมือให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ วิชาชีพ และวัฒนธรรม แก่ชุมชนและบริการชุมชนในด้านต่าง ๆ (ฝ่ายแผนงาน สำนักงานโครงการพิเศษ, 2527 :

1) และจากวัตถุประสงค์ของโครงการ มพช. ที่มุ่งให้โรงเรียนในโครงการช่วยพัฒนาชนบท

ทั้งการสอนนักเรียนให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง เป็นศูนย์กลางความรู้แก่ชุมชนและช่วยให้ชุมชนเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526 : 1) จะเห็นได้ว่าการจัดโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทเป็นลักษณะที่จะต้องใช้นโยบายการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนและการศึกษาชุมชนเป็นสำคัญ

และในหนังสือแนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (สำนักงานโครงการพิเศษ 2526 : คำนำ) มีการจัดเนื้อหาสาระของหนังสือแนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทเป็นสามส่วนคือ ส่วนแรกเป็นเรื่องของโรงเรียนชุมชน บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและครูของโรงเรียนชุมชน วิธีการและกระบวนการของการศึกษาชุมชน ส่วนที่สองสรุปแนวดำเนินงานในหน้าที่หลักของโรงเรียนชุมชน ซึ่งได้จากการสัมมนาเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติในโรงเรียน มพช.ที่ผ่านมา ส่วนที่สามเป็นภาคผนวกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน มพช. จึงเห็นได้ว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทนั้นใช้หลักของโรงเรียนชุมชนและการศึกษาชุมชนในการดำเนินการ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทในรูปแบบที่ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางนั้นเป็นแนวความคิดที่เริ่มมานานแล้ว การกล่าวถึงโรงเรียนพัฒนาชนบทมักจะกล่าวถึงโรงเรียนชุมชนเป็นสำคัญ ครีทโลว์ (Kreihlow, 1954 : 159) กล่าวถึงการจัดการศึกษาในชนบทว่าโรงเรียนจะต้องมีบทบาทในชนบทโดยเชื่อมโยงโรงเรียนไปสู่ชนบทในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในแง่ที่โรงเรียนจะได้ประโยชน์จากชุมชนและเป็นการช่วยเหลือชุมชนในชนบท เขาจึงเรียกโรงเรียนในการจัดการศึกษาชนบทว่า โรงเรียนชุมชนชนบท (rural community school)

ฮิลตัน (Hilton, 1949 : 201-203) กล่าวถึงการจัดการโรงเรียนในชนบทโดยอ้างถึงข้อตกลงของคณะกรรมการในการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษาในชนบทของชนบทภาคใต้ของสหรัฐอเมริกาว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญอย่างยิ่งในการปรับปรุงชีวิตชนบท โรงเรียนมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของชีวิตของคนในชุมชนชนบท โรงเรียนมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของชีวิตของคนในชุมชนชนบททั้งในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การศึกษาจากโรงเรียนจะช่วยให้คนในชนบทสามารถช่วยตัวเองได้

โฮจตัน (Houghton. 1969 : 5) ได้กล่าวถึงโรงเรียนชุมชนในประเทศกำลังพัฒนาโดยอ้างการประชุมของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาที่ได้ประชุมกันที่สถาบันเพื่อการศึกษาของยูเนสโกที่เมืองแฮมเบิร์ก ระหว่างวันที่ 1-14 พฤศจิกายน คริสตศักราช 1968 ว่า ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายมีการนำเอาวัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้าไปอย่างมาก การจัดดำเนินงานในโรงเรียนมักไม่ประสานสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชน โรงเรียนชุมชนจะต้องเป็นสะพานเชื่อมช่องว่างนี้โดยจัดการศึกษาให้เข้าได้กับความต้องการและความเปลี่ยนแปลงในชุมชน สำนักเลขาธิการจักรภพอังกฤษ (Commonwealth Secretariat. 1971 : 175) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในพื้นที่ชนบทว่า เหตุผลที่โรงเรียนชุมชนเป็นหน่วยงานที่เหมาะสมที่จะช่วยในการพัฒนาชนบท เพราะว่าเป็นประเทศในเขตร้อนประชาชนประมาณร้อยละ 80 อยู่ในชนบทและส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร การศึกษาที่ได้รับส่วนใหญ่คือการศึกษาในระบบโรงเรียนคือโรงเรียนที่มีอยู่ในชนบทต่าง ๆ จุดหมายปลายทางของการศึกษาของเด็กในชนบทคือการศึกษาในโรงเรียน บทบาทของโรงเรียนจึงต้องช่วยในการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมเศรษฐกิจของชุมชนชนบทด้วย

ในสภาพที่ชนบทโดยทั่วไปจะมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษาในระบบอยู่แล้ว การใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทโดยใช้โรงเรียนและนำหลักการและวิธีการของโรงเรียนชุมชนมาเป็นแนวดำเนินการจึงทำกันอย่างแพร่หลายในประเทศกำลังพัฒนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการพัฒนาชนบทในประเทศนั้น ๆ (Watson. 1982 : 1) และได้ชี้ให้เห็นว่า ได้จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ 23 คน จากประเทศในแอฟริกา เอเชีย ยุโรป และลาตินอเมริกา ที่สถาบันการศึกษาของยูเนสโก เมืองแฮมเบิร์ก ประเทศเยอรมนี เมื่อเดือนพฤศจิกายน คริสตศักราช 1968 เพื่อพิจารณาปัญหา โครงสร้างและหน้าที่ของโรงเรียนชุมชนในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อที่จะให้โรงเรียนชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงโดยวัฒนธรรมและความเจริญจากต่างประเทศเข้าไปมีอิทธิพลอย่างมาก และความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทมีมากขึ้น โรงเรียนชุมชนจะช่วยทำให้ชนบทพัฒนาขึ้นอย่างกลมกลืนกับในเมืองในสภาพที่เหมาะสม (Watson. 1982 : 7-8)

แนวความคิดเรื่องโรงเรียนชุมชนในปัจจุบันมีอยู่หลากหลาย วัตสัน (Watson. 1982 : 11-13) กล่าวถึงแนวความคิดของโรงเรียนชุมชนว่ามีทั้งลักษณะของโรงเรียนที่เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน โรงเรียนที่ต้องพึ่งพากับชุมชน โดยโรงเรียนอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการจัดการศึกษา ขณะเดียวกันโรงเรียนช่วยพัฒนาชุมชนด้วย และโรงเรียนที่เป็นของชุมชน สนับสนุนโดยชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ครีทโลว์ (Kreitlow. 1954 : 152-153, 156) กล่าวถึงความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนว่ามีพื้นฐานที่วิวัฒนาการมาจากปรัชญาการจัดการศึกษาที่เริ่มต้นโดยเน้นวิชาการ ยึดถือเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นลักษณะที่เน้นมากในระหว่างประมาณปีคริสต์ศักราช 1910-1930 ต่อมาปรัชญาแบบพิพัฒนาการซึ่งยึดถือเด็กเป็นศูนย์กลางซึ่งเน้นมากในระหว่างประมาณปีคริสต์ศักราช 1930-1950 และในช่วงตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 1940 เป็นต้นมา ปรัชญาชุมชนเป็นที่สนใจนำมาสู่การจัดการศึกษามากขึ้น เป็นแนวทางที่ยึดถือ "ชีวิต" เป็นศูนย์กลางคือ เป็นการเชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชนในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งโอลเซน (Edward G. Olsen) ได้กล่าวถึงโรงเรียนชุมชนไว้ในปีคริสต์ศักราช 1945 ว่าเป็นโรงเรียนที่มีลักษณะหกประการคือ

1. มุ่งจัดการศึกษาเพื่อสนองความสนใจและความต้องการของประชาชน
2. ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนอย่างกว้างขวางหลากหลายเพื่อการจัดดำเนินการของโรงเรียน
3. ฝึกและเสริมสร้างกิจกรรมประชาธิปไตยทั้งในโรงเรียนและชุมชน
4. สร้างแกนหลักสูตรโดยยึดกระบวนการและปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญในชีวิตมนุษย์
5. ฝึกฝนความเป็นผู้นำในการวางแผนการดำเนินการปรับปรุงโดยร่วมมือกันของกลุ่มบุคคลในชุมชน และ
6. สร้างโครงการที่เด็กกับผู้ใหญ่จะร่วมกันดำเนินงานได้ในจุดที่เป็นความสนใจและความเกี่ยวข้องที่ร่วมกัน

ในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาของไทยซึ่งศูนย์อินโนเทค (INNOTECH) จัดขึ้นเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องโรงเรียนชุมชนในปีคริสต์ศักราช 1983-1984 ได้เน้นถึงลักษณะกิจกรรมของโรงเรียนชุมชนว่าเป็นกิจกรรมความสัมพันธ์สองทางระหว่างโรงเรียน

กับชุมชนท้องถิ่น โดยมีหลักการที่สำคัญว่า "โรงเรียนชุมชนดำเนินการโดยหลักการของการศึกษาชุมชนเพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชน" โดยการศึกษาชุมชนนั้นเป็นแนวความคิดหรือปรัชญาแนวทางดำเนินการ ส่วนโรงเรียนชุมชนเป็นกระบวนการถ่ายทอดหรือเครื่องมือในการนำความคิดและแนวทางของการศึกษาชุมชนให้บังเกิดผล

แนวคิดเรื่องการศึกษาชุมชนนั้น สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 : 24, 29-30) ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาชุมชนมีวิวัฒนาการมาพอสมควร ซึ่งเริ่มจากความหมายที่ตรงกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับเด็ก การศึกษาผู้ใหญ่และกิจกรรมสันติภาพและการบันเทิงต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันแนวความคิดของการศึกษาชุมชนถือว่า ต้องให้การศึกษากับชุมชนและทำชุมชนให้ดีขึ้นด้วย และจากการวิเคราะห์คำจำกัดความ การศึกษาชุมชนที่มีผู้ให้คำนิยามไว้ ได้สรุปเป็นคำนิยามใหม่ว่า "การศึกษาชุมชนคือแนวคิดในเชิงปรัชญาที่จะให้บริการทั้งชุมชนเพื่อสนองความต้องการทางการศึกษาแก่สมาชิกของชุมชนทุกคน โดยใช้โรงเรียนในท้องถิ่นเป็นตัวกระตุ้นในการใช้ทรัพยากรในชุมชนมาแก้ปัญหาชุมชนเพื่อพัฒนาความรู้สึกในทางที่ดี เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน และพัฒนากระบวนการที่จะให้ชุมชนพึ่งตนเอง"

เกี่ยวกับโรงเรียนชุมชน บัตเตอร์เวิร์ธ (Butterworth. 1952 : 295-297) ได้กล่าวถึงโรงเรียนซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนว่าในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่สมัยเป็นอาณานิคมโรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นที่ประชุมพบปะของคนในชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางการปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อปีคริสต์ศักราช 1859 มีกฎหมายกำหนดให้มีอาคารเรียนของโรงเรียนเพื่อประชาชนโดยเฉพาะในหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งรัฐอินเดียนากำหนดขึ้นเป็นครั้งแรกและขยายไปยังรัฐอื่น ๆ ต่อมา และในปีคริสต์ศักราช 1902 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้ย้ายบทบาทของโรงเรียนที่จะต้องจัดให้ตรงกับความต้องการจำเป็นทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงต้องร่วมมือประสานกันอย่างดี ในปีคริสต์ศักราช 1911 สมาคมแห่งชาติเกี่ยวกับการค้นคว้าเรื่องการศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้จัดทำหนังสือประจำปีเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางชุมชน และในปีคริสต์ศักราช 1927 ได้มีรายงานวิจัยสำรวจโรงเรียนซึ่งดำเนินงาน ประสานและบริการกับชุมชนพบว่า

มีถึง 722 เมือง และในปีคริสต์ศักราช 1944 มีการประชุมหารือกันเรื่องของการจัดการศึกษาในชนบทและได้เน้นย้ำเรื่องโรงเรียนชุมชนมากขึ้น และเริ่มมีบทความในเรื่องเหล่านี้มากขึ้น มีผู้สำรวจพบว่าบทความในเรื่องเหล่านี้ตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 1938 ถึง 1941 มีถึง 402 เรื่อง.

มานพ กาลละดี (มานพ กาลละดี 2525 : 16-18) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของโรงเรียนชุมชนว่าเมื่อต้นปีคริสต์ศักราช 1942 คาร์ (Carr) ได้ให้ความคิดว่าโรงเรียนจะต้องสนองความต้องการชุมชนได้และเป็นสิ่งที่จะพัฒนากระบวนการศึกษาของชีวิตของคนในชุมชนนั้นและความคิดในเรื่องโรงเรียนชุมชนก็แพร่หลายมากขึ้นตามลำดับ

ครีทโลว์ (Kreitlow. 1954 : 156-159) ได้กล่าวถึงผู้ที่ให้หลักการของโรงเรียนชุมชนไว้เด่นชัดมากในระยะแรก ๆ ก็คือ เอ็ดเวิร์ด จี โอลเซน (Edward G. Olsen) ในปีคริสต์ศักราช 1945 ซึ่งได้เขียนหนังสือชื่อโรงเรียนกับชุมชนขึ้น และต่อมาในปีคริสต์ศักราช 1950 ลอยด์ อัลเลน คูก และอีเลน ฟอริซท์ คูก (Lloyd Allen Cook and Elaine Forsyth Cook) ได้วิเคราะห์โรงเรียนชุมชนในเชิงสังคมวิทยาและได้ให้หลักการของโรงเรียนชุมชนที่เด่นชัดขึ้น

โฮจตัน (Houghton. 1969 : 58-81) ได้บรรยายให้เห็นโรงเรียนชุมชนที่จัดอยู่ในประเทศต่าง ๆ เป็นกรณีไปคือ ที่ประเทศแทนซาเนีย ได้แก่โรงเรียนที่ลิทอวา (Litowa) ซึ่งเริ่มดำเนินงานในปีคริสต์ศักราช 1961 โดยจัดโรงเรียนซึ่งรัฐบาลให้สิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ต่าง ๆ แต่ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการในการช่วยจัดดำเนินการ และมุ่งเน้นการเรียนพร้อมกับทำผลผลิตในด้านต่าง ๆ เช่น งานเกษตรและงานฝีมือ ที่ประเทศจาไมกา หมู่เกาะอินดีสตะวันตกมีโรงเรียนชุมชนที่เมืองอะบัพ รอคส์ (Above Rocks) ได้เริ่มตั้งขึ้นโดยพระในนิกายเยซูอิต เมื่อปีคริสต์ศักราช 1945 และต่อมาได้เป็นโรงเรียนที่โรงเรียนและประชาชนได้ร่วมมือกันในการให้การศึกษาทั้งกับนักเรียนในโรงเรียนและประชาชน ในประเทศฟิลิปปินส์ได้จัดโรงเรียนที่เรียกว่าโรงเรียนมัธยมชุมชน (Barrio High School) เมื่อปีคริสต์ศักราช 1964 มีอยู่สามโรงเรียนที่เมืองเออร์ญาเนตา ต่อมาได้ขยายออกไปอีกราว 500 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือ และนักเรียนมีโครงการ

ช่วยเหลือชุมชนด้วย ขณะเดียวกันมีการปรับปรุงคุณภาพและกิจกรรมในโรงเรียนให้ดีขึ้น ใน คัมเบอร์แลนด์ ประเทศอังกฤษ มีโรงเรียนชุมชนที่อีเกรมอนท์ (Egremont) เป็นโรงเรียน ที่มีโครงการร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีการประสานกับผู้ปกครองเกี่ยวกับนักเรียน มีการให้การศึกษาคู่มือโดยโรงเรียนเป็นผู้จัดการจัดบริการให้กับเด็กวัยรุ่น และการบริการ ห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งได้ทำเมื่อปีคริสต์ศักราช 1965 นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนชุมชนอีกหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 65-66) กล่าวว่า การจัดโรงเรียนชุมชนเป็นการจัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตในปัจจุบันซึ่งจะต้องถือว่าการศึกษาคือกระบวนการตลอดชีวิต โรงเรียนชุมชนจึงเน้น การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งกับโรงเรียนและมีการจัดการศึกษาให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และกล่าวถึง นิยามของคำว่าโรงเรียนชุมชนและการศึกษาชุมชนของ เบลลีและคณะ (Baillie and others) ว่าการศึกษาชุมชนเป็นกระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่โดยส่งเสริม ให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้ประชาชนร่วมแก้ปัญหาของตนเอง และของชุมชนให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ส่วนโรงเรียนชุมชนนั้นเป็นตัวเชื่อม ที่ให้โอกาสชุมชนมีส่วนร่วมในโรงเรียนและโรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน

ศูนย์อินโนเทค (INNOTECH. 1984 : 24, 31-35) ได้ให้ความหมายและ จุดประสงค์ของการศึกษาชุมชนว่า เป็นผลรวมของบริการต่าง ๆ ที่เขตโรงเรียน (school district) จัดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชน นอกจากที่ได้จัดการศึกษาแก่นักเรียนที่ทำอยู่ตามปกติแล้ว และโรงเรียนชุมชนรวมอยู่ในโปรแกรมของการศึกษาชุมชนด้วย การจัดการศึกษา ชุมชนมุ่งที่จะให้ทั้งกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ กิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมนันทนาการโดยใช้ บริการทั้งทางอาคาร อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการทางวิชาการทางเทคนิคต่าง ๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของโรงเรียน จุดประสงค์สำคัญของการศึกษาชุมชนคือ (1) พยายามพัฒนาแผนงานของชุมชนให้ดีขึ้น (2) เสริมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของ โรงเรียนและชุมชนให้ได้ผล (3) สร้างทรัพยากรในชุมชนและประสานการใช้ทรัพยากร

ให้ได้ประโยชน์สูงสุด (4) พยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในชุมชนและหน่วยงานของรัฐบาลให้ดีขึ้น (5) มุ่งค้นหาปัญหาและความจำเป็นของชุมชนเพื่อจะได้ช่วยกันแก้ปัญหาให้ถูกต้อง และ (6) พัฒนาระบบการที่จะทำให้ชุมชนได้ค้นพบและตระหนักในความสามารถและดำเนินการพัฒนาชุมชนของตนเอง

สำนักงานเลขาธิการจักรภพอังกฤษ (Commonwealth Secretariat. 1971 : 24) ซึ่งจุดสำคัญของโรงเรียนชุมชนว่าโรงเรียนชุมชนคือโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ของทรัพยากรโรงเรียนทั้งตัวโรงเรียนและความรู้ทักษะของบุคลากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดคือ นอกจากสอนนักเรียนตามปกติแล้วยังใช้ทรัพยากรกับชุมชนโดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในกิจกรรมทางสังคมและการศึกษาร่วมกันด้วย

สำนักงานโครงการพิเศษ (กรมสามัญศึกษา สำนักงานโครงการพิเศษ 2526 : 16) กำหนดว่าโรงเรียนชุมชนคือ (1) สถาบันที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยในการให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนนั้นได้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายโดยวิธีช่วยเหลือตนเอง (2) โรงเรียนที่บริการทางการศึกษาแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าและทุกเพศทุกวัยในชุมชนนั้น โรงเรียนจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและต้องให้บริการต่อชุมชน และ (3) โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบผสมผสานหลักสูตรระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยมีการสำรวจปัญหาความต้องการและทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอนให้มากที่สุด

วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ และคณะ (วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ และคณะ 2522 : 95-96) ได้กล่าวถึงความหมายของโรงเรียนชุมชนตามที่ยูเนสโกให้ไว้ว่า คือสถาบันซึ่งประชาชนมีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมความเจริญแก่เด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ให้สามารถทำหน้าที่ของพลเมืองดี วิธีการดังกล่าวกระทำโดยการค้นคว้าเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนและทำเป็นแบบแผนต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้ยังได้แสดงถึงคำนิยามของคำว่าโรงเรียนชุมชนของคนอื่น ๆ ไว้หลายคนแล้วสรุปความหมายไว้ว่าโรงเรียนชุมชน (1) เป็นโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อคำนึงถึงประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นใหญ่ (2) เป็นโรงเรียนที่รับใช้ประชาชนในชุมชนโดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ (3) เป็นโรงเรียนที่ดำเนินตามทฤษฎีที่ว่า ทุก ๆ คนมีส่วนร่วมในการวางนโยบายของโรงเรียน (4) เป็นโรงเรียนที่จัดโครงการสอนตามความต้องการ

ของชุมชน (5) เป็นโรงเรียนที่ให้การศึกษาทิ้งแก่นักเรียนในโรงเรียนและประชาชนในชุมชน และ (6) เป็นโรงเรียนที่เป็นศูนย์กลางชุมชนทางด้านการศึกษาและบริการการศึกษาแก่ชุมชน

2. หน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน จากความเป็นมา ความหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนและการศึกษาชุมชนจะเห็นว่าโรงเรียนชุมชนจะดำเนินงานที่เชื่อมประสานหรือทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นการกำหนดลักษณะของการปฏิบัติงานของโรงเรียนชุมชนหรือโรงเรียนพัฒนาชนบทซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันเหล่านี้มักจะมีหน้าที่ที่กำหนดไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติคล้าย ๆ กัน

โฮจตัน (Houghton. 1969 : 17-29) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของโรงเรียนชุมชนซึ่งที่ประชุมคณะผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาดกลงกันในการประชุมที่สถาบันเพื่อการศึกษาของยูเนสโก เมื่อปีคริสต์ศักราช 1968 โดยชี้ให้เห็นรายละเอียดของงานของโรงเรียนชุมชนในสามลักษณะคือ (1) ทำงานในฐานะสถาบันการศึกษา คือให้การศึกษแก่ผู้ที่อยู่ในโรงเรียนตามเกณฑ์การศึกษากฎที่กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตาม การสอนในโรงเรียนของโรงเรียนชุมชนมุ่งที่จะให้นักเรียนได้ประโยชน์จากการเรียนไปใช้ในชีวิตจริง สิ่งนี้นักเรียนเรียนรู้สอดคล้องกับท้องถิ่น และนำไปพัฒนาท้องถิ่นได้มิใช่ให้แต่ความรู้ความจำทั่ว ๆ ไป (2) ทำงานในลักษณะเป็นเครื่องมือของการพัฒนา ทั้งของท้องถิ่นและของประเทศ ได้แก่ การที่โรงเรียนบริการช่วยเหลือชุมชนในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งครูเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้เกิดขึ้นกับชุมชนด้วย และ (3) ทำงานในลักษณะศูนย์การศึกษาและฝึกอบรมสำหรับสมาชิกของชุมชนที่อยู่นอกโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การจัดการให้การศึกษเพื่อให้ประชาชนได้เพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ให้สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการดำรงชีวิตและการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 86) ได้กล่าวถึงลักษณะกิจกรรมของโรงเรียนชุมชนว่ากิจกรรมของโรงเรียนชุมชนอาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้หกด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านนันทนาการ

ด้านวิชาชีพ และด้านวิชาสามัญ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาชุมชน พัฒนารายบุคคลและการพัฒนา คณะบุคคลและกลุ่มคน กิจกรรมเหล่านี้อาจจัดเสริมในกิจกรรมภาคปกติสำหรับเด็กนักเรียน หรือจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกเวลาเรียน อาจจัดสำหรับเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ ทุกคนในชุมชน

มงคล ศรีไพรวรรณและคณะ ได้ชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญของโรงเรียนชุมชนว่า

- (1) จะต้องสอนนักเรียนทั้งในโรงเรียนและประชาชนนอกโรงเรียน (2) เป็นโรงเรียนที่ให้ประชาชนในท้องถิ่นมาใช้บริการทางการศึกษาของโรงเรียนได้ (3) ประชาชนมาใช้บริการด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน เช่น การใช้อาคารสถานที่ ห้องสมุด ห้องประชุม และอุปกรณ์ รวมบริการให้จัดกิจกรรมในโรงเรียนได้ (4) กิจกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (5) การเรียนการสอนและเนื้อหาวิชาที่ใช้สอนสอดคล้องกับท้องถิ่นและนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด และ (6) ครูและประชาชนร่วมกันดำเนินงานของโรงเรียนโดยยึดหลักการทำงานแบบประชาธิปไตย (มงคล ศรีไพรวรรณและคณะ 2515 : 103)

✕สวัสดิ์ อุดมโกษณ์ (สวัสดิ์ อุดมโกษณ์ 2526 : 3) ได้กล่าวถึงหลักการในการดำเนินงานอันจะเป็นแบบปฏิบัติของโรงเรียนชุมชนว่าโรงเรียนชุมชนต้องให้การศึกษากับประชาชนเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคลเพื่อนำไปพัฒนาชุมชนหรือสังคม เป็นสถาบันที่เสริมแนวความคิดเรื่องการศึกษาชุมชน โรงเรียนต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในด้านต่าง ๆ จัดการเรียนการสอนให้เกิดคุณภาพ ใช้ทรัพยากรในโรงเรียนให้เกิดผลประโยชน์ทางการศึกษาสูงสุดแก่ทั้งนักเรียนในโรงเรียนและเยาวชนหรือผู้ใหญ่ นอกโรงเรียน จัดโรงเรียนเข้าเป็นแหล่งกลางในการศึกษาค้นคว้าของชุมชน จัดโรงเรียนให้ร่วมประสานกับหน่วยงานอื่นเพื่อการพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาและเกิดนวัตกรรมทั้งในโรงเรียนและชุมชน มีหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาในการพัฒนาชุมชน เช่น การให้ความเชื่อมั่นในบุคคลในชุมชนและกระตุ้นให้เขาพัฒนาตนเองและสังคมโดยใช้ขีดความสามารถสูงสุด ทำเนิการด้วยความเสมอภาค ยุติธรรม ขจัดความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำในสังคม และใช้การศึกษาเป็นสื่อให้นำคนทำงานอย่างเต็มความสามารถ และทำงานเป็นกลุ่มร่วมมือกันได้

ในการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท(มพช.) นอกจากวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินงานของโรงเรียนที่ระบุไว้ในโครงการอันชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนแล้ว การกำหนดหน้าที่ของโรงเรียน ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทพุทธศักราช 2525 (สำนักงานโครงการพิเศษ 2527 : 29-31) ยังสะท้อนให้เห็นการปฏิบัติในการพัฒนาชุมชน ของโรงเรียนซึ่งกำหนดไว้ เป็นหน้าที่สามประการคือ (1) การสอนและอบรมนักเรียนโดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาและแผนการศึกษาชาติ (2) การสอนประชาชนโดยมุ่งให้ความรู้แก่ประชาชนที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตเพื่อจะได้พัฒนาตนเองได้ เช่น ความรู้เรื่องการเป็นพลเมืองดี การสาธารณสุขพื้นฐาน โภชนาการ ศิลปวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การวางแผนครอบครัว การปกครองอาชีพต่าง ๆ การจัดตั้งสหกรณ์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร และ (3) การจัดบริการชุมชนโดยร่วมมือกับกระทรวงหลักอีกสามกระทรวงในการพัฒนาชนบท เพื่อให้เกิดการพัฒนาชนบท เช่น บริการด้านสาธารณสุข การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมด้านนันทนาการ เช่น กีฬา ดนตรี และที่พักผ่อนหย่อนใจต่าง ๆ

จากหลักการลักษณะและหน้าที่ของโรงเรียนชุมชนหรือโรงเรียนพัฒนาชุมชนที่กล่าวมา อาจประมวลได้ว่าการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่โรงเรียนจะต้องจัดนั้นจะมีสามประการคือ หน้าที่ในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน หน้าที่ในด้านให้การศึกษาแก่ประชาชน และ หน้าที่ในด้านการบริการชุมชนดังต่อไปนี้

3.1 หน้าที่ในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน การพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นนับว่าเป็นหน้าที่สำคัญหน้าที่แรกซึ่งโรงเรียนต้องทำก่อนและจะทำได้อย่างดี ก่อ สวัสดิคพานิชย์ (ก่ สวัสดิคพานิชย์ 2526 : 39) ได้ให้ข้อคิดว่า โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีหน้าที่สอนนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาโรงเรียน มพช. ต้องทำหน้าที่นี้ก่อนเป็นหน้าที่หลัก ส่วนหน้าที่พัฒนาชนบทเป็นหน้าที่รอง แต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่พัฒนาชนบทเป็นหน้าที่ที่สำคัญเพราะเราต้องสอนนักเรียนมัธยมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และต้องอาศัยท้องถิ่นช่วยในการเรียนการสอนและโรงเรียนก็เป็นองค์การที่ใหญ่ในชุมชน การช่วยพัฒนาชนบทจะช่วยให้โรงเรียนได้ผลในหน้าที่หลักดียิ่งขึ้น

เอกวิทย์ ณ ถลาง (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2527 : 4-6) ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่ในการสอนนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาคือหน้าที่ประการหนึ่ง ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนั้นเป็นหน้าที่หลัก ส่วนหน้าที่ประการที่สองนั้นก็เป็นที่โรงเรียนต้องทำให้แก่ชุมชน เพราะโรงเรียนมีทรัพยากรในค่านแห่งวิชาที่จะให้ความรู้แก่คนในชุมชนได้มาก ส่วนหน้าที่ประการที่สาม เป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน

สวัสดิ์ อุคมโกชน์ (สวัสดิ์ อุคมโกชน์ 2527 : 22) กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนในข้อ 1 ที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนตามหลักสูตรนั้น ถือว่าเป็นหน้าที่หลักของโรงเรียนที่มีความสำคัญอันดับแรก ซึ่งโรงเรียนได้ใช้ความพยายามในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรใช้ทรัพยากรที่โครงการจัดหาให้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดบทเรียนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงจัดให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงจากห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ สนาม ชุมชน และสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่ จัดแผนการเรียนได้กว้างขวาง สนองความแตกต่างของบุคคลและเป้าหมายของหลักสูตร สิ่งเหล่านี้เป็นงานปรับปรุงคุณภาพให้โรงเรียนโครงการที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นของชุมชนนั้น ๆ เป็นที่ยอมรับเลื่อมใสมากขึ้น

ในบทความที่ว่าด้วยโรงเรียนชุมชนของสำนักงานโครงการพิเศษได้กล่าวถึงโรงเรียนชุมชนในประเทศฟิลิปปินส์และออสเตรเลีย และกล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่มีส่วนในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนมีกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน จัดหลักสูตรเพื่อสนองชีวิตจริงของนักเรียนไม่มุ่งแต่เรียนจากหนังสือเรียนเท่านั้น และมีการประสานงานในเรื่องการเรียนของนักเรียนกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือนักเรียนให้มากที่สุด (สำนักงานโครงการพิเศษ 2526 : 20-34)

นิโคลาส เบเนต (กรมสามัญศึกษา 2516 : 123) ได้อภิปรายเกี่ยวกับความคิดและเทคโนโลยีใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่าในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนจะสามารถนำมาใช้เป็นอุปกรณ์การศึกษาได้ทั้งสิ้น และได้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนโรงเรียนมัธยมในเมืองฟิลาเดลเฟียหลายโรงเรียนมีการเรียนการสอนในโรงเรียนตอนเช้า ส่วนตอนบ่ายจะไปเรียนตามโรงงาน สำนักงานและสถานที่ต่าง ๆ

ในการดำเนินการทดลองโรงเรียนมัธยมชุมชน ซึ่งกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาได้ให้โรงเรียนทดลอง 29 โรงเรียนดำเนินงานใน พ.ศ. 2521-2522 ได้เน้นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการทางด้านวิชาชีพ เช่น โครงการเกษตรกรรมในครัวเรือนให้นักเรียนได้ปลูกพืชผักที่จะเป็นประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ของครอบครัว เช่น ถั่วฝักยาว มะละกอ และผักต่าง ๆ (กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา 2521 : 11-12, 17-19)

จากการดำเนินงานโครงการพัฒนาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงชนบท (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2525 : 5-8) ได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมเพื่อปรับปรุงชนบทนั้นได้จัดให้มีการเรียนวิชาชีพให้จริงจังมากขึ้น โดยให้นักเรียนได้ฝึกฝนอาชีพ มีโครงการจัดทำที่บ้าน มีอาชีพต่าง ๆ ที่โรงเรียนในโครงการจัดดำเนินการสอนอย่างกว้างขวาง ในโรงเรียนทดลอง 11 โรงเรียนมีวิชาชีพที่จัดตั้งแต่ 4-18 วิชาชีพ ทั้งด้านเกษตร ช่างอุตสาหกรรม งานฝีมือและงานศิลปะต่าง ๆ

ริเวรา (Rivera. 1977 : 525-528) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาชนบทโดยชี้ให้เห็นว่าการจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้วิชาชีพนาน ๆ ในโรงเรียนมัศึกษานั้นเหมาะสมสำหรับโรงเรียนในชนบท เพราะสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนในชนบท และเป็นการช่วยยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของครอบครัวให้สูงขึ้นด้วย และสำหรับประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศเกิดใหม่ การจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อสนองความจำเป็นในด้านวิชาชีพควรเป็นจุดเน้นที่สำคัญ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องจัดตามประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิชาชีพจะช่วยเพิ่มอัตราการพัฒนาได้เร็วสำหรับประเทศกำลังพัฒนา

เกษร สุนทรเสรี (เกษร สุนทรเสรี 2524 : 46-49) ได้เสนอแนวทางในการเปิดสอนวิชาชีพในท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทว่า จะต้องดำเนินการตั้งแต่สำรวจความต้องการด้านอาชีพของชุมชน สำรวจความต้องการในการเลือกอาชีพของนักเรียน และสำรวจสถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระและแหล่งวิทยากร เพื่อใช้ให้นักเรียนไปเรียนนอกโรงเรียน มีการประสานงานกับเจ้าของ

กิจการแล้วจึงจัดแผนการเรียนวิชาชีพ ตลอดจนมีการแนะแนวให้นักเรียนได้เข้าใจเห็นความสำคัญและเลือกแผนการเรียนวิชาชีพนี้การเรียนการสอนจะทำให้ทั้งในและนอกโรงเรียน แต่ครูต้องติดตามประเมินผลอยู่ตลอดเวลา

3.2 หน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน โดยการใช้การศึกษาแก่ประชาชน สวัสดิ์ อุทมโกชน์ (สวัสดิ์ อุทมโกชน์ 2527 : 21-23) กล่าวว่า โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทซึ่งมีหน้าที่ในข้อ 2 คือให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้นถือเป็นการพัฒนาชนบท เพราะคนที่ได้รับการศึกษาย่อมสามารถพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมของเขาได้ ด้วยเหตุนี้การที่โรงเรียนโครงการในฐานะเป็นสถานศึกษาของรัฐจะเอื้อประโยชน์ทางการศึกษาแก่ประชาชนที่ไม่ใช่นักเรียน จึงเป็นการช่วยพัฒนาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ไปในตัวด้วย รูปแบบของการศึกษาที่โรงเรียนโครงการจัดให้แก่ประชาชนมีหลายแบบ ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน (nonformal education) และการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ (informal education) หรือแม้แต่ให้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองและชุมชน การจัดสอนวิชาบางอย่าง เช่น วิชาอาชีพแก่ประชาชนร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องสุขภาพอนามัย ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ การกีฬา การเกษตร การพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งการประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้บริการการศึกษาหรือแก้ไขปัญหาบางอย่างของชุมชนเหล่านั้นเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบททำอยู่เช่นเดียวกัน

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 42-43) เสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบของการศึกษาชุมชนตามแนวทางมินซี (Jack D. Minzey) ว่า องค์ประกอบทางด้านการให้ศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมสำหรับเด็กและเยาวชน ได้แก่ การเพิ่มความรู้ให้มากขึ้นกว่าการสอนปกติ เช่น การจัดกิจกรรมสอนเสริม กีฬา นันทนาการ กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและการฝึกอาชีพ และกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกและเสริมอาชีพ รวมทั้งกิจกรรมให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ นับว่าเป็นองค์ประกอบสองในหกอย่างของการศึกษาชุมชน ซึ่งจะช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นด้วย

สำนักงานเลขาธิการจักรภพอังกฤษ (Commonwealth Secretariat. 1971 : 25 107-108) ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่ของโรงเรียนในการพัฒนาชนบทนั้นจะต้องบูรณาการโรงเรียนให้เป็นสถาบันทางสังคมของท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพคือ ต้องให้การศึกษากับผู้ใหญ่ในชุมชนด้วย นอกจากนี้สำหรับโรงเรียนในชนบทซึ่งประชาชนอยู่ในภาคเกษตร การจัดฝึกอบรมให้ความรู้ใหม่ทางด้านเกษตรแก่ชุมชนจะช่วยเป็นการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเสนอว่า สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมซึ่งได้เรียนความรู้จากโรงเรียนไปนั้นน่าจะเป็นสื่อกลางในการขยายความรู้ไปสู่ประชาชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วย และความรู้ตลอดจนทักษะในระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพสำหรับประชาชนในชนบทด้วย

ยงยุทธ โคตะมะ (ยงยุทธ โคตะมะ 2526 : 8-9) ได้ขยายความหน้าที่ของโรงเรียนในเรื่องการให้การศึกษากับประชาชนว่า อาจเป็นการสอนทั้งความรู้ทั่วไปและวิชาชีพก็ได้ อาจจัดทั้งในโรงเรียนและในลักษณะของหน่วยเคลื่อนที่ การสอนประชาชนยังมุ่งให้ประชาชนได้ตระหนักในความสัมพันธ์ของการศึกษาและได้ช่วยสนับสนุนการศึกษาของเด็กที่เป็นลูกหลานและให้ให้เห็นว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาแก่ประชาชนของโรงเรียนมัธยมจะทำให้ดีเพราะว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนอยู่แล้ว

การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่นอกโรงเรียนนั้นจะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองอยู่เสมอ คาร์เคนวัลด์ และเมอริแอม (Darkenwald and Merriam. 1982 : 12-14) ได้กล่าวว่า คำว่าการศึกษาผู้ใหญ่ (adult education) นั้นเป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำหลาย ๆ คำ เช่น คำว่า การศึกษาต่อเนื่อง (continuing education) การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาผู้ใหญ่ภาคปกติ (recurrent education) และการศึกษานอกแบบ (nontraditional education) นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับคำว่าการศึกษาชุมชน ซึ่งเขากล่าวว่าการศึกษาชุมชนนั้นเป็นคำในความหมายกว้าง มีลักษณะเป็นปรัชญาหรือแนวทางเป็นการศึกษาที่ให้แก่นักเรียนในชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องโรงเรียนชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่โรงเรียนจะช่วยให้คนได้รับการศึกษาต่อเนื่องและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนยิ่งขึ้น

ประทีป สยามชัย (ประทีป สยามชัย 2511 : 17) กล่าวถึงการบริหารทางด้านการศึกษาแก่ประชาชนของโรงเรียนชุมชนอาจทำได้สามลักษณะคือ (1) การจัดเป็น

ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ให้ประชาชนได้เข้ามาศึกษาต่อเนื่องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (2) เป็นศูนย์สาธิตกิจกรรมที่ให้ความรู้และทักษะในการดำรงชีวิตแก่ประชาชน เช่น การสาธิตทางด้านการเกษตร อาหาร คนตรี และวัฒนธรรมต่าง ๆ และ (3) เป็นศูนย์ประสานงานให้การศึกษแก่ประชาชน โดยโรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานอื่นมาให้การศึกษแก่ประชาชน

ก่อน สวัสดิพานิชย์ (ก่อน สวัสดิพานิชย์ 2526 : 50) กล่าวว่า การให้การศึกษแก่ชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ที่สำคัญคือการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด

การพัฒนาชุมชนโดยการให้การศึกษแก่ประชาชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ดังจะเห็นได้ในร่างสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (2530-2534) ซึ่งได้กำหนดนโยบายในด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทที่สำคัญคือ การเน้นการศึกษาตลอดชีวิตโดยพยายามสร้างและกระตุ้นให้ทุกคนตระหนักในคุณค่าของการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียน จัดการศึกษาให้ได้รับทั้งการศึกษาพื้นฐาน ข่าวสารข้อมูล และการฝึกอาชีพ และการเน้นเรื่องคุณภาพชีวิตและจัดการศึกษาในโรงเรียนให้สัมพันธ์ต่อเนื่องและเสริมซึ่งกันและกัน ในด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจคือการเน้นการศึกษาในแง่การปฏิบัติ ด้านการงานอาชีพ ส่งเสริมการมีรายได้ระหว่างเรียนและในด้านพัฒนาสังคมก็เน้นให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการบริการชุมชนทางวิชาการ และมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะในชนบท (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานพิเศษ 2528 : 1-2)

จากรายงานการประชุมปฏิบัติการของโครงการนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาแห่งเอเชีย (APEID) ระหว่างวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ถึง 24 มีนาคม คริสตศักราช 1978 เรื่อง การศึกษานอกระบบโรงเรียน และทางเลือกในโครงสร้างต่าง ๆ ทางการศึกษา ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่แปดประการคือ

1. เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักว่าการรู้หนังสือและการเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาของแต่ละบุคคลและประเทศชาติ
2. เพื่อให้ได้รับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน รวมทั้งโอกาสในการมีงานทำเท่าเทียมกันด้วย

3. เพื่อได้รับความต้องการเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและกำลังคนจากประชาชนที่แท้จริง
4. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนตระหนักในการดำเนินการทั้งการวางแผนจัดองค์การและการดำเนินงานพัฒนาของตนเอง
5. เพื่อให้ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมบนพื้นฐานความต้องการของชุมชน
6. เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้ได้ประโยชน์สูงสุด
7. เพื่อให้การศึกษาชุมชนหันกับความต้องการของสังคมและอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และ
8. เพื่อให้การศึกษานอกกระบบส่งผลโดยตรงต่อทักษะการผลิตและให้ผลการศึกษาปรากฏชัด (APEID: 1978 : 6)

สิ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ารับการศึกษานี้ ผู้ใหญ่นั้น คาร์เกนวัลด์ และเมอเรียน

(Darkenwald and Meriam. 1982 : 141-145) กล่าวว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการเข้าร่วมรับการศึกษาโดยได้นำรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางจิตสังคม (A Psychosocial Interaction Model) มาอธิบายว่า ในช่วงก่อนเริ่มเป็นผู้ใหญ่นั้นลักษณะเฉพาะของแต่ละคนและครอบครัว ได้แก่ เพศ เชื้อชาติ ฐานะ และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมจะส่งผลให้คนมีการเตรียมตัวเพื่อการศึกษา ก็มีค่านิยม ความหวังที่จะเข้ารับการศึกษาลักษณะต่าง ๆ กัน ในวัยผู้ใหญ่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมจะส่งผลให้เกิดความกดดันทางการเรียนรู้คือ ความต้องการเรียนรู้ ความกดดันทางการเรียนรู้ก่อให้เกิดการยอมรับค่านิยมและการมองเห็นประโยชน์ของการได้รับการศึกษา ทำให้เกิดความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและทำให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาในที่สุด สำหรับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมนั้นหมายถึง พื้นฐานการศึกษาที่ได้รับมา สถานภาพทางอาชีพและรายได้ ถ้าสิ่งเหล่านี้มีมากการเข้ามีส่วนร่วมที่จะเข้ารับศึกษามีมากขึ้นด้วย ดังนั้นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนของโรงเรียนชุมชนจึงเป็นสิ่งที่น่าจะทำได้อย่างดี

3.3 หน้าที่บริการชุมชน ในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในด้านการบริการชุมชนนั้น เปรมวดี รอดแพทย์ (เปรมวดี รอดแพทย์ 2526 : 11) กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในด้านการบริการชุมชนว่า โรงเรียนควรเป็นแหล่งกลางที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ให้ประชาชนอบอุ่นใจ และมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกัน เช่น โรงเรียนอาจให้บริการในด้านสาธารณสุขมูลฐาน การเกษตร น้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นต้น การบริการชุมชนควรจะทำเป็นโครงการที่ร่วมกันระหว่างประชาชนกับโรงเรียน และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการด้วย

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 70) กล่าวว่า โรงเรียนชุมชนแนวใหม่จะมีหน้าที่รับผิดชอบในการช่วยเหลือทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ให้เข้าใจปัญหาของชุมชนและสังคมและให้ทุกคนได้ช่วยกันแก้ปัญหาและปรับปรุงชุมชนให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยช่วยในการพัฒนาตั้งแต่บุคคล กลุ่มคน และชุมชน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม นันทนาการ และทางการศึกษา

ลักษณะของกิจกรรมในการบริการชุมชนนั้น จากการประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการช่วยพัฒนาชุมชนได้เพียงใด ซึ่งจากการสอบถามครูใหญ่พบว่า ประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้คือ (1) ด้านการให้ความรู้ทั่วไปและอาชีพ เช่น การสหกรณ์ การผลิตปุ๋ย การเพาะเชื้อเห็ด และการบริการ เป็นต้น (2) ด้านสุขภาพอนามัย เช่น การบริการเอกซเรย์วางแผนครอบครัว การติดต่อเจ้าหน้าที่อนามัยมาช่วยเหลือ การจัดอาสาสมัครสุขภาพเฝ้าระวัง การบริการยาสามัญประจำบ้าน เป็นต้น (3) ด้านวัฒนธรรม เช่น การทำประวัติท้องถิ่น บุคคลสำคัญ วัฒนธรรมพื้นเมือง การจัดนิทรรศการ คอนเสิร์ตและการร่วมในเทศกาลท้องถิ่น เป็นต้น (4) ด้านนันทนาการ ได้แก่ การให้บริการด้านอาคารสถานที่สำหรับการเล่นกีฬา การจัดหาที่พักผ่อน สันทนาการ เล่น กิจกรรมด้านดนตรีและบันเทิง และ (5) ด้านบริการข่าวสาร เช่น การประชุมชี้แจง แจกเอกสารและการกระจายเสียง เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 60-61)

ครีทโลว์ (Kleitlow. 1954 : 165) ได้กล่าวถึงสภาพความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนในเรื่องการช่วยเหลือบริการแก่กันในบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนชุมชนว่าโรงเรียนต้องเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมนั้น กิจกรรมที่โรงเรียนบริการชุมชน โดยชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนจะบริการชุมชนทั้งในด้านการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน ครูของโรงเรียน การใช้โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม การใช้กิจกรรมที่โรงเรียนเป็นผู้นำให้แก่ชุมชน การใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติงานแบบประชาธิปไตย และการบริการห้องเรียนในการเรียนการสอนแก่คนในชุมชน

ชาร์ป (Sharp. 1973 : 12) ได้กล่าวถึงโรงเรียนในระบบเปิดว่าโรงเรียนจะต้องไม่มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อการสอนนักเรียนเท่านั้น เพราะทรัพยากร เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์ต่าง ๆ ยังสามารถใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนได้อีกมากหลังจากที่พ้นเวลาเรียนแล้ว และว่าโดยที่จริงโรงเรียนเป็นของประชาชน ดังนั้นควรจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากโรงเรียนอย่างเต็มที่ โรงเรียนต้องเป็นชุมชนในส่วนหนึ่ง ครูและผู้บริหารต้องใกล้ชิดกันและทำงานร่วมกัน

สำนักงานโครงการพิเศษ (สำนักงานโครงการพิเศษ 2526 : 31-34) กล่าวถึงกิจกรรมที่โรงเรียนชุมชนในประเทศฟิลิปปินส์และออสเตรเลียบริการแก่ชุมชนว่ามีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมทั้งให้แก่นักเรียนและผู้อยู่นอกระบบโรงเรียน การช่วยแก้ปัญหาด้านสุขภาพ การผลิตอาหาร การปลูกต้นไม้ โภชนาการ และการประหยัดพลังงาน การจัดให้บุคคลเข้ามาใช้สถานที่ของโรงเรียน เช่น ห้องสมุด หอประชุม สนามกีฬา และโรงอาหาร และการให้บุคลากรของโรงเรียนไปประสานงานกับชุมชน เป็นต้น

มังคส์ (Monks. 1970 : 170-173) ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนจะต้องมีหน้าที่อย่างกว้างขวาง นอกจากดำเนินการในโรงเรียนแล้วจะต้องมีความสัมพันธ์ในเรื่อง สมาคมผู้บริหารและครู ความสัมพันธ์กับศิษย์เก่า การสัมพันธ์กับชุมชนในเรื่องการออกเอกสารวารสารโดยประสานกับชุมชน การติดต่อกับหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน การเยี่ยมเยียนโรงงานและองค์การธุรกิจต่าง ๆ การจัดอาสาสมัครช่วยชุมชน ซึ่งกิจกรรม

ต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยทำให้โรงเรียนบริการชุมชนได้กว้างขวางขึ้น

ในการสัมมนาเรื่องโฉมหน้าใหม่ของนักบริหารการศึกษาซึ่งจัดโดยนิสิตปริญญาโทสาขการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มสัมมนาได้สรุปงานบริหารโรงเรียนในด้านความสัมพันธ์และความช่วยเหลือชุมชนว่า มีงานต่าง ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน โดยโรงเรียนจัดทำและชุมชนมาใช้บริการได้ การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง และครู สมาคมท้องถิ่น การกระตุ้นส่งเสริมให้กรรมการโรงเรียนมีส่วนในการบริหารโรงเรียน การชักจูงให้บุคลากรของท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรและอาจารย์พิเศษในโรงเรียน และการจัดกิจกรรมที่โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมของประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น (นิสิตปริญญาโทสาขการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521 : 28-29)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้วางแนวทางของกิจกรรมในการบริการชุมชนของโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนคือ (1) กิจกรรมสำหรับพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจ ให้เกิดความตระหนัก และยอมรับการพัฒนาชุมชนโดยพึ่งตนเอง ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาบ้านเรา กิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขชุมชน กิจกรรมวันประจักษ์ร่วมใจ การจัดทำป้ายคำขวัญคติพจน์ การปลูกสวนรุกขชาติท้องถิ่นและกิจกรรมกลุ่มบ้านตัวอย่าง (2) กิจกรรมเพื่อการคัดเลือกและพัฒนาผู้นำการพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมคัดเลือกและพัฒนาผู้นำ การสร้างกลุ่มนักเรียนตัวอย่าง และการคัดเลือกบุคคลตัวอย่างในชุมชน (3) กิจกรรมเพื่อปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นแหล่งข่าวสาร และศูนย์ประสานงานและศูนย์วิชาการ ได้แก่ กิจกรรมศูนย์บริการข่าวสาร และศูนย์วิชาการชุมชน และ (4) กิจกรรมเพื่อปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นศูนย์ส่งเสริม กีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ การบริการสุขภาพอนามัย นิทรรศการผลงาน ศูนย์ประสานงานกีฬาท้องถิ่น กองทุนสวัสดิการ กิจกรรมนันทนาการ กีฬาสัมพันธ์ การส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และกิจกรรมวันสำคัญท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 29-44, 53-74)

การบริการชุมชนของโรงเรียนที่สำคัญคือการสร้างผู้นำท้องถิ่น เพื่อให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงพัฒนา สนิท ยี่รงค์ (สนิท ยี่รงค์ 2512 : 13) กล่าวว่า การพัฒนา

ชุมชนภายใต้โครงการโรงเรียนชุมชนเพื่อให้ท้องถิ่นพัฒนาตนเองโรงเรียนต้องเป็นพี่เลี้ยงในการสร้างผู้นำให้กับท้องถิ่น และผู้นำจะต้องทำให้ประชาชนยอมรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ นอกจากนี้ อบรม สนิทบาล (อบรม สนิทบาล 2521 : 2-3) ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาคงทำให้เกิดผู้นำที่ทำให้ประชาชนในชุมชนรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเป็นสิ่งที่เขายอมรับด้วยความสมัครใจ และรู้สึกว่าเป็นงานของเขาเอง

งานบริการชุมชนของโรงเรียนที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ร่วมช่วยพัฒนาชุมชน สมการ ร่มโพธิ์ทอง (สมการ ร่มโพธิ์ทอง 2526 : 100-105) ได้ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้มาช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาชุมชน หน่วยงานระดับอำเภอ ได้แก่ เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ รวมทั้งฝ่ายปกครองและฝ่ายส่งเสริมอื่น ๆ การดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องมีการสำรวจปัญหาความต้องการ เสนอข้อมูลปัญหาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ประสานงาน อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานและสรุปผลการดำเนินงานให้ชุมชนเข้าใจให้ชัดเจน

ถวิล มาตรการเยี่ยม (ถวิล มาตรการเยี่ยม 2526 : 137-138) กล่าวว่าโรงเรียนชุมชนจะต้องสร้างความเข้าใจและขยายความคิดเรื่องโรงเรียนชุมชนให้กับบุคคลในหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เกิดความร่วมมือด้วย โดยการสร้างการติดต่อสื่อสารที่ดี สร้างความคุ้นเคย เชิญมาเยี่ยมโรงเรียนให้มาร่วมในการวางแผน บริหาร และประเมินโครงการ ย้ำความสำคัญของความร่วมมือและเพิ่มความสัมพันธ์เป็นส่วนตัวเพื่อลดขั้นตอนความชักช้าในการประสานงานตามระบบราชการด้วย

ในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนโดยการบริการชุมชนนั้น วินัย เกษมเศรษฐ์ (วินัย เกษมเศรษฐ์ 2526 : 64-65) ให้ข้อคิดที่สำคัญว่า การพัฒนาชนบทโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาหรือโรงเรียนนั้นต้องเน้นในการพัฒนามนุษย์มิใช่วัตถุและต้องพัฒนาให้เขาพึ่งตนเอง ต้องเข้าใจพื้นฐานที่ต้องการ ทั้งทางร่างกายและทางจิตวิทยา และต้องมีเกณฑ์ในการพัฒนาที่สำคัญคือ ต้องดำเนินงานด้วยความร่วมมือกันช่วยกัน มีการวางแผน

หรือกำหนดโครงการล่วงหน้า มีการผสมผสานหรือบูรณาการในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และมีการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น

สำนักงานเพื่อการศึกษาในลาตินอเมริกาและแคริบเบียนของยูเนสโก (UNESCO.

1980 : 26, 39) กล่าวถึงการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบทว่าการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานนั้นอาศัยพื้นฐานจากความต้องการ จิตใจ เจตคติและการจริงจังของชุมชนในชนบทเอง ประชาชนในชนบทต้องแสดงความมุ่งมั่นหวังในการพัฒนาโดยสอดคล้องกับค่านิยม ประเพณี และการกระทำของเขาเอง โรงเรียนจะต้องทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาความต้องการ และเกิดค่านิยมในการพัฒนาของตนเอง การที่เขาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจะเห็นได้จาก การมีความสนใจและเกิดแรงจูงใจ การมีความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญ การมีเจตคติที่ดีต่อการเข้ามามีส่วนร่วม ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ และการมีสภาวะทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่พึงปรารถนา

ปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยหรือองค์ประกอบในโรงเรียน (in-school factors) คือตัวแปรที่อยู่ในระบบโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้น หมายถึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียน การให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชน นั่นคือปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเห็นได้ทั้งในโรงเรียนโดยทั่วไปและในโรงเรียนชุมชนหรือโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนหรือชนบทโดยตรง ดังนั้นเอกสารที่เกี่ยวข้องจึงได้ประมวลในเรื่องของปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนทั่วไปและโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนโดยตรง

ในตอนนี้จะกล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป และปัจจัยในโรงเรียนในด้าน นักเรียน ครู ผู้บริหาร สภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบบริหารและหลักสูตร การเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป เกี่ยวกับปัจจัยในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการจัดดำเนินการของโรงเรียนโดยทั่วไป ขวัญเรือน อาชีวบูลโยบล (ขวัญเรือน อาชีวบูลโยบล 2527 : 69) วิเคราะห์การศึกษาระดับมัธยมในประเทศไทยและชี้ให้เห็นปัจจัยในระบบ

มัธยมศึกษาที่จะส่งผลให้การดำเนินการมัธยมศึกษาเป็นไปได้นั้นประกอบด้วย ตัวป้อน (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) ตัวป้อนคือ นักเรียนที่เข้าเรียนซึ่งมีปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียนคือ คุณภาพทางวิชาการที่มีมาแล้ว ค่านิยมในการเรียน ความพร้อมทางร่างกายและจิตใจ ในด้านกระบวนการประกอบด้วยปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ คุณภาพของครู วิธีการสอน อุปกรณ์การสอน หนังสือแบบเรียน สภาพแวดล้อมของห้องเรียน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ แผนการศึกษาชาติ หลักสูตร นโยบายของรัฐบาล ความต่อเนื่องกับวิชาชีพ สภาพสังคมและค่านิยมและในด้านผลผลิตคือ ตัวนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกไปซึ่งเป็นปัจจัยเกี่ยวกับผลการเรียนที่ได้รับจากการเรียนที่ผ่านมา

จากการประชุมนักการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในย่านเอเชีย 11 ประเทศคือ อาฟกานิสถาน อินเดีย อินโดนีเซีย เกาหลี เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ศรีลังกาและไทยซึ่งจัดโดยศูนย์นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาแห่งเอเชีย (APEID. 1979 : 1-5, 52-60, 67-70) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการศึกษาในระบบและนอกระบบในเรื่อง การศึกษาพบว่า การดำเนินงานเรื่องนี้มีปัจจัยที่ต้องพิจารณาคือ (1) การใช้ประโยชน์จากหน่วยงานต่าง ๆ (2) ช่วงเวลาดำเนินการของการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน (3) การมีครูผู้สอนเพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพ (4) หลักสูตรและอุปกรณ์ในการให้ การเรียนรู้ (5) การประเมินผลการเรียนรู้ (6) สภาพของผู้เรียน (7) การเข้าร่วมของท้องถิ่น และ (8) การจัดทำโครงการทดลอง (APEID. 1979 : 1-5, 52-60, 67-70)

เอคมันด์ส (Edmonds. 1962 : 4) รวบรวมผลจากโครงการปรับปรุงโรงเรียน หลายโครงการและสรุปว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพมีคุณลักษณะดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีลักษณะเป็นผู้นำและตั้งใจมุ่งไปสู่คุณภาพในการเรียน การสอน
2. มีศูนย์สนใจในด้านการเรียนการสอนเกิดขึ้นโดยกว้างขวางในโรงเรียน
3. มีบรรยากาศในการนำทางไปสู่การสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่าง มั่นคงและเป็นระเบียบ

4. พฤติกรรมของครูในโรงเรียนแสดงให้เห็นความมุ่งมั่นที่จะให้นักเรียนได้เรียนอย่างรอบรู้หรือรู้จักจริง และ

5. มีการวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นพื้นฐานในการประเมินการปฏิบัติงาน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และการจัดการต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ

/ สำหรับปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชนโดยตรงนั้น ประทีป สยามชัย (ประทีป สยามชัย 2511 : 11) กล่าวว่า การจัดตั้งโรงเรียนชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารการศึกษาและครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้โครงการโรงเรียนชุมชนดำเนินไปด้วยดี และหลักสูตรของโรงเรียนชุมชนจะต้องเหมาะสมกับสภาพของชุมชนและเอื้อต่อการพัฒนาชุมชน รวมทั้งจะต้องใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนให้เป็นประโยชน์ด้วย จึงเห็นว่า ผู้บริหาร ครู และหลักสูตร เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน

มงคล ศรีไพรวรรณ (มงคล ศรีไพรวรรณ และคณะ 2515 : 207-286) กล่าวถึงแนวทางการบริหารโรงเรียนเพื่อให้การจัดโรงเรียนชุมชนเป็นไปตามเป้าหมาย ประกอบด้วยว่ามีปัจจัย หน้าที่ของครูใหญ่ หน้าที่และความรับผิดชอบของครู อาคารสถานที่ ทำเลที่ตั้ง และบริเวณโรงเรียน อาคารประกอบและส่วนประกอบ เช่น ห้องต่าง ๆ ในอาคาร การจัดห้องเรียน การจัดห้องทำงานของครู การจัดทำโครงการสอนและการวางแผนงาน การทำและใช้อุปกรณ์การสอน การจัดครูเข้าสอน การเรียนการสอน หลักสูตร การใช้วิธีการแบบประชาธิปไตย อุปกรณ์การสอน เครื่องมือเครื่องใช้ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดห้องสมุดโรงเรียน การจัดอาหารกลางวันโรงเรียน การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของโรงเรียนและสมาคมผู้ปกครองและครู

วินัย เกษมเศรษฐ์ (วินัย เกษมเศรษฐ์ 2526 : 80-84) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทอยู่สองประการคือ องค์ประกอบเชิงมิติ (dimensions) และองค์ประกอบเชิงส่วนประกอบ (elements) องค์ประกอบเชิงมิติ ได้แก่ ค่านิยม ผู้นำ การสื่อข้อความ และความคึกของประชาชนในชนบท ส่วนองค์ประกอบเชิงส่วนประกอบนั้น ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ สถาบันต่าง ๆ เช่น วัด

สถานีนอนามัย โรงเรียน ฯลฯ องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาชนบท ในการพัฒนาต้องพัฒนาองค์ประกอบเชิงมิติซึ่งเป็นการพัฒนาคน และปรับปรุง องค์ประกอบเชิงส่วนประกอบซึ่งเป็นวัตถุหรือสถานันต่าง ๆ แนวความคิดนี้เป็นความคิดถึง ปัจจัยในวงกว้างซึ่งรวมทั้งปัจจัยในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

2. ปัจจัยในโรงเรียนแต่ละด้าน ในการพิจารณาปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง ในรายละเอียดนั้นเพื่อให้เห็นปัจจัยต่าง ๆ ได้ชัดเจนจึงได้ประมวลสรุปว่ามีปัจจัยในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องอยู่ที่ด้าน ซึ่งทั้งจากเอกสารและผลงานวิจัยซึ่งจะได้กล่าวต่อไปสรุปได้ว่ามีปัจจัยใน โรงเรียนที่เกี่ยวข้องอยู่หกด้านคือ ปัจจัยในด้านนักเรียน ด้านครู ด้านผู้บริหารโรงเรียน ด้านสภาพของโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านระบบบริหารและการจัดการใน โรงเรียน และด้านหลักสูตรการเรียนการสอนซึ่งจะได้เสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน เพื่อชี้ให้เห็นว่าปัจจัยแต่ละด้านนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนได้ชัดเจนดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยในด้านนักเรียน การให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรและมีผล ต่อการพัฒนาชุมชนนั้น ในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม แบบ 1 ได้กล่าวถึงหลักการ เหตุผลของการให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่นำไปปฏิบัติและเกิดประโยชน์แก่ชีวิตได้ชัดเจนว่า การศึกษาส่วนหนึ่งที่จัดให้กับมัธยมศึกษาชั้นจะต้องจัดให้นักเรียนด้านอาชีพเพื่อออกไปดำรงชีวิต อยู่ได้ โดยไม่จำเป็นต้องศึกษาต่อไป เพราะการเรียนรู้ด้านอาชีพจะสามารถช่วยครอบครัว ได้ในทันทีทันใด และสำหรับที่นักเรียนได้เรียนตามหลักสูตรที่เป็นการช่วยพัฒนาชุมชนคือ การเรียนเกษตรภายใต้การนิเทศของโครงการนี้ ซึ่งทำโดยให้นักเรียนศึกษาในโรงเรียนและ นำไปปฏิบัติที่บ้าน ภายใต้คำแนะนำของครู ผู้ปกครอง และวิทยากรอื่น ๆ ผลดีของการที่ นักเรียนได้เรียนเช่นนี้ได้รับรู้ไว้ว่า ทำให้เกิดการปฏิบัติจริง มั่นใจในอาชีพ แบ่งเบา เศรษฐกิจของครอบครัว ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านเกษตรของชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ดี กินดี และช่วยให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพได้เมื่อเรียนสำเร็จแล้ว (กรมวิสามัญศึกษา 2512 : 16-13, 48-51)

ในการดำเนินงานโครงการทดลองโรงเรียนมัธยมชุมชนของกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาเมื่อพุทธศักราช 2521 มีวัตถุประสงค์หลักข้อหนึ่งของโครงการนี้ว่า เพื่อให้โรงเรียนรู้จักวิธีดำเนินการต่าง ๆ ในการที่จะนำเอาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วมาจัดสอนให้นักเรียน ได้รับความรู้ครบถ้วนตามหลักสูตรและสามารถปฏิบัติจริงได้ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่งาน เองและชุมชน ซึ่งแสดงว่านักเรียนที่เรียนได้ผลดีตามหลักสูตรนั้นมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน (กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา 2521 : 2)

จากรายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงชนบทของโรงเรียน ในท้องที่เขตการศึกษา 9 (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2525 : 20) ชี้ให้เห็น ว่านักเรียนในโครงการนี้ได้เรียนรู้ตามหลักสูตรและมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนในลักษณะของ โครงการฝึกฝนที่บ้าน (home project) ซึ่งพบว่า ในกิจกรรมเกี่ยวกับอาชีพ นักเรียน ได้เรียนในโรงเรียนร้อยละ 61.96 และช่วยพัฒนาชุมชนร้อยละ 38.04 ในกิจกรรมด้าน อาหารและโภชนาการเรียนในโรงเรียนร้อยละ 75 ช่วยพัฒนาชุมชนร้อยละ 25 และใน กิจกรรมอนามัยชุมชนจัดในโรงเรียนร้อยละ 41.18 และจัดเพื่อพัฒนาชุมชนร้อยละ 58.82 ซึ่งแสดงว่าในโครงการนี้นักเรียนมีส่วนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

ชำนาญ ประทุมสินธุ์ (อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ก. : 49) อภิปรายเกี่ยวกับโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนว่า การพัฒนา ชนบทจะทำได้เมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่เป็นหัวใจของสังคม ถ้า นักเรียนได้เรียนมีคุณภาพตามหลักสูตรแล้วเชื่อว่านักเรียนจะได้นำความรู้ไปใช้ต่อไปในชีวิต ที่บ้าน และเป็นการช่วยพัฒนาชนบทต่อไป

สำหรับโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) นั้น ได้ระบุหน้าที่โรงเรียน ของโครงการนี้ว่า "การสอนและอบรมนักเรียน โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา และแผนการศึกษาแห่งชาติ" (สำนักงาน โครงการพิเศษ 2526 : 30) ซึ่ง ก่อ สวัสดิพานิชย์ (ก่ สวัสดิพานิชย์ 2526 : 39, 43) กล่าวว่าหน้าที่สอนนักเรียนควรจะเป็นหน้าที่หลักของโรงเรียน มพช. เพราะเป็น การทำงานของโรงเรียนเพื่อสนองความต้องการของชุมชน เพราะชุมชนนั้นต้องการให้โรงเรียน

พัฒนาเด็กทำให้เด็กมีความรู้ดี ความสามารถสูง ความประพฤติดี การพัฒนาเด็กคือประโยชน์พื้นฐานที่ชุมชนต้องการจากโรงเรียน และผลจากการพัฒนาเด็กก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนชุมชนด้วย

4.2 ปัจจัยในด้านครู มงคล ศรีไพรวรรณ (มงคล ศรีไพรวรรณ และคณะ 2515 : 351-354) กล่าวว่า บทบาทของครูโรงเรียนชุมชนจะต้องปฏิบัติห้าเรื่องคือ

4.2.1 การปรับปรุงโรงเรียน เช่น ด้านอาหาร ห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน

4.2.2 การปรับปรุงการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การสอนวิชาชีพ และการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการเรียนการสอน

4.2.3 บทบาทต่อชุมชน ได้แก่ การเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้นำของชุมชน เป็นผู้ให้ความคิดและแนวทางใหม่ ๆ เผยแพร่แก่ชาวบ้าน จัดกิจกรรม และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

4.2.4 การประสานงานคือ การประสานงานกับหน่วยงานอื่นให้ช่วยเหลือชุมชนและโรงเรียน

4.2.5 หน้าที่อื่น ๆ ได้แก่ การเป็นเจ้าของที่และกรรมกรของโรงเรียน การอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อกับโรงเรียน และการประชาสัมพันธ์

จากคู่มือดำเนินงานการฝึกหัดครู เพื่อพัฒนาชนบทของกรมการฝึกหัดครู (กรมการฝึกหัดครู 2525 : 2) กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะในเรื่องครูกับการพัฒนาชนบทว่า ครูประถมศึกษาในชนบทจะต้องสามารถเป็นผู้นำในทางความคิดและการกระทำอันจะยังผลให้เกิดการพัฒนาขึ้นในชนบทได้อย่างแท้จริง อย่างน้อยต้องเป็นผู้ที่สามารถกระตุ้นประชาชนในท้องถิ่นให้รู้จักร่วมมือกันในการแก้ปัญหา และสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ในอันที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนารุดหน้าขึ้นในชุมชน ปัญหาที่คือหาอย่างไรครูประถมศึกษาในชนบทจึงจะมีความสามารถดังว่ามานี้

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 84) กล่าวถึงบทบาทของครูโรงเรียนชุมชนว่า ควรจะแตกต่างไปจากโรงเรียนทั่วไปในบางเรื่องคือ การสอนนักเรียนต้องสัมพันธ์กับบ้านและชุมชนมากขึ้น อาจต้องไปเยี่ยมบ้านนักเรียน อาจต้องมีหน้าที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาทั้งในโรงเรียน ที่บ้านและชุมชน ครูบางคนอาจมีหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มครูอื่น ๆ ถ้าหากไปรับการอบรมมา

มานพ กาละดี (มานพ กาละดี 2527 : 5-6) กล่าวถึงผลการสัมมนาระดับชาติของสมาคมองค์การวิชาชีพครู (World Confederation of Teaching Profession มีชื่อย่อว่า WCOTF) ครั้งที่ 9 ของชาติในภูมิภาคเอเชีย แปซิฟิก ซึ่งมีขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย ระหว่างวันที่ 3-10 สิงหาคม 2526 กล่าวถึงคุณค่าของครูและบทบาทของครูในการพัฒนาชนบทว่า "ครูนับเป็นบุคคลที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาชนบท" ครูควรจะมีความพร้อมสำหรับงานที่จะพัฒนาทั้งความรู้ ความเข้าใจ ความซาบซึ้งในชนบทประเพณีของชนในชนบท ความต้องการจำเป็นของชนในชนบท ดังนั้นบทบาทของครูควรจะต้องเกี่ยวข้องทั้งกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมในชุมชนซึ่งครอบคลุมเรื่องการสอนนักเรียนที่จะให้สามารถออกไปดำรงชีวิตด้วยดี และการส่งเสริมกิจกรรมที่เข้าไปร่วมกับชุมชนทั้งในด้านให้การศึกษา วัฒนธรรมและการอาชีพ

สัมพันธ์ ทองสมัคร (สัมพันธ์ ทองสมัคร 2528 : 9-10) กล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนว่า กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ในเขตชนบทยากจน บทบาทสำคัญที่ครูควรจะมีส่วนให้การศึกษาแก่บุคคลในท้องถิ่นคือ

1. การให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่บุคคลในท้องถิ่น ทั้งการให้การศึกษาพื้นฐานทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ หรือการให้ข้อมูล ข่าวสาร หรือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ
2. การปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม ครูจะต้องเห็นปัญหาและช่วยแก้ปัญหา
3. การเสริมสร้างค่านิยมที่เหมาะสม โดยการให้การศึกษาแก่เด็กในโรงเรียนและประชาชน ให้รักษาค่านิยมที่ดีอยู่แล้วให้คงอยู่ ปรับปรุงแก้ไขค่านิยมที่ขัดขวางต่อ

การพัฒนาประเทศและส่วนรวม และพัฒนาค่านิยมบางอย่างที่พึงให้สูงขึ้น และ

4. การดำเนินการรักษาใญ่ปวัณธรรมใญ่ลือสอเป็ตศนใ้กระหนกความสำคัญและ
ปวัณกันรักษาใ้

สุพิศ ขำสกุล (สุพิศ ขำสกุล 2528 : 150) กล่าวถึงการบริหารทัมบทบาท
ของครูโรงเรียน มพช.2 ที่สำนักงานโครงการพิเศษ และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
วิเคราะห์ใ้ว่า ทัมบทบาทใน 19 เรื่องคือ การสำรวจความต้องการพื้นฐานของชุมชน การจัด
แผนการเรียนใ้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การทำแผนการสอนสอดคล้องกับ
ความต้องการของชุมชน การเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาใ้ความรู้ การส่งนักเรียนไปหาความรู้จาก
สถานประกอบการท้องถิ่น การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและคิณวัตรกรรมเผยแพร่แก่ชุมชน
การสอนอบรมนักเรียน การเลือกแหล่งวิทยากรใ้ผู้เรียน การประชาสัมพันธ์งานโรงเรียน
มพช. การจัดการบริการการศึกษาแก่ชุมชนตามทั้ชุมชนต้องการ การกระจายข่าวเผยแพร่ความรู้
ใ้ใหม่ ๆ การรวบรวมทรัพยากรชุมชนเพื่อใ้ประโยชน์จากชุมชน การเป็นที่ปรึกษา การ
อำนวยความสะดวกในการบริการการศึกษาชุมชน การวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียนและเลือก
ถือการตอน การประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น การร่วมกับชุมชนในกิจกรรมพัฒนาชุมชน
การจัดการบริการอาคารสถานที่ อุปกรณ์ และการร่วมพัฒนาจัดแผนการเรียนใ้ให้นักเรียนได้เลือก
ตามความถนัดและสนใจ

ใ้ในการพัฒนาชุมชนหรือพัฒนาชนบทนี้ ครูเป็นผู้มีความสำคัญอย่างมากไม่ว่าจะเป็นครู
ในโรงเรียนชุมชนหรือครูในโรงเรียนทั่วไป ประกอบ ระกิติ (ประกอบ ระกิติ 2528 :
17-18) กล่าวถึงบทบาทของครูต่อการพัฒนาชนบทว่า ในขณะทั้การพัฒนาชนบทเป็นความ
จำเป็นเร่งด่วนของประเทศนั้น กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดบทบาทใ้ใหม่ใ้แก่ครู
นอกจากการสอนนักเรียนตามปกติ นั้นคือ "บทบาทในการร่วมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท"
โดยกำหนดว่า ครูต้องทำทั้หน้าทั้การสอนและการพัฒนาชนบทควบคู่กันไป อาจกำหนดหน้าทั้ใ้ชัดเจน
ว่าจะสอนใ้ชั่วโมง และช่วยพัฒนาชนบทตามทั้มอบหมายโดยถือเป็นงานในหน้าทั้ เป็นการกำหนด
ใ้ในรูปนโยบายที่แน่ชัดและมีระเบียบที่เอื้ออำนวยใ้ครูดำเนินงานการศึกษาได้ทั้ในและนอก
ระบบโรงเรียน

สำนักงานเลขาธิการจักรภพอังกฤษ (Commonwealth Secretariat. 1971 : 4) กล่าวถึงครูที่จะมีส่วนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ชนบทว่า นอกจากหน้าที่สอนแล้ว ครูยังเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ชุมชนและจะเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาชนบทด้วย ข้อสำคัญคือครูที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทดังกล่าวได้จะต้องได้รับการบำรุงขวัญ ได้แก่ การให้กำลังใจ การได้รับเงินเดือนที่ดี การให้สิ่งอำนวยความสะดวก และการให้การฝึกอบรมให้เกิดความสนใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

✓ วัตสัน (Watson. 1981 : 1, 8, 25) กล่าวไว้ในเอกสารเรื่องครูและโรงเรียนชุมชนในลักษณะของเครื่องมือในการพัฒนาชนบทว่า ความคิดเรื่องครูของโรงเรียนชุมชนหรือโรงเรียนในชนบทจะต้องเป็นผู้นำการพัฒนาหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชนบทนั้น ได้กล่าวมาตั้งแต่คริสต์ศักราช 1960 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแนวปฏิบัติของประเทศกำลังพัฒนา แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันครูต้องมีหน้าที่พัฒนาความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียนที่ตนสอนไปพร้อม ๆ กับการช่วยเหลือชุมชนด้วย นอกจากนี้ยังเสนอแนวความคิดของนักการศึกษาในเรื่องบทบาทของครูในการพัฒนาชนบท เช่น ของยูนิเซฟ เน้นว่า ครูจะต้องเป็นผู้แนะนำและกำกับการเรียนรู้ของนักเรียนมิใช่ผู้ควบคุมให้ทำแบบฝึกหัดหรือเป็นตัวแทนตำราเรียน คูมบส์ และ อาห์เมด (Coombs and Ahmed) เน้นว่าครูในชนบทต้องมีศักยภาพที่จะสอนได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน จะต้องเป็นทั้งผู้นำของชนบทและผู้นำความเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนด้วย แต่วัตสันได้ให้ข้อสรุปในตอนท้ายเกี่ยวกับครูว่า ครูในชนบทนั้นมักมีสภาพที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ บางครั้งอยู่ในลักษณะยากจนเท่า ๆ กับคนในชุมชนและมักถูกทอดทิ้งให้ทำงานอย่างโดดเดี่ยว ขาดการให้กำลังใจหรือการชดเชยในความยากลำบาก ดังนั้นการให้ความเอาใจใส่และการฝึกอบรม รวมทั้งการให้ขวัญกำลังใจจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

✓ ลอไกล (Lauglo. 1982 : 232-255) กล่าวถึงบทบาทของครูในการเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาชนบทว่า เป็นสิ่งที่นำไปใช้กันอย่างจริงจังในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ฟิลิปปินส์ ไทย แทนซาเนีย ไคบีเรีย เซียร์ราลีโอน บอทสวานา มาลี เซเนกัล เบนิน และคาเมอรูน ซึ่งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูไว้อย่างกว้างขวางว่าจะต้องเป็น

ผู้ทำให้หลักสูตรนำไปใช้ได้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและจะต้องทำโรงเรียนให้เป็นแหล่งพลังการปรับปรุงสังคมไปด้วย และได้อ้างนโยบายของยูเนสโกว่าต้องการให้ครูเป็นผู้นำการพัฒนา (development agents) มาไว้ด้วยกัน และในปีคริสต์ศักราช 1974 ธนาคารโลกได้เน้นการให้เงินกู้ไปในเรื่องการพัฒนาชนบท และได้กล่าวว่า ครูจะต้องได้รับการฝึกและเป็นผู้ออเนกประสงค์ (multi-purpose agents) แต่อย่างไรก็ตาม ลอไกลยังให้ข้อคิดเหมือนกับวัดสันว่า ความคิดในเรื่องบทบาทของครูในฐานะผู้นำการพัฒนาชนบทค่อนข้างจะเป็นอุดมคติอย่างมาก แต่ครูนับว่ามีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาชนบท และจากการศึกษาเชิงประวัติในประเทศตะวันตกในระยะเวลาที่ประเทศเหล่านั้นกำลังพัฒนา เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาพบว่า แม้ว่าโรงเรียนในสมัยก่อนจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนครูก็ไม่ได้มีฐานะเป็นผู้นำชุมชน แต่ประเทศเดนมาร์ค นอร์เวย์และฝรั่งเศสนั้นครูของโรงเรียนชุมชนในสมัยเริ่มมีโรงเรียน นับว่าเป็นผู้นำชุมชนที่มีความสำคัญ

✓ 4.3 ปัจจัยในด้านผู้บริหาร วิทยุ สาร (วิทยุ สาร 2516 : 440-441) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนว่าจะต้องปฏิบัติหน้าที่ใน 11 ประการต่อไปนี้

1) การประชุมชี้แจงครูให้ทราบความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องสัมพันธ์กับชุมชน

2) ตั้งกรรมการของโรงเรียนในเรื่องการประสานงานกับชุมชน

3) สำนวณความต้องการและจำเป็นของชุมชนในการพัฒนา

4) สำนวณทรัพยากรในชุมชนเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในงานของ

โรงเรียน

5) สำนวณเกี่ยวกับอนามัยและสุขภาพิบาลชุมชน

6) สำนวณลักษณะสังคมและวัฒนธรรม

7) จัดประชุมร่วมกันช่วยเหลือกันระหว่างครูกับประชาชนเป็น

กระบวนการพัฒนาสองทางคือ ช่วยกันพัฒนา

- 8) เป็นศูนย์กลางบริการให้ประชาชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 9) มีโครงการและกิจกรรมสัมพันธ์กับชุมชนทั้งระยะสั้นระยะยาว
- 10) ให้มีการสอดแทรกกิจกรรมการสอนต่าง ๆ ในการสอนที่เกี่ยวกับการ

ดำรงชีวิตในชุมชน

- 11) ประเมินผลการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นระยะไป

สุวัฒน์ พุธเมธา° (สุวัฒน์ พุธเมธา 2524 : 53-58) กล่าวถึงบทบาทของ
ผู้บริหารโรงเรียนต่อโรงเรียนและชุมชน โดยแยกให้เห็นว่า บทบาทของผู้บริหารต่อโรงเรียน
นั้นจะต้องทำหน้าที่ต่าง ๆ โดยยึดการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนในโรงเรียนเป็นสำคัญต้องดำเนินการ
บริหารโรงเรียนทุกด้านด้วยความตั้งใจและศรัทธาในงาน ทำให้ครูในโรงเรียนยอมรับนับถือ
นำปรัชญาการศึกษา จุดมุ่งหมายในแผนการศึกษาชาติ และแนวนโยบายของรัฐมาปฏิบัติให้
บังเกิดผล รวมทั้งดำเนินการในด้านการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล
การกระจายงาน การอำนวยการและประเมินผลงานให้โรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
สำหรับบทบาทต่อชุมชนนั้น ผู้บริหารต้องตระหนักในสำคัญของชุมชนเห็นความจำเป็นที่จะ
ต้องดำเนินงานให้สัมพันธ์กับชุมชน ต้องมีหน้าที่กระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนเห็นความสำคัญ
ดังกล่าว และเอาใจใส่ในการประสานงานกับชุมชนด้วย ผู้บริหารต้องทำตนให้เป็นที่ยอมรับ
นับถือในชุมชน ต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ต้องเป็นผู้นำบุคลากรในโรงเรียนออกสัมพันธ์
กับชุมชน และเป็นผู้นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน ตลอดจนทำให้เกิดความร่วมมือของหน่วยงานและ
องค์การต่าง ๆ ในชุมชนกับโรงเรียนด้วย และจะต้องจัดให้มีการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้อง
กับความต้องการของชุมชน

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 84) กล่าวถึง
หน้าที่ของครูใหญ่โรงเรียนชุมชนว่าจะมีลักษณะแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป เช่น อาจต้องใช้
เวลาส่วนหนึ่งนอกจากบริหารงานในโรงเรียนแล้วออกไปประสานงานกับหน่วยงานอื่นในชุมชน
เยี่ยมบ้านนักเรียน ต้องจัดโอกาสและประสบการณ์ทางการศึกษาทั่วทั้งชุมชนเพื่อให้ประชาชน
ในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องและยังจะต้องจัดการในเรื่องฝึกอบรมครู การเขียนรายงาน และ
การประชาสัมพันธ์ด้วย

✓ สวัสดิ์ อุดมโกชน์ (สวัสดิ์ อุดมโกชน์ 2526 : 4-5) กล่าวถึงบทบาทของ
ผู้บริหารโรงเรียนชุมชนหรือโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบทว่า ควรมีบทบาทดังต่อไปนี้

- 1) สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 2) กระตุ้นให้ครูเอาใจใส่ ศึกษาทำความเข้าใจชุมชน และทำชุมชนให้เป็น
ประโยชน์ในการให้การศึกษา
- 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน
- 4) เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน
- 5) เป็นผู้ริเริ่มและนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
- 6) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในชุมชน
- 7) นำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน และนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน และ
- 8) เป็นผู้นำในการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียน ให้สอดคล้องและสนอง
ความต้องการของชุมชน

กุ่มอินโนเทค (INNOTECH. 1983 : 8-9) เน้นถึงงานขั้นต้นของผู้อำนวยการ
โรงเรียนชุมชนว่า สิ่งแรกจะต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับทรัพยากรและคนในชุมชนเป็นอย่างดี
ประวัติชุมชน องค์การต่าง ๆ ของรัฐในชุมชน หน่วยงานธุรกิจอุตสาหกรรมในชุมชน
ศาสนา ระบบการศึกษา หน่วยพัฒนาอื่น ๆ ในชุมชน ระบบสื่อสารในชุมชนและสมาชิก
ของชุมชน เป็นต้น

4.4 ปัจจัยในด้านสภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน มงคล

ศรีไพรวรรณ (มงคล ศรีไพรวรรณ และคณะ 2515 : 211-216) กล่าวว่า การจัดหรือ
บริหารโรงเรียนชุมชนนั้นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนชุมชนดำเนินไปตามเป้าหมายคือ
อาคารสถานที่ ทำเลที่ตั้ง บริเวณโรงเรียน อาคารประกอบ การจัดห้องเรียน และ
วัสดุอุปกรณ์ ดำเนินไปได้ตามเป้าหมาย การจัดเรื่องอาคารสถานที่นั้นสิ่งแรกที่ต้องคำนึงคือ
การจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีสำหรับนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียน ในด้านทำเลที่ตั้งควรจะมีเหมาะสม
ในเรื่องการสัญจรไปมาสะดวก น้ำไม่ท่วม โกลสิ่งรบกวน ได้รับลมและแสงสว่างเพียงพอ

ในด้านบริเวณต้องกว้างพอกับจำนวนนักเรียน มีที่พักผ่อนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน มีรั้ว มีต้นไม้ มีการตกแต่งดี อาคารเรียนต้องมีเพียงพอ ตั้งถูกทิศทาง ขนาดห้องเรียนพอเหมาะ ครุภัณฑ์เครื่องใช้ในอาคารเหมาะสม อาคารประกอบอื่น ๆ ควรจะมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีห้องพิเศษ เช่น ห้องสมุด ห้องพยาบาล ห้องพักครู ห้องครูใหญ่ ห้องอุปกรณ์การสอน มีส้วมและมีโรงฝึกงานเพียงพอ ในเรื่องน้ำคั้นน้ำใช้ การสุขาภิบาลโรงเรียน ถนนหนทางภายในโรงเรียนต้องมีเพียงพอเหมาะสม การจัดห้องเรียน ห้องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องอุปกรณ์การสอนนับเป็นสิ่งที่ช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 91) กล่าวว่า อาคารสถานที่นั้นมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาชุมชน การมีห้องชุมชน (community room) ในโรงเรียนเพื่อเป็นที่พบปะสังสรรค์ ประชุมหารือของทางโรงเรียนและชุมชนมีส่วนที่ทำให้โรงเรียนชุมชนประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี การใช้ห้องและอาคารสถานที่ต่าง ๆ ของโรงเรียนควรจะมีการวางแผนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้เหมาะสม หลากหลายและคุ้มค่า ซึ่งจะใช้ทั้งในกิจกรรมของโรงเรียนเองหรือกิจกรรมที่บริการชุมชน นอกจากนี้ในการจัดการศึกษาชุมชนจะต้องคำนึงถึงอาคารสถานที่ภายในชุมชน เช่น วัด ศูนย์เยาวชน สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ ซึ่งควรมีส่วนร่วมในการวางแผนใช้อาคารสถานที่เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อชุมชนและโรงเรียน

ตามโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท รุ่น 2 (มพช.2) ซึ่งได้ใช้งบประมาณโครงการส่วนหนึ่งซึ่งเป็นงบลงทุนทั้งสิ้น 4,168.40 ล้านบาทนั้น ส่วนใหญ่ของเงินจำนวนนี้จะใช้ในเรื่องอาคารสถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์เป็นสำคัญ ซึ่งได้ระบุไว้ในความคาดหวังที่จะได้รับจากโครงการว่า โรงเรียนในโครงการจะมีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน เครื่องมือ อุปกรณ์การศึกษาและครุภัณฑ์ครบตามความจำเป็น และตามแผนที่กำหนดไว้และโรงเรียนจะได้รับการปรับปรุงให้มีถนน ไฟฟ้า และแหล่งน้ำคั้น น้ำใช้ และได้กำหนดว่าเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว โรงเรียนควรใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ให้คุ้มค่า ควรให้บริการด้านอาคารสถานที่ เครื่องมืออุปกรณ์และบุคลากรให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียนและชุมชนให้กว้างขวางขึ้น (กรมสามัญศึกษา สำนักงานโครงการพิเศษ 2527 : 9)

สวัสดี อุดมโกชน์ (สวัสดี อุดมโกชน์ 2527 : 24) กล่าวไว้ในหลักการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทว่า ถ้าพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และการดำเนินงานโครงการมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทที่มุ่งให้โรงเรียนมีอาคารเรียน อาคารประกอบ เครื่องมือ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ โดยทางกรมสามัญศึกษาจัดสรรให้จากงบประมาณของประเทศและเงินกู้ธนาคารโลก ซึ่งจัดให้โรงเรียนในโครงการมากกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ทั่วไป และมีการฝึกอบรมบุคลากรสำคัญของโรงเรียนในด้านหลักการ ปรัชญา เป้าหมาย การบริหารโรงเรียน โครงการรวมทั้งงานวิชาการที่จำเป็น ตลอดจนการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนในช่วงเวลาของโครงการ กรมสามัญศึกษาได้พิจารณาว่า อาคารสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ ความสามารถของบุคลากรและระบบการบริหารและดำเนินการในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนดำเนินงานพัฒนาชนบทได้ดี

สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สำรวจสภาวะการศึกษาของประเทศ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2528 : 44-45) และชี้ให้เห็นว่า ความพร้อมของโรงเรียนด้านอาคารสถานที่ ครูและวัสดุอุปกรณ์ยังมีความแตกต่างกันมาก ในโรงเรียนรัฐบาลด้วยกันโดยเฉลี่ยแล้ว โรงเรียนที่เคยได้รับการปรับปรุงตามโครงการ คมส. คมก.1 คมก.2 และ มพช. จะมีความพร้อมสูงกว่าโรงเรียนที่ยังไม่เคยได้รับการปรับปรุง ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้ส่วนมากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งทำให้มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ในปีพุทธศักราช 2524 มีโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐมีอยู่ 1,466 โรงเรียน เข้าโครงการ คมส. คมก.1 คมก.2 รวม 102 โรงเรียน เข้าโครงการ มพช.1 42 โรงเรียน โครงการ มพช.2 จำนวน 480 โรงเรียน รวมมีโรงเรียนที่ได้รับการปรับปรุงอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ จำนวน 624 โรงเรียน ยังเหลือโรงเรียนที่ควรได้รับการปรับปรุงอีก 842 โรงเรียน (ไม่นับรวมโรงเรียนที่จัดตั้งหลังปี 2524)

ครีทโลว์ (Kreitlow. 1954 : 160-161) กล่าวถึงโรงเรียนชุมชนในชนบทว่า ทำเลที่ตั้งโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะจะทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางงานกลางของชุมชนได้ ถ้าทำเลที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้จะก่อให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากโรงเรียนใดได้ตั้งอยู่แล้วในทำเล

ที่มีใช้ศูนย์กลางชุมชน การทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์ประสานงานได้ต้องใช้วิธีการบริหารและการติดต่อสัมพันธ์ให้ชุมชนมองเห็นว่า โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในแง่ของจิตใจและการปฏิบัติงานร่วมกันได้

✓ สำนักงานเลขาธิการเครือจักรภพอังกฤษ (Commonwealth Secretariat. 1971 : 42) ได้ให้แนวทางเกี่ยวกับเรื่องของสื่อและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ชนบทว่า

- 1) กระทรวงควรได้ตรวจสอบคุณภาพและความเพียงพอเหมาะสมของหนังสือต่าง ๆ ที่จะใช้ในโรงเรียนอยู่เสมอ
- 2) หนังสือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ควรจะสะท้อนถึงสิ่งแวดล้อมในลักษณะในเมืองหรือชนบท รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างในเมืองและชนบทด้วย
- 3) สำนักงานเลขาธิการเครือจักรภพ ควรจะมีบุคลากรช่วยเหลือซึ่งจะช่วยเหลือคนจัดทำหนังสือและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งช่วยพิจารณาความเหมาะสมของสิ่งต่าง ๆ ด้วย
- 4) ควรมีการช่วยเหลือคนที่ยังอ่านเขียนไม่ได้ ด้วยการจัดหาวัสดุสิ่งพิมพ์ หรือหนังสือ ทั้งเป็นหน่วยเคลื่อนที่อาจเป็นห้องสมุด หรือตู้หนังสือเคลื่อนที่ไปสู่ประชาชน และ
- 5) การใช้สื่อและเครื่องมืออุปกรณ์ที่จัดให้ ต้องคำนึงถึงการซ่อมแซมบำรุงรักษาควบคู่ไปด้วย

วัตสัน (Watson. 1982 : 16) กล่าวว่า โรงเรียนชุมชนในประเทศในโลที่สามหรือประเทศกำลังพัฒนานั้นผิดกันกับโรงเรียนในยุโรปและอเมริกาเหนืออย่างมาก สภาพอาคารและเครื่องมือเครื่องใช้มีตั้งแต่ที่ไม่มีอะไร จนถึงมีบ้างเพียงพอใช้ได้ การขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก แม้แต่โต๊ะ ม้านั่ง และกระดานดำยังพบเห็นอยู่โดยทั่วไป ในชนบทของประเทศในโลที่สาม ในบางประเทศการสร้างอาคารที่พอใช้ได้ชั่วคราวเพราะต้องการประหยัด แต่กลับเป็นการสิ้นเปลืองมากขึ้นเพราะบางครั้งก็ถูกลมพายุและน้ำท่วมและสภาพที่ทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว สภาพของสถานที่นั้นนอกจากมีความสำคัญในเชิงกายภาพคือ การอำนวยความสะดวกสบายในทางร่างกาย สำหรับความเป็นอยู่และการเรียนการสอนในโรงเรียนสำหรับนักเรียนและครูแล้ว ยังมีผลทางจิตวิทยาส่งผลกระทบต่อการสอนของครูอีกด้วย

4.5 ปัจจัยในด้านระบบบริหาร วินัย เกษมเศรษฐ์ (วินัย เกษมเศรษฐ์ 2526 : 66-68) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีดังต่อไปนี้

- 1) ต้องกำหนดและทำความเข้าใจจุดประสงค์ของการดำเนินงานให้ตรงกันในโรงเรียนครูทุกคนจะต้องยอมรับจุดประสงค์และเข้าใจสิ่งที่โรงเรียนเลือกมาปฏิบัติอย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน สิ่งสำคัญคือต้องเริ่มต้นด้วยการร่วมกันทำความเข้าใจจุดประสงค์ให้ตรงกัน และร่วมมือร่วมใจในการทำงานต่อไป
- 2) กำหนดงานที่จะต้องช่วยกันทำว่ามีงานอะไรบ้างโดยร่วมกันกำหนดเพื่อจะให้บุคลากรทั้งหมดของโรงเรียนช่วยกันทำ
- 3) จัดโครงสร้างของงานและแบ่งงานพร้อมกับกำหนดการประสานเพื่อรวมงานให้เป็นเอกภาพ
- 4) จัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนให้มีบรรยากาศการทำงานที่เป็นปัจจัยเอื้อให้เกิดขวัญและกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม

สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 92-95) กล่าวว่า การจัดโรงเรียนชุมชนเพื่อมุ่งหวังจะให้พัฒนาชุมชนจะต้องมีการวางแผน ประสานงานและหาวิธีดัดแปลงแก้ไขอย่างดีและรอบคอบ การดำเนินงานในการจัดกิจกรรมโรงเรียนชุมชนนั้นจะต้องเริ่มด้วยการวางแผนโครงการและกิจกรรม ซึ่งในการวางแผนโครงการและกิจกรรมนั้นจะต้องพิจารณาข้อมูลและคำปรึกษาของกรรมการที่ปรึกษา ข้อมูลจากการสำรวจชุมชน ข้อมูลจากการประเมินผล เมื่อได้แผนงานหรือโครงการแล้วจะบริหารโครงการและกิจกรรมโดยผู้บริหารโรงเรียนชุมชนและคณะครูในโรงเรียนซึ่งจะต้องมีการประสานงานให้บังเกิดผล ดังนั้นถ้าสรุปให้เห็นปัจจัยในการจัดการเป็นเรื่อง ๆ ไปได้แก่ การมีกรรมการที่ปรึกษา การสำรวจข้อมูลและความต้องการจากชุมชน การวางแผน การประสานงานและบริหารโครงการและการประเมินผล

จากแนวการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2525 : 46-54) ได้ให้ลำดับแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน

ของโรงเรียนไว้หกขั้นตอนคือ สํารวจเพื่อศึกษาปัญหาและสภาพของชุมชน ตั้งโครงการแก้ปัญหา เผยแพร่โครงการ จัดตั้งคณะทำงาน มีการแนะนำและช่วยเหลือ และการบริหารโครงการ

ในแนวคํานําเนินการสำหรับโรงเรียน มพช. ซึ่งคณะผู้บริหารโรงเรียน มพช.1 จัดทําไว้ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคํานําเนินการในสามเรื่องใหญ่ ๆ คือ แนวการจัดและคํานําเนินการด้านการเรียนการสอน แนวการจัดและคํานําเนินการในการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่นักเรียนและชุมชน และแนวการร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่น ถ้าดูกิจกรรมและแนวคํานําเนินการที่ย่อยลงไป และมีตัวบ่งชี้ความสำเร็จตามกิจกรรมและแนวคํานําเนินการนั้น ๆ ซึ่งมีลักษณะที่สะท้อนถึงปัจจัยที่จะทําให้การคํานําเนินงานของโรงเรียน มพช. ตามแนวทางดังกล่าวได้รับความสําเร็จ ปัจจัยดังกล่าวคือ การมีแผนการเรียนหลายแผน ความสามารถของนักเรียนในการเรียน การพัฒนาบุคลากร ความร่วมมือจากครู ความเข้าใจหลักสูตรของครู การมีวิธีสอนหลายวิธีของครู การเตรียมการสอนของครู การประเมินผลการเรียนสม่ำเสมอ การนําทฤษฎีมากรในชุมชนมาใช้ในการสอน การมีแผนปฏิบัติงานโรงเรียน การจัดตั้งกรรมการปฏิบัติงาน การประชุมเพื่อปรับปรุงงาน การคํานําเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม การมีโครงการและปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชน การมีรายงานประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชน การเผยแพร่และขยายผลเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชน การมีข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมีหลักฐานในการร่วมงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สํานักงานโครงการพิเศษ 2526 : 12-27)

จากเอกสารสํานักงานผู้บริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท มพช.2 รุ่น 3 (สํานักงานโครงการพิเศษ 2527 : 31-33) ได้กล่าวถึงการบริหารและการประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนว่า ปัจจัยสําคัญที่จะทําให้เกิดการประสานงานกับหน่วยงานอื่นได้คือนั้น ได้แก่ ความสามารถในการเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน การวางแผนที่ดี การติดต่อสื่อสารที่ดี ขวัญและกําลังใจ รวมทั้งความร่วมมือของคนในองค์กร และการประชุมฝักอบรวม

เอ็ดมันด์ส (Edmonds. 1979 : 15-23) กล่าวว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาเขตเมืองที่ยากจนโดยสรุปว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีลักษณะต่อไปนี้

- 1) มีความเป็นผู้นำที่กล้าแข็งที่จะต้องพยายามรวมสิ่งที่ดีในการจัดการศึกษาในโรงเรียนไว้ด้วยกันทุกด้าน
- 2) การสอนเด็กยากจนต้องให้บรรยากาศที่เป็นความหวังแก่นักเรียนคือ ต้องให้เด็กได้รับผลสำเร็จให้มาก ไม่ควรให้สอบตก
- 3) มีบรรยากาศที่เรียบร้อยแต่ไม่ดูแข็งไป และมีความสงบแต่ไม่ใช้การถูกบีบบังคับ แต่เป็นการเอาจริงเอาจัง เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเรียนที่สูง
- 4) จะต้องระดมพลังงานและทรัพยากรมาใช้ในเรื่องที่มีความสำคัญในลำดับที่สูงก่อน
- 5) ยึดถือผลการเรียนหรือการให้การศึกษาแก่เด็กเป็นกิจกรรมที่สำคัญอันดับแรก ก่อนกิจกรรมอื่น และ
- 6) ต้องมีการติดตามผลความก้าวหน้าของการเรียนของนักเรียนอยู่บ่อย ๆ และสม่ำเสมอ

✓ 4.6 ปัจจัยในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน สุนทร โคตรบรรเทา (สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 57-58) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน ชุมชนว่าจะต้องมีลักษณะต่อไปนี้

- 1) ควรได้นำสิ่งที่เป็นการต้องการของชุมชนเข้าสู่หลักสูตรของโรงเรียน
- 2) ให้ได้ศึกษาวิธีการจัดและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น
- 3) ให้ยึดการศึกษาชุมชนเป็นปรัชญาการศึกษา มิใช่กิจกรรมพิเศษต่างหาก
- 4) ให้สมาชิกชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็นผู้ช่วยครู
- 5) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาฝึกหัดครูและศึกษาศาสตร์นำหลักการศึกษา

ชุมชนเข้าร่วมไว้ในหลักสูตร

- 6) ประเมินผลหลักสูตรของโรงเรียนประจำ

7) จัดให้เจ้าหน้าที่และคณะครูและสมาชิกชุมชนเข้าใจชุมชน เข้าใจ
การศึกษา

8) ให้ผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเข้าเกี่ยวข้องกับชั้นเรียน
ในฐานะวิทยาการ

- 9) จัดชั้นเรียนหลังเลิกเรียนเพื่อเพิ่มทักษะเสริมการเรียนรู้ปกติ
- 10) ใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน
- 11) จัดห้องสมุดเคลื่อนที่
- 12) จัดการศึกษาด้านอาชีพ
- 13) ให้นักกลในวงอาชีพต่าง ๆ มีส่วนจัดทำอุปกรณ์ตามหลักสูตร

ในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มพช. (กรมสามัญศึกษา สำนักงาน
โครงการพิเศษ 2527 : 4) ระบุเรื่องหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนว่า ให้ใช้หลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดียวกับโรงเรียน
ทั่วไป แต่ในการจัดแผนการเรียนการสอนจะเน้นในด้านให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ชุมชนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้มากที่สุด ซึ่งโดยจุดหมายและหลักการของหลักสูตรดังกล่าว
ก็เอื้อที่จะให้โรงเรียนได้ปรับและดำเนินการให้เหมาะสมกับท้องถิ่นอยู่แล้ว

✓ สำหรับในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชนนั้น สำนักงาน
โครงการพิเศษให้แนวทางไว้ว่า ต้องจัดดำเนินการเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของคนในชุมชน และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของชุมชน โดย (1) ในด้านวิชาชีพ
ต้องมีการสำรวจทรัพยากรในชุมชน วางแผนใช้ทรัพยากรในการเรียนการสอน วิเคราะห์
ความสนใจและความต้องการของคนในชุมชน และจัดการสอนตามความสำคัญของความสนใจ
และความต้องการนั้น และ (2) ในด้านวิชาสามัญต้องเริ่มจากการสำรวจปัญหาชุมชนที่ควร
ตระหนัก เช่น ในด้านจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และความต้องการต่าง ๆ
ของชุมชน แล้วศึกษาหลักสูตรว่า มีส่วนใดจะปรับได้บ้าง แล้วจัดทำคู่มือครู มีการประชุม
ชี้แจงทำความเข้าใจและดำเนินการสอนที่เอื้อต่อการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และใช้วิทยาการ
จากท้องถิ่นตามความเหมาะสม (สำนักงานโครงการพิเศษ กรมสามัญศึกษา 2526:43-44)

จากการวิเคราะห์ระบบการศึกษาไทย ซึ่ง ก่อ สวัสดิพานิชย์ ได้กล่าวถึงหลักสูตร สำหรับระบบการศึกษาของไทยในอนาคตว่า สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะเน้นการให้นักเรียน ได้เรียนรู้โดยจบในตัวเองให้มากที่สุดเพื่อให้ผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเน้นหนักด้านวิชา การงานและการจัดการตนเอง ให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยการปฏิบัติจริงและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันยิ่งขึ้น และให้โอกาสฝึกฝนจากแหล่งวิชาต่าง ๆ เช่น ศูนย์ฝึกอาชีพหรือโรงเรียนสารพัดช่าง เป็นการเพิ่มเติมด้วย ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้จะเอื้ออย่างยิ่งต่อการจัดโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนได้ดียิ่งขึ้น (ก่ สวัสดิพานิชย์ และคณะ 2524 : 4)

✓ โฮจตัน (Houghton. 1969 : 28-31) กล่าวว่า โรงเรียนชุมชนนั้นจะต้อง เชื่อมโยงหลักสูตรทั้งหมดของโรงเรียนให้เข้ากับชีวิตชุมชน การเรียนรู้ของนักเรียนควรจะได้ จากประสบการณ์จริงและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตรอบ ๆ ตัว ดังนั้นวิชาในหลักสูตรนอกจาก วิชาพื้นฐาน เช่น คณิตศาสตร์และภาษาแล้ว จะต้องมามีวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Studies) ซึ่งนักเรียนจะได้ความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงทันทีทันใดด้วย ความสัมพันธ์ของโรงเรียน และชุมชนในเรื่องหลักสูตรการเรียนการสอนนั้นครูควรจะได้ปฏิบัติดังนี้คือ (1) จะต้องใช้ ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ สำหรับการให้การศึกษา (2) จะต้องกระตุ้นให้ชุมชนสนใจ ในจุดมุ่งหมายและเทคนิคต่าง ๆ ในการดำเนินงานของโรงเรียน (3) พยายามให้ชุมชน เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และ (4) พยายามให้โรงเรียนและชุมชนร่วมกันทำกิจกรรม ของชุมชน

คอว์วา และ โรเบิร์ตสัน (อ้างจาก Monks. 1970 : 173) กล่าวถึงการ ติดต่อบริษัทงานของโรงเรียนและชุมชนว่า การจัดรายวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับ ชุมชนให้นักเรียนได้เรียนจะทำให้ชุมชนกับโรงเรียนได้มีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจจะ ทำให้ทั้งลักษณะของการให้นักเรียนศึกษาเรื่องชุมชนโดยตรงหรือมีรายวิชาที่นักเรียนมีกิจกรรม อยู่กับชุมชนและซึมซับความรู้เรื่องชุมชนโดยไม่รู้ตัวหรือให้ไปศึกษาเป็นบางเรื่องและบางครั้งได้

สำนักงานเลขาธิการเครือจักรภพอังกฤษ (Commonwealth Secretariat. 1971 : 41) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรของโรงเรียนในพื้นที่ชนบทดังต่อไปนี้

- 1) หลักสูตรในพื้นที่ชนบท ควรจะจัดให้ครอบคลุมในเรื่อง การติดต่อสื่อสาร สิ่งแวดล้อมศึกษา ทักษะปฏิบัติ และความซาบซึ้งในคุณค่าต่าง ๆ ทางด้านจิตใจ และจัดให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน และช่วยให้เด็กพร้อมที่จะได้พบกับความเปลี่ยนแปลง
- 2) ในการจัดทำหลักสูตรระดับประเทศ ควรจัดทำให้ออกต่อการนำไปรับให้เข้ากับสภาพของสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนทั้งด้านกายภาพและสังคม
- 3) หลักสูตรนอกจากวิชาพื้นฐานแล้วควรมีการให้การศึกษาในด้านอื่น โดยเฉพาะการฝึกในวิชาชีพทั้งอาชีพสำหรับงานในชนบทและงานในเมือง
- 4) ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตร และ
- 5) ควรจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากสถาบันและหน่วยงานทางการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัยการศึกษาหรือวิทยาลัยครู การดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพื้นที่ชนบทและช่วยในการฝึกอบรมครู

แมคคลีมอนต์ (McClymont. 1975 : 13) กล่าวถึงการจัดการศึกษาในระบบและการพัฒนาชนบทได้พูดถึงเรื่องหลักสูตรของโรงเรียนที่จะช่วยในการพัฒนาชนบทว่า การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนในชนบทที่เน้นแต่เนื้อหาสาระวิชาเกินไป (discipline oriented) หรือการใช้ประสบการณ์จากนอกวงการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรยังน้อย รวมทั้งการให้คนในเมืองซึ่งไม่ค่อยเข้าใจชีวิตในชนบทไปช่วยจัดหลักสูตรนั้นอาจจะทำให้การจัดการศึกษาไม่ช่วยพัฒนาชนบทเท่าที่ควร ด้วยเหตุผลนี้ การจัดทำหลักสูตรหรือการกำหนดเนื้อหาสาระที่จะสอนนักเรียนนั้น กระบวนการจัดทำหลักสูตรควรมีคนในชุมชนร่วมกับผู้ชำนาญเนื้อหาสาระของวิชาช่วยกันจัดทำ

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ในโรงเรียน สรุปให้เห็นว่าในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนและชนบทของโรงเรียนนั้น ปัจจัยในโรงเรียนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนและชนบท เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ และปัจจัยในโรงเรียนทั้งหกด้านคือ ด้านนักเรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านสภาพโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านระบบบริหาร และด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ล้วนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนและชนบทของโรงเรียน

ในลักษณะต่าง ๆ กัน และเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนและชนบทของโรงเรียนทุกด้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำมาเรียบเรียงและประมวลไว้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท การศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชนและปัจจัยในโรงเรียนดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท เพื่อให้เห็นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทได้ชัดเจนจึงได้เสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเห็นได้จากที่ สุกัญญา อินังกร (สุกัญญา อินังกร 2524 : 63-74) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาของรัฐระหว่างปีพุทธศักราช 2503-2523 พบว่า การจัดสรรงบประมาณสำหรับมัธยมศึกษาไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์ต่อหัวของจังหวัด แต่สัมพันธ์กับจำนวนโรงเรียนที่อยู่ในแต่ละจังหวัดอย่างมาก ซึ่งเป็นไปตามข้อผูกพันงบประมาณเดิม มากกว่าจัดเพื่อความเสมอภาค และได้เสนอแนะว่า ควรจัดให้เกิดความเสมอภาคให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อการศึกษาซึ่งพยายามเน้นวิชาชีพนั้นควรจะเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นควบคู่ไปด้วย เช่น การพยายามให้เงินเดือนแก่ผู้จบระดับมัธยมทางด้านอาชีพมากขึ้น ต้องแก้ปัญหาไม่ให้คนมุ่งเข้ามหาวิทยาลัยมากเกินไป เพราะถ้ามีการลงทุนให้สอนวิชาชีพ แต่นักเรียนยังมุ่งเข้ามหาวิทยาลัยก็จะทำให้เกิดความสูญเสียในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและจะทำให้มีการว่างงานของบัณฑิตสูงขึ้นอีกด้วย งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า จะต้องพยายามปรับการใช้วิชาชีพในโรงเรียนมัธยมเพื่อให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพได้ในท้องถิ่นแทนที่จะมุ่งเรื่องการศึกษาต่อ

บำรุง สุขพรรณ (บำรุง สุขพรรณ 2526 : 302-304) ได้ศึกษาปัญหาและสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับประชากรนอกโรงเรียนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 1,000 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายในเขตเมือง และเขตชนบท

อย่างละครึ่ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการทั้งทางด้านวัตถุ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ พร้อมกับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะยกคุณภาพชีวิต ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพ ในด้านการประกอบอาชีพ กลุ่มเป้าหมายต้องการมีรายได้สูงขึ้น การมีอาชีพมั่นคง การอบรมอาชีพระยะสั้นเป็นความต้องการที่สูงมากคือร้อยละ 98-99 ของทั้งหมด รองลงมาคือเรื่องการศึกษาในระดับสูงขึ้น และการป้องกันโรค สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อที่จะเผยแพร่ต้องการสื่อรายบุคคล โทรทัศน์ วิทยุเป็นส่วนใหญ่ ส่วนสิ่งพิมพ์อยู่ในเกณฑ์น้อย

ในการสำรวจความต้องการจำเป็นทางการศึกษาของชุมชนทั่วประเทศไทย มานพ กาละดี (มานพ กาละดี 2525 : 329-343) ได้ดำเนินการวิจัยแบบวิจัยเชิงวัฒนธรรมในอนาคต (Ethnographic Futures Research) โดยมอบให้ศึกษานิเทศก์เขตทั้ง 12 เขต คัดเลือกโรงเรียนมัธยมตามโครงการทดลองการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน เขตการศึกษาละสองโรงเรียน ส่วนกลางหนึ่งโรงเรียน รวม 25 โรงเรียน และดำเนินการให้ครูของโรงเรียนที่คัดเลือกเก็บข้อมูลจากชุมชนของโรงเรียนนั้นโดยการสัมภาษณ์ สังเกตเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนใน 10 ปีข้างหน้า โดยให้ผู้สัมภาษณ์คิดเห็นในสามลักษณะคือ ลักษณะดี ลักษณะร้าย และลักษณะที่เป็นจริงในปัจจุบันในหัวข้อให้คิดและค้นหาคำตอบคือ ในด้านอาชีพและรายได้ด้านการศึกษา ด้านสภาพทั่วไปของชุมชน ด้านประเพณี ด้านสุขภาพอนามัย และด้านที่อยู่อาศัยโดยกำหนดให้สัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนแต่ละชุมชนของโรงเรียนในเขตการศึกษาชุมชนละ 100 คน สำหรับส่วนกลาง 1,200 คน ผลวิจัยพบว่า ในสิบปีข้างหน้าอาชีพเกษตรจะดีขึ้นเพราะใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ชุมชนใกล้เมืองจะเปลี่ยนจากอาชีพเกษตรเป็นอุตสาหกรรมในการศึกษา ความรู้ทางวิทยาการจะก้าวหน้าขึ้น จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้มีความรู้ในเทคนิคและวิทยาการใหม่ ๆ ให้แก่เยาวชนและประชาชนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป สภาพทั่วไปของชุมชนจะดีขึ้น จะมีแหล่งน้ำพอเพียง การคมนาคมสะดวก ระบบสหกรณ์จะช่วยประชาชนได้ดีขึ้น จะมีตุ้มยำประจำหมู่บ้าน ความปลอดภัยดีขึ้นด้านประเพณีของท้องถิ่นจะเสื่อมลงหากไม่ช่วยส่งเสริมรักษาอาจสูญได้ พ่อแม่

จะมีเวลาอบรมคุณแลดูน้อยลง ความเลื่อมใสศรัทธาพระสงฆ์จะลดลง ค่าครองชีพจะสูง สุขภาพอนามัยจะดีขึ้น แต่คนจะอยู่แออัดและมีการอพยพของประชากรเพิ่มขึ้น

พงศ์ศิริ สำลี ได้วิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยในอนาคตโดยใช้เทคนิคเดลไฟ กับผู้เชี่ยวชาญการศึกษานอกระบบ 25 คน ผลการวิจัยที่สำคัญคือ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องเน้นให้คนคิดพึ่งตนเอง เน้นปัญหาประชาชนส่วนรวมเป็นหลักมากขึ้น และจะเป็นการศึกษาตลอดชีวิต มีเป้าหมายในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้พลัดโอกาสจากการศึกษาในระบบโรงเรียน จะเป็นการศึกษาที่พัฒนาคนทุกด้าน ต้องมุ่งไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรผู้ยากไร้ กิจกรรมต้องมุ่งให้ทันวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นการพัฒนาครอบครัวและชุมชน บุคลากรผู้ให้การศึกษาคะขยายออกไปมากขึ้น มีการกระจายงานการศึกษานอกระบบไปสู่ระดับตำบลและมีการจัดการการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากขึ้น (พงศ์ศิริ สำลี : 72-75)

ธนาคารโลก (World Bank. 1980 : 50) ได้รวบรวมและประมวลผลวิจัยเกี่ยวกับการให้การศึกษาในโรงเรียนที่ส่งผลต่อผลิตภาพของเกษตรกรในชุมชน จากการรวบรวมประมวลผล 20 งานวิจัยพบว่า ผู้ที่ได้เรียนเพิ่มขึ้นอีกสี่ปี จากเดิมที่ไม่มีความรู้ ทำให้เพิ่มผลิตภาพได้ร้อยละ 7.4 แสดงให้เห็นว่าการศึกษาแม้แต่เพียงพื้นฐานที่เพิ่มขึ้นช่วยให้เกิดการเพิ่มผลผลิตตามมาด้วย

พิสิทธิ์ สารวิจิตร (พิสิทธิ์ สารวิจิตร 2524 : 170-172) ได้ดำเนินงานโครงการวิจัยเสริมการพัฒนาการท้องถิ่นของตนเองตำบลนาแห้ว โดยดำเนินการทดลองการพัฒนาท้องถิ่นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 และเริ่มวิจัยเป็นโครงการเจ็ดปีระหว่างพุทธศักราช 2522-2529 โดยผู้วิจัยจะไปปฏิบัติงานภาคสนามมีละประมาณ 30 วัน งานวิจัยนี้ยังไม่มีสิ้นสุด แต่จากข้อมูลที่ได้สรุปได้ว่า การศึกษานับว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ซึ่งสามารถกำหนดคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตของคนได้นั้นต้องเป็นกระบวนการที่ค่อยๆ ก่อตั้งหล่อหลอมความคิด การกระทำอยู่ตลอดเวลาเป็นเวลายาวนานเป็นสิบปี ครอบครัวที่พ่อแม่เอาใจใส่ลูกหลานย่อมเรียนได้ดี มีโอกาสก้าวหน้าในชีวิตความปลอดภัยของท้องถิ่น ความมั่นคงในศีลธรรม จรรยาของบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เป็นองค์ประกอบช่วยให้การเรียนรู้การพัฒนาได้ผล

ที่คี่ การมีเส้นทางคมนาคมดี มีถนนลาดยางผ่านทำให้มีความคล่องตัวในการติดต่อ ทำให้ การศึกษาของประชาชนดีขึ้น รายได้ประชาชนสูง คนสนใจในการศึกษามากขึ้น การจัด การศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น ห้องสมุดพิพิธภัณฑสถานประจำหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนตื่นตัว ในการพัฒนาดีขึ้น

พิทยา สายหู (พิทยา สายหู 2522 : 147-149) ได้สรุปผลโครงการวิจัย การศึกษานอกโรงเรียนของเยาวชนชนบทในประเทศไทย โดยศึกษาจากหมู่บ้านสองหมู่บ้าน คือบ้านคอเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และบ้านแจนแลน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัด กาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีกลุ่มยุวกสิกรของกรมส่งเสริมการเกษตร และมีการให้การศึกษานอกโรงเรียน ได้สำรวจความคิดเห็นของเยาวชนและผู้ปกครองของเยาวชนทั้งสองหมู่บ้านนี้ ผลวิจัยพบว่า ความรู้ที่เยาวชนส่วนใหญ่ในทั้งสองหมู่บ้านต้องการนอกเหนือจากเกษตรกรรมคือ การตัดเย็บเสื้อผ้า การซ่อมเครื่องยนต์ การก่อสร้างและการรู้ภาษาหนังสือ เยาวชนที่ ยากจนไม่ค่อยให้ความสนใจในโครงการนี้มากนัก ส่วนผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่าการที่เด็กได้ เรียนหนังสือเป็นสิ่งที่ดีโดยเห็นคุณค่าของการศึกษาและต้องการให้รัฐช่วยให้ความรู้ในด้าน วิชาชีพให้มาก

กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 154-156) ได้ศึกษาความต้องการด้านความรู้ของ ประชาชนจากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและราชบุรี จำนวน 250 คน โดยใช้แบบ สัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ในความต้องการความรู้ด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการ จะเปลี่ยนงานหลัก กลุ่มที่มีปัญหาในการประกอบอาชีพมากคือกลุ่มที่มีอายุ 15-24 ปี กลุ่มที่มี การศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา กลุ่มที่เป็นโรคและกลุ่มที่อยู่ในเมือง ความต้องการเกี่ยวกับความรู้ ด้านสุขภาพอนามัย กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยค่อนข้างมาก กลุ่มที่รู้ดีคือกลุ่ม ที่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี กลุ่มที่มีความรู้มัธยมศึกษาปีที่สี่และห้าและกลุ่มที่อยู่ในเมือง กลุ่มที่มี อาชีพบริการค้าขายและระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับความต้องการความรู้ ด้านสุขภาพอนามัย ในด้านความต้องการเกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมาย กลุ่มที่มีความรู้ทาง

กฎหมายค่อนข้างมากคือ กลุ่มที่มีอายุ 25-34 ปี กลุ่มที่มีการศึกษาตั้งแต่ประถมปีที่สี่ เป็นกลุ่มที่พึงวิทยุเป็นประจำ

ในการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ คำรณ ฐานดี (คำรณ ฐานดี 2521 : 103-106) ได้ศึกษาบทบาทของการติดต่อสื่อสารในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชาวชนบท การศึกษาต่อเนื่องของหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดปราจีนบุรี โดยได้ไปศึกษาในหมู่บ้าน เมื่อปีพุทธศักราช 2513-2514 เป็นเวลาหนึ่งปีเต็ม และต่อมาอีกแปดปี ในปีพุทธศักราช 2521 ได้เข้าไปศึกษาอีกครั้งหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าปัจจัยในการพัฒนาการประกอบอาชีพนั้น นอกจากทุนและที่ดินแล้ว การติดต่อสื่อสารมีบทบาทสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ชาวชนบทสามารถเพิ่มผลผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ข่าวสารเกี่ยวกับการใช้ของใหม่หรือนวัตกรรมในการผลิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชน การจัดการศึกษาชุมชน ได้ทำอย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา ดังนั้นผลงานวิจัยส่วนใหญ่จะเห็นได้ในสหรัฐอเมริกา ดังเช่น ผลงานวิจัยของคาห์น (Kahn. 1982 : 2537-A) ที่ได้ศึกษาโครงการศึกษาชุมชน ซึ่งดำเนินงานในนิวยอร์กตอนกลางระหว่างปีคริสตศักราช 1973-1980 ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาการใช้พลังงานจากไม้ในท้องถิ่นสามเมืองคือ เมืองวินด์แฮม เมืองแฟรงกลิน และ เมืองเชสเชียร์ โดยนำไม้จากป่ามาทำเป็นพลังงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การพัฒนาในเรื่องนี้ใช้การให้การศึกษเป็นสื่อกลางเพื่อให้ความรู้ในการดำเนินงาน โดยใช้การศึกษาชุมชนแบบการประชุมและให้ความรู้ กับการให้เอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ทางการศึกษาให้ผลการศึกษาแก่ประชาชนโดยทั่วไป แต่การประชุมเพื่อให้ความรู้มีผลต่อบุคคลชั้นสูงในชุมชน การให้การศึกษชุมชนโดยให้ประชาชนค้นคว้าที่จะพัฒนาพลังงานจากทรัพยากรในท้องถิ่น มีผลให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการและได้ช่วยพัฒนาประชาชนได้จริง และได้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาชุมชนมีผลต่อการจัดสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสม และมีผลสำเร็จเป็นอย่างดี

สำหรับเกห์เรท (Gehret. 1982 : 1804-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาชุมชน เพื่อศึกษาว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน และตัวแปรบางอย่างมีส่วนสัมพันธ์กับเจตคติของแต่ละคนที่มีต่อโรงเรียนชุมชนอย่างไร โดยได้ศึกษาในชุมชนของเมืองเดค (Dade)

รัฐพลริคาใช้โรงเรียนชุมชนที่เป็นศูนย์การศึกษาชุมชน 41 โรงเรียน จาก 58 โรงเรียน ผลวิจัยพบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในดำเนินการศึกษาชุมชนมีเจตคติในทางบวกต่อโรงเรียนชุมชน และตัวแปรที่ส่งผลต่อเจตคติต่อโรงเรียนชุมชน ได้แก่ เชื้อชาติ จำนวนเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียน สภาพสมรสและอาชีพ การวิจัยนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการดำเนินงานการศึกษาชุมชนให้ได้ผลนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนเจตคติของประชาชนต่อโรงเรียนให้เป็นไปในทางที่ดี

ซัมเวย์ (Shumway. 1979 : 4675-A) ได้ศึกษาการศึกษาในชุมชนอีกรูปแบบหนึ่งคือ ศึกษาเกี่ยวกับโครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนในการดำเนินการเอง แต่เดิมนี้รูปแบบของการศึกษาในชุมชนคือ โรงเรียนชุมชน แต่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งซัมเวย์ได้ทำการศึกษาหาแห่งในชนบทของนิวแฮมป์เชียร์นั้น เขาพบว่าสามารถดำเนินงานตามปรัชญาของการศึกษาในชุมชนได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ได้เป็นอย่างดี

โธมัส (Thomas. 1979 : 4677-A) ได้ศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงกลาโหมแถบแอตแลนติก โดยสอบถามจาก นายทหาร ครูใหญ่ ครู ผู้อำนวยการ และศึกษานิเทศ ซึ่งเป็นกลุ่มคนชั้นนำและเกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ดังกล่าว จำนวน 367 คน ได้สำรวจในเรื่องต่าง ๆ ที่ชี้ถึงความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาชุมชน รวม 25 เรื่อง คือความเป็นไปได้ในทางประวัติศาสตร์ ทางสังคม ในอนาคต ในด้านขอบเขตจำกัดความ ในเรื่องเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายในเรื่องกระบวนการ ในเรื่ององค์การ ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในเรื่องหน่วยประสานงาน ทรัพยากร งบประมาณ การคมนาคม ความเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ผู้ประสานงาน โรงเรียน กระบวนการเรียนรู้ หลักสูตร โครงการ คณะทำงาน การฝึกอบรม การศึกษาโครงการที่ต้องทำให้สำเร็จ ปัญหาและประโยชน์ที่จะได้รับ

บัลเดอร์สตัน (Balderston. 1982 : 2537-A) ได้ทำการวิจัยเพื่อดูรูปแบบการผสมกันของสิ่งที่เข้าไปสอดแทรกส่งเสริมแก้ปัญหาความยากจน ตัวสอดแทรกที่ใช้คือ การศึกษา การให้อาหารที่ดี และการให้สุขาภิบาลชุมชน โดยศึกษาจากชนบท ในกัวเตมาลา

ใช้ข้อมูลการให้อาหารที่สถาบันโภชนาการของอเมริกากลางและปานามาดำเนินการระหว่างปีคริสต์ศักราช 1969-1977 และบริษัทแรนด์ (RAND) สํารวจข้อมูลที่น่าสนใจในปีคริสต์ศักราช 1974-1975 โดยคุณผลว่า ได้มีการบริโภคอาหารที่ดีขึ้น การเจริญเติบโตทางร่างกายดีขึ้นและมีการเข้าเรียนมากขึ้นอย่างไรหรือไม่ ผลวิจัยพบว่า เมื่อดูตัวแปรแต่ละตัว การส่งเสริมทางการศึกษานั้นมีค่าใช้จํานวนน้อย และให้ผลต่อการเข้าศึกษาของเด็กน้อย ส่วนการบริการสุขภาพชุมชนมีประสิทธิผลมาก โดยส่งผลให้นักเรียนเข้ารับการศึกษาที่ดีที่สุด การให้โปรตีนแก่เด็กเป็นสิ่งสอดคล้องส่งเสริม ที่มีอิทธิพลเฉพาะตัวสูงสุด แต่อย่างไรก็ตาม การรวมการกระทำของตัวแปรทั้งสามไปพร้อม ๆ กันคือ การส่งเสริมการศึกษา การให้อาหารที่ดี และการให้สุขภาพชุมชนเป็นสิ่งที่ส่งผลสูงสุดต่อการเข้าโรงเรียน และช่วยเหลือเด็กให้มีสุขภาพพลานามัยดีไปพร้อมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ยากจน

ปาร์คเกอร์ (Parker. 1983 : 365-A) ได้วิจัยเพื่อสำรวจความเหมาะสมของโครงการจัดการศึกษาชุมชนของรัฐโอคลาโฮมา ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐว่าเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดของสำนักงานการศึกษาของรัฐเพียงใด โดยใช้แบบสอบถามผู้อำนวยการโครงการการศึกษาชุมชน ซึ่งมีอยู่ 93 แห่ง และสอบถามคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการนี้ของรัฐจํานวน 20 คน จากแบบสอบถามทั้งหมดได้ค้นมาทำการวิเคราะห์จากผู้อำนวยการโครงการ 76 คน และจากกรรมการที่ปรึกษา 14 คน โดยสอบถามความคิดเห็นในการดำเนินงาน 10 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า มีอยู่ห้าเรื่องที่ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโครงการและกรรมการที่ปรึกษาโครงการมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ซึ่งได้แก่ เรื่องการทำงานของผู้อำนวยการการศึกษาชุมชน กรรมการที่ปรึกษาเห็นว่าควรให้เป็นผู้ที่ทำงานเต็มเวลา แต่ผู้อำนวยการโครงการเห็นว่าควรให้ทำงานตามระดับงานที่มี ไม่จำเป็นต้องทำเต็มเวลา เรื่องจํานวนครั้งในการฝึกอบรมของคณะคํานึงงานการศึกษาชุมชนมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เรื่องการเข้าร่วมปรึกษาร่วมกับหน่วยงานวิชาการท้องถิ่น เรื่องการดำเนินงานโดยร่วมมือกับหน่วยงานบริการของท้องถิ่นไม่ตรงกัน ความแตกต่างในความคิดเห็นดังกล่าวของผู้อำนวยการโครงการและกรรมการที่ปรึกษาโครงการ มีความสำคัญต่อการนำไปดำเนินการจัดองค์การและการวางแผนของโครงการต่อไป

คัฟฟี่ (Duffy. 1983 : 364-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษาชุมชนในโอคลาโฮมา โดยสำรวจเจตคติของศึกษานิเทศกรในเขตบริหารการศึกษาชุมชน 39 เขต และในเขตบริหารการศึกษาซึ่งมิได้จัดการศึกษาชุมชนอีก 58 เขต ผลการวิจัยพบว่า เจตคติของศึกษานิเทศกรในเขตบริหารการศึกษาชุมชนมีความแตกต่างกับเจตคติของศึกษานิเทศกรในเขตที่มิได้จัดการศึกษาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยศึกษานิเทศกรอำเภอในเขตที่มีการจัดการศึกษาชุมชนเจตคติในทางยอมรับทั้งในแง่ทฤษฎีอุดมคติและการปฏิบัติ ผลการวิจัยทำให้สรุปเป็นข้อเสนอแนะว่าควรมีการเปลี่ยนเจตคติของศึกษานิเทศกรในเขตที่ไม่มีการจัดการศึกษาชุมชน และควรขยายเรื่องการศึกษาชุมชนไปให้ทั่วถึงทุกเขตบริหารการศึกษา

วอลช์ (Walsh. 1978 : 4003-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับความรู้สึกแปลกแยกของผู้ใหญ่ (adult alienation) ของผู้ที่อยู่ในอาณาบริเวณการจัดการศึกษาชุมชน และบริเวณที่ไม่ได้จัดการศึกษาชุมชน โดยเลือกพื้นที่การศึกษาชุมชน โรงเรียนประถมศึกษาหกแห่งและสุ่มพื้นที่ที่ไม่ได้จัดการศึกษาชุมชนอีกหกแห่ง ในบริเวณเมืองออสติน รับเท็กซัส โดยใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือวัดความรู้สึกแปลกแยก สอบถามจากกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม กลุ่มละ 480 คน รวม 960 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใหญ่ในพื้นที่จัดการศึกษาชุมชนมีความรู้สึกแปลกแยกน้อยกว่า ผู้ใหญ่ในพื้นที่ที่ไม่ได้จัดการศึกษาชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ใหญ่ในพื้นที่จัดการศึกษาชุมชนที่รู้ว่าจะเข้าร่วมในการจัดการศึกษาชุมชน มีความรู้สึกแปลกแยกน้อยกว่า ผู้ใหญ่ในพื้นที่ที่ไม่ได้จัดการศึกษาชุมชน และในพื้นที่จัดการศึกษาชุมชน มีความแตกต่างกันในความรู้สึกแปลกแยกตามอายุคือ ผู้ใหญ่อายุมาก กับอายุน้อย มีความรู้สึกแปลกแยกมากกว่าคนอายุปานกลาง แต่ในพื้นที่ที่ไม่ได้จัดการศึกษาชุมชนไม่มีความแตกต่างกันในความแปลกแยกตามอายุที่ต่างกัน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาชุมชนซึ่งมีโรงเรียนชุมชนเป็นศูนย์กลางนั้น ประชาชนจะเริ่มมีความรู้สึกแปลกแยกกว่าประชาชนที่ไม่มีการจัดการศึกษาชุมชน แต่เมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องและตระหนักในความสำคัญแล้วความรู้สึกนั้นจะหมดไป

เกล (Gail. 1979 : 2431-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาชุมชนที่เป็นไปได้ในอนาคตในรัฐมิชิแกน โดยใช้วิธีการศึกษาแบบเดลฟาย (Delphi) ในการวิจัยได้รับรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่มีผลอย่างสำคัญต่อการดำเนินโครงการ โครงสร้าง

การจัดงบประมาณของการจัดการศึกษาชุมชนในสิบปีข้างหน้าคือระหว่างปีคริสต์ทศวรรษ 1980--1990 ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่กำหนด และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์นั้น ๆ ต่อการจัดการศึกษาชุมชนในอนาคต ข้อมูลจากความคิดเห็นเหล่านี้ รวบรวมจากผู้เชี่ยวชาญ 23 คน ทั้งบุคคลที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาชุมชน ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยผู้ว่าการรัฐ ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาของรัฐและผู้เชี่ยวชาญการศึกษาผู้ใหญ่ การใช้เทคนิคเคลฟายได้ดำเนินการทั้งสิ้นในรอบที่สี่ได้ประมวลความคิดของผู้เชี่ยวชาญ ถามเป็นแบบสอบถาม 32 ข้อ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นในเรื่องต่าง ๆ คือ

- 1) ในช่วงสิบปีข้างหน้า ประชาชนในวัยผู้ใหญ่จะได้รับบริการการศึกษาชุมชนมากขึ้น
- 2) จะมีการจัดให้ชั้นเรียนสำหรับคนงานในโรงงานมากขึ้น และจะมีการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเพื่องานบริการชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย
- 3) เรื่องที่จะขยายมากขึ้นคือ การตลาดและการประชาสัมพันธ์
- 4) จะมีการจัดการเรียนการสอนเรื่องการดูแลเด็กมากขึ้น
- 5) วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยชุมชน จะช่วยเหลือโรงเรียนในท้องถิ่นในการจัดการศึกษาชุมชนมากขึ้น
- 6) หน่วยงานการศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐบาลจะประสานกันดีขึ้น
- 7) จะมีอาสาสมัครของชุมชน และกิจกรรมโรงเรียนเพิ่มขึ้น และ
- 8) ท้องถิ่นจะช่วยเรื่องงบประมาณการศึกษาชุมชนในท้องถิ่นของตนมากขึ้น

สำหรับการจัดการศึกษาชุมชนในประเทศไทยที่เน้นการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้นมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องความต้องการของประชาชนในด้านการศึกษาคือ ถนนมากะจันทร์ ได้ศึกษาลักษณะปัญหาและความต้องการของประชาชนภาคเหนือเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ ผลวิจัยพบว่า ภาวะการศึกษาของประชาชนภาคเหนือที่มีอายุ 4-24 ปี องค์การส่วนราชการของรัฐบาลให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนได้เพียงส่วนน้อยไม่ถึงหนึ่งในห้าส่วนของประชากรทั้งหมด และเยาวชนตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป เมื่อสอบถามจากจำนวน 1,491 ราย

พบว่า ร้อยละ 49 สนใจจะออกจากหมู่บ้านเพื่อไปหาอาชีพในเมือง และสนใจจะสมัครเข้ารับ การฝึกอบรมเพื่อทำหน้าที่บริกรหรือพนักงานในร้านค้าในเมือง และเมื่อสอบถามครูของโรงเรียน ชุมชน 126 ราย มีครูที่มีความเห็นตรงข้ามกับหลักการพื้นฐานของโรงเรียนชุมชนมากกว่า ร้อยละ 30 และครูดังกล่าวไม่ได้สนใจโครงการโรงเรียนชุมชนมากกว่าร้อยละ 66 เมื่อ สอบถามอาจารย์และผู้บริหารโครงการการศึกษาในสี่จังหวัดภาคเหนือ มีผู้แสดงความเห็น สนับสนุนการจัดแผนการศึกษา สลับกับการประกอบงานอาชีพเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 82 (ถนอม มากะจันทร์ 2522 : 162-176)

สำราญ ทองแพง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 4-13 ถึง 4-23) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสำรวจสภาพปัญหาความต้องการการศึกษาของประชาชนโดย ทำงานวิจัยสามเรื่องคือสำรวจความต้องการของประชาชนสามจังหวัดได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดอ่างทองและจังหวัดสมุทรสาคร เมื่อสรุปจากงานวิจัยทั้งสามเรื่องซึ่งศึกษาแบบประเมิน ความต้องการ (needs assessment) พบว่า ประชาชนต้องการการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพ ต่าง ๆ เช่น ช่างยนต์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ความรู้เกี่ยวกับโรคพืช การทำน้ำให้สะอาด การคุมกำเนิด และความรู้ในวิชาสามัญ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แนวการจัดการศึกษา นั้น สิ่งมุ่งเน้นที่สำคัญคือ การให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกคนในชุมชนทั้งในและนอกโรงเรียน โดยการจัดของโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน และเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งไปสู่ การพัฒนาชุมชนด้วย

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชนไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยของต่างประเทศ หรือในประเทศต่างสะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญของการดำเนินงานโรงเรียนคือ เพื่อการสอน นักเรียนในโรงเรียน การให้การศึกษาแก่ประชาชนนอกโรงเรียน และการบริการชุมชนหรือ การศึกษาแก่ประชาชนนอกโรงเรียน และการบริการชุมชนหรือการพัฒนาชุมชน ดังจะเห็น ได้จากงานวิจัยของธูลานี (Thulani. 1981 : 3372-A) ซึ่งได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาท ความเป็นผู้นำของครูใหญ่โรงเรียนชุมชนผิวดำในอาฟริกาใต้ โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะ การศึกษาชุมชนและลักษณะผู้นำของครูใหญ่โรงเรียนชุมชน ในการนำไปใช้ในโรงเรียนชุมชน

ของอาฟริกาใต้ ผลวิจัยพบว่าผู้บริหารจะต้องมีบทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน จากความต้องการพื้นฐานชุมชน การใช้แหล่งวิชาจากชุมชนร่วมกับประชาชนในการพัฒนาชุมชน การเปิดบริการในด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์ สนามแก่ประชาชน และผู้บริหาร การมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การศึกษาความต้องการของชุมชน การร่วมพัฒนาชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ การจัดให้มีอาสาสมัครพัฒนาชุมชน และการกระตุ้นให้ชุมชนช่วยเหลือพัฒนาและแก้ปัญหาของตนเอง

ส่วนรามิเรซ (Ramirez. 1959 : 2184) ได้วิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมและวิธีการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนและสรุปหลักการว่า โรงเรียนชุมชนต้องใช้กระบวนการประชาธิปไตย ชุมชนต้องยอมรับว่าโรงเรียนเป็นของประชาชน โดยให้ประชาชนมีส่วนอุปการะโรงเรียนและโรงเรียนต้องบริการชุมชน โรงเรียนต้องมีเครื่องมือที่มีสมรรถภาพสำหรับดำเนินงาน โรงเรียนต้องสำรวจปัญหา ความต้องการของชุมชน และให้ชุมชนปรับปรุงตัวเอง และต้องใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างในการแก้ปัญหา

งานวิจัยที่ได้ชี้ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทย และแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานในบทบาทหน้าที่ดังกล่าวยังมีปัญหาได้แก่งานวิจัยของ กาญจนา วัฒนสุนทร (Watanasuntorn. 1983 : 145-147) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับความเป็นมาและพัฒนาการของนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนในประเทศไทย โดยการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ผลวิจัยสรุปว่า เมื่อยึดว่าโรงเรียนชุมชนมีหน้าที่สามอย่างคือ การเป็นสถาบันให้การศึกษา การเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น และการเป็นศูนย์การศึกษาและฝึกอบรมบุคคลในท้องถิ่นนอกจากที่อยู่ในโรงเรียนแล้ว โรงเรียนชุมชนของประเทศไทยทำหน้าที่สองประการหลังได้ยังไม่ดีพอเพราะ (1) ยังไม่ได้รับทราบปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในชุมชนได้อย่างดีพอ และรัฐบาลขาดการประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่าโรงเรียนสามารถที่จะเป็นหน่วยงานหนึ่งในการช่วยพัฒนาชุมชนได้ ประชาชนจึงยังไม่เข้าใจแนวทางของโรงเรียนชุมชนดีพอหรือเข้าใจไปต่าง ๆ กัน

สำหรับทงคักดิ์ คุ่มไชน้ำ (ทงคักดิ์ คุ่มไชน้ำ 2519 : 65-68) ได้วิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมและปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษากิจกรรมของโรงเรียนชุมชนสามประเภทคือ การเรียนการสอน การบริการ ความรู้แก่ประชาชน และการความสัมพันธ์กับชุมชน โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครู 192 คน ประชาชน 192 คน และผู้บริหารโรงเรียน 39 คน จากโรงเรียนชุมชน 16 โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลวิจัยพบว่าในกิจกรรมปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนมักเน้นการปรับปรุงเรื่องอาคารสถานที่ บริเวณ การใช้อุปกรณ์ในห้องเรียน การทดลองทางเกษตร การอบรมครูในเทคนิคการสอนใหม่ ๆ การทำโครงการสอนให้สอดคล้องสภาพท้องถิ่น แต่ที่ยังทำน้อยคือการนำนักเรียนออกไปศึกษากับแหล่งทรัพยากรนอกโรงเรียน การให้นักเรียนได้เรียนโดยปฏิบัติจริงและการปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นแหล่งบริการทางวิชาการแก่ชุมชน เช่น ห้องสมุดหรือโรงฝึกงาน ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในโรงเรียน ในด้านบริการให้ความรู้แก่ประชาชน กิจกรรมที่โรงเรียนจัดทำมากคือ การที่ครูนำนักเรียนไปช่วยปรับปรุงพัฒนาชุมชน จัดประชุมผู้ปกครองและนักเรียนเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน การจัดหาหนังสือพิมพ์หรือหนังสือต่าง ๆ ให้ประชาชนอ่านกิจกรรมส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น การจัดการศึกษาก่อนเกณฑ์และร่วมมือกับฝ่ายอนามัยให้ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยและปรับปรุงอนามัยชุมชน กิจกรรมที่ยังทำน้อยคือ การสอนวิชาสามัญและวิชาชีพในลักษณะการศึกษาผู้ใหญ่ การสอนวิชาชีพที่จำเป็น เช่น การเกษตร การอบรมผู้นำท้องถิ่น การให้ความรู้ทางเกษตร ในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน กิจกรรมที่ดำเนินการมากคือการเชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมโรงเรียน การนำนักเรียนไปร่วมในงานพิธีหรือเทศกาลของชุมชน แต่กิจกรรมที่ทำอยู่น้อยคือ การชี้แจงนโยบายของโรงเรียนให้ประชาชนทราบ การจัดทำเอกสารเผยแพร่โรงเรียน และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิษย์เก่า การวิจัยนี้ได้สรุปว่ากิจกรรมการเรียนการสอนและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น โรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำอยู่ในระดับมาก แต่กิจกรรมด้านบริการความรู้แก่ประชาชนและการปรับปรุงชุมชนทำอยู่น้อย

สำหรับหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนนักเรียนของโรงเรียนชุมชนนั้น การวิจัยที่เกี่ยวข้องได้เน้นให้เห็นถึงการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการ และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เช่น การสอนด้านวิชาชีพ หรือการให้ความรู้ด้านพัฒนาชุมชนและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการเรียนการสอน เช่น เจริญ โภคผล (เจริญ โภคผล 2508 : 131) ได้วิจัยสำรวจวิธีการและผลการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนของภาคศึกษา 10 ผลวิจัยพบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนยังมุ่งให้การศึกษาแก่เด็กในโรงเรียนเป็นสำคัญ ยังไม่ได้จัดสอนแก่ผู้ใหญ่หรือคนหนุ่มสาว สภาพของโรงเรียนเท่าที่ดำเนินงานโรงเรียนชุมชนมาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี โดยเฉพาะการเรียนและกิจกรรมเกี่ยวกับด้านเกษตร ปัญหาอุปสรรคคือ อุปกรณ์การสอน งบประมาณ อาคารเรียน ปริมาณครู และครูที่มีวุฒิยังมีไม่เพียงพอ

จากรายงานการประเมินโครงการ การปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชน พุทธศักราช 2524 ของกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยประเมินจากโรงเรียนชุมชน จำนวน 47 โรงเรียน ในอำเภอต่าง ๆ 42 อำเภอ จาก 14 จังหวัด ซึ่งสุ่มจากเขตนุเมศาสตร์สี่เขตคือ เหนือ ใต้ กลาง และตะวันออก เฉียงเหนือ ได้ผลสรุปว่า ในด้านการสอนและกิจกรรมของโรงเรียนชุมชนตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนร้อยละ 17 และร้อยละ 68 มีการเน้นที่ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในระดับมาก และปานกลางตามลำดับ โรงเรียนอีกร้อยละ 15 มีการเน้นที่ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในการสอนและกิจกรรมของโรงเรียนเพียงเล็กน้อย เพราะโรงเรียนต้องสอนตามหลักสูตรไม่มีเวลาสอดคล้องความต้องการของท้องถิ่น และครูยังไม่เข้าใจรูปแบบของการจัดโรงเรียนชุมชนดีพอ ในด้านกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนชุมชนจัดขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 14 และร้อยละ 54 เห็นว่า มีส่วนช่วยแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของประชาชนได้มากและปานกลางตามลำดับ เพราะมีส่วนเพิ่มรายได้ ความสามัคคี และความรู้ด้านวิชาการให้แก่ชุมชน (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กองวิชาการ 2526 : 1-9)

งานวิจัยในต่างประเทศที่แสดงถึงการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชน คือ งานวิจัยของเวอร์ลิง (Werling. 1979 : 2432-A) ซึ่งได้วิจัยเพื่อหารูปแบบสำหรับ

การเรียนการสอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยการดูแลสถานที่ของโรงเรียนและการปฏิบัติการในสถานที่ข้างเคียงนอกโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์ที่ปรับปรุง (Science Curriculum Improvement Series มีชื่อย่อว่า SCIS) ซึ่งมีเนื้อหาสาระในการเรียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้ทำการทดลองกับนักเรียนชั้นปีที่สี่และปีที่ห้า โดยมีกลุ่มควบคุมคือ การสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนอย่างเฉยๆ กลุ่มทดลองที่หนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน และมีการบรรยายเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยและกลุ่มทดลองที่สอง สอนวิทยาศาสตร์นอกโรงเรียนพร้อมกับเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยการดูแลสถานที่ในโรงเรียนและปฏิบัติการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสถานที่นอกโรงเรียนที่ใกล้เคียง และทดสอบโดยข้อสอบผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน ข้อสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาของรัฐอิลลินอยส์ และวัดพฤติกรรมการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีวัดแบบไม่ให้รู้ตัว (unobtrusive measures) โดยดูจากผลงานการปฏิบัติ ผลวิจัยพบว่าผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ทุกกลุ่มมีความสามารถเท่า ๆ กัน แต่ผลการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาและพฤติกรรมการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มทดลองที่สองซึ่งเรียนจากนอกโรงเรียนและดูแลรักษาสถานที่โรงเรียนและสถานที่ใกล้เคียงมีคะแนนสูงกว่า ผลวิจัยนี้สรุปว่ารูปแบบการให้นักเรียนได้เรียนจากนอกโรงเรียน และมีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง มีความเป็นไปได้และมีประสิทธิผล ซึ่งจะเป็แนวทางในการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาต่อไป

อัลเลน (Allen, 1983 : 2365-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับหน่วยงานในชุมชนที่จะเป็นทางเลือกให้จัดโปรแกรมนักเรียนฝึกงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้ทราบว่าคุณลักษณะของหน่วยงานชุมชนได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกงานของนักเรียนที่จะเรียนรู้ในด้านบทบาทของหน่วยงานนั้น ความสามารถเฉพาะในการบริการที่ควรจะมีของผู้ที่จะฝึกงานในหน่วยงานนั้น และความเข้าใจในเรื่องการถ่ายทอดวัฒนธรรม นอกจากนี้เพื่อที่จะได้ทราบอีกว่าหน่วยงานของชุมชนมีอิทธิพลในการจัดประสบการณ์แก่นักเรียนฝึกงานได้อย่างไร ได้ดำเนินการวิจัยโดยการสัมภาษณ์และเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรของหน่วยงานชุมชน มีความคิดเห็นว่าการจะให้เด็กนักเรียนฝึกงานในหน่วยงานเข้าใจบทบาทของหน่วยงาน จะต้องมีการปฐมนิเทศ ฝึกอบรม เข้าไปสังเกต เข้าไปติดต่อกับหน่วยงานในลักษณะเป็นจริงเป็นจัง และเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติงานโดยมีหน้าที่เฉพาะ ส่วนความสามารถเฉพาะ

ในการบริการของหน่วยงานจะเรียนรู้ได้โดยการทำความเข้าใจในความรับผิดชอบของหน่วยงาน
 ทั้งสร้างความรู้ และคุณภาพส่วนตัวเฉพาะตรงกับงานนั้น และให้ลงมือทำในเรื่องที่มีความสนใจ
 สำหรับความเข้าใจในเรื่องการถ่ายทอดวัฒนธรรม หน่วยงานในชุมชนจะช่วยให้ได้โดยการติดต่อ
 สื่อสารกับนักวิชาชีพในเรื่องนั้น ๆ ส่วนในเรื่องอิทธิพลของหน่วยงานชุมชนในการจัดการฝึกงาน
 นั้นจะมีได้เมื่อมีการจัดการฝึกงานที่มีการรับบริการ มีการปรับปรุงบริการสาธารณะ และมีการ
 ปรับปรุงขวัญของลูกจ้างในหน่วยงานนั้น

สำหรับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคณะชุมชนนั้นที่สำคัญ
 คือ การจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปใช้ในชีวิตได้จริง พรพิมพ์ นิพัทธ์สุขกิจ (พรพิมพ์
 นิพัทธ์สุขกิจ 2524 : 23-25) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมระดับ
 มัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 โดยใช้
 แบบสอบถามจากหัวหน้าหมวดเกษตรกรรม 110 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามที่เรียนวิชา
 เกษตรกรรม 3,894 คน ผลวิจัยพบว่า ครู-อาจารย์ เกษตรส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย
 และบอกนักเรียนจนเป็นส่วนใหญ่ การสอนภาคปฏิบัติ เช่น การฝึกทักษะแต่ละรายวิชา
 การทำโครงการเกษตร การจัดกิจกรรมชุมนุมเกษตรในโอกาสแห่งประเทศไทยยังทำ
 ไม่มากนัก

จากปัญหาล่าช้าจึงให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรควรจะได้
 เน้นการปฏิบัติให้มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำโครงการเกษตรที่บ้านของนักเรียน และมี
 ครู-อาจารย์ออกไปติดตามดูแล พร้อมกับให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งวิทยาการหรือสถาน
 ประกอบการต่าง ๆ ด้วย

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (เจษฎา แซ่มประเสริฐ 2524 : 98-99) ได้ทำการ
 วิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนระดับตำบล โดยศึกษาจากโรงเรียน
 สี่โรงเรียน ใช้วิธีเข้าไปสัมภาษณ์ สังเกต จากผู้บริหาร และกลุ่มครูที่สอนวิชาชีพ รวมทั้ง
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ผลวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดครูสอนวิชาชีพ ครูที่สอนอยู่
 ไม่มีความรู้โดยตรง ทำให้การสอนอาชีพยังไม่ได้ผลเต็มที่

ในด้านการเรียนการสอนเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้จากการวิจัยของ พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (พวงผกา ประเสริฐศิลป์ 2524 : 287-288) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน "ธรรมเพื่อเตือนสติ" กับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้เครื่องมือวิจัยคือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมเพื่อเตือนสติ แบบสอบถามครูทั้งครูประจำชั้นและครูผู้สอนสังคมศึกษา แบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับสถานภาพทางครอบครัวที่แสดงผลกระทบของการนำผลการเรียนไปใช้ ได้วิจัยกับนักเรียน 404 คน ผลวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนหญิงนำธรรมเพื่อเตือนสติไปใช้มากกว่านักเรียนชาย และสถานภาพทางครอบครัวที่แตกต่างกันไม่เป็นผลต่อการนำธรรมเพื่อเตือนสติไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

เพ็ญทิพย์ เจริญชาศรี (เพ็ญทิพย์ เจริญชาศรี 2524 : 288-289) ได้ศึกษาแนวการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริง โดยสำรวจมิติกระบวนการสร้างสรรค์จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในย่านการค้ากรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่สาม จำนวน 450 คน และครูสอนสังคม 110 คน จากแปดโรงเรียน โดยใช้แบบสำรวจสถานภาพทั่วไปและแบบสำรวจความคิดเห็นทางจริยธรรม ผลวิจัยพบว่าการสอนจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการนำไปปฏิบัติจริงอย่างมีนัยสำคัญ

ฉลาด บุตรเนียร (ฉลาด บุตรเนียร 2524 : 62, 64-67) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามทัศนะของครู ผู้ปกครองและคณะกรรมการโรงเรียน โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา 186 คน ผู้ปกครองนักเรียน 364 คน และกรรมการโรงเรียน 42 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนมีบทบาทสูงในเรื่องการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ และการร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนในการแก้ปัญหานักเรียน โรงเรียนมีบทบาทปานกลางในเรื่องการจัดนิทรรศการผลงานของนักเรียน และเชิญประชาชนมาชม การรายงานความประพฤติและ

คุณภาพของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ และการจัดสอนวิชาชีพและวิชาการตามความต้องการของชุมชน บทบาทที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำในเรื่องหลักสูตรการเรียนการสอนนั้น ในการปฏิบัติจริงมีอยู่หลายเรื่องคือ การใช้สิ่งของ บุคคล และทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน การนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่และในชุมชน การจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมในการแก้ปัญหาชุมชน ส่วนบทบาทที่คาดหวังนั้น ทั้งครู ผู้ปกครอง และกรรมการศึกษามีความคาดหวังในเรื่องการเรียนการสอนอยู่ในเกณฑ์หลายเรื่องคือ การนำเอาสิ่งของ บุคคล และทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน การเชิญบุคคลในท้องถิ่นให้ความรู้กับนักเรียน การจัดกิจกรรมการผลงานของนักเรียนและให้ประชาชนชม การรายงานผลการเรียน รายงานความประพฤติ สุขภาพให้ผู้ปกครองทราบ การร่วมมือกับชุมชนแก้ปัญหานักเรียน และการสอนวิชาชีพและวิชาการที่ตรงกับความต้องการของชุมชน บทบาทที่คาดหวังในเกณฑ์ปานกลางคือการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่และภายในชุมชน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชน จะเห็นว่าบทบาทของโรงเรียนในเรื่องการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนที่เป็นจริงและที่คาดหวังยังต่างกันอยู่มาก

ในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนของโรงเรียนชุมชน นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว มารศรี รัตนกันทา (มารศรี รัตนกันทา 2524 : 100) ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน โดยใช้แบบสอบถามครูสอนสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8 จังหวัดละสามโรงเรียน รวม 24 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง 285 คน ผลวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษามีความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนควรใช้การศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ครูจะเข้าช่วยเหลือชุมชนได้ต้องใช้เวลานอกเหนือการสอนปกติช่วยในด้านการให้การศึกษาและเป็นพี่ปรึกษาแก่ชุมชน แต่ก็มีอุปสรรคที่ยังขาดการสนับสนุน รวมทั้งขาดความรู้ในการพัฒนาชุมชน

จากรายงานวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2526 : 98-104) เรื่องการทดลองหารูปแบบการดำเนินงานการจัด

โรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาของชุมชน ได้สรุปผลวิจัยเป็นสองลักษณะคือปัญหาและแนวทางในการจัดโรงเรียนชุมชนซึ่งพบว่าปัญหาของผู้บริหารได้แก่ ผู้บริหารยังมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการศึกษาชุมชนไม่ลึกซึ้ง การมีมนุษยสัมพันธ์กับชุมชนให้โรงเรียนกับชุมชนสัมพันธ์กันยังมีน้อย การประสานสามัคคีของครูในโรงเรียนเพื่อทำโครงการร่วมกันยังไม่ดีเท่าที่ควร ยังไม่เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความสามารถเต็มที่ การปฏิบัติและการเน้นย้ำเรื่องการศึกษาชุมชนและการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาผู้บริหารยังทำอยู่น้อย ในด้านครู-อาจารย์ในโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชน ยังอุทิศเวลาทำงานของโรงเรียนอยู่น้อย ยังขาดการประชาสัมพันธ์ในการที่โรงเรียนจะสามารถบริการชุมชนได้ ครูมีงานหลายหน้าที่ ขาดครูที่มีความสามารถเฉพาะ เช่น ครูด้านแนะแนว กีฬา นันทนาการ การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ยังทำไม่เต็มที่และครูยังไม่ได้ทำหน้าที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่วนในด้านแนวทางในการจัดการศึกษาชุมชนได้ให้ทางเลือกสองรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีขั้นตอนงานหกขั้นคือ รูปแบบที่หนึ่ง เสนอให้มีลำดับขั้นตอนงานคือ (1) หาความต้องการจำเป็นทางการศึกษา (2) จัดแผนการเรียนโดยใช้แหล่งวิชาการในชุมชน (3) จัดครูนิเทศนักเรียนในการฝึกงาน (4) ครูนิเทศนักเรียนและชักชวนผู้ปกครองรวมเป็นกลุ่มสนใจ (5) กลุ่มสนใจช่วยเหลือตนเองโดยมีครูนิเทศและประสานงาน (6) ประเมินผลโครงการร่วมกัน รูปแบบที่สองมีลำดับขั้นตอนคือ (1) ประชุมครูให้ทราบนโยบายหลักการและบทบาทหน้าที่ (2) คัดเลือกหมู่บ้านพัฒนา (3) สสำรวจความต้องการจำเป็นของชุมชน (4) จัดทำโครงการพัฒนา (5) ดำเนินโครงการพัฒนาทั้งที่โรงเรียนและชุมชน และ (6) ประเมินผลโครงการ

ในรายงานการประเมินโครงการปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชน พุทธศักราช 2524 (กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 1-9) ชี้ให้เห็นว่า การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนชุมชนให้เป็นแหล่งการศึกษาของประชากรทุกเพศทุกวัย และบทบาทของโรงเรียนในการให้การศึกษาตามความต้องการของชุมชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนชุมชนเห็นว่ามีสำคัญอย่างยิ่ง และโรงเรียนชุมชนประมาณร้อยละ 60 ได้ดำเนินการในเรื่องนี้อยู่ในระดับมาก

สนอง สุวรรณวงศ์ (สนอง สุวรรณวงศ์ 2519 : 97-98) ได้ศึกษาบทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาประชาบาล โดยสำรวจความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกโรงเรียน ซึ่งมีความคิดเห็นที่แสดงความต้องการให้โรงเรียนจัดสอนฝึกฝนประชาชนให้อ่านออกเขียนได้ให้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาของฉลาด บุตรเนียร (ฉลาด บุตรเนียร 2524 : 65, 72-73) ดังได้กล่าวมาแล้ว สำหรับบทบาทในเรื่องของการบริการให้การศึกษาแก่ชุมชนนั้น ในบทบาทที่เป็นจริงนั้นในเรื่องการบริการห้องสมุดให้ชุมชน การเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพแก่ชุมชน การฝึกอบรมวิชาการและวิชาชีพแก่ประชาชน เป็นบทบาทที่ครูผู้ปกครองและกรรมการนักเรียน เห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติจริงในบทบาทเหล่านี้ต่ำ แต่บทบาทตามความคาดหวังเห็นว่าควรจะอยู่ในระดับสูงและปานกลาง

ในด้านการบริการชุมชนรวมทั้งการช่วยพัฒนาชุมชน ของโรงเรียนชุมชนนั้น มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ชี้ให้เห็นลักษณะในเรื่องนี้คือ การวิจัยของธวัช หันโตภาส (ธวัช หันโตภาส 2521 : 111-112) ได้ศึกษาบทบาทของโรงเรียนชุมชนประเทศไทยต่อการพัฒนาชุมชน เขตการศึกษา 12 พบว่า ร้อยละ 93.36 ของกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยกับการที่จะทำให้อุครูและกรรมการโรงเรียนชุมชนมีความเข้าใจเรื่องโรงเรียนชุมชนและการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้มีส่วนผลักดันให้โรงเรียนชุมชนมีส่วนในการพัฒนาชุมชน และร้อยละ 91.75 เห็นด้วยที่ประชาชนสามารถใช้สถานที่ อุปกรณ์ของโรงเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน หลังจากหมดเวลาทำการสอนแล้ว ร้อยละ 77.83 เห็นว่าโรงเรียนชุมชนช่วยในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น

ประทีป อนันต์นาวิ (ประทีป อนันต์นาวิ 2524 : 18-20) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในการพัฒนาการเกษตรในท้องถิ่นตามที่เสนอของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกษตรในเขตการศึกษา 7 โดยไปแบบสอบถามกับครูเกษตร 99 คน ผู้บริหารโรงเรียน 99 คน ผลวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูเกษตรมีทัศนะว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาควรมีบทบาทในการพัฒนาเกษตรท้องถิ่น เพราะโรงเรียนมีความพร้อมอยู่มาก บทบาทของโรงเรียนที่จะช่วยพัฒนาเกษตรท้องถิ่นได้แก่ การปรับปรุงการผลิต การเก็บรักษาผลผลิต การจำหน่ายผลผลิต และการอบรมทรัพย์สินและการลงทุน

หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 12 (หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 12 2522 : 36-41) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 12 รวม 29 โรงเรียน พบว่าการบริการของโรงเรียนที่ให้ต่อชุมชนส่วนใหญ่เป็นการบริการเกี่ยวกับสถานที่และอุปกรณ์ เช่น สนามของโรงเรียน โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องพิมพ์ดีดและเครื่องครัว แต่การใช้บริการเกี่ยวกับการศึกษาและให้ความรู้แก่ประชาชนมีน้อยมาก

วิสุทธิ ราตรี (วิสุทธิ ราตรี 2525 : 72-86) ได้ศึกษาความสอดคล้องของการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีกับหลักการและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชน โดยศึกษาจากโรงเรียนชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี 39 โรงเรียน โดยใช้แบบสอบถาม สอบถาม กลุ่ม ผู้บริหาร ครู และกรรมการโรงเรียนชุมชน รวมกลุ่มตัวอย่าง 234 คนพบว่า โรงเรียนชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานียังดำเนินการให้การศึกษาและบริการแก่ชุมชน การดำเนินการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโรงเรียนยังไม่สอดคล้องกับหลักการและจุดประสงค์ของโรงเรียนชุมชน ส่วนการดำเนินการปลูกฝังประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ชุมชนและการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนนั้น สอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชน

อุทัย ภิรมย์รัตน์ (Piromruen. 1964 : 263-264) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวการปฏิบัติงาน ในโรงเรียนชุมชนของฟิลิปปินส์และการนำมาใช้ในเขตการศึกษา 10 โดยศึกษาจากหลักการของโรงเรียนชุมชนในเซบิคอล (Bicol) พบว่า โรงเรียนชุมชนในฟิลิปปินส์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างได้ผล มีความสำเร็จในการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีการจัดหลักสูตรให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ใช้แหล่งวิชาการในชุมชนเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ผู้นำของโรงเรียนและชุมชนที่ดีช่วยทำให้โครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ และโครงการโรงเรียนชุมชนในเซบิคอล ประเทศฟิลิปปินส์สามารถนำมาเป็นแนวทางใช้กับโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 10 ได้

ชอตต์ (Schott. 1983 : 966-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์การ โดยใช้วิธีศึกษารายกรณีของโรงเรียนชุมชนเพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงความร่วมมือกันขององค์การในชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยบริการต่าง ๆ กับทางโรงเรียนว่าจะเป็นองค์การที่มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกัน เพื่อให้ได้ผลต่อสังคมโดยส่วนรวมได้อย่างไร หรือเพียงใด โดยศึกษา

จากการสังเกตกลุ่มตัวอย่างในหน่วยบริการของชุมชนและโรงเรียนในโครงการจัดการศึกษา
ชุมชนระหว่างปีคริสต์ทศวรรษ 1974-1978 โดยใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ ผลวิจัยพบว่า
การทำงานระหว่างหน่วยงานบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชนยังทำงานของตนเอง
อย่างอิสระ การร่วมมือกันจะเกิดขึ้นเมื่อแต่ละหน่วยงานบริการนั้นเห็นว่าหน่วยงานได้รับ
ประโยชน์อยู่ด้วย ความรู้สึกของหน่วยงานบริการนั้นยังสนใจในงานของตนเองเท่า ๆ กับ
ความสนใจในการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม หน่วยงานที่จะให้ความร่วมมืออย่างคืบคลาน บางครั้ง
มาจากความสนใจที่จะช่วยเหลือของหน่วยงานเอง แต่บางครั้งมาจากมีแรงกดดันจากผู้ให้ทุน
สนับสนุนหรือผู้เสียภาษีให้เข้าร่วมงานกับโรงเรียน ข้อสรุปคือการให้เกิดการบริการด้วยความ
ร่วมมืออย่างบูรณาการเป็นอันหนึ่งอันเดียวโดยถือประโยชน์ของสังคมเป็นหลักได้นั้น จะต้อง
ลดการมุ่งงานเฉพาะแต่ละหน่วยงานของตนเองลงบ้างโดยให้ร่วมกับโรงเรียนและหน่วยงาน
อื่นได้

ณรงค์ กาญจนานนท์ (ณรงค์ กาญจนานนท์ 2527 : 64-66) ได้ศึกษา
เปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความ
สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในเรื่องการสร้างและรักษาเกียรติประวัติของโรงเรียน
การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานในชุมชน การบริการและร่วมมือ
กับชุมชนและการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ใช้แบบสอบถามกับผู้บริหาร
150 คน ครู 290 คน และผู้ปกครอง 450 คน ผลวิจัยพบว่าทัศนะของผู้บริหารเองเห็นว่า
พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับสูง ส่วน
ครูและผู้ปกครองมีทัศนะในเรื่องนี้ว่าอยู่ในระดับปานกลาง

จิต ฤทธิไธสงค์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาที่มีต่อการฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชนบท จำนวน 408 คน จากวิทยาลัยครู
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า นักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาที่มีทัศนคติต่อ
การฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชนบทในเชิงบวก ทั้งก่อนและหลังฝึกสอน นอกจากนี้
ความคิดเห็นของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างสรุปว่า การดำเนินงานของโครงการฝึกหัดครูชนบท
ควรมุ่งให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางชุมชน ซึ่งชุมชนมีโอกาสมาใช้โรงเรียนให้มากที่สุด โดยที่

โรงเรียนและชุมชนต้องร่วมมือและเจริญไปพร้อม ๆ กัน โดยอาศัยบุคคลหลายประเภทร่วมกัน และควรจะมีการที่ส่งเสริมให้ประชาชนช่วยเหลือตนเอง และสนับสนุนให้มีการจัดโรงเรียนเป็นแบบโรงเรียนชุมชน ส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร จัดการศึกษาผู้ใหญ่และสื่อมวลชนต่าง ๆ (จัด ฤทธิ์ไธสงศ์ 2508 : 74-76)

จากผลวิจัยของฉลาด บุตรเนียร (ฉลาด บุตรเนียร 2524 : 64-78) ในเรื่องบทบาทของโรงเรียนชุมชนในการบริการและสัมพันธ์กับชุมชนนั้นพบว่า ในบทบาทที่เป็นจริงที่ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำคือ การให้โรงเรียนและชุมชนช่วยกันกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน การที่คณะกรรมการออกไปพบปะกับผู้ปกครอง การประชุมร่วมกันระหว่างครูกับชุมชนในการปรับปรุงโรงเรียน การที่ชุมชนมาใช้สถานที่โรงเรียน การทำการสำรวจความต้องการและความจำเป็นที่ชุมชนควรได้รับการพัฒนา การที่โรงเรียนขอบริการจากหน่วยงานอื่นบริการด้านสุขภาพอนามัยให้ชุมชน ซึ่งในบทบาทที่คาดหวังนั้นต้องการให้โรงเรียนมีบทบาทในเรื่องนี้อยู่ในเกณฑ์สูงและปานกลาง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทโดยตรงนั้น ได้แก่ ผลการประเมินโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 13-43) ซึ่งได้ผลโดยสรุปว่า จากการประเมินโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในระบอบโครงการ ของโรงเรียนในโครงการสองรุ่นในสามรุ่น จำนวน 28 โรงเรียน ซึ่งได้ดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้างและการจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ไปแล้วร้อยละ 67 ผลในด้านปริมาณซึ่งคาดว่าจะมีนักเรียนมาเข้าเรียนในโรงเรียนของโครงการมากขึ้นกว่าเดิม แต่จากการประเมินมีแนวโน้มว่ามีจำนวนนักเรียนต่ำกว่าเป้าหมาย อัตราส่วนนักเรียนต่อครูต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และครูเกินในวิชาสามัญ แต่ขาดทางสายวิชาการทำงานและอาชีพ รวมทั้งครูสายสนับสนุนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือครูแนะแนว ส่วนสิ่งก่อสร้างมีปริมาณเพียงพออุปกรณ์ที่ได้รับอยู่ในเกณฑ์ดี สภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางวิชาชีพจากการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

1) ความเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคือ ครูใหญ่ นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิชาอาชีพที่เปิดสอนในโรงเรียน

มพช. ว่าวิชาอาชีพที่สนองความต้องการของชุมชนได้มากที่สุดคือ วิชาพืชและสัตว์ รองลงมา ได้แก่ วิชาอาหารและโภชนาการ วิชาตัดเย็บเสื้อผ้า วิชางานไม้และวิชาไฟฟ้า ส่วนวิชาที่พบว่าตรงกับความต้องการน้อยที่สุดคือ วิชาช่างโลหะและวิชาประดิษฐ์

2) วิชาอาชีพที่ยังไม่ได้เปิดสอนในโรงเรียน มพช. ที่นักเรียนและชุมชนต้องการ ให้เปิดสอนเพิ่มขึ้นคือ วิชาไม้ประดับบ้าน วิชาเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน วิชาบ้านสวย ด้วยเศษวัสดุ วิชาช่างยนต์ วิชางานทอผ้า-ไม้ไผ่ วิชางานโลหะประดิษฐ์ และวิชางานหนัง

3) อาชีพที่นักเรียนโรงเรียน มพช. อยากจะเป็นและอาชีพที่ผู้ปกครองอยากให้ นักเรียนเป็น ส่วนใหญ่จะตรงกันคือ อาชีพรับราชการ เช่น เป็นทหาร ตำรวจ ครู พยาบาล แพทย์ มากกว่าอาชีพอิสระ เช่น เกษตรและค้าขาย อาชีพการเกษตรซึ่งชุมชนเห็นว่าตรงกับ ความต้องการของชุมชนนั้น ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองไม่มีความประสงค์จะให้เด็กเรียนจบเป็น อาชีพในอนาคด

บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน มพช. และโรงเรียนนอกโครงการมีความเห็น ไม่แตกต่างกันในข้อ 1-3

4) ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมด้านพัฒนาชุมชนในระยะเริ่มแรกพบว่า โรงเรียน มพช. จัดกิจกรรมมากกว่าโรงเรียนนอกโครงการ ส่วนในด้านคุณภาพของกิจกรรมพบว่า มี กิจกรรมบางบ้านที่โรงเรียน มพช. จัดได้ดีกว่าโรงเรียนนอกโครงการได้แก่ ด้านสุขภาพ อนามัย ด้านวัฒนธรรมและด้านบริการข่าวสาร ส่วนด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ โรงเรียน นอกโครงการจัดได้ดีกว่าโรงเรียน มพช.

5) กิจกรรมของโรงเรียน มพช. ที่ชุมชนพอใจมากที่สุดคือ กิจกรรมด้านสุขภาพ อนามัย ในด้านความร่วมมือของชุมชนต่อกิจกรรมของโรงเรียนด้านพัฒนาชุมชนพบว่าชุมชน ของโรงเรียน มพช. ให้ความร่วมมือดีกว่าชุมชนของโรงเรียนนอกโครงการ

6) กิจกรรมที่ชุมชนของโรงเรียน มพช. ต้องการให้จัดเพิ่มมากที่สุดคือด้านความรู้ ทั่วไปและอาชีพ โดยเฉพาะกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร ส่วนกิจกรรมด้านอื่น ๆ นั้นมีความ ต้องการรองลงมาได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัยและด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าความ ต้องการของชุมชนในบางสิ่งเกินกำลังที่โรงเรียนจะจัดให้ได้

7) ปัญหาในการดำเนินงานด้านกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน มพช. คือความไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนอย่างชัดเจน การขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการพัฒนาชุมชนและวิชาชีพ

วรรณี ทองดี (วรรณี ทองดี 2523 : 125-129) ได้วิจัยเปรียบเทียบปัญหาอุปสรรคในการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน รุ่น 1-2-3 เกี่ยวกับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน โดยศึกษาจากครู 273 คน ของโรงเรียน มพช. รุ่นละเจ็ดโรงเรียน รวม 21 โรงเรียน ผลวิจัยโดยสรุปพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของบุคลากรโรงเรียน มพช. ของบุคลากรในโรงเรียนทั้งสามรุ่นเกี่ยวกับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นว่าโรงเรียนยังไม่พร้อมในการพัฒนาชุมชนเนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุนและบุคลากรยังขาดความรู้พื้นฐานในด้านการพัฒนาชุมชน ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน และขาดการแสวงหาและปรับใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ขาดการรณรงค์งานเพื่อชุมชน และขาดการประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรม รวมทั้งขาดผู้นำกลุ่มในการรวมบุคลากรเข้าทำงานร่วมกัน เมื่อพิจารณาผลการวิจัยตามลักษณะหน้าที่โรงเรียนในการพัฒนาชุมชน ในด้านการพัฒนาการเรียนการสอน และการให้บริการสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษาได้ผลดังนี้

1) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนพบว่าครูส่วนใหญ่มีความพร้อมในการสอน โดยพิจารณาจากทั้งวัยและคุณวุฒิ สำหรับทัศนคติของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการสอนเพื่อการประกอบอาชีพและเพื่อการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกัน ครูส่วนใหญ่กลับต้องใช้เวลาในการสอนวิชาการ ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเรียนหนังสือเพื่อการอ่านออกเขียนได้ ดังเช่นที่เคยปฏิบัติกันมา

2) การพัฒนาเด็กนักเรียนพบว่าครูส่วนใหญ่จะเป็นครูสอนด้านวิชาการ แต่ครูเหล่านั้นเป็นผู้ที่รับรู้เกี่ยวกับปัญหาของเด็กนักเรียนมากกว่าบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน และเมื่อรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กแล้ว ครูจะติดต่อกับผู้ปกครองของเด็กนักเรียนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนที่เกิดขึ้น

3) การให้บริการเด็กนักเรียนพบว่าในการให้บริการนักเรียนที่โรงเรียนให้กับเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่การจัดหาทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียน และบริการอื่นได้แก่ การเยี่ยมบ้านและติดตามผลสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาและได้รับความช่วยเหลือจากทางโรงเรียน ฯลฯ มีการรณรงค์หาทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียน โดยใช้แหล่งทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

นอกจากนี้ยังพบว่าในด้านบทบาทของโรงเรียน มพช. ในการพัฒนาชุมชนได้ผลดังนี้

1) ทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียน มพช. เกี่ยวกับการใช้โรงเรียนเพื่อการพัฒนาชุมชนพบว่าครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการใช้โรงเรียนเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยนำเอาทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่ ทั้งด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคนิควิทยาการที่โรงเรียนสามารถจะใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อนำไปช่วยในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีทั้งในรูปแบบการให้บริการและการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ในทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียน มพช. ส่วนใหญ่เห็นว่าบทบาทที่โรงเรียนควรจะดำเนินการเพื่อการพัฒนาชุมชน ในฐานะผู้ให้การศึกษาและการกระตุ้น การรวมตัวของประชาชนเพื่อพัฒนาตนเอง และจัดการศึกษาให้สอดคล้องต่อสภาพของท้องถิ่น

2) ความพร้อมในการทำงานพัฒนาชุมชนในทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียน มพช. เห็นว่า ครูยังขาดความพร้อมทางความรู้พื้นฐานในการพัฒนาชุมชน และความรู้ความเข้าใจในบทบาทของผู้นำการพัฒนาชุมชน

3) การให้บริการแก่ชุมชนพบว่าโรงเรียนมีความสัมพันธ์และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน และการให้บริการแก่ชุมชน มีการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ผลงานของโรงเรียนต่อชุมชน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมประเภทต่าง ๆ กับชุมชน

สมณฑา แยมเจริญ (สมณฑา แยมเจริญ 2526 : 128-138) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียน มพช. กับครูโรงเรียนมัธยมในท้องที่ใกล้เคียงโดยศึกษาจากครูโรงเรียน มพช. รุ่น 1, รุ่น 2 และรุ่น 3 รวม 15 โรงเรียน จาก 42 โรงเรียน สุ่มตัวอย่างครูจำนวน 353 คน

จากทั้งหมด 558 คน ส่วนครูโรงเรียนมัธยมในท้องที่ใกล้เคียง 15 โรงเรียน เลือกครูมาศึกษา 347 คน จากทั้งหมด 455 คน ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของครู และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค ผลวิจัยที่สำคัญมีดังนี้

1) ในด้านบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนในการพัฒนาชุมชน ครูทั้งที่อยู่ในโรงเรียน มพช. และโรงเรียนนอกโครงการที่อยู่ใกล้เคียง มีความเห็นด้วยต่อบทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และความคิดเห็นครูทั้งกลุ่มไม่แตกต่างกันโดยส่วนรวม การพัฒนาชุมชนบทบาทที่ครูเห็นด้วยมากที่สุดคือ บทบาทในการปรับปรุงการเรียนการสอนในห้องเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในด้านการเห็นความจำเป็นในการเข้าไปมีบทบาทร่วมงานพัฒนาชุมชนของครูนั้น ครูทั้งในโรงเรียน มพช. และครูในโรงเรียนนอกโครงการ มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่ามีความจำเป็น และเห็นความจำเป็นเท่า ๆ กัน และบทบาทที่เข้าร่วมพัฒนาควรเป็นบทบาทของผู้ร่วมงาน ผู้ประสานงานตามลำดับ - บทบาทที่บุคลากรที่จะมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงหลักการพัฒนาชุมชน คือเจ้าหน้าที่หน่วยงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เช่น พัฒนาการ สาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น ในด้านวิธีการที่โรงเรียนจะมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนนั้น ครูโรงเรียน มพช. กับครูโรงเรียนนอกโครงการมีความคิดเห็นต่างกันคือ ครูโรงเรียน มพช. เห็นว่าวิธีที่ดีที่สุดคือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่และอุปกรณ์ ตลอดจนบริการต่าง ๆ ของโรงเรียน แต่ครูนอกโครงการมีความเห็นว่าวิธีที่ดีที่สุดคือการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะกับสภาพชุมชน ทั้งนี้เพราะโรงเรียน มพช. มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ การกระตุ้นให้ครูมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนนั้น ทั้งครูในโรงเรียน มพช. และครูในโรงเรียนนอกโครงการมีความคิดเห็นตรงกันว่าต้องสร้างความพร้อมของบุคลากรด้วยการฝึกอบรมให้เข้าใจการทำงานพัฒนาชุมชน

2) ในด้านประสิทธิภาพ การเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนของครู พบว่าครูส่วนใหญ่เข้าร่วมในงานพัฒนาชุมชนเพียง 1-3 ครั้ง ในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา วิธีการที่ครูใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ในการออกไปพบปะเยี่ยมเยียนทำความรู้จักคุ้นเคยระหว่างครูกับประชาชนในชุมชนนั้น มีการออกไปบ่อยครั้งพอ ๆ กันทั้งของครูในโรงเรียน มพช. และครูโรงเรียนนอกโครงการ และการสมัครเป็นสมาชิก เป็นผู้นำ หรือเป็นกรรมการ

ของสมาคม องค์การ หรือชมรมต่าง ๆ พบว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้สมัครเป็นสมาชิก ทั้งครูในโรงเรียน มพช. และครูโรงเรียนนอกโครงการ ส่วนการให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น พบว่าครูในโรงเรียน มพช. มีบทบาทในการช่วยงานพิเศษของชุมชนมากกว่าครูโรงเรียนนอกโครงการอย่างเห็นได้ชัด

3) ประเภทของกิจกรรมหรือโครงการด้านการพัฒนาชุมชน พอสรุปได้คือ การจัดร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนในการเปิดสอนการศึกษาผู้ใหญ่ กลุ่มสนใจ การสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน การฝึกอบรมอาชีพแก่ประชาชน การเผยแพร่ความรู้ทางเกษตร การส่งเสริมความสะอาดชุมชน บริการตู้ยา การให้ยืมวัสดุอุปกรณ์ การให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุขมูลฐาน การวางแผนครอบครัว และกิจกรรมเสริมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น กิจกรรมที่โรงเรียน มพช. ทำนอกเหนือจากโรงเรียนนอกโครงการคือ การจัดสหกรณ์ร้านค้า การบริการฉีดยาป้องกันโรคสัตว์ การเพาะพันธุ์ปลา เป็นต้น

อิศราพร จันทรพราว (อิศราพร จันทรพราว 2526 : 97-102) ได้ศึกษาความคิดของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในเขตการศึกษา โดยเลือกตัวอย่างทั้งครู ผู้บริหาร การศึกษาและผู้นำชุมชน รวม 449 คน ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน มพช. ในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังและการปฏิบัติจริงที่มีความแตกต่างกันมากในด้านการสอนประชาชน ได้แก่ การจัดอบรม สาธิตแก่ประชาชนในด้านช่างไม้ ตัดผม อาหารและโภชนาการ ช่างปูน ช่างยนต์ การประชุมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับครูเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน

ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังและการปฏิบัติจริงที่มีความแตกต่างกันมากในด้านการบริการชุมชน ได้แก่การเปิดโอกาสให้ประชาชนยืมวัสดุอุปกรณ์อย่างง่ายในการประกอบอาชีพ การจัดหน่วยสาธิต หรือบริการรักษาโรคสัตว์ ตอนสัตว์ หรือผสมพันธุ์สัตว์ การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การบริการติดต่อแหล่งจำหน่าย ผลผลิตให้ประชาชนในชุมชนนั้น และการเปิดประชุมชี้แจงข่าวต่าง ๆ แก่ประชาชน

ความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน แตกต่างกันอยู่ 47 กิจกรรม จาก 54 กิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญ โดยเป็นกิจกรรมด้านการสอนประชาชนอยู่ 19 กิจกรรม และเป็นกิจกรรมด้านการบริการชุมชนอยู่ 28 กิจกรรม

กิจกรรมที่ครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่เจ็ดกิจกรรม เป็นกิจกรรมด้านการสอนประชาชนอยู่สามกิจกรรมคือ กิจกรรมการจัดอบรมสาธิตแก่ประชาชนในด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า ดอกไม้ใบทอง และการประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ กับประชาชน เป็นกิจกรรมด้านบริการชุมชนอยู่สี่กิจกรรม คือกิจกรรมการจัดสหกรณ์ร้านค้าบริการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนยืมวัสดุอุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ การเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สนามกีฬาและอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียน และการบริการรับ-ส่งจดหมายของประชาชนในชุมชนนั้น

จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนและโรงเรียนชุมชน รวมทั้งโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะของโรงเรียนชุมชนและการจัดการศึกษาชุมชนด้วยคงได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะการจัดดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่เมื่อพิจารณาถึงการจัดโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนในลักษณะของโรงเรียนชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนของโรงเรียนจะเห็นได้จากการปฏิบัติหน้าที่ของโรงเรียนสามประการคือ

1) ในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนในการพัฒนาชุมชน โดยการสอนในสิ่งที่สอดคล้องและนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนวิชาชีพและการสอนวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติซึ่งนำไปใช้จริง ๆ ได้ รวมทั้งการนำทรัพยากรทั้งสิ่งของ บุคลากร และสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาใช้เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

2) ในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในทางด้านวิชาสามัญและวิชาชีพเพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้และทักษะ ซึ่งจะ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนนั้น

3) ในด้านการบริการชุมชน หรือการสร้างความสัมพันธ์และช่วยเหลือ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยตรงโดยความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในโรงเรียน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในโรงเรียนซึ่งมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ทั้งงานวิจัยที่แสดงให้เห็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไปและปัจจัยในโรงเรียนแต่ละด้านคือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป สำหรับปัจจัยในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้น มีงานวิจัยที่แสดงถึงปัจจัยในโรงเรียนโดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชนดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้วิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยศึกษาจากนักเรียน 3,873 คน โรงเรียน 109 โรงเรียนทั่วประเทศ ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออก เฉียงเหนือพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ได้แก่ (1) ตัวแปรทางด้านตัวนักเรียนประกอบด้วย การเรียนซ้ำชั้นในระดับประถมและมัธยมศึกษา (2) ตัวแปรภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน ประกอบด้วยภาษาพูดที่ใช้ที่บ้าน การศึกษาสูงสุดของบิดาและการอ่านหนังสือพิมพ์ และ (3) ตัวแปรด้านโรงเรียนประกอบด้วยขนาดของโรงเรียน ความคิดเห็นของครูประจำชั้นต่อความสามารถและท่าทีต่อการเรียนของนักเรียน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพครู วุฒิสถาบันสูงสุด จำนวนคาบที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ และจำนวนครั้งของการอบรมเพิ่มเติม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : ไม่ปรากฏปีพิมพ์ : 161-165)

จริยา สิงคณิกา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 391-392) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพประยุกต์ โดยศึกษาจากผู้บริหาร อาจารย์ในคณะแพทยศาสตร์ ทันตแพทย์ เภสัชและสัตวแพทย์ และนิสิตปริญญาตรี ตั้งแต่ปีี่สามเป็นต้นไป โดยใช้แบบสอบถามและนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนคือ

ลักษณะของอาจารย์ ทักษะการสอน ความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนิสิต การใช้อุปกรณ์การสอน วิธีสอน อุปกรณ์การสอน การวัดผล ทศนคติต่อวิชาที่สอน และลักษณะผู้นำ

ชาดา เมี้ยนกำเหนิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 394-395) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเช่นกันพบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอน ได้แก่ อุปกรณ์การสอน ลักษณะบุคลิกภาพของอาจารย์ ทศนคติของอาจารย์ที่มีต่อนิสิต และวิชาที่สอน บรรยากาศในชั้นเรียน และทักษะการสอน

สัมพันธ์ พันธุ์ฤกษ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 414-416) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวประกอบกับลักษณะการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยภูมิภาค โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลักสูตรสี่ปีของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2,787 คน ตัวประกอบที่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ บิดามารดา ภูมิลำเนาและคะแนนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า

นงราม เศรษฐพานิช (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 232-237) ได้วิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางเศรษฐกิจและสังคม องค์ประกอบทางโรงเรียน และสัมฤทธิ์ผลการเรียน เปรียบเทียบความสัมพันธ์ตามภาคภูมิศาสตร์และประเภทโรงเรียน ซึ่งเป็นงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก เสนอต่อมหาวิทยาลัยอริกาโก โดยศึกษาจากข้อมูลตามโครงการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้สุ่มจากจำนวนนักเรียนตามโครงการวิจัยดังกล่าว ซึ่งมีจำนวน 23,555 คน มาศึกษา 1,752 คน ผลวิจัยโดยสรุปพบว่าองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคะแนนเลขและภาษาไทย องค์ประกอบทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพของบิดากับการศึกษาของบิดา ตัวแปร ภูมิหลังทางบ้าน ได้แก่ ภาษาที่พูด การได้ความรู้จาก อ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ ตัวแปรเกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้แก่ ส่วนสูง น้ำหนัก อายุ การขาดเรียน การเรียนอนุบาลมาก่อน การตกซ้ำชั้น ตัวแปรเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะโรงเรียนคือ ขนาดโรงเรียน นักเรียนต่อครู ระยะทางถึงโรงเรียน ลักษณะของครูคือ วุฒิ อายุ ประสบการณ์ ลักษณะ

ของเด็กในชั้นคือ จำนวนร้อยละที่เป็นลูกชาวนา จำนวนร้อยละที่เป็นเด็กเรียนอนุบาล และ จำนวนร้อยละการเข้าชั้น องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อผลการเรียนแตกต่างกันไปตามภาคภูมิศาสตร์ และประเภทของโรงเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 71-78, 142-143, 169) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน โดยศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ที่สัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลการเรียนในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ ครูจำนวน 30 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง 1,415 คน ในเขตการศึกษา 10 ผลวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียน คือ ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียน ความถนัดของนักเรียน ความสนใจของนักเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน มโนภาพเกี่ยวกับตัวเองของนักเรียน เวลาที่ใช้ในการเรียน อาชีพของบิดามารดา คุณภาพการสอน บรรยากาศในชั้นเรียนด้านการมีส่วนร่วม บรรยากาศในชั้นเรียนด้านการสนับสนุนจากครู บรรยากาศในชั้นเรียนด้านการแข่งขัน เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลในรูปสาเหตุโดยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) พบว่า ตัวแปรที่มีสาเหตุซึ่งอาจจะโดยทางตรงและทางอ้อม ในด้านนักเรียนคือ ความรู้พื้นฐาน ความถนัด ความสนใจ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มโนภาพเกี่ยวกับตนเอง เวลาที่ใช้ในการเรียน ในด้านครูคือ คุณภาพการสอนของครู

ประมวล เสนาฤทธิ์ (Senarith. 1980 : 135-138) ได้ประเมินผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 โดยใช้แบบสอบถามถามครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง 423 คน ครูใหญ่ 134 คน ใน 134 โรงเรียน ของกรุงเทพมหานครพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการปฏิบัติตามแนวการใช้หลักสูตรซึ่งเป็นตัวส่งผลโดยตรงได้แก่ สภาพของโรงเรียน เจตคติและความตั้งใจของครูต่อหลักสูตร ความสามารถของครู คุณภาพของครู และการได้มาซึ่งวัสดุอุปกรณ์และทรัพยากร

ศักดิ์สิทธิ์ ชัตติยาสุวรรณ (ศักดิ์สิทธิ์ ชัตติยาสุวรรณ 2526 : 6, 8, 104-116) ได้ศึกษาเพื่อค้นหาตัวแปรซึ่งสามารถอธิบายความแตกต่างในการปฏิบัติของครูตามแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ระหว่างกลุ่มที่มีระดับปฏิบัติตามแนวหลักสูตรสูงและต่ำ รวมทั้งจัดอันดับความสำคัญของตัวแปรที่อธิบายความแตกต่างในการปฏิบัติของครูตามแนวการใช้

หลักสูตรดังกล่าว ศึกษาจากครูในกลุ่มสูง จำนวน 112 คน กลุ่มต่ำ 112 คน ผลวิจัยพบว่า
 ตัวบ่งชี้ความแตกต่างในการปฏิบัติของครูตามแนวการใช้หลักสูตรนั้น ปัจจัยเกี่ยวกับครูได้แก่
 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรของครู และความสามารถในการสอนของครู ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน
 ได้แก่ความสัมพันธ์ของครูภายในโรงเรียน ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูและการ
 บริหารโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตรได้แก่ ความซับซ้อนของหลักสูตร การนิเทศการศึกษา
 ของศึกษานิเทศ และประสบการณ์การอบรมหลักสูตร ปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียนและผู้ปกครอง
 ได้แก่จำนวนนักเรียนที่ผ่านชั้นเด็กเล็ก และการสนับสนุนของผู้ปกครอง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2526 : 70-
 74) ได้วิจัยทางคุณภาพเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของการศึกษาประชากร โดยใช้
 เวลาศึกษาโดยอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลาปีเศษ ได้ศึกษาโรงเรียนประชากรเป็นกรณีศึกษา
 สี่โรงเรียน และสำหรับคุณภาพของการศึกษาคือ ความสามารถทางวิชาการเป็นสำคัญ จาก
 การศึกษาได้พบว่า มีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาอยู่หกปัจจัยใหญ่ คือ ระบบ
 บริหารการศึกษา ครูใหญ่ ชุมชน ครู ผู้ปกครองนักเรียน สภาพโรงเรียนและการเรียน
 การสอนและการวัดผล ซึ่งแต่ละปัจจัยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้คือ ปัจจัยด้านระบบการศึกษา
 ได้แก่ การนิเทศติดตามผล การใช้เงินนอกงบประมาณ อุปกรณ์การเรียนการสอน และ
 การบริหารงานระดับอำเภอและกลุ่มโรงเรียน ปัจจัยด้านครูใหญ่ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่
 ความสัมพันธ์กับผู้อื่น วัย ประสบการณ์ วุฒิและระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ปัจจัยด้านครู
 ได้แก่ คุณลักษณะของครู การปฏิบัติหน้าที่ ขวัญและกำลังใจ ปัจจัยด้านนักเรียนได้แก่
 ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ทัศนคติต่อการศึกษของผู้ปกครอง ความรู้
 เดิม การทำการบ้าน การขาดเรียน ปัจจัยด้านสภาพโรงเรียนได้แก่ทำเลที่ตั้งโรงเรียน
 และปัจจัยด้านการเรียนการสอนและการวัดผล ได้แก่ ความพร้อมและความเข้าใจของครู
 วิธีสอน เนื้อหาที่สอนและวิธีวัดผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
 แห่งชาติ 2527 : 2-3, 85-87) ได้วิจัยเรื่ององค์ประกอบเกี่ยวกับครู นักเรียนและ
 โรงเรียนที่สัมพันธ์กับคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษานำมาซึ่งขนาดต่างกัน

โดยนำเอาข้อมูลสถิติจากโครงการวิจัยและวางแผน เพื่อพัฒนาการศึกษาของสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นข้อมูลจากโรงเรียนประถมศึกษาใน
จังหวัดภาคเหนือ 7,084 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11,983 โรงเรียน
ภาคใต้ 4,584 โรงเรียน และภาคกลาง 7,047 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบ
ที่สัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษานั้นคือ อัตราส่วนครูต่อห้องเรียน อัตราส่วนนักเรียน
ต่อครู อุปกรณ์การสอน สาธารณูปโภคในโรงเรียน อัตราการมาเรียน สภาพอาคารเรียน
(ร้อยละของอาคารเรียนที่ทรุดโทรม) และวุฒิของครู ซึ่งมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อคุณภาพ
การศึกษา แตกต่างกันในอำเภอที่มีขนาดต่าง ๆ กัน แต่เมื่อพิจารณาจากผลรวมในทุกขนาด
แล้วพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพสูงคืออุปกรณ์การสอน อัตราส่วนของครูต่อ
ห้องเรียน อัตราส่วนของนักเรียนต่อครู และขนาดของโรงเรียน (จำนวนนักเรียนทั้งหมด
ในโรงเรียนนั้น)

อรุณ จันทวานิช (อรุณ จันทวานิช 2527 : 9-20) ได้เสนอรายงาน
การวิจัยและประเมินผลประสิทธิภาพของการประถมศึกษา โดยพิจารณาว่าประสิทธิภาพ
ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โอกาสการเข้าเรียนในโรงเรียน การที่มีความ
สูญเสียเล็กน้อย และความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน จากการวิจัยจากโรงเรียนประถม
ศึกษา 399 โรงเรียน จาก 10 เขตการศึกษา 18 จังหวัด 93 อำเภอ 245 ตำบล
ทั่วประเทศ ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน 11,442 คน ครูใหญ่ 399 คน ครู 1,074 คน
และประชาชนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ 3,951 คน พบว่า ความแตกต่างในประสิทธิภาพ
ขึ้นอยู่กับตัวแปรที่เป็นปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ขนาดของโรงเรียนและทำเลที่ตั้งที่แตกต่างกัน ทำให้มีความแตกต่างกัน
ในประสิทธิภาพของโรงเรียนคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ทำเลที่ตั้งอยู่ในที่เจริญ มีประสิทธิภาพสูง
- 2) นักเรียนที่เรียนต่อได้มาก โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ดี จะเป็นโรงเรียนมี
ประสิทธิภาพสูง
- 3) ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนที่สอนและทำงานมานานและมีคาบการสอน
การตรวจงานมากทำให้ประสิทธิภาพการทำงานสูง

4) โรงเรียนที่อยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ มีครัวเรือนมาก มีความเจริญสูง จะมีประสิทธิภาพสูง และ

5) โรงเรียนที่มีนักเรียนเคยเรียนอนุบาลมาก่อน มาจากครอบครัวที่มีการศึกษาสูง และเศรษฐกิจทางบ้านดีจะเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพสูง

จากการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพทางการศึกษา โดยวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ พบว่า

1) การได้เงินมาโรงเรียน มีอิทธิพลสูงสุดเท่ากับ 0.61 เป็นอิทธิพลทางตรง 0.39 อิทธิพลทางอ้อม 0.22 ลักษณะที่ตั้งโรงเรียนมีอิทธิพลรองลงมา และการเรียนอนุบาลมาก่อน ทัศนคติของผู้เรียน ขนาดของโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ในระดับปานกลาง

2) ขนาดของโรงเรียน มีอิทธิพลสูงสุดคือ 0.23 เป็นอิทธิพลทางตรง เรื่องคนย้ายออก และทำเลที่ตั้งของโรงเรียนเป็นอิทธิพลรองลงมา

3) ประเภทของโรงเรียน (ประชาบาล) มีอิทธิพลสูงสุดคือ -0.17 ตัวแปรสภาพทางภูมิศาสตร์ ประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียน ทัศนคติของครูต่อนักเรียน มีอิทธิพลรองลงมาในระดับปานกลาง และ

4) ประเภทของโรงเรียนมีอิทธิพลสูง 0.46 ความร่วมมือของชุมชนในกิจกรรมของโรงเรียน การเรียนต่อของนักเรียนในชั้นมัธยม ประสิทธิภาพ และวุฒิของผู้บริหารโรงเรียน และการที่ครูอยู่ในชุมชนมีอิทธิพลรองลงมาซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง

จากรายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงชนบทของโรงเรียนในท้องที่เขตการศึกษา 9 แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการใช้หลักสูตรเพื่อพัฒนาชนบทได้มากน้อยต่างกันั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนดำเนินกิจกรรมตามโครงการได้ดังต่อไปนี้

1) การจัดทำแผนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรที่เอื้อกับการพัฒนาชนบท ซึ่งจัดทำไว้ในด้านอาชีพ ด้านอาหารโภชนาการ ด้านอนามัย และพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการขยายหลักสูตรให้เหมาะสมขึ้น

2) สภาพของการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนซึ่งมีลักษณะก้าวหน้า ทรงตัว และ ชะลอแตกต่างกันไป

3) การเข้ามามีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนว่ามีสัดส่วนระหว่างครูทั้งหมดและครู ที่เกี่ยวข้องกับการโครงการมีมากน้อยเพียงใด

4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ไปเรียนรู้และฝึกฝนที่บ้านเพียงใด

5) การที่โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาชุมชน

6) การมีรายได้ของนักเรียนจากการจำหน่ายผลผลิตที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรม และ

7) อัตราส่วนระหว่างครูต่อนักเรียน

จากผลการประเมินโครงการพบว่า ในเรื่องการจัดสร้างหรือเตรียมอาคารสถานที่ เพื่อใช้ในโครงการนี้ และการได้รับงบประมาณพิเศษไม่ส่งผลต่อการดำเนินการมากนัก (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2525 : 15-32)

กิ่งทอง ชื่นสามพราน (กิ่งทอง ชื่นสามพราน 2526 : 100023, 1-6 หน้า) ได้วิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบสำหรับโรงเรียนชุมชนจังหวัดเลย ได้ศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนชุมชนของจังหวัดเลยคือ ผู้บริหาร 32 คน กรรมการศึกษา ระดับจังหวัด 25 คน กรรมการโรงเรียนชุมชน 76 คน และครูผู้สอน 200 คน โดยใช้ แบบสอบถาม ผู้วิจัยที่เกี่ยวข้องไปยังภายในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษานอกระบบของ โรงเรียนที่สำคัญคือเรื่อง บทบาทหน้าที่ของครู และผู้บริหาร ที่จะจัดดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและปัจจัยที่ส่งเสริม สำหรับในโรงเรียนคือ อาคารสถานที่และ อุปกรณ์และเครื่องมือใช้ของโรงเรียนที่จะช่วยในการจัดการศึกษานอกระบบ

การศึกษาพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ณรงค์ กาญจนานนท์ (ณรงค์ กาญจนานนท์ 2527 : 68-72) พบว่า ทัศนะของผู้บริหารและ ครูเกี่ยวกับพฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความแตกต่างกัน และขนาดของโรงเรียนมีผลให้ทัศนะดังกล่าวมีความแตกต่างกันด้วย

ซู (Sue. 1979 : 4676-A) ได้ศึกษาส่วนประกอบ (elements) ที่สำคัญของการดำเนินการในเรื่องความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานในชุมชนที่สัมพันธ์กับการศึกษาในชุมชนโดยสอบถามแนวความคิดที่มุ่งหวังและที่เป็นจริงของผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้การศึกษาในชุมชนและผู้ประสานงานชุมชน รวมทั้งครูใหญ่โรงเรียนชุมชนที่อยู่ในรัฐอัลลาบามา มิสซิสซิปปี และเทนเนสซี เขาพบว่าส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับการศึกษาในชุมชน หรือโรงเรียนในชุมชนเป็นไปได้ในทางเปลี่ยนแปลงปรับปรุงดีขึ้นนั้นมีหกส่วนประกอบคือ

- 1) การประเมินผล มีผู้ตอบเห็นด้วย ร้อยละ 94
- 2) การเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 93
- 3) ตัวผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้การศึกษาในชุมชน มีผู้เห็นด้วยร้อยละ 90
- 4) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ มีผู้เห็นด้วยร้อยละ 88
- 5) การลงมือปฏิบัติจริง มีผู้เห็นด้วยร้อยละ 82 และ
- 6) การวัดโครงสร้างของงาน มีผู้เห็นด้วยร้อยละ 77

2. ปัจจัยในโรงเรียนแต่ละด้าน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้กล่าวถึงปัจจัยแต่ละด้านคือด้านนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน สภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบบริหาร และหลักสูตรการเรียนการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยในด้านนักเรียน ซูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา (ซูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา 2514 : 7-32 ถึง 7-35) ได้วิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยในชนบทเลือกทำงานหรือศึกษาต่อหลังจากการศึกษาระดับมัธยม โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1,476 ครัวเรือน พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับฐานะของครอบครัวและอาชีพบิดามีความสำคัญอย่างสูงต่อโอกาสให้บุตรได้ศึกษาต่อ บิดาที่มีอาชีพเกษตรกรรมจำนวนร้อยละของบุตรเข้าศึกษาต่อน้อยที่สุด ระดับการศึกษาของบิดาและขนาดของครอบครัวมีผลต่อการศึกษาต่อด้วย

นภาพร เมษรักขานิช (นภาพร เมษรักขานิช 2515 : 513) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยในการเรียน พัฒนคติในการเรียนกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนมัธยมรัฐบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน พบว่า นิสัยและทัศนคติทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่มีนิสัยและทัศนคติทางการเรียนดี มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่มีนิสัยและทัศนคติทางการเรียนต่ำ

บุญนาค คุ่มภัย (บุญนาค คุ่มภัย 2522 : 1-17 ถึง 1-21) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบความต้องการทางสังคมของวัยรุ่น โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นในวิทยาลัยครู วิทยาลัยอาชีวศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 575 คน โดยใช้แบบสอบถามความต้องการทางสังคมในด้านต่าง ๆ คือ เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว กับครูอาจารย์ กับเพื่อน และกับชุมชน ผลวิจัยพบว่าวัยรุ่นมีความต้องการด้านสัมพันธภาพ กับบุคคลในครอบครัว กับครูอาจารย์ กับชุมชน และความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมือง และสัมพันธภาพกับเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง และวัยรุ่นที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน มีความต้องการทางสังคมโดยส่วนรวมแตกต่างกัน

ปิฎกกร ชุตังกร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 74-75) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางสังคมกับสัมฤทธิ์ผลของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง โดยศึกษาจากนักเรียน 150 คน ของอำเภอดุสิตบุรี จังหวัดปทุมธานี พบว่า องค์ประกอบในเรื่องชั้นทางสังคมของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์รวมและผลสัมฤทธิ์รายวิชา ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และหัตถ์คณิตศาสตร์

จรินทร์ บุญขุ่ม (จรินทร์ บุญขุ่ม 2522 : 71-74) ได้ศึกษาพัฒนาการเลือกแผนการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่ ในโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย โดยใช้แบบสำรวจกับนักเรียน 300 คน ซึ่งเรียนอยู่ในแผนการเรียนต่าง ๆ ผลวิจัยพบว่า นักเรียนมีปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการเลือกแผนการเรียนในเรื่องการขาดความรู้ด้านอาชีพ การรู้จักตนเอง ความต้องการของครอบครัว การเงิน และสุขภาพ ตามลำดับ นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน การศึกษาและอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่างกัน จะเลือกแผนการเรียนต่างกัน

สนอง โบชีว (สนอง โบชีว 2524 : 112-114) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า เขตการศึกษา 4 โดยใช้แบบวัดทัศนคติ วัดตามขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า จำนวน 370 คน พบว่า โดยเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง นักเรียนมีทัศนคติสูงในเรื่องการอนุรักษ์สัตว์ป่า อนุรักษ์น้ำ ส่วนการอนุรักษ์ป่าไม้ อนุรักษ์ดิน และอนุรักษ์แร่ธาตุอยู่ในลำดับต่อมา ความรู้ที่นักเรียนได้รับนอกจากในห้องเรียนแล้ว ยังได้จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การไปทัศนศึกษา และเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ ด้วย และได้เสนอแนะว่า ครูผู้สอนควรจะสอนให้นักเรียนมีทัศนคติสูงขึ้น และเพิ่มพูนความรู้ให้กับครูในเรื่องนี้ให้มากขึ้น รวมทั้งจัดกิจกรรมและหลักสูตรให้มากกว่าการสอนในห้องเรียน รวมทั้งควรให้อะไรและสอดคล้องกับท้องถิ่นด้วย

ฟอเธริงแฮม และครีล (Fotheringham and Creal. 1980 : 311-317) ได้วิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครอบครัวทางสภาพสังคม เศรษฐกิจและการศึกษา อารมณ์ในฐานะตัวพยากรณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยศึกษาจากนักเรียนอายุหกปีครึ่งถึง 11 ปี ในเมืองออนตาริโอภาคใต้ จำนวน 1,153 คน เพื่อศึกษาว่าตัวแปรหรือปัจจัยทางด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจซึ่งมีอยู่สองอย่างคือ การศึกษาของบิดา การศึกษาของมารดา รายได้ของครอบครัว อาชีพของบิดา และตัวแปรหรือปัจจัยทางการศึกษาและอารมณ์แปดตัวคือโอกาสในการเรียนรู้ บรรยากาศการศึกษาที่บ้าน ความสามารถในการปรับตัวของบิดามารดา ความมุ่งหวังของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของลูก บรรยากาศทางอารมณ์ที่บ้าน โอกาสในการพัฒนาทักษะการสื่อสารความที่บ้าน ความมุ่งหวังของบิดามารดา ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางการศึกษาที่โรงเรียนของบิดามารดาจะมีความสัมพันธ์กันและพยากรณ์เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องความเข้าใจในการอ่าน และการคำนวณเพียงใด ผลวิจัยพบว่า ตัวแปรที่เป็นปัจจัยเกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจทางบ้านของนักเรียน และตัวแปรทางด้านการศึกษาและอารมณ์ของนักเรียนดังกล่าว มีความสัมพันธ์และเป็นตัวพยากรณ์ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งความเข้าใจในการอ่านและการคำนวณของนักเรียนได้

2.2 ปัจจัยในด้านครู มีปัจจัยบางอย่างเกี่ยวกับครูที่ทำให้ครูต้องการทำงานในเมืองหรือชนบท ซึ่งเห็นได้จากการวิจัยของ อารี เพชรพุด (อารี เพชรพุด 2517 : 86-91) ที่ได้ศึกษาสาเหตุที่นักเรียนฝึกหัดครูไม่ต้องการออกไปทำงานในชนบท โดยสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง 1,050 คน ซึ่งแยกเป็นกลุ่มที่ไม่ยอมออกไปทำงานชนบทเพราะต้องการสมัครเรียนต่อ และกลุ่มที่สมัครใจออกไปทำงานในชนบท ผลวิจัยพบว่ากลุ่มที่ต้องการเรียนต่อมีร้อยละ 45.28 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนฝึกหัดครูหญิงและนักเรียนที่เรียนอยู่ส่วนกลาง ส่วนกลุ่มที่อยากทำงานในเมืองมีจำนวนประมาณร้อยละ 16.51 สาเหตุสำคัญที่ไม่ยอมไปทำงานในชนบท เพราะบิดามารดาไม่ยอมให้ไป และกลัวความเค็ดร้อนต่าง ๆ สำหรับกลุ่มที่สมัครใจไปทำงาน การประหยัดรายจ่าย และการกลับภูมิลำเนาเดิม นักเรียนฝึกหัดครูชายต้องการไปทำงานชนบทมากกว่านักเรียนหญิง และนักเรียนในภาคกลางต้องการไปทำงานในชนบทมากกว่าภาคอื่น

เกี่ยวกับเวลาทำงานของครูซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติงานของครูมีงานวิจัยของสมชาย ชูชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 242-243) ซึ่งได้วิจัยเรื่องการใช้ครูในระดับมัธยมศึกษา โดยสำรวจจากครูทุกภาคภูมิศาสตร์ของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างมีผู้บริหาร 62 คน ครู 1,577 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ครูมีชั่วโมงสอนระหว่าง 16-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทำหน้าที่ครูประจำชั้นหนึ่งชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทำงานอื่น ๆ อีก 1-5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การพอใจในการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารมีความคิดว่า ครูยังมีไม่เพียงพอและก็มีความสามารถไม่ตรงวิชาที่สอน

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ (โกสินทร์ รังสยาพันธ์ 2527 : 75-78) ได้ศึกษาบทบาทครูประจำการและวิทยาลัยครูที่มีต่อการพัฒนาชนบทในเขตจังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบสอบถามถามผู้นำท้องถิ่น 176 คน ครูประจำการ 195 คน ถึงบทบาทของครูประจำการ และวิทยาลัยครูที่มีต่อการพัฒนาชนบท ทั้งบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่คาดหวังพบว่า ทั้งผู้นำท้องถิ่นและครูประจำการให้ความคิดเห็นว่า ครูประจำการและวิทยาลัยครูมีบทบาทในการพัฒนาชนบทที่มีความสำคัญในระดับสูงดังต่อไปนี้

1) การส่งเสริมเศรษฐกิจและประกอบอาชีพ ได้แก่ การแนะนำให้รู้จักประกอบอาชีพและแก้ไขปัญหา การให้ความรู้และวิธีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การแนะนำวิธีการใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพและวิธีการเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัวและการแนะนำวิธีบริโภคที่ฉลาด

2) การส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การแนะนำ ป้องกัน การใช้ยาเสพติด การวางแผนครอบครัว และแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับอนามัยส่วนบุคคล

3) การส่งเสริมการศึกษา ได้แก่ การปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีอุดมการณ์ในการพัฒนาชนบท และการประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อช่วยพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน

4) การส่งเสริมทางสังคม วัฒนธรรม และนันทนาการ ได้แก่ การจัดสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การแนะนำสงวนรักษาทรัพยากร และ

5) การให้สวัสดิการและอื่น ๆ ได้แก่ การแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายต่าง ๆ ในครอบครัว และการป้องกันรักษาโรคต่าง ๆ เป็นต้น

เมื่อคำนึงถึงงานสอนหรืองานที่ครูต้องสัมพันธ์กับนักเรียน การวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของครูคือ งานวิจัยของธีระ รุญเจริญ (ธีระ รุญเจริญ 2527 : 27-31) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมในห้องเรียน พฤติกรรมของครูและพฤติกรรมนักเรียนโดยศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 32 โรงเรียน ในจังหวัดลำปาง ขอนแก่น ฉะเชิงเทรา และสุราษฎร์ธานี (สี่ภาค) จังหวัดละแปดโรงเรียน มุ่งศึกษาผลทางการศึกษาของนักเรียนเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์และภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่สาม ผลสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะเฉพาะของครู ทักษะของครู สภาพแวดล้อมของห้องเรียนและตัวแปรอื่น ๆ กับพฤติกรรมในชั้นเรียนของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะของครูกับครูใหญ่ ได้ผลดังนี้

1) คุณลักษณะเฉพาะของครู ทักษะของครู และพฤติกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

2) สภาพแวดล้อมของห้องเรียนมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะเฉพาะของครู ทักษะของครู และพฤติกรรมในชั้นเรียน

3) คุณลักษณะเฉพาะของครู คุณธรรมของครู สังคมสัมพันธ์ของครู และบุคลิกภาพของครู มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และ

4) ความเป็นผู้นำด้านวิชาการของครูใหญ่ ความอบอุ่นในครอบครัวของนักเรียน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมในชั้นเรียนของนักเรียน

สคริกกา (Scricca. 1979 : 4003-A) ได้ศึกษาผลของการทำงานของครูในหน่วยงานชุมชนซึ่งช่วยโครงการการศึกษาของโรงเรียนว่ามีต่อเจตคติและความรู้ของครูเกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียนและชุมชนเพียงใดและอย่างไร โดยศึกษากับกลุ่มทดลองซึ่งเป็นครูประจำชั้น 14 คน ที่เคยเข้าไปร่วมในโครงการที่หน่วยงานชุมชนเข้ามาช่วยงานโรงเรียน และมีกลุ่มควบคุมสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมเทียบเคียงกัน (matched control group) อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมที่สุ่มมา (random control group) ผลการวิจัยพบว่าครูที่มีส่วนร่วมในหน่วยงานชุมชนที่ช่วยโรงเรียน มีเจตคติในเรื่องโรงเรียนและชุมชนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้มีส่วนร่วม และผู้วิจัยได้เสนอว่าการขยายบทบาทของครูในการเข้าไปช่วยจัดการศึกษาของชุมชนจะทำให้ครูมีความสามารถพื้นฐานในการสอนที่มีประสิทธิภาพของสังคมการเรียนรู้ (learning society) ในอนาคต

2.3 ปัจจัยในด้านผู้บริหาร ประสิทธิ์ พานิชวงษ์ 2521 : 66-81)

ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูใหญ่ที่มีต่อผลการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลเป็นโรงเรียนชุมชน โดยเลือกศึกษาจากโรงเรียนชุมชนทั่วประเทศ จังหวัดละสองโรงเรียน โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ได้รับแบบสอบถามกลับมาร้อยละ 65 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนชุมชนยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้มากเท่าที่ควร แต่ประชาชนได้ให้ความร่วมมือพอสมควร การดำเนินงานในโรงเรียนเป็นไปตามความเห็นของครูใหญ่เป็นส่วนใหญ่

บทบาทของผู้บริหารในเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชนมีอยู่ในระดับน้อยได้พบในงานวิจัยอีกหลายงานวิจัยที่ทำในประเทศไทย เช่น นพชัย รัฐธรรม (2522) วิจัยในเขต

การศึกษา 1 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับน้อย ในเขตการศึกษา 6 ถวัลย์ บุญแสน ศึกษาทำนองเดียวกันก็พบว่า งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับต่ำสุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 36) อติเรก รัตนัญญา (2520) ได้ดำเนินงานวิจัยในเรื่องงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 3 ชัชวาลย์ อำนวยมณี วิจัยแบบเดียวกับในเขตการศึกษา 8 และทองขาว โคตรโยธา วิจัยในเขตการศึกษา 11 พบว่า งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติอยู่ในลำดับสุดท้ายเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 256-257, 262-267)

กันยารัตน์ แก้ววิเชียร (กันยารัตน์ แก้ววิเชียร 2525 : 21-29) ได้ศึกษาเจตคติของครูที่มีต่ออาชีพของครู โดยมีทั้งครูซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน และครูซึ่งเป็นผู้สอนทั้งประถมและมัธยม สำหรับผลงานวิจัยเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเลือกผู้บริหารโรงเรียนมัธยม 45 คน และผู้บริหารโรงเรียนประถม 59 คน โดยใช้แบบวัดเจตคติแบบลิเคิร์ทและแบบชี้มาติดติเพื่อเรนเชื่อถือผลสมกัน ผลวิจัยพบว่า

1) เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่ออาชีพครูเกี่ยวกับคุณลักษณะของครู ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเห็นว่า ครูมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองน้อย เห็นการณ์ไกลน้อย เห็นอกเห็นใจน้อย สงบเสงี่ยมน้อย กล้าเผชิญหน้าน้อย จับไว้น้อย คงเส้นคงวาน้อย ทำงานมีระบบน้อย ใจกว้างน้อย มองโลกในแง่ดีน้อย นำขึ้นชมน้อย อุทิศตนน้อย เชื่อมมั่นในตนเองน้อย ถือส่วนรวมเป็นใหญ่น้อย เมตตากรุณาน้อย มีวุฒิภาวะปานกลาง กระตือรือร้นปานกลาง ยุติธรรมปานกลาง รับผิดชอบปานกลาง และเป็นกันเองกับนักเรียนปานกลาง

2) เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่ออาชีพครูเกี่ยวกับการสอน ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเห็นว่าสิ่งที่ครูไม่ปฏิบัติ ได้แก่ ให้อ่านหน้าชั้นหรือนักเรียนบอกให้จดตาม ให้นักเรียนคนหนึ่งอ่านนำแล้วให้ทั้งชั้นอ่านตาม ให้นักเรียนจดตามในกระดานดำ และให้นักเรียนท่องบทเรียนให้ดังหน้าชั้น สิ่งที่ครูปฏิบัติบ้างและไม่ปฏิบัติบ้าง

ได้แก่ ให้นักเรียนท่องพร้อมกันทั้งชั้น ให้นักเรียนประเมินผลการสอนของครู ให้นักเรียนจดตามคำบอก และนำออกไปศึกษานอกสถานที่ สิ่งที่ต้องปฏิบัติบ่อย ได้แก่ ให้นักเรียนทดสอบสมมุติฐานเอง ให้นักเรียนแสดงท่าทางประกอบการเรียน ให้นักเรียนหัดตั้งสมมุติฐาน สร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ให้นักเรียนหัดสังเกตและวิเคราะห์ปัญหา อ่านให้นักเรียนออกเสียงตาม ทดสอบสมมุติฐานให้นักเรียนชม บรรยายเชิงพรรณนาเป็นเรื่อง ๆ ไปให้นักเรียนประเมินผลตนเอง ให้นักเรียนช่วยกันสร้างอุปกรณ์ อธิบายประกอบภาพ แสดงท่าทางประกอบการเรียน ให้นักเรียนอภิปรายปัญหาซึ่งกันและกัน ให้นักเรียนออกมาทำในกระดานดำ อธิบายประกอบการสาธิต อธิบายเป็นข้อ ๆ ให้นักเรียนเข้าใจ กระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันอธิบายปัญหา กระตุ้นให้นักเรียนถามปัญหา แนะนำวิธีแก้ปัญหานักเรียนทำการทดลองให้ดู สรุปวิธีแก้ปัญหานักเรียน และทำตัวอย่างให้ดูในกระดานดำ และสิ่งที่ครูปฏิบัติปานกลาง ได้แก่ กระตุ้นให้นักเรียนเสนอวิธีนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนทำการทดลองเอง ให้นักเรียนสรุปผลการเรียนหรือการทดลอง ทดสอบความเข้าใจของนักเรียน อธิบายพร้อมด้วยตัวอย่างประกอบและให้การบ้านนักเรียน

ปรีชา ศิริมาส (ปรีชา ศิริมาส 2525 : 84-86) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยศึกษาจากความคิดเห็นของครู 124 คน ผู้ปกครอง 261 คน กรรมการศึกษาของโรงเรียน 80 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบล 16 โรงเรียน ในเขตพื้นที่ปกติ และจากครู 79 คน ผู้ปกครอง 184 คน กรรมการศึกษาของโรงเรียน 50 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบล 10 โรงเรียน ในเขตพัฒนาเพื่อความมั่นคง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทความสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนระดับตำบล ตามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองและกรรมการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนในเขตพัฒนาเพื่อความมั่นคงกับเขตปกติพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความแตกต่างกัน

อุงเงิน แก้วเกษมเสื่อ (อุงเงิน แก้วเกษมเสื่อ 2527 : 74-78) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้เวลาในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ทั้งด้านวิชาการ สุจริต

บุคลากร กิจการนักเรียน และความสัมพันธ์กับชุมชนพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารและขนาดของโรงเรียนที่ต่างกัน ผู้บริหารจะใช้เวลาในการบริหารงานด้านวิชาการต่างกัน สำหรับผู้บริหารที่มีคุณวุฒิต่างกัน แม้จะใช้เวลาในการบริหารทั้งห้าด้าน ไม่ต่างกันอย่างไร มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่า ผู้บริหารระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีแนวโน้มในการบริหารงานวิชาการมากกว่าผู้บริหารระดับต่ำกว่าปริญญาตรีซึ่งมีแนวโน้มในการใช้เวลาบริหารงานด้านธุรการ บุคลากร กิจการนักเรียน และความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่า

ชีตส์และดังก์เคิลเบอร์เกอร์ (Sheats and Dunkleberger 1979 : 310-312)

ได้วิจัยเพื่อตัดสินใจว่า การที่ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการให้โรงเรียนได้ติดต่อกับบ้านโดยการที่ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการเอง กับการมอบหมายผู้อื่นไปดำเนินการวิธีใดจะช่วยให้เป็นการมาเรียนของนักเรียนได้มากกว่ากัน โดยทดลองกับโรงเรียนในชนบทของรัฐแมริแลนด์ เลือกโรงเรียนที่มีเด็กไม่มาโรงเรียนในปีที่แล้วเกิน 15 วัน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้บริหารไปติดต่อทางบ้านนักเรียนเองมี 24 คน ให้ผู้อื่นคือ ครูในโรงเรียนเป็นตัวแทนผู้บริหารไปติดต่อ 25 คน ผลวิจัยพบว่า การไปติดต่อทางบ้านไม่ว่าผู้บริหารไปเองหรือให้ตัวแทนไป ทำให้ลดการขาดเรียนของนักเรียนลงได้อย่างชัดเจน แต่ไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้บริหารไปเองหรือให้ตัวแทนไป

2.4 ปัจจัยในด้านสภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก หน่วยงานนิเทศก์

กรมสามัญศึกษาได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนวิชาเกษตรกรรม สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยต้องการจะศึกษาว่าการที่กรมสามัญศึกษาได้จัดหาเครื่องมือเกษตรให้กับโรงเรียน คมก. ซึ่งเป็นโรงเรียนหลักสูตรกว้าง และโรงเรียน คมช. ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งมุ่งให้ความรู้ด้านเกษตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น โรงเรียนได้นำไปใช้เหมาะสมเพียงใด ผลการศึกษาสรุปว่า ได้ให้นักเรียนใช้ในการเรียนการสอนและการฝึกที่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่และยังใช้เพื่อการสาธิตวิธีใช้เครื่องมือ ช่วยเหลือกิจการงานส่วนบุคคล ช่วยงานโครงการเกษตรภายในนิเทศ แต่การใช้ในการบริการชุมชนนั้นอยู่ในลำดับท้ายสุด (หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2521 : 33-56)

อรศิริ ปาณิท์ (อรศิริ ปาณิท์ 2524 : 7-3 ถึง 7-6) ได้ศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมและสังคมที่มีต่อการออกแบบโรงเรียน โดยสำรวจสภาพความเป็นจริงจากโรงเรียนประชาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพิจารณาถึงประโยชน์ของอาคารในด้านระบบการศึกษากับการออกแบบ พื้นที่โรงเรียนซึ่งสนองประโยชน์ต่อสังคม ลักษณะอาคารและการก่อสร้าง การใช้พื้นที่และประโยชน์ใช้สอย และการปรับปรุงด้านสุขาภิบาลพบว่าโรงเรียนที่จะใช้เป็นประโยชน์สำหรับสังคมและชุมชนต้องมีวัสดุก่อสร้าง อาคาร ลักษณะพื้นที่ที่มีมาตรฐาน มีห้องเรียนหมุนเวียนใช้ตามหลักสูตรได้กว้างขวาง ห้องเรียนเป็นลักษณะเอนกประสงค์และใช้ประโยชน์กับชุมชนนอกเวลาเรียนได้

เทียน ทองแก้ว (เทียน ทองแก้ว 2528 : 15-19) ได้ศึกษาเพื่อหาทางสร้างรูปแบบของการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาแบบคอนโซลเดียม สำหรับกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในเขตชนบทยากจน โดยใช้แบบสอบถามสอบถามผู้บริหาร 203 คน ครู 404 คน ของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนของจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ เพื่อความเป็นไปได้ในการระดมทรัพยากรท้องถิ่น แก้ปัญหาท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการสอนของครูและเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษา ผลวิจัยพบว่า การจัดตั้งศูนย์สื่อทางการศึกษาในระดับกลุ่มโรงเรียนของเขตชนบทยากจนนั้น ผู้บริหารและครูเห็นด้วยและมีความคิดเห็นว่าเป็นไปได้ รวมทั้งกลุ่มโรงเรียนสามารถที่จะร่วมมือช่วยเหลือกันในการผลิตการเก็บและบริการโดยมีหน่วยงานอื่นร่วมช่วยเหลือ

คูแอน (Duane. 1979 : 4675-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งดำเนินการโดย หน่วยงานการศึกษาท้องถิ่น และฝ่ายบริหารท้องถิ่น (เทศบาล) โดยศึกษาจากหน่วยงานการศึกษาท้องถิ่นและฝ่ายบริหารท้องถิ่น ในรัฐเนบราสกา โอไอวา อิลลินอยส์ และมิชิแกนตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาชุมชนของมหาวิทยาลัยมิชิแกนตะวันตก โดยเลือกหน่วยงานการศึกษาท้องถิ่นมาศึกษาแปดแห่ง ใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับธรรมชาติ และขอบเขตของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ร่วมกัน ปัญหาในการใช้ แนวทางและข้อตกลงในการร่วมกันใช้ การจัดการเรื่องการเงินเกี่ยวกับสิ่งที่ใช้ การดำเนินการในการสร้างและ

จัดดำเนินการในการใช้ ผลการศึกษาพบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่โรงเรียนและชุมชนใช้ร่วมกัน ส่วนใหญ่ใช้ในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ร่วมกัน ส่วนใหญ่เป็นสมบัติของโรงเรียน และหน่วยงานการศึกษาท้องถิ่นต้องจัดสรรเงินงบประมาณให้สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว ส่วนใหญ่ในการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกันนั้น จะไม่มีการตกลงระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นลายลักษณ์อักษร การขอความร่วมมือในการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกมักจะตกลงกันเป็นครั้งคราว จากการศึกษาของคูแอน ชีให้เห็นว่า การใช้สิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ชุมชนจะใช้จากโรงเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับโรงเรียนต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์ ให้มากพอ และจะต้องมีงบประมาณเพิ่มขึ้นในเรื่องนี้

วิเจกุนาเซเครา และคณะ (Wijegunasekera. 1979 : 1, (40-42)

ได้ศึกษารายกรณีเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน เรียกว่าโรงเรียนแบบเปิด (Open-plan school) ในประเทศศรีลังกาโดยทำโรงเรียนให้มีส่วนที่ช่วยบริการทั้งนักเรียนและชุมชน เช่น การจัดอาคารเรียนที่ให้อยู่กัน ซึ่งจะใช้กับกิจกรรมนักเรียนในหลาย ๆ แบบ เช่น จัดให้อยู่กับการจัดกลุ่มนักเรียนในลักษณะต่าง ๆ และขณะเดียวกัน ก็อยู่กับการใช้กับประชาชนในลักษณะขนาดของกลุ่มต่าง ๆ ด้วย เช่น การจัดเป็นห้องเรียนขนาดเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง การจัดห้องประชุม ห้องแสดงในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งมีห้องปฏิบัติการทางวิทยาการเกี่ยวกับบ้าน ห้องสมุด ห้องศิลปะ ในการศึกษาดังกล่าวมีการสำรวจได้ข้อมูล สภาพของชุมชน ทั้งสภาพครอบครัวและสำรวจความต้องการทางการศึกษาของประชาชนในชุมชน เช่น ความต้องการเรียนรู้ทางวิชาชีพและความรู้ทั่วไป และทางโรงเรียนได้ช่วยจัดการศึกษาตามความต้องการส่วนใหญ่ ซึ่งร้อยละ 75 เป็นการจัดให้แก่ผู้ว่างงานในชุมชน ผลจากการศึกษาเฉพาะกรณีพบว่า ผู้เข้ารับบริการทางด้านการศึกษามีความพอใจที่เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนที่จัดตั้งโรงเรียนแบบเปิดพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอว่าโรงเรียนควรจะได้มีกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนกว้างขวางให้เห็นผลโดยจัดทำให้อยู่สอดคล้องกับแผนพัฒนาชุมชนของส่วนรวมและเน้นย้ำในด้าน สุขภาพอนามัย โภชนาการ และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนด้วย

2.5 ปัจจัยในด้านระบบบริหาร สมณฑา แยม์เจริญ (สมณฑา แยม์เจริญ 2526 : 101) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับวิธีการกระตุ้นให้ครูเข้ามามีบทบาทในงานพัฒนาชุมชนนั้น ครูมีความคิดเห็นว่า วิธีการที่สำคัญคือ การฝึกอบรมบุคลากรของโรงเรียนให้เข้าใจการทำงานพัฒนาชุมชน การจัดสรรงบประมาณโดยเฉพาะเพื่อจัดทำโครงการด้านการพัฒนาชุมชน การทำโครงการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์หน้าที่ของโรงเรียน มพช. การบรรจุวิชาการพัฒนาชุมชนไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา และการจัดสวัสดิการสำหรับครูออกไปทำงานพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าในการที่จะให้ครูมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนนั้น วิธีการในการบริหารบุคคล การจัดระบบงาน การวางแผนโครงการ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ

คิเมอร์รี่ (Kimery. 1982 : 1771-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการจูงใจครูเพื่อให้ปรับปรุงการเรียนการสอนใช้ทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงาน โดยใช้แบบสอบถามบรรยากาศในการจูงใจและแบบสอบถามพฤติกรรมบรรยายความเป็นผู้นำกับครู 251 คน ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจของครูในการเรียนการสอนจะสูงเมื่อผู้บริหารได้ให้โอกาสในการพิจารณาและการให้เสรีภาพในการทำงานซึ่งชี้ให้เห็นว่า การมีบรรยากาศในการบริหารที่ดีและการเป็นผู้นำของผู้บริหารมีส่วนสำคัญทำให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสูงขึ้น

ลีเบอร์มัน และ มิลเลอร์ (Lieberman and Miller. 1961 : 583-586) ได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงโรงเรียน ได้สรุปว่าการปรับปรุงโรงเรียนมีสองระดับคือระดับการพัฒนาครู และระดับการพัฒนาองค์การโรงเรียน ในการพัฒนาองค์การนั้น สิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาคณะทำงาน ได้แก่ การให้ความรู้แก่คณะทำงานทั้งเป็นรายคนหรือส่วนรวม
- 2) การจัดข่ายงานที่เชื่อมประสานกัน โดยมีผู้ประสานงาน ช่วยอำนวยความสะดวก และ

3) การมีกิจกรรมที่ยึดปัญหาเป็นหลัก และใช้การจัดกลุ่มงานในการแก้ปัญหาและพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน

2.6 ปัจจัยในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน งานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ต้องสัมพันธ์กับชุมชน ฉลาด บุตรเนียร (ฉลาด บุตรเนียร 2524 : 67) ซึ่งได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษา กับชุมชนตามทัศนะของครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการโรงเรียนพบว่า บทบาทที่คาดหวังในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน จะอยู่ในเกณฑ์ปานกลางและสูงเป็นส่วนใหญ่คือ บทบาทที่อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ได้แก่

- 1) โรงเรียนนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ภายในชุมชน
 - 2) โรงเรียนจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ
 - 3) เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชน
- และบทบาทที่คาดหวังซึ่งอยู่ในเกณฑ์สูง ได้แก่
- 1) มีการสำรวจวัสดุสิ่งของและบุคคลในชุมชนเพื่อนำมาช่วยในการเรียน

การสอน

- 2) โรงเรียนได้นำเอาทรัพยากรภายในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน
- 3) มีการเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน
- 4) มีการจัดนิทรรศการผลงานนักเรียน และเชิญชุมชนเข้าชม
- 5) โรงเรียนรายงานผลการเรียน ความประพฤติของนักเรียน

และสุขภาพนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ

- 6) โรงเรียนร่วมมือกับชุมชนแก้ปัญหานักเรียน และ
- 7) มีการเรียนการสอนวิชาชีพและวิชาการตรงตามความต้องการ

ของชุมชน

นิยม ศรีนพรัตน์ (นิยม ศรีนพรัตน์ 2521 : 61-63) ได้วิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการจัดการศึกษาเกษตรกรรม

โดยสำรวจความคิดเห็นผู้ปกครองที่นักเรียนเรียนทางเกษตร โดยสุ่มตัวอย่างมา 2,170 คนถามโดยแบบสอบถามพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ปรารถนาให้บุตรหลานเลือกประกอบอาชีพเองโดยอิสระ สำหรับการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเน้นทางสายอาชีพมากกว่าสายสามัญ และเห็นว่าการจัดสอนวิชาเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งและพอใจในผลการสอนเกษตรมาก ผลวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดสอนวิชาชีพในโรงเรียนมัศึกษานั้นเป็นความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

จากการประเมินผลโครงการพัฒนาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงชนบทของโรงเรียนในท้องที่เขตการศึกษา 9 (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2525 : 42-44) พบว่า ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อปรับปรุงชนบทของโรงเรียนมัธยมในโครงการนั้นสามารถทำได้โดยไม่ต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรของกระทรวงศึกษาแต่ประการใด การดำเนินงานมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ โดยไม่จำเป็นต้องปรับโครงสร้างการดำเนินงานหรือได้รับงบประมาณพิเศษใด ๆ และเมื่อดำเนินการแล้วผลปรากฏว่าชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนได้รับประโยชน์อย่างมากในด้านการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งแนวทางปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวได้จัดทำเป็นกิจกรรมที่ทั้งนักเรียนได้เรียนรู้และเอื้อต่อการพัฒนาชุมชน โดยโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างได้ทำกิจกรรมด้านอาชีพ 23 ชนิด ด้านอาหารโภชนาการสี่ชนิด และด้านอนามัย-พัฒนาชุมชนสี่ชนิด

รุ่ง เจนจิต (รุ่ง เจนจิต 2525 : 10-11) ได้วิเคราะห์คุณภาพของการมัธยมศึกษาของไทย โดยดูการปฏิบัติในแง่ต่าง ๆ ที่ผ่านมา ได้สรุปและเสนอแนะว่า ควรจัดการศึกษาในระดับมัธยมให้มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นสัมพันธ์กับโอกาสที่จะประกอบอาชีพของผู้เรียนและท้องถิ่นด้วย และควรจัดให้การศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียนผสมผสานกันให้มากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น เปิดโอกาสให้การศึกษานอกโรงเรียนและในโรงเรียนให้บริการร่วมกันได้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2525 : 42-50) ได้วิจัยเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนวิชาการทำงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 โดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนวิชาการทำงาน 1,175 คน สังเกตการสอนครู จำนวน 96 คน และสัมภาษณ์ครูจำนวน 182 คน ผลการวิจัยพบว่า

ครูผู้สอนวิชาการงานมีวุฒิไม่ตรงกับวิชาที่สอน มีจำนวนมากกว่าครึ่ง ยังขาดห้องปฏิบัติการสอน ประมาณร้อยละ 30 และวัสดุในการฝึกมักไม่เพียงพอ

อภิชาติ ชัยบาล (อภิชาติ ชัยบาล 2525 : 17, 42-53) ได้ศึกษาสภาพ การจัดการสอนวิชาการงานและวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8 จากโรงเรียนประจำจังหวัดแปดโรงเรียน ประจำอำเภอ 12 โรงเรียน และประจำตำบล 10 โรงเรียน โดยสอบถามจากผู้บริหาร ครู นักเรียนในโรงเรียน รวม 1,161 คน ผลวิจัยพบว่าการจัดสอนวิชาการงานและวิชาชีพ โรงเรียนไม่ได้สำรวจความ ต้องการด้านอาชีพของท้องถิ่น ครูยังใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาช่วยในการสอนน้อยมาก ส่วนใหญ่ใช้เท่าที่มีในโรงเรียน นักเรียนมีความรู้ในลักษณะทั่วไปของวิชาการงานและวิชาชีพ ในระดับต่ำ การนำความรู้ไปใช้ที่บ้านมีน้อย แต่มีเจตคติที่ดีต่อวิชาการงานและวิชาชีพ

นิพนธ์ ไห้งาม (นิพนธ์ ไห้งาม 2514 : 590) ได้ทำการวิจัยเพื่อให้ทราบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้าได้ใช้สื่อมวลชนในการศึกษามากน้อยเพียงใด และในชนิดใดบ้าง โดยสำรวจจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า โรงเรียนลำปางกัลยาณี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสนใจสื่อมวลชนประเภทวารสารมากที่สุด รองลงมาตามลำดับคือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ และนักเรียนเชื่อสื่อมวลชนประเภทวิทยุมากที่สุด หนังสือพิมพ์รายวันรองลงมา แต่การจัดใช้ในการประกอบการเรียนยังทำได้น้อยเพราะโรงเรียนยังมีไม่เพียงพอและไม่ค่อย มีเวลานำไปใช้ในห้องเรียน

อุบลวรรณ ภวากานันท์ (อุบลวรรณ ภวากานันท์ 2524 : 126-142) ได้ศึกษา เปรียบเทียบผลการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยทดลองวิธีสอนแบบอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอน แบบในห้องเรียน และวิธีสอนปกติที่ครูใช้อยู่เป็นแบบควบคุมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 60 คน กลุ่มละ 20 คน โดยวัดด้วยข้อทดสอบความรู้ ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและทัศนคติต่อมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลวิจัยพบว่าวิธีสอนแบบ อยู่ค่ายพักแรม และวิธีสอนแบบในห้องเรียน ซึ่งเป็นวิธีทดลองทำให้นักเรียนมีความรู้และทัศนคติ สูงกว่าวิธีสอนตามปกติ และ ชนิกา วัชวุฒิกเกียรติ (ชนิกา วัชวุฒิกเกียรติ 2524 : 121-140) ได้วิจัยในเรื่องเดียวกัน แต่ดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม

ในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า วิธีสอนในกลุ่มทดลองแบบอยู่ค่ายพักแรมและสอนในห้องเรียนเกี่ยวกับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ผลเหนือกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้หลักสูตรหรือวิธีสอนที่มุ่งผลให้ได้ประโยชน์ต่อท้องถิ่นนั้นสามารถจัดกระทำได้ในโรงเรียนและจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

ในด้านการเรียนการสอนที่จะช่วยในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้น วิลาสินี ศรีมาวิน (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525 : 220-221) ได้ศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องบทบาทของคนในการพัฒนาชุมชนจากวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ศึกษาในกรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษา 1" ซึ่งเป็นบทบาทของคนในการพัฒนาชุมชนด้าน เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง และเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนในกรุงเทพมหานครและนักเรียนในเขตการศึกษา 1 ศึกษาจากนักเรียนในกรุงเทพมหานคร 400 คน จากเขตการศึกษา 1 400 คน พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องบทบาทของคนในการพัฒนาชุมชนจากวิชาสังคมศึกษาในด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านสังคมอยู่ในระดับมาก วัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก และด้านการเมืองการปกครองอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนในเขตการศึกษา 1 มีการเรียนรู้เรื่องบทบาทของคนในการพัฒนาชุมชนจากวิชาสังคมศึกษามากกว่านักเรียนในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าควรจัดเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาชุมชนมาให้ศึกษาโดยตรง

ธนาคารโลก (World Bank. 1980 : 50-51) ได้รายงานทางด้านการศึกษากล่าวถึงการจัดการศึกษาของประเทศกำลังพัฒนาว่า ได้มีการจัดโครงการเกษตรในระดับมัธยมศึกษากันแพร่หลาย แต่ผลที่ได้มักจะมีผิดหวังเพราะขาดเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการสอนครูสอนทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติและยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปรับปรุงโครงการเกษตรในโรงเรียนมัธยมนี้ ครูจะต้องหาแหล่งวิชาด้านเทคโนโลยีหรือความรู้ใหม่ ๆ มาให้กับนักเรียนให้มากขึ้น อาจเป็นแหล่งวิชาจากชนบทเองก็ได้และให้นักเรียนได้เรียนโดยภาคปฏิบัติให้มาก ๆ แหล่งวิชาที่นักเรียนจะได้ฝึกหัดความรู้และทักษะเพิ่มเติมอาจจะเป็นส่วนประกอบของการของเอกชน หรือแม้แต่วิทยาลัยเกษตรกรรม

สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ประมวลปัจจัยในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนอยู่หกด้านของปัจจัยคือ ปัจจัยด้านนักเรียน ครู ผู้บริหาร สภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบบริหาร และหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งสรุปปัจจัยในโรงเรียนที่สำคัญซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนได้ 12 ปัจจัย คือ

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน
2. เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
3. วุฒิของครู
4. เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
5. อัตราครูต่อนักเรียน
6. จำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียน
7. เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
8. ขนาดของโรงเรียน
9. สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน
10. จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช.
11. บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน
12. การจัดแผนการเรียนวิชาชีพอของโรงเรียน

สมมุติฐานในการวิจัย

จากปัจจัยในโรงเรียน 12 ปัจจัยดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดสมมุติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยในโรงเรียนคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน วุฒิของครู เจตคติของ

ครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน อัตราครูต่อนักเรียน จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน และการจัดแผนการเรียนวิชาชีพระยะยาวของโรงเรียน เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท และปัจจัยดังกล่าวมีค่าความสำคัญในการเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในระดับมากน้อยต่าง ๆ กัน

2. ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทนั้นจะมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย โดยจัดตามกลุ่มปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ กลุ่มปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านระบบบริหารโรงเรียน ด้านสภาพโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านครู ด้านหลักสูตร และด้านนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรในการวิจัยนี้คือโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ที่อยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาคภูมิศาสตร์ที่มีโรงเรียนในโครงการ มพช. ตั้งอยู่จำนวนมากและเป็นภาคที่มีความยากจนหนาแน่นและมีการดำเนินงานพัฒนาชนบทอยู่มาก ประกอบด้วยโรงเรียนในโครงการ มพช. กลุ่มที่หนึ่ง และโรงเรียนในโครงการ มพช. กลุ่มที่สอง รุ่นที่หนึ่ง และรุ่นที่สอง ซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการ มพช. ที่ดำเนินการไปแล้ว เป็นโรงเรียนในภาคเหนือจำนวน 92 โรงเรียน และโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 109 โรงเรียน รวมเป็น 201 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (two-stage sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยตัวอย่าง (sampling unit) ดังนี้

1. เลือกเขตการศึกษาในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือซึ่งประกอบด้วย เขตการศึกษา 7 และเขตการศึกษา 8 ได้เขตการศึกษา 7 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งประกอบด้วยเขตการศึกษา 9 เขตการศึกษา 10 และเขตการศึกษา 11 ได้เขตการศึกษา 11 , 7

2. เลือกโรงเรียนในโครงการ มพช. ในเขตการศึกษา 7 และเขตการศึกษา 11 ทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างโดยมีโรงเรียนในเขตการศึกษา 7 ซึ่งอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์ เป็นจำนวน 56 โรงเรียน และโรงเรียนในเขตการศึกษา 11 ซึ่งอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ เป็นจำนวน 36 โรงเรียน รวมเป็นโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 92 โรงเรียน

3. เลือกผู้ให้ข้อมูลจากโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง แต่ละโรงเรียนโดยวิธีการและเกณฑ์ดังนี้

3.1 เลือกผู้บริหารโรงเรียน มาโรงเรียนละหนึ่งคน รวม 92 คน

3.2 เลือกครูผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ได้แก่ ครูผู้ประสานงานชุมชน ครูบรรณารักษ์ ครูแนะแนว ครูเกษตร ครูช่างในบ้าน ครูคหกรรม ตามที่กำหนดในโครงการ มพช. (สำนักงานโครงการพิเศษ ฝ่ายแผนงาน 2527 : 3) โรงเรียนละหกคน รวม 552 คน

3.3 เลือกนักเรียนที่เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม แผนการเรียนอาชีพได้แก่ แผนการเรียนเกษตร อุตสาหกรรม และคหกรรม ตามที่โรงเรียนเปิดสอน แผนการเรียนละสองคน เลือกโดยใช้การสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ตารางสุ่มสำเร็จรูปตามจำนวนนักเรียนในชั้น ใช้เลขที่ของนักเรียนในชั้นเรียนเป็นตัวเลขในการสุ่ม ดังนั้นจะได้นักเรียนหกคนในแต่ละโรงเรียน รวม 552 คน

จำนวนโรงเรียนและผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลในเขตการศึกษา 7 และเขตการศึกษา 11

เขตการศึกษา	จำนวน โรงเรียน	จำนวนผู้ให้ข้อมูล		
		ผู้บริหาร	ครู	นักเรียน
เขตการศึกษา 7	56	56	336	336
เขตการศึกษา 11	36	36	216	216
รวม	92	92	552	552

ตัวแปรในการศึกษา

ตัวแปรในการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรต้น มี 12 ตัวแปร คือ

- 1.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน
- 1.2 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
- 1.3 วุฒิของครู
- 1.4 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
- 1.5 อัตราครูต่อนักเรียน
- 1.6 จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน
- 1.7 เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
- 1.8 ขนาดของโรงเรียน
- 1.9 สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน
- 1.10 จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช.
- 1.11 บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน
- 1.12 การจัดแผนการเรียนรู้วิชาชีวะของโรงเรียน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งมีสามด้าน คือ

- 2.1 ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน
- 2.2 ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน
- 2.3 ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน

การสร้างเครื่องมือและเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยนี้ ดำเนินเป็นขั้นตอนตามลำดับ คือ

1. พิจารณาคำแปรที่จะต้องวัดทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตามทุกตัวแปร แล้วกำหนดเค้าโครงเครื่องมือวัดตัวแปรต่าง ๆ ว่าจะวัดตัวแปรใดด้วยเครื่องมือใด และมีลักษณะทั่วไปของเครื่องมือวัดแต่ละชนิดอย่างไร
2. ศึกษาแนวทางจัดสร้างเครื่องมือแต่ละชนิดจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเครื่องมือที่มีผู้ทำไว้แล้ว
3. จัดทำโครงร่างละเอียดของเครื่องมือที่ต้องการสร้างแต่ละชนิดว่า มีโครงสร้างของเนื้อหาที่จะวัดในเรื่องใด ด้านใด กี่ข้อ พร้อมทั้งจัดทำเครื่องมือฉบับร่างและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทและผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงแก้ไข สำหรับการทดลองใช้ต่อไป
4. ดำเนินการปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือโดยการทดลองใช้ และนำผลมาวิเคราะห์ปรับปรุงสำหรับใช้เป็นเครื่องมือวิจัยต่อไป

เครื่องมือในการวิจัย ในการวิจัยนี้มีเครื่องมือประกอบด้วยแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน แบบสอบถามครู แบบสอบถามนักเรียน และแบบวัดข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังในภาคผนวก ข. ซึ่งมีลักษณะและคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

1. แบบวัดที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน มีสามตอน แต่ละตอนมีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียนและสภาพโรงเรียนได้แก่ จำนวนปีที่เป็นผู้บริหาร จำนวนครูทั้งหมดของโรงเรียน จำนวนครูตามวุฒิต่าง ๆ จำนวนนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียน และจำนวนนักเรียนที่เรียนแผนการเรียนวิชาชีพ แบบวัดในตอนนี้ วัดตัวแปรต้นคือ จำนวนปีที่เป็นผู้บริหาร วุฒิครู อัตราครูต่อนักเรียน และขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 2 สอบถามข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนโดยสอบถามเกี่ยวกับสภาพทางด้านปริมาณและความสามารถในการใช้อาคารสถานที่ การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ของโรงเรียน เพื่อเป็นการวัดตัวแปรต้นเรื่อง สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน แบบวัดตอนนี้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 24 ข้อกระทง ข้อกระทงหนึ่ง ๆ มีข้อเลือกให้ประเมินสามข้อเลือกตามระดับการประเมินด้านปริมาณและคุณภาพสามระดับคือ ระดับมาก ปานกลาง และน้อย กล่าวคือ ในด้านปริมาณมีระดับ มีมากเพียงพอ ไม่ค่อยเพียงพอ และขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มีเลย และในด้านคุณภาพ มีระดับ สะดวกดี ค่อนข้างสะดวก และไม่สะดวก ตามลำดับ สำหรับเนื้อหาที่จะวัดได้พิจารณาจากหัวข้อการประเมินมาตรฐานโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับ สถานที่ บริเวณ การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมืออุปกรณ์เครื่องใช้รวมห้าหัวข้อ โดยมีโครงสร้างจำนวนข้อถามแต่ละหัวข้อดังนี้

- (1) สถานที่ตั้งของโรงเรียนสองข้อ
- (2) บริเวณโรงเรียนสองข้อ
- (3) การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนแปดข้อ
- (4) เครื่องมือเครื่องใช้ทั่วไปของโรงเรียนหกข้อ
- (5) อุปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนหกข้อ

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ลักษณะของแบบวัดนี้เป็นแบบวัดเจตคติ แบบของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 20 ข้อกระทง มีระดับการประเมินสี่ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โครงสร้างของแบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนประกอบด้วยจำนวนข้อกระทงตามประเภทของกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนดังนี้

- (1) เจตคติต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านการจัดการเรียนการสอนหกข้อ
- (2) เจตคติต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนหกข้อ
- (3) เจตคติต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านการบริการชุมชนแปดข้อ

ข้อกระทงตามโครงสร้างดังกล่าวเป็นข้อความเชิงบวกจำนวนครึ่งหนึ่ง และข้อความเชิงลบอีกครึ่งหนึ่ง รวมมีข้อความเชิงบวกสิบข้อ และข้อความเชิงลบสิบข้อ การจัดเรียงข้อในแบบวัดใช้วิธีสุ่มข้อในเชิงบวกและลบสลับกันไป และแบบวัดตอนนี้นำวัดเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

คุณภาพของแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียนในตอนที่มัลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือในแต่ละตอนคือ ตอนที่สองข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนมีค่าความเชื่อมั่น 0.9219 และตอนที่สามเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีค่าความเชื่อมั่น 0.8671

2. แบบวัดที่ 2 แบบสอบถามครู มีสี่ตอน แต่ละตอนมีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนตัวของครูได้แก่ หน้าที่ในการปฏิบัติงานที่โรงเรียน วุฒิของครู เพื่อเป็นข้อมูลตรวจสอบเงื่อนไขการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ถูกต้อง

ตอนที่ 2 แบบวัดบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน แบบวัดนี้เป็นการวัดสภาพการปฏิบัติงานในโรงเรียน ทั้งที่เป็นสภาพการณ์การทำงานของครูและผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ลักษณะของแบบวัดนี้ได้นำการวัดบรรยากาศองค์การ การวัดพฤติกรรมผู้นำ และการวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู นำมาผสมผสานรวมเป็นแบบวัดบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นการวัดตัวแปรต้นเรื่อง บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

สำหรับการวัดบรรยากาศองค์การนั้นได้พิจารณาแบบสอบถามที่อธิบายบรรยากาศองค์การ (Organizational Climate Description Questionnaire ซึ่งมีชื่อย่อว่า OCDQ) ที่ฮัลปิน (Halpin, 1966) จัดทำขึ้น และชุมพล ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา (ชุมพล ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา 2527 : 106-111) และจรรยา งามญาติ (2528 : (10)-(12)) ได้นำมาเรียบเรียงทำเป็นแบบวัดภาษาไทย ผู้วิจัยได้เลือกข้อถามบางข้อมาใช้แต่ครอบคลุมตามโครงสร้างการวัดที่ฮัลปินกำหนดไว้คือ วัดพฤติกรรมของครูในด้านการขาดความสามัคคี อุปสรรค ขวัญ และมิตรสัมพันธ์ กับวัดพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน

ในด้าน ความห่างเหิน มุ่งผลงาน การเป็นแบบอย่าง และความกรุณาปรานี ส่วนการวัดพฤติกรรมผู้นำก็ได้พิจารณาแบบสอบถาม อธิบายพฤติกรรมผู้นำ (Leader Behavior Description Questionnaire ซึ่งมีชื่อย่อว่า LBDQ) ที่ฮัลปีนสร้างไว้ และวิเคราะห์ รุทบางกูร นำมาแปลเรียบเรียง และชุมพล ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา (ชุมพล ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา 2527 : 112-114) นำมาปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยได้เลือกบางข้อกระทัดรัดมาเรียบเรียงใช้ด้วย สำหรับการวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูได้พิจารณาแบบวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ซึ่ง คำนิง นกแก้ว (คำนิง นกแก้ว 2526 : 121-124) สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยเลือกมาเพียงสี่เรื่องคือ เรื่องสภาพแวดล้อม ลักษณะงานและใช้ความรู้ ความสำเร็จของงาน และความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานรวมทั้งประโยชน์เกื้อกูล

จากการวัดบรรยากาศองค์การ การวัดพฤติกรรมผู้นำ และการวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานดังกล่าวมาจัดทำเป็นข้อถามรวม 30 ข้อ โดยจัดโครงสร้าง จำนวนข้อของการวัดแต่ละเรื่อง ดังนี้

- (1) วัดบรรยากาศองค์การของโรงเรียน 16 ข้อ
- (2) วัดพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนหกข้อ
- (3) วัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูแปดข้อ

แบบวัดในตอนนี้มีลักษณะเป็นเชิงมาตราประเมินค่า โดยให้ผู้ตอบพิจารณาข้อถาม ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสภาพการปฏิบัติ ทั้งของครู ผู้บริหาร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ว่าเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ในสี่ระดับคือเกิดขึ้นมากที่สุด ก่อนข้างมาก ก่อนข้างน้อย และน้อยที่สุด ข้อถามทั้ง 30 ข้อนั้นมีทั้งข้อถามลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ มีข้อถามเชิงบวก 16 ข้อ และเชิงลบ 14 ข้อ การจัดเรียงข้อในแบบวัดใช้วิธีสลับข้อในเชิงบวกและลบคละกันไป

ตอนที่ 3 สอบถามความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน ในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และการบริการชุมชน เป็นแบบวัดเชิงมาตราประเมินค่า

ประกอบด้วยข้อถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนในด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน และการบริการชุมชน โดยให้ผู้ตอบพิจารณาข้อถามว่ากิจกรรมเหล่านั้นโรงเรียนได้จัดหรือปฏิบัติมากน้อยเพียงใดในห้าระดับคือ ปฏิบัติอยู่เสมอ ๑ ปฏิบัติอยู่ค่อนข้างบ่อย ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ปฏิบัติน้อยครั้งมาก และไม่ได้ปฏิบัติ ได้จัดโครงสร้างของแบบวัดตอนนี้เป็นสองส่วนคือ วัดเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนส่วนหนึ่ง และวัดเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการบริการชุมชนอีกส่วนหนึ่ง ส่วนละ 15 ข้อ มีรายละเอียดของโครงสร้างแต่ละส่วนดังนี้

ก. กิจกรรมด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน

- (1) กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ที่โรงเรียนดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ จำนวนห้าข้อ
- (2) กิจกรรมเกี่ยวกับการสาธิตหรือจัดให้ประชาชนได้เรียนรู้จากที่โรงเรียนจัดทำขึ้นให้เป็นแนวทางจำนวนห้าข้อ
- (3) กิจกรรมเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์แก่ประชาชนในลักษณะการใช้สื่อการเผยแพร่ต่าง ๆ จำนวนห้าข้อ

ข. กิจกรรมด้านการบริการชุมชน

- (1) กิจกรรมการบริการทรัพยากรของโรงเรียนแก่ชุมชน เช่น การบริการให้ใช้ วิทยุ อาคารสถานที่ สิ่งของเครื่องใช้ และการบริการกำลังบุคลากรของโรงเรียนแก่ชุมชน จำนวนห้าข้อ
- (2) กิจกรรมที่โรงเรียนเข้าร่วมพัฒนาชุมชนโดยตรงทั้งโรงเรียนเป็นผู้นำและเข้าไปมีส่วนร่วม จำนวนห้าข้อ
- (3) กิจกรรมที่ประสานงานกับหน่วยงานอื่นให้ช่วยเหลือชุมชน จำนวนห้าข้อ

การจัดเรียงข้อในแบบวัดแต่ละส่วนใช้การสลับกันในหัวข้อต่าง ๆ

แบบวัดตอนนี้ ในส่วนแรกวัดตัวแปรตาม ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และส่วนที่สองวัดตัวแปรตามความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการบริการชุมชน

ตอนที่ 4 แบบวัดเจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ใช้แบบวัดเดียวกับตอนที่ 3 ของแบบวัดที่ 1 แบบวัดนี้วัดตัวแปรต้น เรื่องเจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

คุณภาพของแบบสอบถามครูในตอนที่มัลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือคือ ตอนที่ 2 บรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน มีค่าความเชื่อมั่น 0.9529 ตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ส่วนที่ 1 การจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน มีค่าความเชื่อมั่น 0.9043 ส่วนที่ 2 การจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชน มีค่าความเชื่อมั่น 0.9214 และตอนที่ 4 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน มีค่าความเชื่อมั่น 0.7759

3. แบบวัดที่ 3 แบบสอบถามนักเรียน มีสามตอน แต่ละตอนมีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน เกี่ยวกับชั้นเรียน แผนการเรียน ที่นักเรียนเรียนอยู่ เพื่อตรวจสอบเงื่อนไขการเลือกนักเรียนมาเป็นผู้ให้ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ เป็นกลุ่มตัวอย่าง และสอบถามรายได้ของครอบครัวนักเรียนโดยเฉลี่ยต่อเดือน กับจำนวนคนในครอบครัวของนักเรียน เพื่อวัดตัวแปรต้น สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน

ตอนที่ 2 สอบถามความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน เป็นแบบวัดเชิงมาตราประเมินค่า ประกอบด้วยข้อถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยให้ผู้ตอบพิจารณาข้อถามว่ากิจกรรมเหล่านั้นโรงเรียนได้จัดหรือปฏิบัติมากน้อยเพียงใดในห้าระดับคือ ปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ ปฏิบัติอยู่ค่อนข้างบ่อย ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ปฏิบัติน้อยครั้งมาก และไม่ได้ปฏิบัติ โครงสร้างของแบบวัดตอนนี้มีจำนวนข้อถามตามหัวเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- (1) กิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติจำนวนหัวข้อ
- (2) กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิจริงที่บ้านและชุมชน จำนวนหัวข้อ
- (3) กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ทรัพยากรจากชุมชน จำนวนหัวข้อ

การจัดเรียงข้อในแบบวัดตอนนี้ ใช้สุมุกละกันไปในหัวข้อต่าง ๆ และแบบวัดตอนนี้เป็นแบบวัดตัวแปรตาม ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ใช้แบบวัดเดียวกับตอนที่ 3 ของแบบวัดที่ 1 หรือตอนที่ 4 ของแบบวัดที่ 2 แบบวัดตอนนี้วัดเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

คุณภาพของแบบสอบถามนักเรียนในตอนที่ มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือคือ ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน มีค่าความเชื่อมั่น 0.7900 และตอนที่ 3 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน มีค่าความเชื่อมั่น 0.8688

4. แบบวัดในเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยแบบวัด สองแบบคือ

4.1 แบบวัดที่ 4 ก. แบบถามความเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการ มพช. เป็นแบบวัดในลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ให้ครูเขียนตอบให้ความเห็นอย่างเสรี ประกอบด้วยสองตอน มีลักษณะแต่ละตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ถามหน้าที่ที่ปฏิบัติในโรงเรียน วิชาการศึกษาสูงสุด อายุ และเวลาที่เป็นครูมา

ตอนที่ 2 สอบถามความเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียน มพช. มีคำถามให้แสดงความเห็นสี่ข้อ ข้อหนึ่งถึงข้อสาม ถามความเห็นเกี่ยวกับการจัดดำเนินการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน การให้การศึกษาประชาชน และการบริการชุมชนตามลำดับ ของโรงเรียนผู้ตอบ ส่วนข้อสี่ เป็นข้อที่ให้แสดงความเห็น

เกี่ยวกับปัจจัยในโรงเรียน 12 ปัจจัยซึ่งเป็นตัวแปรต้นในการวิจัยนี้ ให้แสดงความเห็นในแต่ละปัจจัยว่า ปัจจัยใดมีส่วนช่วยให้โรงเรียนดำเนินงานพัฒนาชุมชนทั้งสามด้านให้ได้ผลดีอย่างไร ปัจจัยใดมีลำดับความสำคัญมากน้อยอย่างไร และที่มีความสำคัญนั้นเป็นเพราะเหตุใด แบบวัดที่ 4 ก. นี้ จะให้กับครูของโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษาเพื่อสังเกตและสัมภาษณ์ที่โรงเรียนด้วยตนเอง จำนวน 15 โรงเรียน โดยให้ครูผู้สอนและครูในฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นผู้ตอบเป็นจำนวนโรงเรียนละ สี่ถึงแปดคน เพื่อนำมาพิจารณาข้อมูลที่เป็นความเห็นเฉพาะตัวของผู้ที่ตอบที่ตอบโดยเสรีอันเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับ สภาพการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน และเหตุผลที่แสดงว่า ปัจจัยในโรงเรียนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

4.2 แบบวัดที่ 4 ข. แบบบันทึกการสัมภาษณ์และสังเกตเกี่ยวกับสภาพ

การดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เป็นแบบที่ใช้เมื่อผู้วิจัยไปศึกษาทางด้านคุณภาพที่โรงเรียน จำนวน 15 โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ ชักถาม พูดคุย กับผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียนบางคน รวมทั้งประชาชนด้วย และสังเกตสภาพและผลงานที่เห็นจากการปฏิบัติของโรงเรียน แล้วนำผลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาประมวลสรุปบันทึกลงในแบบวัด โดยมีหัวข้อการบันทึกสี่ข้อ ในลักษณะเดียวกับแบบวัดที่ 4 ก. ตอนที่ 2 แบบวัดนี้ จะนำมาพิจารณาประกอบกับแบบวัดที่ 4 ก. เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับเหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เสนอเค้าโครงปริญญานิพนธ์ให้กรมสามัญศึกษาพิจารณาและอนุญาตในการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทางกรมสามัญศึกษาได้จัดส่งเครื่องมือวัดในเชิงปริมาณคือ แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน แบบสอบถามครู และแบบสอบถามนักเรียนไปยังโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 92 โรงเรียนโดยทางไปรษณีย์

และเมื่อกรมสามัญศึกษาส่งแบบสอบถามไปหนึ่งสัปดาห์แล้วผู้วิจัยได้ส่งจดหมายและไปรษณียบัตรไปยังโรงเรียนให้โรงเรียนตอบมายังผู้วิจัยว่าได้รับเครื่องมือวัดที่ส่งไปหรือไม่หรือมีปัญหาอย่างไรบ้าง หลังจากนั้นอีกสี่สัปดาห์ผู้วิจัยได้รับรวบรวมแบบวัดที่ส่งกลับคืนมา บปรากฏว่าได้รับแบบวัดคืนเป็นจำนวน 82 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 89.13 ของจำนวนโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2. การเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำแบบวัดในเชิงคุณภาพคือ แบบถามความเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการ มพช. และแบบบันทึกการสัมภาษณ์และสังเกตเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลดังกล่าวนี้ที่โรงเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เป็นจำนวน 15 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในเขตการศึกษาเจ็ด จำนวนเก้าโรงเรียน และโรงเรียนในเขตการศึกษา 11 จำนวนหกโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดการหาค่าของตัวแปรในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้สถิติดังต่อไปนี้

การหาค่าของตัวแปรในการวิจัย ค่าของตัวแปรต้นและตัวแปรตามแต่ละตัวแปร ซึ่งใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลมีการคิดและคำนวณดังต่อไปนี้

1. ค่าของตัวแปรต้น การคิดค่าอัตราส่วน ค่าคะแนน ค่าน้ำหนัก และค่าร้อยละของตัวแปรต้นทั้ง 12 ตัวแปร ทำดังต่อไปนี้

1.1 ตัวแปรด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน เป็นการหาค่าอัตราส่วนระหว่างรายได้ของครอบครัวนักเรียนเฉลี่ยรายเดือนกับจำนวนคนในครอบครัวทั้งสิ้น มีวิธีการคำนวณดังนี้

$$\text{สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน} = \frac{\text{รายได้เฉลี่ยรายเดือนของครอบครัว}}{\text{จำนวนคนในครอบครัวทั้งสิ้น}}$$

1.2 ตัวแปรด้านเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เป็นการหาค่าคะแนนตามเกณฑ์ดังนี้

1.2.1 ข้อที่เป็นเชิงบวก ถ้าตอบในช่องเห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 4 เห็นด้วยได้คะแนน 3 ไม่เห็นด้วยได้คะแนน 2 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 1

1.2.2 ข้อที่เป็นเชิงลบ ถ้าตอบในช่องเห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 1 เห็นด้วยได้คะแนน 2 ไม่เห็นด้วยได้คะแนน 3 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 4

1.3 ตัวแปรด้านวุฒิของครู เป็นการหาค่าเฉลี่ยน้ำหนักของวุฒิครูทั้งโรงเรียน ซึ่งคือน้ำหนักดังนี้ ครูวุฒิส่งกว่าปริญญาตรีให้น้ำหนัก 3 ครูวุฒิระดับปริญญาตรีให้น้ำหนัก 2 และครูวุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรีให้น้ำหนัก 1 ซึ่งค่าเฉลี่ยน้ำหนักวุฒิครูทั้งหมดในโรงเรียนจะได้ดังนี้

$$\frac{(\text{จำนวนครูวุฒิส่งกว่าปริญญาตรี} \times 3) + (\text{จำนวนครูวุฒิระดับปริญญาตรี} \times 2) + (\text{จำนวนครูวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี} \times 1)}{\text{จำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียน}}$$

จำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียน

1.4 ตัวแปรด้านเจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เป็นการหาค่าคะแนนโดยใช้วิธีและการให้คะแนนเช่นเดียวกับค่าเจตคติของนักเรียนดังนี้

1.4.1 ข้อที่เป็นเชิงบวก ถ้าตอบในช่องเห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 4 เห็นด้วยได้คะแนน 3 ไม่เห็นด้วยได้คะแนน 2 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 1

1.4.2 ข้อที่เป็นเชิงลบ ถ้าตอบในช่องเห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 1 เห็นด้วยได้คะแนน 2 ไม่เห็นด้วยได้คะแนน 3 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 4

1.5 ตัวแปรด้านอัตราครูต่อนักเรียน เป็นการวัดอัตราส่วนของครูต่อนักเรียนและคูณด้วยจำนวน 100 ซึ่งมีวิธีคำนวณดังนี้

$$\text{อัตราครูต่อนักเรียน} = \frac{\text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียน}}{\text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียน}} \times 100$$

1.6 ตัวแปรด้านจำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน เป็นการหาจำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโดยรวมจากคำถามเกี่ยวกับการเป็นผู้บริหารโรงเรียนมาแล้วเป็นจำนวนเวลากี่ปีจากแบบวัด

1.7 ตัวแปรด้านเจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เป็นการหาค่าคะแนนโดยใช้วิธีการและการให้คะแนนเช่นเดียวกับค่าเจตคติของนักเรียนดังนี้

1.7.1 ข้อที่เป็นเชิงบวกถ้าตอบในช่องเห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 4 เห็นด้วยได้คะแนน 3 ไม่เห็นด้วยได้คะแนน 2 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 1

1.7.2 ข้อที่เป็นเชิงลบถ้าตอบในช่องเห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 1 เห็นด้วยได้คะแนน 2 ไม่เห็นด้วยได้คะแนน 3 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งได้คะแนน 4

1.8 ตัวแปรด้านขนาดของโรงเรียน เป็นการหาค่าจำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนจากแบบวัด

1.9 ตัวแปรด้านสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน เป็นการหาค่าคะแนนจากแบบวัดซึ่งถามข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนที่มีระดับการประเมินค่าทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในระดับ มาก ปานกลาง และน้อย โดยให้คะแนนระดับมากเท่ากับ 3 ระดับปานกลางเท่ากับ 2 และระดับน้อยเท่ากับ 1

1.10 ตัวแปรด้านจำนวนปีที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. เป็นการหาค่าที่ได้จากจำนวนปีที่ได้ดำเนินงานโครงการ มพช. มาแล้ว ของแต่ละโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างนับถึงปีการศึกษา 2528 ซึ่งมีค่าดังนี้

โรงเรียนในโครงการ มพช. 1 รุ่นที่ 1 ดำเนินงานมาแล้ว 5 ปี มีค่า 5

โรงเรียนในโครงการ มพช. 1 รุ่นที่ 2 ดำเนินงานมาแล้ว 4 ปี มีค่า 4

โรงเรียนในโครงการ มพช. 1 รุ่นที่ 3 ดำเนินงานมาแล้ว 3 ปี มีค่า 3

โรงเรียนในโครงการ มพช. 2 รุ่นที่ 1 ดำเนินงานมาแล้ว 2 ปี มีค่า 2

โรงเรียนในโครงการ มพช. 2 รุ่นที่ 2 ดำเนินงานมาแล้ว 1 ปี มีค่า 1

1.11 ตัวแปรด้านบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน เป็นการหาค่าคะแนนโดยให้คะแนนแต่ละข้อตามเกณฑ์ดังนี้

1.11.1 ข้อที่เป็นเชิงบวก ถ้าตอบมากที่สุดได้คะแนน 4 ก่อนข้างมากได้คะแนน 3 ก่อนข้างน้อยได้คะแนน 2 น้อยที่สุดได้คะแนน 1

1.11.2 ข้อที่เป็นเชิงลบ ถ้าตอบมากที่สุดได้คะแนน 1 ก่อนข้างมากได้คะแนน 2 ก่อนข้างน้อยได้คะแนน 3 น้อยที่สุดได้คะแนน 4

1.12 ตัวแปรด้านการจัดแผนการเรียนวิชาชีพระยะสั้นของโรงเรียน เป็นการหาค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เลือกเรียนแผนการเรียนวิชาชีพในโรงเรียน ต่อจำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียน โดยคำนวณดังนี้

$$\text{การจัดแผนการเรียนวิชาชีพของโรงเรียน} = \frac{\text{จำนวนนักเรียนที่เลือกเรียนแผนการเรียนวิชาชีพ}}{\text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียน}} \times 100$$

2. ค่าของตัวแปรตาม ค่าของตัวแปรตามแต่ละตัวแปรซึ่งใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลมีการคิดและคำนวณดังต่อไปนี้

2.1 ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน เป็นการหาค่าคะแนนการปฏิบัติด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียน จากระดับการประเมินค่าห้าระดับคือ ถ้าตอบในระดับปฏิบัติอยู่เสมอ ๗ ได้คะแนน 5 ปฏิบัติอยู่ก่อนข้างบ่อยได้คะแนน 4 ปฏิบัตินาน ๓ ครั้งได้คะแนน 3 ปฏิบัติน้อยครั้งมากได้คะแนน 2 และไม่ได้ปฏิบัติได้คะแนน 1

2.2 ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน เป็นการหาค่าคะแนนการปฏิบัติด้านการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนจากระดับการประเมินค่าห้าระดับคือ ถ้าตอบในระดับปฏิบัติอยู่เสมอ ๗ ได้คะแนน 5 ปฏิบัติอยู่ก่อนข้างบ่อยได้คะแนน 4 ปฏิบัตินาน ๓ ครั้งได้คะแนน 3 ปฏิบัติน้อยครั้งมากได้คะแนน 2 และไม่ได้ปฏิบัติได้คะแนน 1

2.3 ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านบริการ

ชุมชน เป็นการหาค่าคะแนนการปฏิบัติด้านการจัดกิจกรรมการบริการชุมชนจากระดับการประเมินค่าห้าระดับคือ ถ้าตอบในระดับปฏิบัติอยู่เสมอ ๑ ได้คะแนน 5 ปฏิบัติอยู่ค่อนข้างบ่อย ได้คะแนน 4 ปฏิบัตินาน ๑ ครั้งได้คะแนน 3 ปฏิบัติน้อยครั้งมากได้คะแนน 2 และไม่ได้ปฏิบัติได้คะแนน 1

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยและทดสอบสมมุติฐานในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์ค่านำหนักความสำคัญของตัวแปรต้น และการประมวลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดังนี้

1. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชน โดยการวิเคราะห์ตัวแปรต้นทุกตัวแปร กับตัวแปรตามเป็นรายตัวแปร และวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) พร้อมกับพิจารณาอำนาจการทำนาย (R^2) ของตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังรายละเอียดในบทที่สี่

2. วิเคราะห์ค่านำหนักความสำคัญของตัวแปรต้น วิเคราะห์ค่านำหนักความสำคัญ

ของตัวแปรต้นแต่ละตัวในสมการถดถอยคือ หาค่าและทดสอบัยสำคัญของค่า b และ s แล้วจัดลำดับความสำคัญของค่านี้ขึ้น เพื่อให้เห็นลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวแปรต้นซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

3. การประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์จากแบบ

สอบถามปลายเปิดและแบบสัมภาษณ์เพื่อสรุปรวมเป็นเหตุผลที่ตัวแปรต้นเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนทั้งสามด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านการบริการชุมชน ดังรายละเอียดในบทที่สี่

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติคือสถิติพื้นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ดังต่อไปนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 การหาค่าเฉลี่ย มีสูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\Sigma X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่ามัธยฐาน หรือค่าเฉลี่ย

Σ แทน ผลรวม

X แทน คะแนนที่ได้

N แทน จำนวนคะแนนทั้งหมด

(Garrett. 1973 : 27)

1.2 การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีสูตรดังนี้

$$s = \sqrt{\frac{N\Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ s แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

Σ แทน ผลรวม

X แทน คะแนนที่ได้

N แทน จำนวนคะแนนทั้งหมด

(Garrett. 1973 : 53, 186)

1.3 การหาค่าสหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรสองชุด มีสูตรดังนี้

$$r = \frac{N\Sigma XY - \Sigma X \Sigma Y}{\sqrt{[\Sigma X^2 - (\Sigma X)^2] [N\Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2]}}$$

- เมื่อ r แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
 Σ แทน ผลรวม
 x แทน คะแนนในตัวแปรชุดที่ 1
 y แทน คะแนนในตัวแปรชุดที่ 2
 N แทน จำนวนคะแนนแต่ละชุดของตัวแปร

(Garrett. 1973 : 143)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือวัด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวัดประเภทแบบสอบถาม ในลักษณะมาตราประเมินค่า ได้แก่ แบบวัดบรรยากาศในการบริหารโรงเรียน และแบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ซึ่งมีการวิเคราะห์รายข้อ และการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดดังนี้

2.1 การวิเคราะห์รายข้อ โดยการหาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามแต่ละข้อตามวิธีของ ลิเคิร์ต (Likert) โดยวิธีดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์ 2524 : 137-139)

2.1.1 ตรวจสอบคะแนนแต่ละข้อตามเกณฑ์ค่าน้ำหนักการจัดอันดับคุณภาพ แล้วรวมคะแนนทุกข้อเข้าด้วยกัน

2.1.2 เรียงลำดับคะแนนของผู้ตอบตามคะแนนสูงไปหาต่ำแล้วแยกกลุ่มผู้ได้คะแนนสูง กลุ่มผู้ได้คะแนนต่ำ แต่ละกลุ่มเป็นจำนวนร้อยละ 25 ของผู้ตอบทั้งหมด

2.1.3 นำคะแนนของข้อสอบแต่ละข้อของผู้ตอบในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ แต่ละกลุ่มนำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าความแปรปรวน (s^2) แล้วนำค่าเฉลี่ยและค่าความแปรปรวนของทั้งสองกลุ่มไปหาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามข้อนั้น ตามสูตรดังนี้

$$t = \frac{\bar{x}_H - \bar{x}_L}{\sqrt{\frac{s_H^2 + s_L^2}{n}}}$$

เมื่อ t แทน อำนาจจำแนกของคำถามข้อนั้น

$\bar{X}_H$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนในข้อนั้นของผู้ตอบกลุ่มสูง

$\bar{X}_L$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนในข้อนั้นของผู้ตอบกลุ่มต่ำ

s_H^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนในข้อนั้นของผู้ตอบกลุ่มสูง

s_L^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนในข้อนั้นของผู้ตอบกลุ่มต่ำ

n แทน จำนวนผู้ตอบในแต่ละกลุ่ม

2.2 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา

(Coefficient Alpha) ของครอนบัค (Cronbach) มีสูตรดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์ 2524 : 142-143)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum V_i}{V_t} \right)$$

เมื่อ α แทน ความเชื่อมั่น

n แทน จำนวนส่วนที่แบ่ง (ถ้าแบ่งหนึ่งส่วนเท่ากับหนึ่งข้อ
ค่า n นี้ ก็คือจำนวนข้อ)

V_i แทน ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละส่วน (หรือแต่ละข้อ)

V_t แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3.1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยมีสมการพื้นฐานดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ คือ

$$\hat{Y}_i = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + \dots + b_p X_p$$

เมื่อ $\hat{Y}_i$ แทน ค่าของตัวแปรตามตัวที่ i

$X_1, X_2, X_3, \dots, X_p$ แทน ค่าของตัวแปรต้นตัวที่ 1 ถึงตัวที่ p

$b_1, b_2, b_3, \dots, b_p$ แทน ค่าน้ำหนักของตัวแปรต้นตัวที่ 1 ถึงตัวที่ p ตามลำดับ

a แทน ค่าคงที่

p แทน จำนวนตัวแปรต้น หรือลำดับตัวแปรต้นตัวสุดท้าย

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\hat{z}_i = \beta_1 z_1 + \beta_2 z_2 + \beta_3 z_3 + \dots + \beta_p z_p$$

เมื่อ $\hat{z}_i$ แทน ค่าของคะแนนมาตรฐานของตัวแปรตามตัวที่ i

$z_1, z_2, z_3 \dots z_p$ แทน ค่าของคะแนนมาตรฐานของตัวแปรต้นตัวที่ 1 ถึงตัวที่ p

$\beta_1, \beta_2, \beta_3 \dots \beta_p$ แทน ค่าน้ำหนักของตัวแปรต้นที่เป็นคะแนนมาตรฐานตัวที่ 1 ถึงตัวที่ p ตามลำดับ

p แทน จำนวนตัวแปรต้น หรือลำดับตัวแปรต้นตัวสุดท้าย

(สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ 2526 : 38, 41)

ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณนั้นจะต้องคำนวณหาค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรต้นทั้งในรูปคะแนนดิบ (b) และในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) และหาค่าสัมสัมพันธ์พหุคูณ (R) ตามสูตรต่อไปนี้

สูตรหาค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรต้นในสมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ

$$b = [X'X]^{-1} [X'Y]$$

เมื่อ b แทน เมตริกซ์ของค่า b

X แทน เมตริกซ์ของค่าตัวแปรต้น (x)

Y แทน เมตริกซ์ของค่าตัวแปรตาม (y)

X' แทน ทรานสโพสเมตริกซ์ของค่าตัวแปรต้น (x)

(สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ 2526 : 32)

สูตรหาค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรต้นในสมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนน

มาตรฐาน (B)

$$B_i = \frac{s_i}{s_y} b_i$$

- เมื่อ B_i แทน ค่าน้ำหนักตัวแปรต้นในรูปคะแนนมาตรฐาน
 s_i แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรต้นตัวที่ i
 b_i แทน น้ำหนักของตัวแปรต้นในรูปคะแนนดิบ
 s_y แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตาม

(สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ 2526 : 41-42)

สูตรหาค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R)

$$R^2 = s_{cc}^{-1} s_{cp} s_{pp}^{-1} s_{pc}$$

$$R = \sqrt{R^2}$$

- เมื่อ R แทน ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ
 s_{cc}^{-1} แทน อินเวอร์สของเมทริกซ์ของผลรวมค่าคะแนนเบี่ยงเบน
 (deviate score) ของคะแนน $y(\Sigma y^2)$
 s_{cp} แทน เมทริกซ์ของผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนนเบี่ยงเบน
 และคะแนนเบี่ยงเบน $x(\Sigma y \cdot x_i)$
 s_{pp}^{-1} แทน อินเวอร์สเมทริกซ์ของผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนน
 เบี่ยงเบน x และ $x(\Sigma x_i \cdot x_i)$
 s_{pc}^S แทน เมทริกซ์ของผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนนเบี่ยงเบน x
 และคะแนนเบี่ยงเบน $y(\Sigma x_i \cdot y)$

(สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ 2526 : 40)

3.2 วิเคราะห์เพื่อทดสอบนัยสำคัญของค่าพารามิเตอร์ของตัวแปรต้น โดยการทดสอบ t จากสูตร

$$t_i = \frac{b_i}{SE_{bi}}, \text{ df คือ } n-p-1$$

เมื่อ t_i แทน ค่า t ของค่าพารามิเตอร์ตัวแปรต้นที่ i

SE_{bi} คำนวณได้จากสูตร

$$SE_{bi} = \sqrt{\frac{SE_{est}^2}{SS_{xi}(1-R_i^2)}}$$

SE_{bi} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ b_i

SE_{est}^2 แทน ค่ากำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่า

SS_{xi} แทน ค่าผลบวกกำลังสอง (Sum of Squares) ของตัวแปรต้นตัวที่ i

R_i^2 แทน ค่ากำลังสองของสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรต้นที่ i และตัวอื่น ๆ ที่เหลือ

ค่า R_i^2 นี้สามารถคำนวณได้จากสูตร

$$R_i^2 = 1 - \frac{1}{r_{ii}}$$

เมื่อ r^{ii} แทน diagonal Values ของ inverse ของเมทริกซ์

สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น

(สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ 2526 : 43-44)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็นสามตอน คือ
ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็น
ตัวชี้บ่งความสำเร็จ และเหตุผลในการเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของปัจจัยดังรายละเอียด
ต่อไปนี้

ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ

การวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ว่า เพื่อศึกษาหาปัจจัย
ซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนา
ชุมชนนั้นใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณโดยใช้ข้อมูลจากแบบวัดที่ 1 แบบวัดที่ 2 และ
แบบวัดที่ 3 เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่าปัจจัยในโรงเรียนทั้ง 12 ปัจจัยคือ สถานภาพทาง
เศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของ
โรงเรียน วุฒิของครู เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
อัตราครูต่อนักเรียน จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน เจตคติของผู้บริหารต่อการจัด
กิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน สภาพสิ่งอำนวยความสะดวก
ของโรงเรียน จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. บรรยากาศการบริหาร
งานของโรงเรียน และการจัดแผนการเรียนวิชาชีฟของโรงเรียนเป็นปัจจัยที่เป็นตัวชี้บ่งของ
การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์
ข้อมูลเบื้องต้นและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณซึ่งได้ผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเป็นการ
ทำให้เกิดความเข้าใจในลักษณะของตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยทั่ว ๆ ไป และเป็นการ
พิจารณาค่าสถิติที่จะเป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐานในตอนต่อไปด้วย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้กำหนดให้ x แทนค่าของตัวแปรต้น และ y แทนค่าของตัวแปรตามดังต่อไปนี้

x_1	แทน	สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน
x_2	แทน	เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
x_3	แทน	วุฒิของครู
(x_4)	แทน	เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
x_5	แทน	อัตราครูต่อนักเรียน
x_6	แทน	จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน
x_7	แทน	เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
x_8	แทน	ขนาดของโรงเรียน
x_9	แทน	สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน
x_{10}	แทน	จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช.
x_{11}	แทน	บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน
x_{12}	แทน	การจัดแผนการเรียนวิชาชีพอของโรงเรียน
y_1	แทน	ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน
y_2	แทน	ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน
y_3	แทน	ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน

สำหรับผลการวิเคราะห์เบื้องต้นได้แก่ การวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพเชิงปริมาณของ
ตัวแปรแต่ละตัวแปร และการวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร ซึ่งมีรายละเอียด
ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ทางด้านปริมาณของตัวแปร
แต่ละตัวแปรเพื่อพิจารณาสภาพของตัวแปรได้แก่ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
และจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s)
<u>ตัวแปรต้น</u>		
x_1	443.84	124.47
x_2	59.55	4.17
x_3	1.75	0.14
x_4	61.38	3.31
x_5	5.23	1.48
x_6	6.92	3.76
x_7	60.65	6.05
x_8	468.32	216.39
x_9	53.15	8.26
x_{10}	1.99	1.11
x_{11}	81.81	11.97
x_{12}	54.66	10.34

ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s)
<u>ตัวแปรตาม</u>		
Y_1	43.90	5.47
Y_2	34.83	8.47
Y_3	46.27	8.40

จากตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรเป็นสิ่งที่แสดงสภาพในเชิงปริมาณของโรงเรียนสองอย่างคือ สภาพเชิงปริมาณของตัวแปรต้น ซึ่งเป็นสภาพของปัจจัยในโรงเรียนและสภาพเชิงปริมาณของตัวแปรตามซึ่งเป็นสภาพความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ซึ่งแสดงถึงสภาพดังกล่าวที่สำคัญคือ

1.1 สภาพด้านปริมาณของปัจจัยในโรงเรียน จะเห็นว่าในเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน (x_1) ซึ่งคิดจากรายได้ต่อเดือน เป็นค่าเฉลี่ยต่อคนของครอบครัวของนักเรียนในโรงเรียน มพช. จากกลุ่มตัวอย่างคือ 443.84 บาท ซึ่งโดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำ ในเรื่องวุฒิครู (x_2) ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1.75 แสดงว่าครูในโรงเรียน มพช. จากกลุ่มตัวอย่างมีวุฒิในระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีและมีวุฒิปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ในเรื่องอัตราครูต่อนักเรียน (x_3) จากค่าเฉลี่ย 5.23 คืออัตราครู : นักเรียน 5.23 : 100 หรือ 1 : 19 ซึ่งเป็นระดับเฉลี่ยเท่า ๆ กันกับค่าอัตราครูต่อนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาโดยทั่วไป ในเรื่องจำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน (x_4) โดยเฉลี่ยผู้บริหารโรงเรียน มพช. ในกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารมาแล้วประมาณ 7 ปี ($\bar{X} = 6.52$) สำหรับในเรื่องเจตคติต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติ

ของนักเรียน (x_2) ของครู (x_4) และของผู้บริหารโรงเรียน (x_7) มีระดับค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือค่าเฉลี่ย 59.55 61.38 และ 60.65 ตามลำดับ ถ้าเทียบกับค่าคะแนนเจตคติซึ่งเป็นค่าที่แสดงระดับเจตคติอยู่กลาง ๆ คือ 50 จะเห็นว่า ทั้งนักเรียน ครู และผู้บริหาร มีทัศนคติค่อนข้างไปทางบวก ครูมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติสูงกว่านักเรียนและผู้บริหารโรงเรียน ค่าเจตคติของครูมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือมีความกระจายแตกต่างกันต่ำสุด (3.39) ขณะที่ค่าเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนมีความแตกต่างกันสูงสุด (6.50)

สำหรับในเรื่องขนาดของโรงเรียน (x_8) โดยเฉลี่ยโรงเรียน มพช. มีนักเรียนประมาณ 452 คน ($\bar{X} = 468.32$) แต่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เพราะมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานถึง 216.39 เกี่ยวกับสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน (x_9) ถ้าพิจารณาค่าเฉลี่ยของสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกที่วัดจากโรงเรียน มพช. ในกลุ่มตัวอย่าง ($\bar{X} = 53.18$) กับค่าคะแนนที่แสดงว่าสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับค่อนข้างพอเพียง และสะดวกคือ ค่า 43 จะเห็นว่า โรงเรียนมพช. มีสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างสะดวกหรือค่อนข้างพอเพียงถึงระดับสะดวกและพอเพียงคืออยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี เกี่ยวกับบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน (x_{11}) ถ้าพิจารณาจากช่วงคะแนนของแบบวัดคือ 30-120 คะแนน มีค่าระดับกลางอยู่ที่คะแนน 75 แต่ค่าเฉลี่ยของคะแนนบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียนมีค่า 81.81 จึงอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าระดับกลางไม่มาก แสดงว่าบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน มพช. ในกลุ่มตัวอย่างยังไม่อยู่ในระดับที่ดีนัก สำหรับการจัดแผนการเรียนวิชาชีพของโรงเรียน (x_{12}) จากค่าเฉลี่ยของร้อยละของนักเรียนที่เรียนแผนการเรียนวิชาชีพคือร้อยละ 54.66 แสดงว่ามีนักเรียนในโรงเรียน มพช. จำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของนักเรียนทั้งหมดเรียนแผนการเรียนวิชาชีพ

1.2 สภาพความสำเร็จของการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนในโรงเรียน
โดยภาพรวมหรือจากค่าเฉลี่ย โรงเรียนจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในด้านการเรียนการสอนนักเรียน (y_1) ด้านการให้การศึกษาประชาชน (y_2) และด้าน

การบริการชุมชน (y_3) เป็นคะแนน 43.90 34.83 และ 46.27 ตามลำดับ แสดงว่าโรงเรียนจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชนมากกว่ากิจกรรมอื่น และด้านการเรียนการสอนนักเรียนรองลงมา ส่วนด้านการให้การศึกษาประชาชนน้อยกว่าด้านอื่นอยู่มาก และค่าเฉลี่ยที่ได้สำหรับด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนและด้านบริการชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับการปฏิบัติกิจกรรมนาน ๆ ครั้ง (เกณฑ์คะแนน 45) ส่วนการให้การศึกษาแก่ประชาชนอยู่ในระดับปฏิบัติน้อยครั้งมาก (เกณฑ์คะแนน 30)

2. ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกัน

ของตัวแปรต้นกับตัวแปรต้น และตัวแปรต้นกับตัวแปรตามได้ผลดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9	x_{10}	x_{11}	x_{12}	y_1	y_2	y_3
x_1	1.000	-.022	.040	.045	.033	.188	-.017	.283	.069	.032	.049	.008	.168	.107	.129
x_2		1.000	.018	.072	.113	-.014	.248	-.170	-.120	-.112	.133	-.039	.289	.157	.128
x_3			1.000	.060	.198	-.057	.016	-.100	-.019	-.082	-.022	.135	.154	.016	.016
x_4				1.000	.026	.156	.210	.204	.094	-.028	.077	-.061	.378	.098	.218
x_5					1.000	.036	-.049	-.177	.066	-.068	-.146	.097	.123	.039	.175
x_6						1.000	.040	.418	.198	.166	-.005	.066	.025	.141	.110
x_7							1.000	.032	-.002	-.056	-.016	.093	.084	.033	.165
x_8								1.000	.233	.470	.016	.008	.069	.186	.073
x_9									1.000	.278	.019	.087	.235	.188	.365
x_{10}										1.000	.095	-.065	.043	.335	.148
x_{11}											1.000	.098	.227	.245	.279
x_{12}												1.000	.008	.023	.100

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งมีผลที่สำคัญดังนี้

2.1 ค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวแปรต้นกับตัวแปรตามเรื่องความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน (x_1) ปัจจัยในโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามนี้ในระดับมากกว่าปัจจัยอื่นคือ ปัจจัยในด้านเจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน (x_4) ค่าสหสัมพันธ์ .378 รองลงมาคือ เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน (x_2) ค่าสหสัมพันธ์ .289 สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน (x_9) ค่าสหสัมพันธ์ .235 และบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน (x_{11}) ค่าสหสัมพันธ์ .227 ตามลำดับ

2.2 ค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวแปรต้นกับตัวแปรตามเรื่องความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน (x_2) มีปัจจัยในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับตัวแปรตามนี้ในระดับมากกว่าปัจจัยอื่นคือ ปัจจัยในเรื่องจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. (x_{10}) มีค่าสหสัมพันธ์ .335 และบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน (x_{11}) มีค่าสหสัมพันธ์ .245

2.3 ค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวแปรต้นกับตัวแปรตามเรื่องความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน (x_3) มีปัจจัยในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับตัวแปรตามนี้มากกว่าปัจจัยอื่นคือปัจจัยในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน (x_9) ค่าสหสัมพันธ์ 3.65 บรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน (x_{11}) ค่าสหสัมพันธ์ .245 และเจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน (x_4) ค่าสหสัมพันธ์ .218

2.4 เมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรต้นด้วยกันแล้ว จะเห็นว่าส่วนใหญ่ตัวแปรต้นจะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรต้นด้วยกันเองไม่มากนัก ที่มีความสัมพันธ์กันมากได้แก่ขนาดของโรงเรียน (x_8) กับสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน (x_9) ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์ .470 จำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียน (x_6) กับขนาดของโรงเรียน

(x_8) ค่าสหสัมพันธ์ .418 สัมพันธ์อันน้อยความสะดวกของโรงเรียน (x_9) กับจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. (x_{10}) ค่าสหสัมพันธ์ .278 และขนาดของโรงเรียน (x_8) กับสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน ค่าสหสัมพันธ์ .233

3. การพิจารณาปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เมื่อเทียบกับสมมุติฐานการวิจัยที่ว่าปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวแปรต้น 12 ปัจจัย เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในโรงเรียนโดยพิจารณาเป็นรายปัจจัยได้ผลดังนี้

3.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน (x_1) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 , y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .168 .107 และ .129 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าที่ต่ำมาก แสดงว่าความสัมพันธ์ของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนกับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านบริการชุมชนมีน้อยมาก และจากตาราง 2 ค่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยรายได้รายเดือนของครอบครัวซึ่งมีค่า 443.84 บาท และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 124.47 บาท ซึ่งแสดงว่าโดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำและไม่แตกต่างกันมากนัก ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไม่ทำให้เห็นได้ว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

3.2 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน (x_2) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 , y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .289 .157 และ .128 ตามลำดับ แสดงว่าเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนอยู่ในระดับมาก แต่ในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านการบริการชุมชนอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเป็นไปได้ที่เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนจะเป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัด

กิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการเรียนการสอน แต่ไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชนได้

3.3 วุฒิของครู (x_3) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .154 .016 และ .016 ตามลำดับ แสดงว่าวุฒิของครูมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชน โดยเฉพาะในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชนอยู่ในระดับน้อยมาก รวมทั้งถ้าพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่า 0.14 ตามตาราง 2 นับว่ามีค่าความแตกต่างกันน้อยในวุฒิของครูของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจึงไม่สามารถจะแสดงให้เห็นว่า วุฒิของครูเป็นปัจจัยบ่งบ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

3.4 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน (x_4) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .378 .098 และ .218 ตามลำดับ แสดงว่าเจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนอยู่ในระดับมาก และด้านบริการชุมชนอยู่ในระดับพอสมควร แต่ในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนอยู่ในระดับน้อยมาก ผลการวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่าเป็นไปได้ที่เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนจะเป็นตัวชี้บ่งบ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนและด้านการบริการชุมชน

3.5 อัตราครูต่อนักเรียน (x_5) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .123 .039 และ -.175 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าอัตราครูต่อนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และ

ด้านบริการชุมชนในระดับที่น้อยมาก ผลการวิเคราะห์จึงไม่แสดงให้เห็นได้ว่าอัตราครูต่อนักเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

3.6 จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน (x_7) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .025 -.141 และ -.110 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าจำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านบริการชุมชนในระดับที่น้อยมาก ซึ่งจากตาราง 2 ค่าเฉลี่ยของจำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนเท่ากับ 6.92 ปี และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานถึง 3.76 ปี ซึ่งแสดงว่ามีจำนวนปีของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการ มพข. ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก แต่ค่าสหสัมพันธ์ดังกล่าวก็ยังมีค่าน้อย จึงเห็นว่าจำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

3.7 เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน (x_7) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .084 -.033 และ .165 ตามลำดับ แสดงว่าเจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านการบริการชุมชนในระดับที่น้อยมาก ซึ่งไม่แสดงให้เห็นได้ว่าเจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

3.8 ขนาดของโรงเรียน (x_8) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .069 .186 และ .073 ตามลำดับ แสดงว่าความสัมพันธ์ของขนาดโรงเรียนกับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านการบริการประชาชนมีอยู่ในระดับที่น้อยมาก และจากตาราง 2 ค่าเฉลี่ยของขนาดของโรงเรียนเท่ากับ 468.32 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 216.39 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โดยทั่วไปเป็นโรงเรียน

ขนาดเล็กมีความแตกต่างกันไม่มากนักคือ มีขนาดโรงเรียนในระดับเดียวกันซึ่งเป็นเกณฑ์การเลือกโรงเรียนเพื่อกำเนินงานโครงการนี้ในขนาดใกล้เคียงกันอยู่แล้ว ผลการวิเคราะห์จึงไม่สามารถจะแสดงให้เห็นได้ว่า ขนาดของโรงเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

3.9 สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน (x_9) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 , y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .235 .188 และ .365 ตามลำดับ แสดงว่าสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชนอยู่ในระดับสูง และกับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนและการให้การศึกษาแก่ประชาชนในระดับพอสมควร ผลการวิเคราะห์นี้ทำให้เห็นได้ว่า สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเป็นไปได้ที่จะเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนทั้งสามด้าน

3.10 จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. (x_{10}) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 , y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .043 .335 และ .148 ตามลำดับ แสดงว่าจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนอยู่ในระดับสูง แต่ในด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการบริการชุมชนอยู่ในระดับต่ำ จึงเป็นไปได้ที่จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. จะเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน

3.11 บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน (x_{11}) มีค่าสหสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือ y_1 , y_2 และ y_3 ตามตาราง 3 เท่ากับ .227 .245 และ .279 แสดงว่าบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านบริการชุมชนอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปได้ว่าบรรยากาศ

การบริหารงานของโรงเรียนจะเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนทั้งสามด้าน

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์แบบนำตัวแปรต้นเข้าสู่สมการพหุคูณทีละตัวเป็นขั้น ๆ ไปเรียกว่าการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นลำดับขั้น (stepwise multiple regression analysis) ซึ่งจะวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรต้น 12 ตัวแปรกับตัวแปรตามสามตัวแปรทีละตัว ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวแปรต้นกับตัวแปรตามเรื่องความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน (y_1) ได้ผลตามตาราง 4

ตาราง 4 ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

ปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวชี้บ่ง ความสำเร็จ (x)	ค่าน้ำหนัก ความสำคัญ ในรูปคะแนน ดิบ (b)	ความคลาด เคลื่อน มาตรฐาน ของค่า b (SE _b)	ค่าน้ำหนัก ความสำคัญ ในรูปคะแนน มาตรฐาน (β)	ค่า t ที่ ทดสอบ ค่าความ สำคัญ	นัยสำคัญ ของ ค่า t
x_4	.54885	.16059	.33409	3.418	.0010 **
x_2	.37907	.12675	.29313	2.991	.0037 **
x_9	.15695	.06467	.23829	2.427	.0175 *

ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) = .51645 **ค่า t มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค่าอำนาจการทำนาย (R^2) = .26672 *ค่า t มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ค่าอำนาจการทำนายที่ปรับแล้ว (adjusted R^2) = .23851

ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย (SE_{est}) = 4.74468

ค่าคงที่ (a) = -20.75539

ค่า F ในการทดสอบสมการ = 9.45698 ซึ่งมีนัยสำคัญที่ระดับ .0000

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่าในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นลำดับชั้น เมื่อตัวแปรตามคือความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน (y_1) มีตัวแปรต้นเข้าสู่สมการคือ x_4 x_2 และ x_9 ตามลำดับ และเมื่อตัวแปรต้นทั้งสามตัวแปรเข้าสู่สมการลำดับสุดท้ายแล้วการทดสอบนัยสำคัญของสมการถดถอยพหุคูณได้ค่า F เท่ากับ 9.45698 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .51645 มีค่าอำนาจทำนาย (R^2) เท่ากับ .26672 และค่าอำนาจทำนายที่ปรับแล้ว (adjusted R^2) เท่ากับ .23851 หรือทำนายได้ประมาณร้อยละ 24 ดังนั้นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนคือ เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกของโรงเรียน

2. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวแปรต้นกับตัวแปรตามเรื่องความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการศึกษาแก่ประชาชน (y_2) ได้ผลตามตาราง 5

ตาราง 5 ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน

ปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวชี้บ่ง ความสำเร็จ (x)	ค่าน้ำหนัก ความสำคัญ ในรูป คะแนนดิบ (b)	ความคลาดเคลื่อน มาตรฐาน ของค่า b (SE _b)	ค่าน้ำหนัก ความสำคัญ ในรูปคะแนน มาตรฐาน (β)	ค่า t ที่ ทดสอบ ค่าความ สำคัญ	นัยสำคัญ ของ ค่า t
x_{10}	2.84367	.93665	.31483	3.036	.0032**
x_{11}	.17945	.03641	.21533	2.077	.0411*

ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) = .39802 **ค่า t มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค่าอำนาจการทำนาย (R^2) = .15842 *ค่า t มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ค่าอำนาจการทำนายที่ปรับแล้ว (adjusted R^2) = .13712

ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย (SE_{est}) = 9.27545

ค่าคงที่ (a) = 15.72952

ค่า F ในการทดสอบสมการ = 7.43559 ซึ่งมีนัยสำคัญที่ระดับ .0011

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่าในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นลำดับขั้น เมื่อตัวแปรตามคือความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน (y_2) มีตัวแปรต้นเข้าสู่สมการคือ x_{10} และ x_{11} ตามลำดับ และเมื่อตัวแปรต้นทั้งสองตัวแปรเข้าสู่สมการลำดับสุดท้ายแล้วการทดสอบนัยสำคัญของสมการถดถอยพหุคูณได้ค่า F เท่ากับ 7.43559 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .39802 มีค่าอำนาจทำนาย (R^2) เท่ากับ .15842 และค่าอำนาจทำนายที่ปรับแล้ว (adjusted R^2) เท่ากับ .13712 หรือทำนายได้ประมาณร้อยละ 14 ดังนั้นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนคือจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพข. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

3. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวแปรต้นกับตัวแปรตามเรื่องความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน (y_3) ได้ผลตามตาราง 6

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่าในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นลำดับขั้นเมื่อตัวแปรตามคือความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน (y_3) มีตัวแปรต้นเข้าสู่สมการคือ x_9 และ x_{11} ตามลำดับ และเมื่อตัวแปรต้นทั้งสองตัวแปรเข้าสู่สมการลำดับสุดท้ายแล้วการทดสอบนัยสำคัญของสมการถดถอยพหุคูณได้ค่า F เท่ากับ 10.33133 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .45533 มีค่าอำนาจการทำนาย (R^2) เท่ากับ .20733 และค่าอำนาจทำนายที่ปรับแล้ว (adjusted R^2) เท่ากับ .18726 หรือทำนายได้ประมาณร้อยละ 19 ดังนั้นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทด้านการบริการชุมชนคือสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

ตาราง 6 ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
ในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน

ปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวชี้บ่ง ความสำเร็จ (x)	ค่าน้ำหนัก ความสำคัญ ในรูป คะแนนดิบ (b)	ความคลาด เคลื่อน มาตรฐาน ของค่า b (SE _b)	ค่าน้ำหนัก ความสำคัญ ในรูปคะแนน มาตรฐาน (β)	ค่า t ที่ ทดสอบ ค่าความ สำคัญ	นัยสำคัญ ของ ค่า t
X ₉	.36898	.10 266	.36009	3.594	.0006 **
X ₁₁	.19187	.0 70 73	.27176	2.713	.0082 **

ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) = .45533 **ค่า t มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค่าอำนาจการทำนาย (R²) = .20 733

ค่าอำนาจการทำนายที่ปรับแล้ว (adjusted R²) = .18726

ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย (SE_{est}) = 7.62604

ค่าคงที่ (a) = 11.3 1092

ค่า F ในการทดสอบสมการ = 10.33133 ซึ่งมีนัยสำคัญที่ระดับ = .0001

สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้ผล
การวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนา
ชุมชนในโรงเรียนทั้ง 12 ปัจจัย เทียบเคียงกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่ง
ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนตามสมมุติฐาน
2. เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นปัจจัย
ซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียน

การสอนนักเรียนตามสมมุติฐาน แต่ไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชน

3. วุฒิของครูไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนา
ชุมชนในโรงเรียนตามสมมุติฐาน

4. เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็น
ตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียน
การสอนนักเรียนตามสมมุติฐาน แต่ไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชน

5. อัตราครูต่อนักเรียนไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนตามสมมุติฐาน

6. จำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของ
การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนตามสมมุติฐาน

7. เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนไม่เป็นปัจจัย
ซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนตามสมมุติฐาน

8. ขนาดของโรงเรียนไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนตามสมมุติฐาน

9. สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ
ของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนและด้าน
บริการชุมชนตามสมมุติฐาน แต่ไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน

10. จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่ง
ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน
ตามสมมุติฐาน แต่ไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
ในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนและด้านการบริการชุมชน

11. บรรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านบริการชุมชนตามสมมุติฐาน แต่ไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

12. บรรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนไม่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียน

ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ

การวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ว่า เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนนั้น ใช้ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจากที่กล่าวมาแล้ว เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า ปัจจัยในโรงเรียนที่ตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนนั้นมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยโดยจัดตามกลุ่มปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้คือ กลุ่มปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านระบบบริหาร ด้านสภาพโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านครู ด้านหลักสูตร และด้านนักเรียน ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ได้นำค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานของตัวแปรต้นที่เป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนแต่ละด้าน จากตาราง 4 ตาราง 5 และตาราง 6 มาจัดลำดับความสำคัญซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ได้ผลตามตาราง 7

ตาราง 7 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัด
กิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

ลำดับที่	ปัจจัยใน โรงเรียน	กลุ่มปัจจัยใน โรงเรียน	ค่าน้ำหนักความสำคัญใน รูปคะแนนมาตรฐาน (๘)	ระดับความมีนัยสำคัญ ทางสถิติของค่า β
1	x_4	ครู	.33409	.01
2	x_2	นักเรียน	.29313	.01
3	x_9	สภาพโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก	.23829	.05

จากตาราง 7 ลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยของปัจจัยในโรงเรียนซึ่ง
เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียน
การสอนคือ เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของ
นักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และสภาพสิ่งอำนวยความสะดวก
ของโรงเรียนตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มปัจจัยมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ
กลุ่มปัจจัยด้านครู ด้านนักเรียน และด้านสภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกตาม
ลำดับ

2. ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัด
กิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ได้ผลตามตาราง 8

ตาราง 8 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัด
กิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน

ลำดับที่	ปัจจัยใน โรงเรียน	กลุ่มปัจจัยใน โรงเรียน	ค่าน้ำหนักความสำคัญใน รูปคะแนนมาตรฐาน (B)	ระดับความมีนัยสำคัญ ทางสถิติของค่า B
1	x_{10}	สภาพโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก	.31483	.01
2	x_{11}	ระบบบริหาร	.21533	.05

จากตาราง 8 ลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนคือจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มปัจจัยมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ กลุ่มปัจจัยด้านสภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก และระบบบริหารตามลำดับ

3. ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน ได้ผลตามตาราง 9

ตาราง 9 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัด
กิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน

ลำดับที่	ปัจจัยใน โรงเรียน	กลุ่มปัจจัยใน โรงเรียน	ค่าน้ำหนักความสำคัญใน รูปคะแนนมาตรฐาน (B)	ระดับความมีนัยสำคัญ ทางสถิติของค่า B
1	x_9	สภาพโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก	.36009	.01
2	x_{11}	ระบบบริหาร	.27176	.01

จากตาราง 9 ลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชนคือสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนและบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มปัจจัยมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ กลุ่มปัจจัยด้านสภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบบริหารตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนที่กล่าวมาแล้วเมื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเทียบเคียงกับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้โดยพิจารณาลำดับความสำคัญของกลุ่มปัจจัยในโรงเรียนเป็นหลัก จะได้ผลดังนี้

1. กลุ่มปัจจัยด้านนักเรียนซึ่งได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนและเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนตามสมมุติฐานการวิจัยมีลำดับความสำคัญเป็นลำดับที่หกซึ่งเป็นลำดับสุดท้าย แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีเพียงเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนและมีลำดับความสำคัญเป็นลำดับที่สองซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

2. กลุ่มปัจจัยด้านครูซึ่งได้แก่ วุฒิของครู เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และอัตราครูต่อนักเรียนตามสมมุติฐานการวิจัยมีลำดับความสำคัญเป็นลำดับที่สี่ แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีเพียงเจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน และมีความสำคัญเป็นลำดับที่หนึ่งซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

3. กลุ่มปัจจัยด้านผู้บริหารซึ่งได้แก่ จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนและเจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ตามสมมุติฐานการวิจัยมีลำดับความสำคัญเป็นลำดับที่หนึ่งแต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัจจัยทั้งสองปัจจัยในกลุ่มปัจจัยด้านผู้บริหารนี้ไม่ได้เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเลย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

4. กลุ่มปัจจัยด้านสภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งได้แก่ ขนาดโรงเรียน สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนและจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพข. ตามสมมุติฐานการวิจัยมีความสำคัญเป็นลำดับที่สาม แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญลำดับสาม และด้านการบริการชุมชนมีความสำคัญลำดับหนึ่ง จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพข. เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนมีความสำคัญลำดับที่หนึ่ง ฉะนั้นจึงมีเพียงสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเฉพาะที่เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนที่เป็นไปตามสมมุติฐาน นอกนั้นไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

5. กลุ่มปัจจัยด้านระบบบริหารซึ่งได้แก่ บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน ตามสมมุติฐานการวิจัยมีความสำคัญเป็นลำดับที่สอง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชน มีความสำคัญเป็นลำดับที่สองทั้งสองด้านซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน

6. กลุ่มปัจจัยด้านหลักสูตรซึ่งได้แก่ การจัดแผนการเรียนวิชาชีวะของโรงเรียนตามสมมุติฐานการวิจัยมีลำดับความสำคัญเป็นลำดับที่ห้า แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัจจัยนี้ไม่ได้เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนจึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

เหตุผลในการเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของปัจจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ว่า เพื่อศึกษาเหตุผลที่ปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้น ใช้การประมวลและสรุปข้อมูลในเชิงคุณภาพจากแบบวัดที่ 4 ก. และแบบวัดที่ 4 ข. ซึ่งผู้วิจัยได้ไปศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยตนเองที่โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง 15 โรงเรียน ได้ข้อมูลจากแบบวัดที่ 4 ก. ซึ่งครูได้กรอกแบบถามความเห็นแบบปลายเปิดจำนวนรวมทั้งสิ้น 74 คน และจากแบบวัดที่ 4 ข. ซึ่งเป็น

ผลการบันทึกการสังเกตสภาพโรงเรียนและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน จำนวน 15 โรงเรียน จากการประมวลและสรุปข้อมูลดังกล่าวจะได้เหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ทั้งในแต่ละด้านคือด้านการจัดการเรียนการสอน นักเรียน ด้านการให้การศึกษแก่ประชาชน ด้านการบริการชุมชน และรวมทุกด้านดังต่อไปนี้

เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียน เหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ซึ่งมีปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวบ่งชี้อยู่สามปัจจัย คือ เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกของโรงเรียนมีดังต่อไปนี้

1. เหตุผลที่เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนนั้น จากแบบวัดที่ 4 ก. มีครูให้ความเห็นว่าเจตคติของนักเรียนในเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 67.57 และได้แสดงเหตุผลที่ว่าเจตคติของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนโดยสรุปดังนี้

1.1 เนื่องจากนักเรียนเป็นผู้ส่วนในการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง ดังนั้นการที่นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในด้านการเรียนการสอนจะทำให้นักเรียนมีความสนใจเต็มใจและร่วมมืออย่างจริงจังในการปฏิบัติกิจกรรม และทำให้เกิดความสำเร็จในกิจกรรมดังกล่าวเป็นอย่างดี

1.2 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบในการปฏิบัติกิจกรรมและจะพยายามทำด้วยตัวของนักเรียนเอง ทำให้เกิดความพยายามนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนไปปฏิบัติที่บ้านและชุมชน และทำให้มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.3 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีผลต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู กล่าวคือถ้านักเรียนมีเจตคติในทางที่ดีและเป็นไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่จะทำให้ครูจัดกิจกรรมได้สะดวกและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้ผล

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและการสังเกตสภาพของโรงเรียนพบว่าในโรงเรียนที่นักเรียนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้น นักเรียนโรงเรียนนั้นจะมีความตั้งใจในการเรียน มีความคล่องตัวในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนวิชาชีพ เช่น เกษตรกรรม ศึกษาศาสตร์ และอุตสาหกรรม และจะนำความรู้และประสบการณ์ไปทำประโยชน์ที่บ้านด้วย ตัวอย่างเช่น นักเรียนโรงเรียนเนินบ่อรังนกขุขันธ์ จังหวัดพิจิตร ที่เรียนวิชาเกษตรกรรม ซึ่งได้ตอบการสัมภาษณ์ว่าเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในการปฏิบัติจริง และนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้จากการสังเกตพบว่านักเรียนเรียนด้วยความตั้งใจและพึงพอใจ รวมทั้งมีนักเรียนบางคนบอกว่าได้นำความรู้ความสามารถในการทำข้าวเกรียบซึ่งครูสอนในโรงเรียนไปทำที่บ้านและทำขายส่งเป็นจำนวนมากจนเป็นรายได้ช่วยครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

2. เหตุผลที่เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูให้ความเห็นว่าเจตคติของครูในเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญและให้เหตุผลในเรื่องนี้เป็นจำนวน 53 คน หรือร้อยละ 71.62 ซึ่งมีเหตุผลโดยสรุปดังนี้

2.1 เพราะเหตุว่าครูเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ถ้าครูมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในทางที่ดีและอยู่ในระดับสูง จะทำให้ครูมีความต้องการจะดำเนินการจัดการเรียนการสอนนักเรียนในทางที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนในระดับสูงด้วยโดยครูจะมีความเต็มใจ ตั้งใจ และรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนอย่างเต็มที่ และมีความมุ่งมั่นในการจัดกิจกรรมจนประสบความสำเร็จ เหตุผลดังกล่าวนี้มีครูให้ความเห็นตรงกันรวม 26 คน

2.2 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีผลต่อ

คุณลักษณะในการทำงานของครูในหลายอย่างคือ ถ้าครูมีเจตคติดังกล่าวในทางที่ดี จะทำให้ครูเป็นผู้มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ทำงานในลักษณะริเริ่มสร้างสรรค์และให้ความสนใจในการจัดการเรียนการสอนกว้างขวางกว่าเดิมคือ มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนด้วย

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและสังเกตสภาพโรงเรียนพบว่าในโรงเรียนที่ครูมีความเห็นด้วยหรือเห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้นครูจะปฏิบัติงานอย่างจริงจังและร่วมมือกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนครูจะตั้งใจและมีผลงานด้านการเรียนการสอนทั้งผลการเรียนและสภาพการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนเป็นไปในทางที่ดี และในทางตรงกันข้ามโรงเรียนที่ครูในโรงเรียนมีความรู้สึกไม่เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนจะเห็นว่าการปฏิบัติงานในโรงเรียนขาดความพร้อมเพรียงกันและนักเรียนก็ขาดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนไปด้วย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการทำให้ครูเข้าใจและเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนสอนนักเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยให้เหตุผลว่าเจตคติของครูคือสิ่งที่ทำให้ครูมีความต้องการปฏิบัติตามทิศทางที่ครูมีเจตคตินั้นและถ้าหากทำให้ครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีเจตคติในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในทางที่ดี การดำเนินงานของโรงเรียนจะเป็นไปโดยราบรื่นและมีความสำเร็จ

3. เหตุผลที่สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการจัดการเรียนสอนนักเรียนนั้น จากข้อมูลในแบบวัดที่ 4 ก. ครูให้ความเห็นว่าสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนมีความสำคัญและให้เหตุผลในเรื่องนี้เป็นจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 66.22 ซึ่งมีเหตุผลโดยสรุปดังนี้

3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนทั้งด้านอาคาร บริเวณ เครื่องมือ อุปกรณ์และการบริการต่าง ๆ ในโรงเรียน มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ หากสิ่งดังกล่าวนี้มีเพียงพอและสะดวกจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความคล่องตัว สามารถปฏิบัติได้รวดเร็ว รวดเร็ว ไม่มีปัญหา และยังช่วยให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ กว้างขวางตามความถนัดและความสามารถของผู้เรียนเป็นการเอื้อต่อการนำความรู้และ ประสบการณ์ไปใช้ชีวิตจริงและได้ผลตามหลักสูตรเป็นอย่างดี

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนโดยเฉพาะทางด้านเครื่องมือและ อุปกรณ์ในการเรียนการสอนที่ทันสมัยจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่จะนำไปปรับปรุงชุมชน ได้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นกว่าเดิมและทำให้ประชาชนได้ตระหนักว่าโรงเรียนในชุมชนสามารถจัดการเรียน การสอน สนองความต้องการของชุมชนได้ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในโรงเรียนไม่นำนักเรียนไป เรียนที่อื่นทำให้โรงเรียนมีโอกาสจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนในท้องถิ่นได้ดีขึ้น

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนที่มีเพียงพอและสะดวกทำให้ครูมีขวัญ กำลังใจในการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดีขึ้น

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและการสังเกตสภาพโรงเรียนพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนในโครงการ มพช. ที่ผู้วิจัยไปศึกษาด้วยตนเองนั้น สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน ส่วนหนึ่งได้จากกรมสามัญศึกษาจัดสรรไปให้ตามโครงการ อีกส่วนหนึ่งโรงเรียนจัดหาเองจากเงินบำรุงการศึกษาของโรงเรียนและจากความช่วยเหลือ ภายนอก ดังนั้นโรงเรียนจึงมีสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกแตกต่างกันจากการสังเกตพบว่า โรงเรียนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในปริมาณและคุณภาพที่สูง มีการจัดระบบการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์และการใช้อาคารสถานที่และบริเวณได้ดีนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนที่จัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างกว้างขวางและสนองความต้องการของชุมชนและผู้เรียน ได้ดี และทำให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองมากขึ้น และจากการสัมภาษณ์ครูและ ผู้บริหารโรงเรียนพบว่ามีเหตุผลที่แสดงว่าสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน เช่นเดียวกับที่ครู เขียน ตอบแบบวัดที่ 4 ก. ดังได้กล่าวมาแล้ว

เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน เหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งมีปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวชี้วัดอยู่สองปัจจัยคือจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน มีดังต่อไปนี้

1. เหตุผลที่จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. มีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น จากแบบวัดที่ 4 ก. มีครูให้ความเห็นว่าจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. มีความสำคัญและให้เหตุผลในเรื่องนี้เพียง 19 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 25.68 ของครูทั้งหมดที่ตอบแบบวัดเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามจากความเห็นของครูจึงกล่าวสรุปเหตุผลได้ดังนี้

1.1 โรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาเป็นเวลาหลายปี ทำให้บุคลากรในโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีประสบการณ์และรู้แนวทาง ทิศทางในการปฏิบัติ รวมทั้งรู้ปัญหาในการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนได้ดีกว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานโครงการ มพช. มาเป็นเวลาน้อยกว่า

1.2 โรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาเป็นเวลาหลายปีทำให้โรงเรียนดำเนินงานให้การศึกษาแก่ประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ปรากฏผลงานในด้านนี้ที่สะสมมากมายและทำให้ผลงานที่สะสมต่อมาได้ผลดียิ่งขึ้น กล่าวคือ เมื่อมีการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนได้ผลดีในเวลาที่ผ่านมาย่อมทำให้มีพื้นฐานในการจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ผลดียิ่งขึ้น

1.3 โรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาเป็นเวลาหลายปีจะมีความพร้อมในการจัดระบบดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน เช่น การวางแผนโครงการ การจัดบุคลากรไว้ในลักษณะที่เป็นสภาพการดำเนินงานตามปกติแล้วการจัดกิจกรรมจึงได้ผลดีและราบรื่น ส่วนโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. ในเวลาไม่นานนัก จะต้องมีการสร้างระบบดำเนินงานไปพร้อมกับการดำเนินงานไปด้วย การจัดกิจกรรมจึงได้ผลน้อยกว่า

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและการสังเกตสภาพโรงเรียนพบว่า โรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาเป็นเวลาหลายปีคือ โรงเรียนในโครงการ มพช.1 และโครงการ มพช.2 รุ่น 1 โรงเรียนจะมีกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนมากกว่า โรงเรียนในโครงการ มพช.2 รุ่น 2 ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนก็สรุปได้ว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. เป็นเวลาหลายปี มีประสบการณ์และมีระบบการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนมากกว่าโรงเรียนที่เพิ่งเริ่มดำเนินงานตามโครงการ มพช. จึงทำให้การจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ผลมากกว่า

2. เหตุผลที่บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรม การพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น จากแบบวัดที่ 4 ก. มีครูให้ความเห็นว่าบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีความสำคัญและให้เหตุผลในเรื่องนี้จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 64.86 สรุปได้ดังนี้

2.1 บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนถ้าหากเป็นไปในทางที่ดีจะทำให้บุคลากรในโรงเรียนทำงานโดยมุ่งส่วนรวมทำงานด้วยความพึงพอใจ และเต็มความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นไปได้ดี

2.2 บรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียนจะทำให้บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มิการระดมพลังช่วยกันทำงาน และมีการทำงานด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ต่างคนต่างทำงาน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนของโรงเรียนจึงได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ซึ่งจะทำให้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสำเร็จได้อย่างดี

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและการสังเกตสภาพโรงเรียนพบว่า มีโรงเรียนที่ผู้วิจัยไปศึกษาด้วยตนเอง มีบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนยังไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งเห็นได้จากการแสดงออกของบุคลากรในโรงเรียนซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีการปฏิบัติงานอย่างไม่มีการระบบแบบแผน ขาดการแบ่งงาน และการวางแผนงานโครงการที่ดี บุคลากรมีความ

ขัดแย้งกัน รวมทั้งการทำงานที่ขาดความร่วมมือกัน ในสภาพของโรงเรียนดังกล่าวพบว่าการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนของโรงเรียนก็มักจะทำอยู่ในระดับที่น้อยและไม่ได้ผลดี ดังนั้นบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนก็เพราะว่าเป็นสิ่งที่กำหนดถึงการใช้พลังการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนคือ ถ้าหากมีบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนดี บุคลากรจะรวมพลังการทำงานกันได้มาก และแต่ละคนก็ใช้ความสามารถเต็มที่ แต่ในทางตรงกันข้ามหากมีบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนไม่ดีบุคลากรก็จะทำงานแบบไม่ร่วมมือกัน การขัดแย้งกัน ทำให้เกิดการสูญเสียพลังการทำงาน และทำให้ไม่ได้ผลงานเท่าที่ควร

เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชน เหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการบริการชุมชน ซึ่งมีปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวบ่งชี้อยู่สองปัจจัยคือ สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน มีดังต่อไปนี้

1. เหตุผลที่สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการบริการชุมชนนั้นมีเหตุผลที่ครูได้ให้ความเห็นตามแบบวัดที่ 4 ก. ส่วนหนึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับเหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียน แต่มีเหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชนเพิ่มเติมอีกคือ

1.1 การที่โรงเรียนมีสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนอยู่อย่างพอเพียง และสะดวกนั้นจะช่วยเอื้อในการบริการแก่ชุมชนคือ ให้ประชาชนในชุมชนมาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกนั้นโดยตรง เช่น การใช้อาคารสถานที่และบริเวณสำหรับการจัดประชุม จัดงานต่าง ๆ ของท้องถิ่น การเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ การเล่นกีฬา และการใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนการยืมสิ่งของเครื่องใช้ของโรงเรียนเพื่อไปใช้ประโยชน์ในชุมชน

1.2 การที่โรงเรียนมีสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนคือ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาคารสถานที่ การจัดบริการที่สะดวกและทันสมัย จะมีส่วนช่วยให้สังคมชนบท

มีความทันสมัยขึ้น การจัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียนจะมีส่วนช่วยให้มีการพัฒนาชุมชนในลักษณะใหม่ ๆ และมีประสิทธิภาพ

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและการสังเกตสภาพโรงเรียนพบว่า โรงเรียนที่มีสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีปริมาณและคุณภาพมากจะสามารถบริการชุมชนได้กว้างขวางกว่าโรงเรียนที่มีสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีปริมาณและคุณภาพน้อย กล่าวคือ โรงเรียนที่มีสภาพอาคาร บริเวณ มากและจัดไว้ได้ดี มีเครื่องมือเครื่องใช้มาก มีระบบอำนวยความสะดวกที่จะมีการบริการชุมชนในด้านที่ประชาชนเข้ามาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนมาก ทั้งในการใช้สถานที่และการยืมสิ่งของ เครื่องใช้ของโรงเรียน มีหลายโรงเรียนที่มีสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์ที่ได้จัดทำบัญชีการยืมสิ่งของ เครื่องใช้ของโรงเรียนในการบริการชุมชนด้วย นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในโรงเรียนและในชุมชนนั้นโรงเรียนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างดีได้มีการจัดกิจกรรมดังกล่าวอย่างมากและได้ผลดีด้วย

2. เหตุผลที่บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการบริการชุมชนนั้น มีเหตุผลที่ครูได้ให้ความเห็นตามแบบวัดที่ 4 ก. ซึ่งส่วนหนึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับเหตุผลที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่ประชาชน คือ บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนที่เป็นไปในทางที่ดีนั้นจะทำให้บุคลากรของโรงเรียนทำงานโดยมุ่งส่วนรวม ทำงานด้วยความพึงพอใจและเต็มความสามารถ ทำให้มีการระดมพลังช่วยกันทำงาน ซึ่งทำให้บุคลากรในโรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนได้ผลดี และทำให้การจัดกิจกรรมการบริการชุมชนได้ผลดีด้วย นอกจากนี้ยังมีเหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านบริการชุมชนโดยเฉพาะอีกคือ

2.1 บรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียนที่เป็นไปในทางที่ดี จะทำให้โรงเรียนมีระบบงานที่เหมาะสม คล่องตัว ผู้บริหารโรงเรียนและครูเข้าใจกันดี และมีความพร้อมเพรียงกันในการปฏิบัติงานตามระบบงานของโรงเรียนในสภาพเช่นนี้จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชนของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและได้ผลดีด้วย

2.2 บรรยายภาพการบริหารงานของโรงเรียนที่เป็นไปในทางที่ดีจะทำให้ประชาชนมองภาพโรงเรียนในแง่ที่ดี มีความเชื่อถือศรัทธาโรงเรียนและเป็นสิ่งเอื้ออำนวยให้เกิดความสะดวกในการจัดกิจกรรมการบริการชุมชนทั้งในแง่ที่ประชาชนจะมาใช้บริการโรงเรียน และกิจกรรมที่โรงเรียนจะร่วมกับประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สำหรับผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและการสังเกตสภาพโรงเรียนพบว่าโรงเรียนที่มีบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนในทางที่ดีนั้นทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจและมีการปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน การจัดกิจกรรมการบริการชุมชนของโรงเรียนจะมีบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่ร่วมกันดำเนินงาน และผู้ที่มีส่วนร่วมดำเนินงานจะปฏิบัติงานเต็มความสามารถและมีขวัญกำลังใจดี ในขณะเดียวกันในโรงเรียนที่มีบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนในลักษณะที่ไม่ดีคือ ขาดความเป็นระบบและระเบียบในการปฏิบัติงาน บุคลากรในโรงเรียนมีความขัดแย้งกันและขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนจะมีกิจกรรมการบริการชุมชนอยู่น้อยและมักไม่ไ้ผลดี ทั้งนี้เพราะว่าบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนเป็นสิ่งที่กำหนดผลสำเร็จการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนดังได้กล่าวมาแล้วจึงมีผลต่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมการบริการชุมชนของโรงเรียนด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท
2. เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท สำหรับใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อศึกษาเหตุผลที่ปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดตัวแปรในการวิจัยโดยมีปัจจัยในโรงเรียนเป็นตัวแปรต้น 12 ตัวแปร ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน วุฒิของครู เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน อัตราครูต่อนักเรียน จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. บรรยาการการบริหารงานของโรงเรียน และการจัดแผนการเรียนวิชาชีพ และมีความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทสามด้านคือ ด้านการจัด การเรียนการสอนนักเรียน การให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชน เป็นตัวแปรตาม

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้คือโรงเรียนมัธยมซึ่งอยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ซึ่งเลือกจากประชากรคือโรงเรียนในโครงการ มพช.1 และโครงการ มพช.2 รุ่น 1 และรุ่น 2 ในภาคเหนือจำนวน 92 โรงเรียน และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จำนวน 109 โรงเรียน รวมจำนวน 201 โรงเรียน โดยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน คือขั้นตอนที่หนึ่ง เลือกเขตการศึกษาจากภาคภูมิศาสตร์ทั้งสองภาค ภาคละหนึ่งเขตการศึกษา ซึ่งในภาคเหนือเลือกได้เขตการศึกษา 7 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเลือกได้เขตการศึกษา 11 ขั้นที่สองเลือกโรงเรียนในโครงการ มพช. ทุกโรงเรียนในเขตการศึกษาทั้งสองเขตการศึกษา ได้โรงเรียนในเขตการศึกษา 7 จำนวน 50 โรงเรียน และโรงเรียนในเขตการศึกษา 11 จำนวน 36 โรงเรียน รวมโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 92 โรงเรียน

ในการวิจัยนี้ได้เก็บและรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลในเชิงปริมาณและข้อมูลในเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณได้เก็บจากโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้ง 92 โรงเรียน ซึ่งในแต่ละโรงเรียนเก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนจำนวนหนึ่งคน ครูจำนวนหกคน และนักเรียนจำนวนหกคน โดยจัดส่งแบบวัด ซึ่งเป็นเครื่องมือวิจัยไปยังโรงเรียนทางไปรษณีย์ และโรงเรียนตอบแบบวัดส่งกลับคืนมาให้ ซึ่งได้ข้อมูลกลับคืนมาร้อยละ 89.13 ของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด สำหรับการศึกษาในเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ไปศึกษาดูด้วยตนเองที่โรงเรียนบางโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 โรงเรียน ได้ศึกษาโดย การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน และประชาชน สังเกตสภาพและผลงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และให้ครูตอบแบบสอบถามความเห็นที่ปลายเปิดเกี่ยวกับเหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนเป็นตัวชี้บ่งการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

สมมติฐานในการวิจัย

1. ปัจจัยในโรงเรียนคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน วุฒิของครู เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน อัตราครูต่อนักเรียน จำนวนปีที่ผู้บริหารเจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช.

บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน และการจัดแผนการเรียนวิชาชีพระยะยาวของโรงเรียน เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน และปัจจัยดังกล่าวมีค่าความสำคัญในการเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในระดับมากน้อยต่างๆ กัน

2. ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนนั้นจะมีลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย โดยจัดตามกลุ่มปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ กลุ่มปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านระบบบริหารโรงเรียน ด้านสภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านครู ด้านหลักสูตร และด้านนักเรียน

เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ใช้เครื่องมือวิจัยซึ่งเป็นแบบวัด 4 แบบวัด มีแบบวัดที่ 1 ถึงแบบวัดที่ 3 เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ และแบบวัดที่ 4 เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ มีลักษณะโดยสังเขปคือ

แบบวัดที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน เป็นเครื่องมือวัดข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริหารและสภาพของโรงเรียนซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรต้นคือ จำนวนปีที่ผู้บริหาร วิชาครู อัตราครูต่อนักเรียนและขนาดของโรงเรียน รวมทั้งสอบถามสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน และเจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

แบบวัดที่ 2 แบบสอบถามครู เป็นเครื่องมือวัดเกี่ยวกับตัวแปรต้นในเรื่องบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และวัดตัวแปรตามในเรื่องความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และการบริการชุมชน

แบบวัดที่ 3 แบบสอบถามนักเรียน เป็นเครื่องมือวัดเกี่ยวกับตัวแปรต้นในเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน และเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และวัดตัวแปรตามในเรื่องความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

แบบวัดที่ 4 ประกอบด้วยสองแบบย่อยคือ แบบวัดที่ 4 ก. เป็นแบบถามความเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันของโรงเรียน และเหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันของโรงเรียน และแบบวัดที่ 4 ข. เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และสังเกตเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันของโรงเรียนที่ผู้วิจัยไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองที่โรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบนำตัวแปรเข้าสู่สมการพหุคูณทีละตัวแปรเป็นขั้น ๆ ไป ซึ่งเรียกว่าการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นลำดับขั้นโดยวิเคราะห์ตัวแปรต้น ซึ่งเป็นปัจจัยในโรงเรียน 12 ตัวแปร กับตัวแปรตามคือความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชน ทั้งวิเคราะห์ในแต่ละด้าน จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณทำให้ได้ผลวิจัยในการศึกษาหาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาบทบาท และการศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาบทบาท สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การประมวลและสรุปข้อมูลจากแบบวัดข้อมูลในเชิงคุณภาพคือจากความเห็นของครูที่ตอบแบบสอบถามชนิดปลายเปิด รวมกับผลการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและการสังเกตสภาพโรงเรียน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาที่โรงเรียนจำนวน 15 โรงเรียน จากโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะได้ผลวิจัยในการศึกษาเหตุผลที่ปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาร่วมกันของโรงเรียนในแต่ละด้าน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ในการศึกษาหาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทนั้นได้ผลดังนี้

1.1 ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ได้แก่ เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน

1.2 ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ได้แก่ จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

1.3 ปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน ได้แก่ สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนและบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

โดยสรุปแล้วปัจจัยในโรงเรียน 12 ปัจจัยซึ่งตามสมมุติฐานการวิจัยว่าเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทนั้นจากผลการวิจัยพบว่ามียุ่ห้าปัจจัยซึ่งปรากฏว่าเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ คือ เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน สำหรับปัจจัยในโรงเรียนซึ่งผลการวิจัยไม่สามารถจะบอกได้ว่าเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ มีเจ็ดปัจจัยได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ของนักเรียน วุฒิของครู อัตราครูต่อนักเรียน จำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียน เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน และการจัดแผนการเรียนวิชาชีพในโรงเรียน

สรุปปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทได้ดังตาราง 10

ตาราง 10 สรุปปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
ในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

ปัจจัยในโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวชี้วัด	ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในโรงเรียน		
	ด้านการจัด การเรียน การสอน นักเรียน	ด้านการให้ การศึกษา แก่ ประชาชน	ด้านการ บริการ ชุมชน
เจตคติของนักเรียนต่อการ จัดกิจกรรมการพัฒนา ชุมชนของโรงเรียน	✓	-	-
เจตคติของครูต่อการจัด กิจกรรมการพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	✓	-	-
สภาพสิ่งอำนวยความสะดวก ของโรงเรียน	✓	-	✓
จำนวนปีที่โรงเรียน ดำเนินงานตาม โครงการ มพช.	-	✓	-
บรรยากาศการบริหารงาน ของโรงเรียน	-	✓	✓

2. ในการศึกษาลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนได้ผลดังนี้

2.1 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ลำดับจากมากไปหาน้อยคือ เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน และสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน

2.2 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ลำดับจากมากไปหาน้อยคือ จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

2.3 ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการบริการชุมชน ลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

3. เหตุผลที่ปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนได้ผลดังนี้

3.1 เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียนนั้น เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียนด้วยเหตุว่านักเรียนเป็นผู้มีส่วนในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง และการที่นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในทางที่ดีจะทำให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีและเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามด้วยความสนใจร่วมมือและรับผิดชอบอย่างจริงจัง เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียนด้วยเหตุว่าครูเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนโดยตรง การที่ครูมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

ของโรงเรียนในทางที่ีอาจจะทำให้ครูมีความมั่นใจยิ่งขึ้นที่จะตั้งใจ เต็มใจ รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมีความริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำให้การเรียนการสอนนักเรียนเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนและได้ผลดี และสำหรับสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียนด้วยเหตุว่า สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนทำให้การจัดการเรียนการสอนคล่องตัว ทำให้รวดเร็ว นักเรียนได้เรียนรู้กว้างขวางตามความถนัดและความสามารถเป็นไปตามหลักสูตร การมีอุปกรณ์เครื่องมือที่เพียงพอและทันสมัยทำให้นักเรียนนำความรู้ไปปรับปรุงชุมชนได้ดีขึ้น เช่น นักเรียนได้ใช้เครื่องมือในการช่างหรือการเกษตรแบบใหม่ ๆ ซึ่งอยู่ในโรงเรียนจะนำความรู้ นั้นไปปฏิบัติที่บ้านได้ด้วย เป็นต้น สามารถจัดการเรียนการสอนได้เป็นที่เชื่อถือของชุมชน และทำให้ครูมีขวัญกำลังใจที่ดีในการจัดการเรียนการสอน

3.2 เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. มีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนด้วยเหตุว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาเป็นเวลาหลายปีทำให้บุคลากรในโรงเรียนมีประสบการณ์ รู้แนวทาง ทิศทาง และปัญหาในการจัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนได้ดี และเมื่อดำเนินงานมานานก็ทำให้มีผลงานที่ต่อเนื่อง และสะสมไว้มาก รวมทั้งมีความพร้อมในระบบการให้การศึกษาแก่ประชาชนเป็นอย่างดี และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนด้วยเหตุว่าบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนในเรื่องความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการระดมพลังช่วยกันปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

3.3 เหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชนนั้น สภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชนด้วยเหตุว่า สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการที่ประชาชนจะมาขอใช้บริการจากสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นโดยตรง เช่น การยืมใช้อาคารสถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้ของ

โรงเรียน และโรงเรียนยังใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ของโรงเรียนไปให้บริการแก่ประชาชนทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนในลักษณะใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพ เช่น การให้ยืมใช้ห้องประชุมเพื่อการประชุมของสภาตำบลหรือการใช้สนามกีฬาของโรงเรียนแข่งขันกีฬาประชาชน เป็นต้น และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมด้านการบริการชุมชน ด้วยเหตุว่าบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนมีผลต่อระบบการบริหารงานของโรงเรียนและภาพพจน์ในสายตาของชุมชนซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรมและการร่วมมือของประชาชนในการจัดกิจกรรมการบริการชุมชนอย่างมาก กล่าวคือการทำที่โรงเรียนมีสภาพของการทำงานที่ร่วมมือร่วมใจกันและคณะครูมีความจริงจังในการปฏิบัติงาน ประชาชนก็จะศรัทธาและให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ศึกษามาแล้วมีข้ออภิปรายดังต่อไปนี้

1. ในเรื่องปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทที่ได้จากผลการวิจัยนี้จะเห็นว่าปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมทั้งในด้านต่าง ๆ เมื่อประมวลแล้วมีห้าปัจจัยคือ เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน สภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกของโรงเรียน จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. และบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน ปัจจัยในแต่ละปัจจัยดังกล่าวนี้มีลักษณะของการเป็นปัจจัยชี้บ่งต่าง ๆ กัน ซึ่งถ้านำมาพิจารณาเป็นรายปัจจัยแล้วจะทำให้เข้าใจสภาพการเป็นตัวชี้บ่งของปัจจัยนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะได้หยิบยกมาอภิปรายเป็นประเด็นแต่ละปัจจัยไปดังนี้

1.1 ปัจจัยในเรื่องเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้าน

การจัดการเรียนการสอนนักเรียนนั้น เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในกิจกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนปัจจัยนี้มีความสำคัญลำดับสองและมีนัยสำคัญของ คำนว้นักในระดับที่ .01 ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยเป็นตัวชี้บ่งที่ชัดเจนและสอดคล้องกับการศึกษา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายเรื่อง ซึ่งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของเจตคติของ นักเรียน รวมทั้งลักษณะที่ใกล้เคียงหรือเป็นบางส่วนของเจตคติ เช่น ความสนใจและค่านิยม ที่เกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนกับความสำเร็จในการเรียน เช่น ผลการเรียนหรือคุณภาพทางการศึกษาซึ่งเป็นความสำเร็จในการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียน กล่าวคือ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องของขวัญเรือน อาชวีบูลโยบล (ขวัญเรือน อาชวีบูลโยบล 2527 : 69) ซึ่งได้วิเคราะห์ระบบมัธยมศึกษาชี้ให้เห็นว่าค่านิยมในการเรียนของนักเรียนเป็นตัวบ่อน ที่สำคัญในระบบที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานมัธยมศึกษา ผลการวิจัยของอรุณ จันทวานิช (อรุณ จันทวานิช 2527 : 9-20) พบว่าเจตคติของนักเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยตรง ซึ่งมีลักษณะเดียวกับผลการวิจัยของบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 142-143) ซึ่งพบว่าความสนใจของนักเรียนมี อิทธิพลต่อผลการเรียนในโรงเรียน และนภาพร เมษรักขานิช (นภาพร เมษรักขานิช 2515 : 513) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเจตคติในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก็พบว่า มีความสัมพันธ์กันมาก สำหรับในการเป็นตัวชี้บ่ง ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนรวมทุกด้านนั้น คำนว้นักความสำคัญ ของปัจจัยด้านเจตคติของนักเรียนดังกล่าวนี้อยู่ในลำดับสาม และมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 อาจจะ แสดงถึงการเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งซึ่งมีความหนักแน่นไม่มากนัก แต่ก็นับว่าเป็นปัจจัยที่เป็น ตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในลักษณะรวม ๆ ได้ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ซึ่งจะเห็น ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งได้กล่าวถึงกิจกรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน ว่าจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เช่น การนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจาก โรงเรียนไปใช้ประโยชน์ที่บ้านและชุมชน การร่วมในกิจกรรมให้การศึกษาแก่ประชาชนและ การบริการชุมชน (สำนักงานโครงการพิเศษ 2526 : 20-34) ดังนั้นเจตคติของนักเรียน

กลับไม่ได้ส่งผลเป็นปัจจัยชี้บ่งเลยที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะเหตุสองประการคือ ประการแรก ในปัจจุบันครูของโรงเรียนโครงการ มพข. ปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนนักเรียน เป็นส่วนใหญ่ ปฏิบัติงานด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชนอยู่น้อย และอีกประการหนึ่งครูที่ปฏิบัติงานด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และการบริการชุมชนมักจะ ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยยังมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของ โรงเรียนยังไม่สูงนัก ผลการวิจัยจึงปรากฏว่าปัจจัยเรื่องเจตคติของครูจึงไม่เป็นตัวชี้บ่ง ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชน

1.3 ปัจจัยในเรื่องสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่ง

ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน และด้านการบริการชุมชนนั้น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านการจัดการเรียน การสอนนักเรียนปัจจัยนี้มีความสำคัญลำดับที่สาม มีนัยสำคัญทางสถิติของค่าน้ำหนักระดับที่ .05 ส่วนในด้านบริการชุมชนนั้นมีความสำคัญเป็นลำดับที่หนึ่ง และมีนัยสำคัญของค่าน้ำหนัก ที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยนี้เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ของโรงเรียนที่มีความสำคัญในระดับสูงมากในส่วนรวม ซึ่งผลการศึกษาจากเอกสารและงาน วิจัยที่เกี่ยวข้องก็สอดคล้องกัน กล่าวคือ มีผู้ที่กล่าวถึงความสำคัญของสภาพสิ่งอำนวยความสะดวก ของโรงเรียนชุมชน หรือโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบทว่าจำเป็นต้องมีความพร้อมของโรงเรียนใน ด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือและการบริการต่าง ๆ ให้พอเพียงและสะดวกจึงจะทำให้ การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างได้ผล (มงคล ศรีไพรวรรณ 2515 : 211-216 สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 9) สวัสดิ์ อุคมโกชน์ 2527 : 24 Kreitlow. 1954 : 160-161 Commonwealth Secretariat. 1971 : 42 และ Watson. 1982 : 16) และจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน รวมทั้งโรงเรียน ในโครงการ มพข. ได้แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนชุมชนส่วนใหญ่ต้องการจะมีความพร้อมเรื่อง สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนและกิจกรรมการบริการชุมชน โดยให้ชุมชนมาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนนั้นเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญของโรงเรียนชุมชน ดังเช่น ผลวิจัย

ของ ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ (ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ 2519 : 65-68) ซึ่งได้ศึกษาโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าโรงเรียนชุมชนจะเน้นการปรับปรุงเรื่องอาคารสถานที่ บริเวณและเครื่องมืออุปกรณ์เป็นสำคัญ การวิจัยของ ธวัช หันโตภาส (ธวัช หันโตภาส 2521 : 111-112) พบว่าบุคลากรของโรงเรียนมีความเห็นด้วยที่โรงเรียนชุมชนจะต้องให้ประชาชนมาใช้สถานที่และอุปกรณ์ของโรงเรียนมีจำนวนสูงสุดคือร้อยละ 91.75 เช่นเดียวกับที่หน่วยศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 12 (หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 12 2522 : 36-41) ศึกษาสภาพของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 12 พบว่า บริการของโรงเรียนที่ให้ต่อชุมชนส่วนใหญ่คือการบริการเกี่ยวกับสถานที่และอุปกรณ์ ในการวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนในโครงการ มพช. สุมณฑา แยมเจริญ (สุมณฑา แยมเจริญ 2526 : 128-138) พบว่า ครูโรงเรียนในโครงการ มพช. เห็นว่าการบริการของโรงเรียนวิธีที่ดีที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่และอุปกรณ์ และการวิจัยของอิสราพร จันทรพราว (อิสราพร จันทรพราว 2526 : 97-102) พบว่ากิจกรรมที่ครู ผู้บริหาร และผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในโครงการ มพช. คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีวัสดุอุปกรณ์บางอย่างไปใช้ ดังนั้นปัจจัยในเรื่องสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนจึงเป็นตัวชี้บ่งการจกกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในหลายด้านอย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตามการที่ปัจจัยนี้มีได้เป็นตัวชี้บ่งกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างชัดเจน อาจเป็นไปได้ว่าในการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้นได้ใช้สิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะเครื่องมืออุปกรณ์เข้าไปช่วยอยู่ในระดับไม่มากนัก

1.4 ปัจจัยในเรื่องจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. ซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจกกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัจจัยนี้มีความสำคัญเป็นลำดับที่หนึ่ง และมีนัยสำคัญของน้ำหนักในระดับที่ .01 ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจกกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างมาก ผลวิจัยในข้อนี้ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพมากนัก กล่าวคือ ในการถามความเห็นของครูโดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด

จากครู 74 คน มีครูได้ให้ความเห็นว่าปัจจัยนี้มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเพียง 19 คน หรือร้อยละ 25.68 ของครูที่ให้ข้อมูล แต่อย่างไรก็ตามจากเหตุผลที่ได้จากการสรุปข้อมูลในเชิงคุณภาพนั้นพบว่าการศึกษาที่ปัจจัยนี้เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จนั้นก็เพราะว่าโรงเรียนที่ได้ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มานานจะมีประสบการณ์และผลงานในการจัดกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนมากมายทำให้สามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ผลดี และถ้าพิจารณาจากการประเมินโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 13-43) พบว่าโรงเรียนในโครงการ มพช.1 ซึ่งได้ดำเนินงานมาแล้ว 3-5 ปี ได้จัดกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชนไว้มาก และมีการปฏิบัติต่อเนื่องตลอดมา นอกจากนี้โรงเรียนที่ดำเนินงานในโครงการ มพช.1 ยังเป็นโรงเรียนที่ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อาคาร สิ่งก่อสร้างและวัสดุอุปกรณ์ค่อนข้างจะมากกว่าโรงเรียนในโครงการ มพช. รุ่นหลัง ๆ และโรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่าโรงเรียนในโครงการ มพช. รุ่นต่อมา ดังนั้นจึงมีความได้เปรียบในการจัดกิจกรรมมากกว่า ผลการวิจัยจึงปรากฏให้เห็นว่าจำนวนปีที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง

1.5 ปัจจัยในเรื่องบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและด้านการบริการชุมชนนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัจจัยนี้มีความสำคัญเป็นลำดับสองทุกด้าน สำหรับในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนมีนัยสำคัญของค่าน้ำหนักในระดับที่ .05 ส่วนในด้านการบริการชุมชนมีนัยสำคัญของค่าน้ำหนักในระดับที่ .01 ดังนั้นโดยทั่วไปแล้วปัจจัยนี้นับว่าเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่สำคัญมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ มีผู้กล่าวถึงระบบการบริหารและการจัดการในโรงเรียน เช่น การจัดโครงสร้างงาน การวางแผนงาน การแบ่งงาน การประสานงาน การทำงานกลุ่ม และการทำให้มีบรรยากาศการทำงานที่มีความสัมพันธ์กันของบุคลากรในทางที่ดี รวมทั้งการ

มีขวัญกำลังใจเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับโรงเรียนชุมชนเป็นอย่างมาก (วินัย เกษมเศรษฐ์ 2526 : 66-68 สุนทร โคตรบรรเทา 2526 ข. : 92-95 และสำนักงานโครงการพิเศษ 2527 : 31-32) สำหรับผลการวิจัย ธูลานี (Thulani. 1981 : 3372-A) ได้ศึกษาบทบาทการเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนชุมชนพบว่าความเป็นผู้นำของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างมาก และจากการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2526 : 98-104) ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบของโรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาของชุมชนพบว่ารูปแบบที่จะทำให้โรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาของชุมชนเป็นไปได้ผลดี ต้องมีลำดับขั้นดำเนินงานที่เป็นระบบ ซึ่งมีลักษณะเป็นบรรยากาศของการบริหารงานในโรงเรียนที่ดี แต่อย่างไรก็ตามบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนก็ไม่ได้เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนนักเรียนให้เห็นอย่างเด่นชัด ที่เป็นเช่นนั้นจะเป็นไปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนเป็นงานปกติที่ครูได้ปฏิบัติอยู่แล้วในสภาพเดียวกัน ไม่ว่าโรงเรียนจะมีบรรยากาศการบริหารงานที่ดีหรือไม่ แต่กิจกรรมในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชนนั้นเป็นงานใหม่ of โรงเรียน โรงเรียนที่มีบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนในทางที่ดีจะทำให้ครูเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันและปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ จึงทำให้งานได้ผลดี ดังนั้นปัจจัยนี้จึงเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมทั้งสองด้าน ดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด

อนึ่ง ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีสมมุติฐานการวิจัยว่าปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีอยู่ 12 ปัจจัย แต่ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีปัจจัยอยู่เจ็ดปัจจัย ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน วุฒิของครู อัตราครูต่อนักเรียน จำนวนปีที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียนและการจัดแผนการเรียนวิชาชีวะของโรงเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยไม่สามารถจะบอกได้ว่าเป็นปัจจัย

ที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จได้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าการที่ผลวิจัยไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่าปัจจัย
ในโรงเรียนทั้งเจ็ดปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จได้น่าจะมีเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

(1) ปัจจัยดังกล่าวบางปัจจัยแม้โดยเหตุผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องพบว่ามีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมหรือผลการดำเนินงานในโรงเรียน แต่อาจเป็น
ความสัมพันธ์กับผลการจัดกิจกรรมโดยทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน แต่เมื่อได้กำหนดเรื่องกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเป็นตัวแปรตามที่มีความเฉพาะมากขึ้น ปัจจัยดังกล่าวจึงมีความ
สัมพันธ์กับตัวแปรตามที่กำหนดในปริมาณที่น้อย จึงทำให้ไม่ปรากฏผลสัมพันธ์ หรือการเป็นปัจจัย
ชี้บ่งที่ชัดเจน

(2) ปัจจัยหลายปัจจัยในเจ็ดปัจจัยดังกล่าวนี้มีสภาพที่เป็นตัวร่วมของปัจจัยอื่น
อยู่แล้ว เช่น ขนาดของโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียน สภาพ
สิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน และจำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช.
โดยมีค่าสหสัมพันธ์ .418 .233 และ .470 ตามลำดับนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้ผลเฉพาะปัจจัยที่
สัมพันธ์กับตัวแปรตามของปัจจัยที่เข้ามาเป็นตัวร่วมลดลง

(3) ปัจจัยในโรงเรียนบางปัจจัยในเจ็ดปัจจัยดังกล่าวนี้ อาจไม่มีความสัมพันธ์
เชิงเส้นตรงกับตัวแปรตาม เช่น วุฒิของครู อัตราครูต่อนักเรียน และจำนวนปีที่ผู้บริหาร
โรงเรียน เช่น วุฒิครูที่ต่ำอาจไม่ทำให้ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมต่ำ และวุฒิครูสูงไม่ทำให้
ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมสูงไปด้วย หรือในเรื่องจำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งใน
ช่วงที่มีจำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียนน้อยอาจทำให้มีความสำเร็จในการจัดกิจกรรมได้ผลน้อย
เมื่อจำนวนปีเพิ่มขึ้นก็มีความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นในระยะหนึ่ง แต่เมื่อผู้บริหารทำงาน
นานมากไปหรือจำนวนปีเพิ่มมากต่อไปอีกอาจทำให้ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมลดลงได้ ดังจะ
เห็นจากค่าสหสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวนี้กับตัวแปรตามซึ่งเป็นค่าสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงมีค่าน้อยมาก
และบางค่าก็เป็นค่าติดลบ

(4) ค่าของตัวแปรตามจากข้อมูลที่ได้โดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือโรงเรียน
ส่วนใหญ่ยังจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนโดยทั่วไปอยู่น้อย ซึ่งเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของ
ตัวแปรตามอยู่ในระดับที่แสดงว่าการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนโดยเฉลี่ยโรงเรียน

จัดนาน ๆ ครั้ง จึงทำให้ความกระจายของคะแนนของตัวแปรตามมีช่วงแคบ มีส่วนที่ทำให้ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามมีค่าน้อยลงไปด้วย ดังนั้นจึงทำให้ผลสัมพัทธ์ของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตามมีค่าน้อยไปด้วย

2. เกี่ยวกับลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล แม้ว่าจะได้ทราบลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวบ่งเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ แต่ละด้านว่าปัจจัยใดมีความสำคัญในลำดับมากน้อยอย่างชัดเจนแล้วก็ตาม แต่ถ้าหากพิจารณาคำนำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน (๘) ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์การจัดลำดับความสำคัญ โดยนำคำนำหนักของแต่ละปัจจัยมาเปรียบเทียบกันในรูปแบบสัดส่วนจะได้ค่าดังนี้

ในกิจกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

$$x_2 : x_4 : x_9 = .29313 : .33409 : .23829$$

$$\text{ประมาณ} = 29 : 33 : 24$$

$$= 7 : 8 : 6$$

ในกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน

$$x_{10} : x_{11} = .31483 : .21533$$

$$\text{ประมาณ} = 31 : 21$$

$$= 3 : 2$$

ในกิจกรรมด้านการบริการชุมชน

$$x_9 : x_{11} = .36009 : .27176$$

$$\text{ประมาณ} = 36 : 27$$

$$= 8 : 7$$

จากสัดส่วนดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ นั้นแม้จะจัดให้มีลำดับความสำคัญแล้ว แต่ค่า

ความสำคัญของปัจจัยในแต่ละระดับนั้นไม่แตกต่างกันมากนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนมีค่าใกล้เคียงกันมาก ดังนั้นการพิจารณาลำดับความสำคัญของปัจจัยจึงเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จจึงควรพิจารณาควบคู่กับค่าสัดส่วนของน้ำหนักปัจจัยด้วย

อนึ่ง ผลการวิจัยที่พบว่าลำดับความสำคัญของปัจจัยที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จไม่เป็นตามสมมุติฐานนั้น ถ้าพิจารณาในรายละเอียด ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่ามีปัจจัยในโรงเรียนหลายปัจจัยที่ผลการวิจัยไม่ได้แสดงว่าเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จคือปัจจัยในกลุ่มปัจจัยด้านผู้บริหารและปัจจัยในกลุ่มปัจจัยด้านหลักสูตร และอีกส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าการกำหนดสมมุติฐานในลักษณะ เป็นกลุ่มปัจจัยอาจทำให้เห็นผลไม่ชัดเจน เพราะในแต่ละกลุ่มปัจจัยนั้นอาจจะมีปัจจัยที่มีน้ำหนักความสำคัญในการเป็นตัวชี้บ่งที่แตกต่างกันมากซึ่งทำให้ยากต่อการสรุปผลในรูปของกลุ่มปัจจัย แต่อย่างไรก็ดี ลำดับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จจากผลการวิจัยในบางส่วนก็มีความใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้ตามสมมุติฐาน เช่น กลุ่มปัจจัยด้านระบบบริหารโรงเรียนและกลุ่มปัจจัยด้านสภาพโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน ซึ่งยังคงเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความสำคัญในระดับต้น ๆ ในลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มปัจจัยที่กำหนดไว้ตามสมมุติฐาน และถ้าพิจารณาผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งได้ประมวลผลจากข้อมูลด้านความเห็นของครูที่ตอบแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียนแต่ละปัจจัยซึ่งได้สรุปผลไว้ในภาคผนวก ง. จะเห็นว่าส่วนใหญ่มีลักษณะใกล้เคียงกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

3. เกี่ยวกับเหตุผลที่ปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่ได้จากการวิจัยนั้น มีประเด็นอภิปรายดังต่อไปนี้

3.1 เหตุผลการเป็นตัวชี้บ่งของปัจจัยซึ่งเป็นผลการวิจัยที่ได้จากเป็นการประมวลสรุปจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งจากแบบสอบถามปลายเปิดที่ถามความเห็นของครู จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนและจากการสังเกตสภาพโรงเรียน ข้อมูลที่ได้จึงมีความหลากหลายและแตกต่างกันในรายละเอียดทั้งในความเห็นและใช้ถ้อยคำในการตอบ การสรุปและบูรณาการเพื่อให้ได้คำตอบในลักษณะรวม ๆ จึงเป็นการบรรยายกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมข้อมูลที่ได้

ดังนั้นเหตุผลต่าง ๆ ที่เป็นผลจากการสรุปข้อมูลดังกล่าวจึงมีลักษณะ มีความเที่ยงตรงตามโครงสร้างแต่อาจจะขาดความเที่ยงตรงในเนื้อหาที่เป็นรายละเอียด แต่อย่างไรก็ตามผลวิจัยที่ได้ก็เป็นการสนับสนุนว่าปัจจัยในโรงเรียนเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จอย่างมีเหตุผล

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลที่ปัจจัยเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จ ซึ่งครูให้ความเห็นนั้น เป็นการให้เหตุผลเกี่ยวกับปัจจัยในโรงเรียนทุกปัจจัยที่ศึกษา แต่ได้นำมารายงานผลเฉพาะเหตุผลที่เกี่ยวกับปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จตามที่ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณตามความมุ่งหมายของการวิจัยนี้ ซึ่งมีลักษณะเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณให้ได้ผลวิจัยที่มีความเชื่อมั่นสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหากได้นำข้อมูลในเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์อย่างอิสระในรายละเอียดและนำผลการศึกษามาเทียบเคียงกับผลวิจัยในเชิงปริมาณจะทำให้ได้ข้อค้นพบจากการวิจัยที่หลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งอาจเห็นได้โดยสังเขปจากการสรุปข้อมูลในเชิงคุณภาพตามภาคผนวก ง. ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับผลวิจัยเชิงปริมาณแล้วจะพบว่าผลการศึกษาในบางเรื่องมีความใกล้เคียงกัน แต่บางเรื่องก็มีความแตกต่างกันมาก

3.3 เหตุผลของการเป็นตัวชี้บ่งของปัจจัยจากผลการวิจัยที่ได้จะเห็นว่าเป็นเหตุผลพื้นฐานโดยทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้เพราะผู้ให้ความเห็นเป็นครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนซึ่งให้ความเห็นจากที่ได้พบและรู้สึกตามสามัญสำนึก แต่อย่างไรก็ตามก็มีเหตุผลในหลายปัจจัยที่มีความสอดคล้องกับหลักการในการสร้างเครื่องมือวัดในปัจจัยนั้น ๆ เช่น การวัดเจตคติเป็นการวัดความรู้สึกที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดหรือการปฏิบัติที่ตั้งเป็นข้อถาม ข้อมูลที่เป็นความเห็นของครูจากแบบสอบถามปลายเปิดก็จะกล่าวถึงเจตคติในแง่ของความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยปรากฏอยู่ด้วย และในการถามความเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนผู้ตอบคำถามก็จะให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องโครงสร้างและระบบการบริหารงานในโรงเรียน ความร่วมมือร่วมใจกันและขวนขวายลงใจในการทำงานซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับโครงสร้างของแบบวัดบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนที่ใช้รวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณเป็นต้น ดังนั้นเหตุผลที่ได้จากการสรุปข้อมูลดังกล่าวจึงมีความเที่ยงตรงตามเกณฑ์การวัดในเชิงปริมาณพอสมควร

3.4 ถ้าสรุปเหตุผลที่ปัจจัยในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในลักษณะรวม ๆ แล้ว สามารถที่จะสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่มีน้ำหนักความสำคัญมากจะได้แก่ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมด้านนั้น ๆ เช่น ครูและนักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง ดังนั้น เจตคติของครูและเจตคติของนักเรียนจึงเป็นปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งที่สำคัญในเรื่องนี้ เป็นต้น

4. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีผลซึ่งเป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจในการพิจารณาออกเหนือจากผลการวิจัยตามความมุ่งหมายในการวิจัย เช่น ผลจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณเกี่ยวกับสภาพด้านปริมาณของตัวแปรต้นและตัวแปรตามซึ่งแสดงให้เห็นโดยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพที่เป็นอยู่และการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการ มพช. อยู่หลายประการ เช่น เจตคติของนักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่มีค่าอยู่ในระดับกลาง ๆ ไม่สูงนัก บรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียนโดยทั่วไปยังไม่ดีเท่าที่ควร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนยังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทโดยทั่วไป ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำผลการวิเคราะห์ไปพิจารณาดำเนินงานหรือการศึกษาค้นคว้าได้ในต่อไป สำหรับผลการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพก็มีผลจากการประมวลสรุปข้อมูลเชิงคุณภาพ สะท้อนให้เห็นว่ามีความแตกต่างกันในระหว่างโรงเรียนเป็นอย่างมากทั้งในสภาพปัจจัยในโรงเรียน และการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนซึ่งโดยสรุปทำให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะเดียวกันกับผลวิเคราะห์เชิงปริมาณที่ได้กล่าวมาแล้ว

5. ผลการวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นที่ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยอยู่ในหลายประการ ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากข้อจำกัดของการดำเนินงานโครงการโรงเรียน มพช. ซึ่งจะเห็นได้จากรวบรวมจากการวัดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านการบริการชุมชนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ข้อจำกัดดังกล่าวได้แก่เรื่องต่อไปนี้คือ

5.1 การดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบททั้งโรงเรียนในโครงการ มพช. 1 และโครงการ มพช. 2 เพิ่งจะเริ่มต้นดำเนินงานในระยะเวลาไม่นานนักคือโรงเรียน ได้เริ่มดำเนินงานอย่างจริงจังในระหว่างหนึ่งถึงห้าปีเท่านั้น โดยเฉพาะโรงเรียนในโครงการ มพช.2 ซึ่งเป็นโรงเรียนส่วนใหญ่ที่ศึกษาเพิ่งเริ่มดำเนินงานมาเพียง 2 ปีเท่านั้น ประสบการณ์ และความคล่องตัวในการจัดกิจกรรมยังมีอยู่น้อย

5.2 ในการดำเนินงานโครงการนี้ กรมสามัญศึกษาจะเป็นผู้จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การก่อสร้างอาคาร การจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้แก่โรงเรียนซึ่งสิ่งเหล่านี้ ต้องใช้เวลาในการจัดทำให้แก่โรงเรียนเป็นเวลานานพอสมควร ดังนั้นเมื่อโรงเรียนเริ่มดำเนินงานตามโครงการสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวมักจะไม่ว่างพร้อมซึ่งทำให้โรงเรียนเริ่มดำเนินงานตามโครงการโดยยังไม่มีความพร้อมในด้านนี้อย่างเพียงพอ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีผลต่อความสำเร็จ ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

5.3 ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนนั้นแม้โรงเรียน ตามโครงการ มพช. จะมีหน้าที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน การให้การศึกษาแก่ประชาชน และการบริการชุมชน แต่เนื่องจากความพร้อมของโรงเรียน ที่จะปฏิบัติได้อย่างดีในระยะต้นทั้งความพร้อมในด้านบุคลากรและสภาพสิ่งอำนวยความสะดวก นั้นจะเอื้อต่อการจัดกิจกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียนก่อน ดังนั้นจุดเน้นของ กิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนจึงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน นักเรียนก่อนและให้ความสำคัญแก่กิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนและการบริการชุมชน ในลำดับต่อมา ดังนั้นลักษณะการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ในระยะเริ่มต้นจึงมีข้อจำกัดในเรื่องนี้ด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่ายังมีปัจจัยในโรงเรียนที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัด กิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนให้เห็นชัดเจนคือทำให้ทราบว่ายังมีปัจจัยในบางที่มีความ สัมพันธ์และสำคัญต่อการจัดกิจกรรมด้านใดบ้าง รวมทั้งมีลำดับความสำคัญอย่างไร จากการ

ได้ทราบผลวิจัยดังกล่าว จะทำให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหา หรือปรับปรุงเสริมสร้างโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะในการใช้ผลวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนนั้นคือการทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน การได้ทราบปัจจัยที่เป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จดังกล่าวนั้นคือการทราบได้ชัดว่า ถ้าเพิ่มค่าของปัจจัยนั้นให้มากขึ้นจะทำให้ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเพิ่มขึ้นด้วย จึงควรมีการพิจารณาเพิ่มค่าหรือเสริมสร้างพัฒนาปัจจัยดังกล่าวเพื่อให้ได้ผลในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนให้สูงขึ้น สำหรับหน่วยงานบริหารหรือสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนโดยทั่วไปควรยึดปัจจัยที่เป็นตัวชี้บ่งจากผลการวิจัยนี้เป็นหลักในการจัดกระทำก่อนซึ่งอาจใช้แนวทางเสริมสร้างพัฒนาปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จแต่ละปัจจัยดังนี้

1.1 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ควรส่งเสริมให้โรงเรียนเอาใจใส่ในเรื่องนี้เพิ่มขึ้นโดยการจัดกิจกรรมในการสร้างเสริมหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักเรียน เช่น อาจโดยจัดกิจกรรมการจูงใจให้เห็นความสำคัญ การพาไปดูแบบอย่างที่ได้ผล และการให้ปฏิบัติและได้รับความสำเร็จ เป็นต้น

1.2 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ควรให้โรงเรียนจัดให้ครูได้มีกิจกรรมที่เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน เช่น การให้ผู้ที่ผ่านการอบรมหรือมีประสบการณ์ในการปฏิบัติมาแล้วบรรยายให้ฟัง ให้ไปดูงานที่โรงเรียนอื่น และให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานจนได้รับความสำเร็จ

1.3 สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนมีระดับความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับดี เพราะโดยทั่วไปจะได้รับการสนับสนุนให้อุปกรณ์ เครื่องมือ อาคารสถานที่ จากกรมสามัญศึกษาในสภาพที่ใกล้เคียงกันอยู่แล้ว แต่ที่โรงเรียนมีความแตกต่างกันก็คือการใช้ การรักษา และการจัดทำ จัดหาเพิ่มเติม รวมทั้งความสามารถในการจัดระบบบริการ ซึ่งในส่วนนี้ควรจะได้มีการดูแลติดตามผลการใช้ การรักษา และการนิเทศให้ความรู้ให้ปฏิบัติได้ถูกต้องและให้โรงเรียนเห็นว่าสำคัญที่จะต้องปฏิบัติ

1.4 จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช. ปัจจุบันนี้มิใช่ปัจจัยที่หน่วยงานใดจะจัดกระทำได้ แต่เป็นปัจจัยที่จะต้องตระหนักและเข้าใจว่าโรงเรียนที่ได้ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาแล้วย่อมได้เปรียบด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หรือมีค่าเพิ่มในปัจจัยด้านนี้แล้วจึงควรได้สนใจให้ความช่วยเหลือกับโรงเรียนที่มีการดำเนินงานตามโครงการ มพช. ซึ่งมีจำนวนปีที่ดำเนินงานมาน้อยเป็นสำคัญ

1.5 บรรยาการการบริหารงานของโรงเรียน ปัจจัยในข้อนี้ควรได้จัดกระทำกับผู้บริหารก่อน โดยให้ตระหนักถึงความสำคัญและให้แนวทางวิธีที่ถูกต้องในการดำเนินงานที่โรงเรียน และในต่อไปอาจจะมีการเข้าไปช่วยเหลือจากหน่วยบริหารโรงเรียน และหน่วยงานที่ช่วยส่งเสริม ซึ่งอาจจัดระบบบริหารโรงเรียนให้เหมาะสม ใช้เทคนิคในการบริหารที่จะช่วยสร้างบรรยาการที่ดี เช่น การพัฒนาองค์การ (Organizational Development) การบริหารโดยวัตถุประสงค์ (Management by Objective) และการจัดกลุ่มสร้างคุณภาพงาน (Quality Control Circle) เป็นต้น

2. การจัดการกระทำกับปัจจัยดังกล่าวแล้วจะต้องพิจารณาว่าปัจจัยใดส่งผลต่อการจัดกิจกรรมด้านใด ซึ่งจากผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นไว้แล้ว กล่าวคือจะต้องมีการจัดหรือประเมินว่าโรงเรียนมีปัญหามีหรือมีความสำเร็จน้อยในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในด้านใด แล้วจัดกระทำกับปัจจัยที่มีผลหรือเป็นปัจจัยขั้วในความสำเร็จของการจัดกิจกรรมนั้น เช่น โรงเรียนจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนนักเรียนไม่ได้ผลดี จะต้องพิจารณาจัดกระทำกับเจตคติของนักเรียนและครู ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนและสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนก่อน เป็นต้น

3. จากผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบลำดับความสำคัญของปัจจัยซึ่งเป็นตัวขั้วความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ คือ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ด้านการบริการชุมชนและรวมทุกด้าน ซึ่งจะช่วยให้สามารถพิจารณาในการเน้นการช่วยเหลือสนับสนุนและการให้ทรัพยากรตามลักษณะความสำคัญก่อนหลังของปัจจัยได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือโดยทั่วไปแล้วหากจะปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนนักเรียนของโรงเรียนในโครงการ มพช. ให้ได้ผลดีจะต้องเริ่มจากการสร้าง

เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปในทางที่ดีเป็นประการแรก ต่อมาก็คือการเสริมสร้างเจตคติของนักเรียนในเรื่องดังกล่าว และการจัดสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนให้เพียงพอและสะดวกในต่อมา ในการปรับปรุงกิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนก็จะต้องเสริมสร้างช่วยเหลือโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาเป็นจำนวนน้อยปี ก่อนโรงเรียนที่ได้ดำเนินงานตามโครงการ มพช. มาหลายปี เพื่อให้โรงเรียนมีประสบการณ์ที่ดีขึ้น และจะต้องช่วยเหลือโรงเรียนในการทำให้มีบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียนให้เป็นไปในทางที่ดี ในการปรับปรุงกิจกรรมด้านการบริการชุมชนก็ต้องปรับปรุงช่วยเหลือในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนเป็นอันดับแรก และช่วยเหลือในการสร้างบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียนในทางที่ดีเป็นอันดับถัดมา สำหรับการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนในทุกด้านจะต้องช่วยเหลือในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกแก่โรงเรียนเป็นอันดับแรก ส่งเสริมพัฒนาบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียนให้ดีขึ้นเป็นอันดับสอง และช่วยเหลือในการเสริมสร้างให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน ต่อมาเป็นลำดับ

4. ผลการวิจัยนี้ควรจะได้นำไปพิจารณาเพื่อการวางแผนหรือกำหนดแนวทางในการปรับปรุงโรงเรียนตามโครงการ มพช. และการวางแผนในการปรับปรุงเสริมสร้างโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทตามนโยบายของประเทศโดยกำหนดการปรับปรุงส่งเสริมเกี่ยวกับปัจจัยในโรงเรียนซึ่งได้ค้นพบจากการวิจัยนี้ก่อน เช่น มีโครงการที่จะสำรวจและให้สิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนแก่โรงเรียนในชนบท โครงการเสริมสร้างบรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน โครงการสร้างสรรค์เจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแก่ครูและนักเรียน และโครงการเสริมสร้างประสบการณ์การจัดกิจกรรมให้การศึกษาแก่ประชาชนของโรงเรียน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากผลการวิจัยและการดำเนินการวิจัยที่ได้จัดทำมา ผู้วิจัยขอเสนอแนะสิ่งที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยต่อไปดังนี้

1. สำหรับการดำเนินงานวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) เช่นนี้ มีข้อสังเกตที่สำคัญในการพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไปคือ

1.1 ตัวแปรในการวิจัยสามารถที่จะวิเคราะห์และกระจายให้ละเอียดถี่ถ้วนลงไปได้ เช่น สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนอาจแยกเป็นสภาพอาคารสถานที่ สภาพอุปกรณ์เครื่องมือ สภาพบริการในโรงเรียน หรือบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน อาจแยกเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้บริหาร พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร ความพึงพอใจในการทำงานของครู เป็นต้น นอกจากนี้ควรเพิ่มตัวแปรที่เป็นปัจจัยในโรงเรียนซึ่งน่าจะมีผลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท เช่น ความเป็นผู้นำและเข้าใจในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับโรงเรียน มหพ. ของผู้บริหาร การทำงานเป็นกลุ่มในโรงเรียน และงานซึ่งเป็นภาระประจำของครู เป็นต้น การจัดทำตัวแปรให้ย่อยลงและมีจำนวนมากขึ้น อาจจะเป็นภาระในการวิจัยที่ต้องเก็บข้อมูลมากขึ้น การวิเคราะห์และการรายงานมากขึ้น แต่ผลออกมาจะชัดเจนและนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นด้วย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การมีกลุ่มตัวอย่างที่กระจายอยู่หลายแห่งและอยู่ห่างไกลนั้น เป็นสิ่งลำบากในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการส่งข้อมูลทางไปรษณีย์นั้นมีความชักช้าและข้อมูลส่วนหนึ่งอาจไม่ได้รับตอบคืนหรือสูญหาย การกำหนดกลุ่มตัวอย่างควรพิจารณาความสะดวกในการเก็บข้อมูลด้วย ผู้วิจัยมีประสบการณ์ว่าการส่งแบบวัดไปยังโรงเรียนทางไปรษณีย์นั้น ถ้าหน่วยงานบริหารของโรงเรียน เช่น กรมเป็นผู้ส่งให้และเป็นทางราชการ แต่ให้ส่งกลับคืนมายังผู้วิจัยโดยตรงนั้นทำให้เกิดความรวดเร็วและได้ข้อมูลเกือบครบถ้วน

1.3 เครื่องมือวัดในการวิจัย ถ้าหากมีการทดลองใช้ก่อน แล้วนำมาวิเคราะห์ปรับปรุง ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดจะอยู่ในระดับสูง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถตอบปัญหาและทดสอบสมมุติฐานของการวิจัยได้ค่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ดำเนินการวิจัยควรเข้าใจความคิดรวบยอดของสถิติที่ใช้ แต่อย่างไรก็ตามการคำนวณหรือการใช้สูตรอาจจะจำเป็นน้อยสำหรับ

การวิจัยทั่ว ๆ ไป เพราะถ้าหากใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เข้าช่วยจะทำให้เกิดความสะดวกและได้ค่าต่าง ๆ อย่างมากมาย ในบางโปรแกรมคอมพิวเตอร์จะให้ค่าสถิติเพิ่มเติมอีกมาก

1.5 การดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพควรจะดำเนินการในลักษณะที่ใช้เวลาอยู่กับโรงเรียนให้นาน ๆ เพื่อจะได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งขึ้นและการประเมินโดยไม่ให้ผู้ถูกประเมินรู้ตัว (unobtrusive evaluation) เป็นวิธีที่จะได้ข้อมูลที่มีความลำเอียงน้อย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไปนั้น จากผลการวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการวิจัยต่อเนื่องต่อไปในสิ่งต่อไปนี้คือ

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนทั้งสามด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน และด้านบริการชุมชนโดยการวิเคราะห์คาโนนิคอล (Canonical Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุดตัวแปรต้นและตัวแปรตามทั้งชุด

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทและโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการ เพื่อจะได้ทราบผลการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่ชัดเจนขึ้น

2.3 ควรวิจัยโดยนำตัวแปรต้นหรือปัจจัยในโรงเรียนที่ผู้วิจัยกำหนดนี้มาศึกษาอีกครั้งหนึ่งโดยจัดสร้างเครื่องมือวัดใหม่ เลือกกลุ่มตัวอย่างใหม่เพื่อจะได้ทราบความคงเส้นคงวาของปัจจัยซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนที่แน่นอน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ก่อ สวัสดิพานิชย์ "ข้อคิดในการดำเนินงานโรงเรียน มพช." ใน แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มพช. หน้า 38-56 กองวัสดุอุปกรณ์การศึกษา 2526

_____ และคณะ "ระบบการศึกษาไทยในอนาคต" วารสารการศึกษาแห่งชาติ

5 : 1-15 มิถุนายน - กรกฎาคม 2524

กระจำจ พันธ์นามาวิน "ภาวะล้มละลายของระบบเศรษฐกิจในชนบทและแนวทางแก้ไข"

ปฏิญญา 99 : 7-16 กุมภาพันธ์ 2524

กันยารัตน์ แก้ววิเชียร "เจตคติของครูที่มีต่ออาชีพครู" วิจัยสันเทศ 23 : 21-29

พฤษภาคม 2525

กิ่งทอง ชื่นสามพราน "การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบสำหรับโรงเรียนชุมชนจังหวัดเลย" ใน เนื้อความย่อวิทยานิพนธ์ พ.ศ. 2527 หน้า 10023, (1-6 หน้า)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2527

เกษร สุนทรเสรี "การดำเนินการเพื่อเปิดสอนวิชาชีพท้องถิ่น" ใน คู่มือการอบรมครูผู้ประสานงานโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียน มพช.2 หน้า 46-56 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2524

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ "การศึกษาบพทครูประจำการและวิทยาลัยครูที่มีต่อการพัฒนาชนบทในเขตจังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานี" วารสารวิจัยการศึกษา 14 : 73-78 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2527

ขวัญเรือน อาชวีบูลโยบล "วิเคราะห์การศึกษาระดับมัธยมในประเทศไทย" วารสารครูศาสตร์ 6 : 67-77 ตุลาคม - ธันวาคม 2527

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ในเขตชนบทภาคจน ปี 2525-2529 2525, 23 หน้า อัดสำเนา

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน เอกสารโครงการ กค.พย. 27/2526

แบบสำรวจ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาและกิจกรรมสำหรับ

โรงเรียนประถมศึกษา โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์ 2526, 122 หน้า

กองวิชาการ "รายงานการประเมินโครงการ : การปรับปรุงโรงเรียนประถม
ศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชน พ.ศ. 2524" วิจัยสหเทศ 38 : 1-9 พฤศจิกายน 2526

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน ผลงานวิจัยทางการศึกษา (เล่ม 2) เอกสาร

ประกอบการประชุมวิชาการ โรงพิมพ์และท่าอากาศยาน 2524, 256 หน้า

ผลงานวิจัยทางการศึกษา (เล่ม 1) เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ
ครั้งที่ 3 สวัสดิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 ก., 473 หน้า

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (เล่ม 2) เอกสารประกอบการประชุมทาง
วิชาการ ครั้งที่ 3 สวัสดิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 ข.,
236 หน้า

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา
จำกัด 2525, 369 หน้า

รายงานการประเมินผลโครงการ เงินยืมเพื่อพัฒนาการศึกษาโครงการที่ 5
โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท 2526 ก., 125 หน้า อัดสำเนา

รายงานการวิจัย : องค์ประกอบเกี่ยวกับครูนักเรียนและโรงเรียนที่สัมพันธ์กับ
คุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอที่มีขนาดต่างกัน โรงพิมพ์สยามรัฐ
2527, 92 หน้า

รายงานการวิจัย "องค์ประกอบบางประการที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา" ม.ป.ป., 172 หน้า อัดสำเนา

รายงานผลการวิจัย "ผลกระทบของการศึกษาต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร"
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2525, 175 หน้า

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน กองการวิจัยทางการศึกษา "การศึกษาความต้องการด้านความรู้ของประชาชน" ใน ผลงานวิจัยทางการศึกษาเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หน้า 154-156 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน แผนพัฒนาชนบทยากจนในระยะของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักพิมพ์การพัฒนา 2524 ก., 123 หน้า
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า (2525-2529) โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด กรุงเทพฯ 2524 ข., 433 หน้า

คำวน ชาวหนู "แผนพัฒนาชนบทของกระทรวงศึกษาธิการ" "พิชญ์" วารสารทางวิชาการ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 4 : 23-32
มิถุนายน - กันยายน 2526

คำนึ่ง นกแก้ว ความพึงพอใจในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 3 วิทยานิพนธ์ ค.ม. ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523, 148 หน้า

โสสิต ปันเปี่ยมรักษ์ "แนวทางและนโยบายในการพัฒนาชนบทของไทย อดีต ปัจจุบัน" ใน การบริหารงานพัฒนาชนบท : หนังสือวิชาการประกอบการสัมมนา หน้า 48-66 โอเดียนสโตร์ 2527

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ "แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาชนบท" พัฒนบริหารศาสตร์ 2 : 179-180 เมษายน 2524

(บรรณาธิการ) การบริหารงานพัฒนาชนบท : หนังสือวิชาการประกอบการสัมมนา โอเดียนสโตร์ 2527, 309 หน้า

จัด ฤทธิ์ไธสงค์ การสำรวจทัศนคติของนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาที่มีต่อ
การฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชนบท ปรินันท์พนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร 2503, 114 หน้า อัดสำเนา

จรินทร์ บุญชุ่ม การพัฒนาการเลือกแผนการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน
อยุธยาวิทยาลัย ปรินันท์พนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2525, 118 หน้า
 อัดสำเนา

เจษฎา แซ่มประเสริฐ แนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล
 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร 2524, 152 หน้า

เจริญ โภคผล สำรวจวิธีการและผลของการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียน
ประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนของภาคศึกษา 10 ปรินันท์พนธ์ กศ.ม. วิทยาลัย
 วิชาการศึกษา 2508, 181 หน้า อัดสำเนา

ฉวย ชีวกิตาการ "การศึกษานันทนาการของสื่อสารมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้าน" ใน
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ สำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522, หน้า 292-297

ฉลาด บุตรเนียร การศึกษานันทนาการที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในด้านความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามทัศนะของ ครู ผู้ปกครองและคณะกรรมการโรงเรียน
 ปรินันท์พนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2524, 105 หน้า อัดสำเนา

ชัชวาลย์ อำมาตย์มณี งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 8
 ปรินันท์พนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520, 134 หน้า อัดสำเนา

ชุมพล บาลกวงศ์ ณ อยุธยา บรรยากาศองค์การโรงเรียนและพฤติกรรมผู้นำของครูใหญ่
โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ปรินันท์พนธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน 2527, 121 หน้า อัดสำเนา

ชูเพียรศรี วงศ์พุทธา "ปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยในชนบทเลือกทำงานหรือศึกษาต่อหลังจาก
การศึกษาภาคบังคับ" ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เอกสารประกอบการประชุม
วิชาการ หน้า 7-32 ถึง 7-35 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524

ทิตยา สุวรรณะชัย "ชุมนุมชนบทของไทย" การบริหารงานพัฒนาชนบท เอกสารประกอบ
การสัมมนา หน้า 27-47 โอเคียนสโตร์ 2527

_____ "พัฒนาสังคม : ขอบเขตและแนวความคิด" สังคมศาสตร์กับการบริหารงานของรัฐ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2525, หน้า 102-123

ณรงค์ กาญจนานนท์ พฤติกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
ปริณยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2527, 114 หน้า

ณัฐนิภา คุปรัตน์ "วิเคราะห์นโยบายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหลังการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง" วารสารเศรษฐศาสตร์ ปีที่ 2 : 58-69 ตุลาคม - ธันวาคม 2525

ณัฐพล ชันธไชย "แนวความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาชนบท" ใน
การบริหารงานพัฒนาชนบท : หนังสือวิชาการประกอบการสัมมนา หน้า 1-25 สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2527

คำรงค์ ฐานดี "บทบาทของการติดต่อสื่อสารในการพัฒนาการประกอบอาชีพของชาวชนบท :
การศึกษาต่อเนื่องของหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดปราจีนบุรี" ใน ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับการศึกษาเอกสารการประชุมวิชาการ หน้า 300-301 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ 2522

_____ "ยุทธวิธีการสื่อสารในการพัฒนาชนบทของหน่วยงานของรัฐ" ใน ผลงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเอกสารประชุมทางวิชาการ หน้า 290-300 สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525

ถนอม มากะจันทร์ "ลักษณะปัญหาและความต้องการของประชาชนภาคเหนือเกี่ยวกับการศึกษา
ผู้ใหญ่" ใน รวมบทความผลงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน หน้า 162-167
กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2523

ถวิล มาตรเลี่ยม "เทคนิคการบริหารเพื่อบริการทางการศึกษาแก่ชุมชน" ใน เอกสาร
การฝึกอบรมครู มพช. หน้า 127-142 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2526

อุงเงิน แก้วแกมเสื่อ การใช้เวลาในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2527, 142 หน้า อัดสำเนา

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ กิจกรรมและปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2519, 100 หน้า
อัดสำเนา

ทองขาว โคตรโยธา งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 11
ปรินญาณิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521, 142 หน้า อัดสำเนา

ทัศนีย์ ใจซื่อ ปัญหาการจัดแผนการเรียนวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัด
กรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ปรินญาณิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2525, 148 หน้า อัดสำเนา

เทียน ทองแก้ว "การศึกษาหาทางสร้างรูปแบบของการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาแบบ
คอนข่อเตียมสำหรับกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในเขตชนบทยากจน" วิจัยสันเทศ
27 : 15-19 มิถุนายน 2528

ธวัช หันโตภาส บทบาทของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยต่อการพัฒนาชุมชนเขตการศึกษา
ที่ 12 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สาขา
การพัฒนาชุมชน) 2521, 138 หน้า อัดสำเนา

ธวัชชัย ยงกิตติกุล "กลยุทธ์ และมาตรการในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 1980"

ในประเทศไทย 1980 : ประเด็นสำคัญ ปัญหาและแนวโน้ม หน้า 31-52 โดยสมาคม
นักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย 2524

ธีระ รุญเจริญ "การศึกษาสภาพแวดล้อมในห้องเรียน พฤติกรรมของครูและพฤติกรรมของ
นักเรียน" ใน หนึ่งร้อยปีของการประถมศึกษาเพื่อปวงชน 2527, หน้า 27-31
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527

นภาพร เมษรักษาวณิช "ความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยในการเรียน หัตถ์คติ ในการเรียน
กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน" ใน ประมวลสรุปผลงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนใน
ประเทศไทย หน้า 513 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชน
แห่งชาติ

นิพนธ์ ไห้งาม "การใช้สื่อมวลชนเพื่อประกอบการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนลำปางกัลยาณี" ใน ประมวลสรุปผลงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย
หน้า 590 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2514

นิยม ศรีนรินทร์ ความคิดเห็นของผู้ปกครอง นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นที่มีต่อการจัด
การศึกษาเกษตรกรรม ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2521, 81 หน้า

นิสิตปริญญาโทปีที่ 2 สาขาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานผลการสัมมนา
เรื่อง โฉมหน้าใหม่ของนักบริหารการศึกษา แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521, 48 หน้า

บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รายงานวิจัย
โครงการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาประถมศึกษา โรงพิมพ์คุรุสภา 2526, 97 หน้า

บุญชม ศรีสะอาด รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ 2524, 292 หน้า อัดสำเนา

บุญนาค คุ่มกัย "การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการทางสังคมของวัยรุ่นในวิทยาลัยครู
วิทยาลัยอาชีวศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครราชสีมา" ใน
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษา เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หน้า 1-17
ถึง 1-21 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524

บำรุง สุขพรรณ "การศึกษาปัญหาและสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับประชากร
นอกโรงเรียนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท" ใน ผลงานวิจัยทางการศึกษา (เล่ม 2)
เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หน้า 302-304 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ 2526

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน กองเผยแพร่การศึกษา งานพัฒนาการศึกษาของ
กระทรวงศึกษาธิการเรื่อง โครงการเงินกู้และโครงการที่ได้รับการช่วยเหลือจาก
ต่างประเทศ โรงพิมพ์กรมศาสนา 2510, 54 หน้า

ประกอบ ระกิติ "บทบาทของครูต่อการพัฒนาชนบท" มิตรครู 7 : 14-20 ปักษ์แรก
เมษายน 2528 .

ประทีป สยามชัย "หลักการจัดโรงเรียนชุมชน" ใน บทความประกอบการสัมมนาอาจารย์
ผู้เฝ้างานโครงการฝึกหัดครูชนบท หน้า 7-19 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
2511

ประทีป วนันต์นาวิ "บทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในการพัฒนาการเกษตรในท้องถิ่น
ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกษตรในเขตการศึกษา 7" ใน น้อมควมเยอ
วิทยานิพนธ์ พ.ศ. 2524 หน้า 18-20 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2527

ประยูร ศรีประสาธน์ และนิรมล กิตติวิบูลย์ "นโยบายการศึกษาของไทยในยุครัตนโกสินทร์
วารสารการศึกษาแห่งชาติ 4 : 34-60 เมษายน - พฤษภาคม 2525

ประสิทธิ์ พานิชวงษ์ ความคิดเห็นของครูใหญ่ที่มีต่อผลการปรับปรุงโรงเรียนประจำบาลเป็นโรงเรียนชุมชน ปรินญานิพนธ์ รม.ม. ระดับปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2521, 131 หน้า อัดสำเนา

ปิ่น มาลากุล คำบรรยายของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เรื่อง "กระทรวงศึกษาธิการและการปรับปรุงชนบท" และเรื่อง "การศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น" แสงทองการพิมพ์ กรุงเทพมหานคร 2502, 49 หน้า

ปรีชา ศิริมาส บทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลในเขตการศึกษา 9 ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก 2525, 123 หน้า อัดสำเนา

เปรมวดี รอดแพทย์ (2526 : 11) "บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในการสนับสนุนนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาลและของกระทรวงศึกษาธิการ" ใน แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท หน้า 7-11 สำนักงานโครงการพิเศษ กรมสามัญศึกษา 2526

ฝ่ายแผนงานโครงการ สำนักงานโครงการพิเศษ กรมสามัญศึกษา รายงานสรุปการดำเนินงานโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) 2527, 63 หน้า อัดสำเนา

พงศ์สิริ ศำลี แนวโน้มของการศึกษานอกโรงเรียนของประเทศไทยในอนาคต ปรินญานิพนธ์ ค.ม. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525, 122 หน้า อัดสำเนา

พวงผกา ประเสริฐศิลป์ "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน" ธรรมเพื่อเตือนสติ" กับการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) ในจังหวัดฉะเชิงเทรา" ใน เนื้อความย่อวิทยานิพนธ์ พ.ศ. 2524 หน้า 287-288 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2527

พรพิมพ์ นิตยภัตสุขกิจ "การศึกษาสภาพการจัดการสอนการเรียนรู้วิชาเกษตรกรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 6" เนื้อความย่อวิทยานิพนธ์ พ.ศ. 2524 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2527, หน้า 23-25

พรรณศรี วิชากรกุล "บทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้าน" ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หน้า 302-303 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522

พิทยา สายหู และกอบกุล ภูธราภรณ์ "สรุปผลโครงการวิจัยการศึกษาออกโรงเรียนของเยาวชนในประเทศไทย" ใน ผลงานวิจัยทางการศึกษา เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หน้า 147-149 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522

เพ็ญทิพย์ เจริญชาติศรี "การสำรวจมิติระบบการสร้างสรรจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในย่านการค้าของกรุงเทพมหานคร" ใน เนื้อความย่อวิทยานิพนธ์ พ.ศ. 2524 หน้า 288-289 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2527

ไพฑูรย์ เครือแก้ว ณ ลำพูน ลักษณะสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3) บริษัทพิชจำกัด 2518, 373 หน้า

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ "การพัฒนาร่วมชนกับการสร้างงานในชุมชน" วารสารพัฒนาชุมชน 1 : 19-20 มกราคม 2522

แพรงค์ แกงกอลไพสุม, ม.ร.ว.อภินันท์พิพัฒน์ และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง "ปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรรม" พัฒนาบริหารศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เมษายน 2524, หน้า 244-274

ปิญญ์ สาร หลักบริหารการศึกษา สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช 2516, 286 หน้า

มงคล ศรีไพวรรณ, สันัน อันทระประเสริฐ และนันทพรชัย จันทร์หอม คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน โรงพิมพ์สามมิตร 2515, 405 หน้า

มานพ กาละดี บริการการศึกษาแก่ประชาชน หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา 2527,
18 หน้า

"แนวการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา"

ใน เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียน มพข. รุ่นที่ 3 พ.ศ. 2528 หน้า 63-70

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2528

แนวการจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม โรงพิมพ์ศรีอนันต์ 2525, 264 หน้า

การสำรวจความต้องการจำเป็นทางการศึกษาของชุมชนทั่วประเทศไทย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2525, 387 หน้า

มารศรี รัตนกันหา ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน

วิทยานิพนธ์ ค.ม. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524, 141 หน้า อัดสำเนา

ยงยุทธ โคตะมะ "การมัธยมศึกษาของไทย วิจัยสนเทศ ปีที่ 3 ฉบับที่ 35 สิงหาคม

2526, หน้า 1-11

ระลึก ธาณี "การศึกษาไทย พ.ศ. 2475-2502" ใน 200 ปีของการศึกษาไทย

โรงพิมพ์คุรุสภา 2526, 215 หน้า

รุ่ง เจนจิต "การวิเคราะห์คุณภาพการมัธยมศึกษา" วิจัยสนเทศ 20 : 1-11 พฤษภาคม

2525

วรรณี ทองดี ศึกษาเปรียบเทียบถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน

มัธยมเพื่อพัฒนาชนบทรุ่น 1 รุ่น 2 รุ่น 3 เกี่ยวกับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2523, 162 หน้า อัดสำเนา

วิทยากร เชียงกุล การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์ สำนักพิมพ์ฉบับแรก

กรุงเทพ ' 2527, 261 หน้า

วิเชียร เกตุสิงห์ คู่มือการวิจัย : หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
สำนักพิมพ์เรือนอักษร 2524, 153 หน้า

สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2526, 187 หน้า

วินัย เกษมเศรษฐ์ "การจัดการศึกษาสำหรับการพัฒนา" เอกสารการอบรมผู้บริหารโรงเรียน
มัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2526, หน้า 62-70

"บรรยายพิเศษในการสัมมนาผู้บริหารและผู้ช่วยวิชาการโรงเรียน มพช. 2
รุ่นที่ 1" ใน แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มพช. หน้า 80-84
สำนักงานโครงการพิเศษ กรมสามัญศึกษา 2526

วิลาสินี ศรีมาวิน "ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชนจาก
วิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ในกรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษา 1"
ใน รวมบทความวิทยานิพนธ์ ปีการศึกษา 2525 หน้า 717 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2525

วิสุทธิ ราตรี ความสอดคล้องของการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี
กับหลักการและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชน ปรินฎานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2525, 140 หน้า อัดสำเนา

วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ และคณะ การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครู
สวนสุนันทา โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี 2522, 218 หน้า

วุฒิชัย มูลศิลป์ "การปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง พ.ศ. 2475" ใน 200 ปีของ
การศึกษาไทย หน้า 219 โรงพิมพ์คุรุสภา 2526

ศักดิ์สิทธิ์ ชัดติยาสุวรรณ ตัวบ่งชี้ความแตกต่างในการปฏิบัติของครูตามแนวการใช้หลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ปรินฎานิพนธ์ กศ.ค. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2526, 184 หน้า

ศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 12, หน่วย สภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 12
2522, 64 หน้า อักสำเนา

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรอบนโยบายและแนวทางดำเนินการพัฒนาชนบท สำนักงาน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2528, 34 หน้า

_____ งานพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวง
ศึกษาธิการ 2520, 218 หน้า

_____ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 โรงพิมพ์คุรุสภา 2525, 35 หน้า

_____ แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 (2515-2519) โรงพิมพ์การศาสนา 2515,
804 หน้า

_____ รายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมส่วนภูมิภาค กลุ่มที่ 2
กองพัฒนูปกรณ์ กรมสามัญศึกษา 2525 ก., 231 หน้า

_____ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โรงพิมพ์คุรุสภา 2525 ข.,
314 หน้า

_____ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 โรงพิมพ์คุรุสภา 2525 ค.,
235 หน้า

_____ กรมวิชาการ พัฒนาการศึกษาระดับ 4 ความเป็นมาของการบริหารการศึกษา
โครงการพัฒนาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2505, 357 หน้า

_____ กรมวิสามัญศึกษา คู่มือดำเนินงานของโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม แบบ 2
โรงพิมพ์กรุงธน 2512, 152 หน้า

_____ กรมการฝึกหัดครู คู่มือดำเนินการฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาชนบท ภาคพัฒนาตำรา
และเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2525, 104 หน้า

ศึกษาธิการ, กระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวง ผลการสัมมนาการวิจัยเพื่อวางแผนการศึกษา

ณ วิทยาลัยครูจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี 27 มิถุนายน - 1 กรกฎาคม 2527 โรงพิมพ์

การศาสนา 2526, 338 หน้า

ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ คู่มือระบบบริหารการพัฒนาชนบท โรงพิมพ์ยูไนเต็ด

โปรดักชั่น 2525, 119 หน้า

สนอง โปธิว ทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

เขตการศึกษา 4 ปริญญาโท ๙๙.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2524,

146 หน้า อุดมสำเนา

สนอง สุวรรณวงศ์ บทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาประชากร

ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ปริญญาโท ๙๙.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2519, 132 หน้า อุดมสำเนา

สมบุรณ์ พรหมภาพ ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย โอเดียนสโตร์กรุงเทพมหานคร 2524,

695 หน้า

สนิท สมักรการ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม โครงการส่งเสริม

เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยและพัฒนาบริหารศาสตร์ ร่วมกับสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ 2525,

145 หน้า

สนิท สมักรการ สังคมชนบทกับการพัฒนา 2524, 20 หน้า อุดมสำเนา

สนิท ยีรัมย์ "โรงเรียนชุมชน" ประชากร 9 : 9-15 ธันวาคม 2512

สมภาร ร่มโพธิ์ทอง "การร่วมพัฒนาชุมชน" เอกสารการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยม

เพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2526, หน้า 100-105

สมาคมสถิติแห่งประเทศไทย สถิติกับการพัฒนาชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525,

240 หน้า

สวัสดิ์ อุดมโกชน "โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกลุ่มที่ 2 (มพช.2) ใน
เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียน มพช.2 วันที่ 3 พ.ศ. 2528 หน้า 53-59
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2528

"โรงเรียนชุมชน" ใน แนวทางดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มพช.
หน้า 1-6 สำนักงานโครงการพิเศษ 2526

"หลักการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)" ใน สัมมนาผู้บริหารโรงเรียน
เพื่อพัฒนาชนบท มพช. รุ่น 3 หน้า 21-23 สำนักงานโครงการพิเศษ (สคส.)
กรมสามัญศึกษา 2527

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ การพัฒนาชุมชน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ไทยวัฒนา
พานิช 2523, 266 หน้า

สัมพันธ์ ทองสมัคร "บทบาทของครูในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน" มิตรครู 1 : 7-10
15 มกราคม 2528

สามัญศึกษา, กรม คู่มือการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงพิมพ์อักษรไทย
2527, 113 หน้า

บนเส้นทางการแสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย ชุมทางวิชาการ
โรงพิมพ์กรมศาสนา 2526, 343 หน้า

สัมฤทธิ์ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา
2516, 117 หน้า

กองการมัธยมศึกษา แนวปฏิบัติในการบริหารโรงเรียนมัธยมเพื่อชุมชน
ม.ป.ท. 2521, 50 หน้า

กองแผนงาน แนวทางพัฒนาชนบทของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 2528,
10 หน้า อัดสำเนา

สภามัธยมศึกษา, กรม กองแผนงาน รายงานการประเมินผลโครงการ โรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น 2524, 56 หน้า อัดสำเนา

_____ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รายงานการวิจัยเรื่องนโยบาย รูปแบบ การบริหาร และการงบประมาณ โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา 2525, 182 หน้า

_____ สำนักงานโครงการพิเศษ แนวการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงพิมพ์พระพรหม 2525, 215 หน้า

_____ สำนักงานโครงการพิเศษ แนวดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) พิมพ์ที่กองพัฒนูปกรณ์การศึกษา กรมสามัญศึกษา 2527, 124 หน้า

_____ สำนักงานโครงการพิเศษ เอกสารการฝึกอบรมผู้บริหารและครูอาจารย์โรงเรียน มัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) สำนักงานโครงการพิเศษ 2526, 151 หน้า

_____ หน่วยงานนิเทศก์ การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนวิชาเกษตรกรรมสำหรับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2521, 64 หน้า อัดสำเนา

_____ การมัธยมศึกษา กับสังคมไทยในอนาคต แนวโน้มของการปฏิรูปการศึกษาในสหรัฐ อเมริกา 2528 ก., 73 หน้า อัดสำเนา

_____ การมัธยมศึกษา กับสังคมไทยในอนาคต : เอกสารแสดงความคิดเห็นของ ผู้เข้าสัมมนา 2528 ข., 130 หน้า อัดสำเนา

_____ โครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการมัธยมศึกษา กับสังคมไทยในอนาคต : การสำรวจสภาวะการศึกษาของประเทศ 2528 ค., 100 หน้า อัดสำเนา

_____ นโยบายและหลักการปฏิบัติ 2522 ก., 203 หน้า อัดสำเนา

_____ แผนการอบรมครูโรงเรียน มพช.2 รุ่น 3 พ.ศ. 2528 วิชาความคิดรวบยอด และบทบาทของโรงเรียน มพช.2 2528 ง., 43 หน้า อัดสำเนา

สามัญศึกษา, กรม หน่วยศึกษานิเทศก์ แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม
ระยะที่ 6 (2530-2534) 2528 จ., 89 หน้า อัดสำเนา

รายงานการติดตามผลการอบรมครูโรงเรียน มพช.2 รุ่นที่ 2 2528 ฉ., 18 หน้า

รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาหลักสูตร เพื่อปรับปรุงชนบทโรงเรียนในท้องที่
เขตการศึกษา 9 2525, 82 หน้า อัดสำเนา

รายงานการวิจัยการทดลองหารูปแบบการดำเนินงานการจัดโรงเรียนเพื่อพัฒนา
การศึกษาชุมชน 2526, 138 หน้า อัดสำเนา

สภาพการเรียนการสอนวิชาการงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตร
พ.ศ. 2521 2525, 61 หน้า อัดสำเนา

เอกสารประกอบการประชุมหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ทั่วราชอาณาจักร ปี 2522
"โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)"

สิปนันท์ เกตุทัต การปฏิรูปการศึกษา : รายงานของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูป
การศึกษา สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช 2527, 294 หน้า

ระบบการศึกษาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร การสัมมนาทางวิชาการครั้งที่ 3
ณ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2522, 10 หน้า อัดสำเนา

สุกัญญา ชินังกร การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาในระดับต่าง ๆ คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2524, 86 หน้า

สุเทพ เชาวลิต หลักการพัฒนาชุมชน ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น โอเคียนส์โตร์ 2524, 234 หน้า

สุนทร โคตรบรรเทา การศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ 2526 ก., 123 หน้า

การศึกษาชุมชน เอกสารประกอบการสอนวิชา กญ. 312 (พิมพ์ครั้งที่ 2)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2526 ข., 164 หน้า

สุพิชญา อีรกุล เอกสารประกอบการเรียนวิชา การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก
ชนิษฐาการพิมพ์ 2522, 105 หน้า

สุพิศ ขำสกุล (บทบาทของครูโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)) ใน เอกสาร
ประกอบการอบรมครูโรงเรียน มพช.2 รุ่นที่ 3 พ.ศ. 2520 หน้า 141-157 หน่วย
ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2528

สุนันทา แยมเจริญ ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน
ของครูโรงเรียน มพช. กับครูโรงเรียนมัธยมในท้องที่ใกล้เคียง ปรินิพพานินทร์ รัตน์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี 2526, 171 หน้า

สุวัฒน์ มุทธเมธา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ 2524,
130 หน้า

สำเริง บุญเรืองรัตน์ เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรพหุคูณ บริษัทศึกษาพรจำกัด กรุงเทพฯ
มหานคร 2526, 194 หน้า

อบรม สันนิบาล การศึกษานอกแบบเพื่อพัฒนาท้องถิ่นชนบท โอเดียนสโตร์ 2521, 182 หน้า

อภิชาติ ชัยบาล สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาการงานและวิชาชีพในโรงเรียนมัธยม
ศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 8 สำนักงานศึกษาธิการเขต 8 2525,
62 หน้า

อมร รักษาสัตย์ และยุวัฒน์ วุฒิเมธี การพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน แนวความคิดทฤษฎี
และทางปฏิบัติการพัฒนาประเทศ ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยอนุเคราะห์ไทย (แผนกการพิมพ์)
กรุงเทพฯ 2525, 315 หน้า

อรศิริ ปาณินท์ "อิทธิพลของสภาพแวดล้อมและสังคมที่มีต่อการออกแบบโรงเรียนประจำบาล
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เอกสารประชุม
ทางวิชาการ หน้า 7-3 ถึง 7-6 โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล 2524

อภิชัย พันธเสน และคณะ "การศึกษากับการมืงงานทำ" ใน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หน้า 2003 (1-2) สำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาแห่งชาติ 2528

อัมพร วิจิตรพันธ์ และอัญชลี ก้องคงคา เศรษฐศาสตร์การศึกษาและการวางแผนกำลังคน
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2524, 190 หน้า

อารี เพชรผุด "สาเหตุที่นักเรียนฝึกหัดครูไม่ต้องการออกไปทำงานในชนบท" ใน ผลงาน
วิจัยทางการศึกษา (เล่ม 2) เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หน้า 26-91
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526

อิสราพร จันทรไพรว ความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาท
และการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในเขตการศึกษา วิทยานิพนธ์
 ค.ม. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526, 155 หน้า อัดสำเนา

อุเทน ปัญโญ "ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ กับสังคมประกอบภายใน
 บ้าน โรงเรียนและสถานที่ทำงาน" ใน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเอกสารประกอบ
การประชุมทางวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หน้า 1-42 ถึง
 1-47 โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล 2524

อุบลวรรณ ภวานันท์ การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดนครราชสีมา
 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524,
 212 หน้า อัดสำเนา

เอกวิทย์ ณ ถลาง "การศึกษาเพื่อชนบท" ข่าวกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
 กรมวิชาการ 2524, หน้า 1-7

_____ "การบรรยายพิเศษการอบรมครูผู้ประสานงานโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียน มพช.2
 รุ่น 2" ใน สัมมนาผู้บริหารโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท มพช.2 รุ่น 3 หน้า 1-13
 สำนักงานโครงการพิเศษ (สคส.) กรมสามัญศึกษา 2527

เอกวิทย์ ณ ถลาง "การมองภาพการศึกษาในอนาคต" การมัธยมศึกษา กับสังคมไทยในอนาคต
การมองภาพการศึกษาไทยในอนาคต หน้า 1-12 หนังสือนิตยสาร นานาสันดาน กรมสามัญศึกษา
 2528

อรุณ จันทวานิช "การวิจัยและประเมินผลประสิทธิภาพของการประถมศึกษา" หนึ่งร้อยปี
ของการประถมศึกษาเพื่อปวงชน 2527 หน้า 9-20 โรงพิมพ์คุรุสภา 2527

Albreeht, Karl. Organization Development : A Total Systems Approach
to Positive Change in Any Business Organization. Englewood, Cliffs
 New Jersey, Prentice-Hall Inc., 1983. 254 p.

Allen, Joyce Kay. "Community Agencies as Participants in Alternative
 High School Internship Program" in Dissertation Abstracts
International Vol. 43 No. 09 : 2865-A March 1983.

APEID. Administering Education for Rural Development. UNESCO Regional
 Office for Education in Asia and Oceania, 1979. 46 p.

_____. Non-formal and Alternative Structures in Education. Unesco
 Regional Office for Education in Asia and Oceania, 1978. 48 p.

Axinn, George H. "The Role of Education in Rural Development :
 Stimulator or Oppressor" International Conference on Rural
Development Technology : An Integrated Approach. Asian Institute
 of Technology, Bangkok, 1971, p. 427-503.

Balderston, Judith Braude. "Analytical Models for Testing Joint Policy
 Interventions in Education, Nutrition, and Other Social Planning"
 * in Dissertation Abstracts International. Vol. 43 No. 06 : 2537-A
 February 1983.

Butterworth, Julian E. and Howard A. Dawson, The Modern Rural School
 * New York McGraw Hill Book Company. Inc., 1952, 294 p.

Chekki, Dan. A. Community Development : Theory and Method of Planned
Change, New Delhi, Vikas Publishing House. P.V.T. Ltd. 1979. 258 p.

- Commonwealth Secretariat, Education in Rural Areas. Commonwealth Secretariat Printing Section, Marlborough House, London, 1971. 313 p.
- D'Aeth, Richard. Education and Development in the Third World. Saxon House Teakfield Limited Westmead, England, 1978. 127 p.
- Darkenwald, Gordon G. and Sharan B. Meriam. Adult Education Foundations: New York of Practice Harper and Row, Publishers, 1982, 260 p.
- Donald, Archie. Management Information and System. Oxford, Pergamon Press, 1979, 253 p.
- Duffy, Barbara, Vannest. "Community Education in Oklahoma : A Survey of Selected Public School Superintendents." in Dissertation Abstracts International. Vol. 44 No. 22 : 364-A August 1983.
- Edmonds, Ronald. "Effective Schools for the Urban Poor" in Educational Leadership. p. 15-23 October 1979.
- Edmonds, Ronald R. "Programs of School Improvement : An Overview" Educational Leadership. November 1982 Vol. 40, No.2. p.4.
- Faure, Edgar. Learning To Be, The World of Education Today and Tomorrow. UNESCO, Paris, 1972, 515 p.
- Foster, Phillip and James R. Sheffield. (Editor) Education and Rural Development. London Evans Brothers Limited, 1973. 417 p.
- Fotheringham, John B. and Dorothy Creal. "Family Socioeconomic and Educational - Emotional Characteristics as a Predictors of School Achievement" Journal of Educational Research. Vol. 73, No.6, p. 311-317 July/August 1980.
- Gail, Ilene. "A Delphi Study to Identify Possible Futures of Community Education in Michican," in Dissertation Abstracts International. Vol. 40, No.5 : 2431-A November 1979.

- Garrett, Henry F. Statistics in Psychology and Education. Bombay-1 India, Vakils, Feffer and Simons Private Ltd. 1973. 491 p.
- Gehret, Edward F. "A Study of Community Education Participation and Selected Variables and Their Relationship to an Individual's Attitudes Toward the Public Schools," in Dissertation Abstracts International. Vol. 43, No.06 p. 1804-A December 1982.
- Glass, Gene V. and Julian C. Stanley. Statistical Method in Education and Psychology. Eglewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall Inc., 1970, 596 p.
- Gould, Julius and William L. Kolb. (eds.) A Dictionary of The Social Sciences. New York The Fress, 1964, 761 p.
- Hilton, Ernest. Rural School Management. New York, American Book Company, 1949. 278 p.
- Houghton, Harold and Peter Tregear. Community School in Developing Countries. Hamburg Germany, UNESCO Institute for Education, 1969, 96 p.
- Kahn, Robert David. "Community Education for Indiginous Renewable Energy Development : An Analysis of an Educational Strategy," Dissertation Abstracts International. Vol. 43, No. 08 : 2537-A February 1983.
- Kerlinger, Fred N. Behavioral Research : A Conceptual Approach. Holt, Rinehard and Winston, New York, 1979, 336 p.
- _____. Foundation of Behavioral Research : Educational and Psychological Inquiry. New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1964, 739 p.
- _____. and Elezar J. Pedhazur. Multiiole Regression. in Behavioral Research. New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1979, 245 p.

- Kimery, Marther, Priscilla. "The Principal's Role in Teacher Motivation for Instructional Improvement : An Application Motivator - Hygien Theory," Dissertation Abstracts International. Vol. 43 No.06 : 1771-A December 1982.
- Klinbaum, David G. and Lawrence L. Kupper. Applied Regression Analysis and Other Multivariable Methods. Assachusett, Duxbery Press North Scituate, 1978, 556 p.
- Kreitlow, Burton W. Rural Education : Community Background. New York, Harper & Brothers, Publishers, 1954, 411 pp.
- Krijudht Dhiratayakinant. Rural Development in Thailand : Past, Present and Future. Faculty of Economics, Chulalongkorn University, 1981.
- Lauglo, Jon. "Rural Primary School Teachers as Potential Community Leaders Contrasting Histotical Case in Western Countries," Comparative Education. Vol. 18, No.3 : 233-255, 1982.
- McClymont, G.L. Formal; Education and Rural Development. Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1975, 23 p.
- Monks, T.G. (ed.). Comprehensive Education in Action. London National Foundation for Educational Research in England and Wales, 1970, 208 pp.
- Owens, Robert G. Organizational Behavior in Education (Second edition. Cliffs. N.J., Englewood, 1981, 340 p.
- Norusis, M.J. SPSS Statistical Algorithms. Chichago Computer Software for Data Analysis SPSS Inc. 1979, 166 p.
- Parker, Delores Gregg. "A Survey to Determine Compliance of State Funded Community Education Programs to Recomendations of the Oklahoma State Department of Education," Dissertation Abstracts International. Vol. 44, No.02, p, 365-A, August 1983.

- Piromruei, Uthai. A Study of the Community School Practices in Some Selected Areas of the Bicol Region, Philippines, and their Implications to Educational Region 10, Thailand. Locsin, Albay, Philippines, Master's Thesis, Bicol Teachers College, 1964, 324 p.
- Ramirez, Emilliano C. "Activities and Procedures of Some Community Schools in the United States and their Implications for the Philippines," in Dissertation Abstract. Vol. 20, No. 6, p. 2183-2184, December 1959.
- Rivera, Fermina T. "Vocationalization of Philippine Secondary Schools as a Strategy for Rural Development," Rural Development Technology: An Integrated Approach. Bangkok Thailand, ASTAN Institute of Technology, 1973, p. 521-532.
- Schott, James Charles. "Interorganizational Relationship : A Case Study From a Community School Perspective," Dissertation Abstracts International. Vol. 44, No. 04 : 996-A, October 1983.
- Scricca, Elinor Coraretti. "The Effects on Teachers Attitudes and Knowledge as a result of Participation in a Community Oriented Educational Program : A Post Hoc. Study," in Dissertation Abstracts International. Vol. 39, No. 7, p. 400034-A, January 1979.
- Senarith, Pramuan. An Assessment of the Implementation of Planned Curriculum Change In Elementary School In Bangkok Thailand Doctoral Dissertation. U. of Pittsburgh, 1980, 174 p.
- Sharp, John, Open School, The Experience of 1964-1970 at Wyndham School Egremont Cumberland. London J.M. Dent & Sons LTD., 1973, 132 pp.
- Sheats, Daniel and Gary E. Dunkleberger. "A Determination of Principal's Effect in School - Initiated Home Contacts of elementary School Students," Journal of Educational Research. Vol. 72, No. 6, p. 310-312, July/August 1979.

- Shumway, Arther. "An Alternative in Community Education : A Study of Participant Controlled Project in Rural New Hampshire," Dissertation Abstracts International. Vol. 39, No. 8, p. 4675-A. February 1979.
- Sue, Joyce. "A Study of the Key Elements of Interagency Collaboration and Their Relationship to Community Education within the States of Alabama, Mississippi and Tennessee," Dissertation Abstracts International. Vol. 39, No. 8, p. 4676 A, February 1979.
- Tabachnick, Barbara G. and Linda S. Fidell. Using Multivariate Statistics. New York, Harper and Row Publishers, 1983, 509 p.
- Tatsuoka, M.M. Multivariate Analysis : Technique for Educational and Psychological Research. John Wiley and Sons Inc., 1971.
- Thomas, Jay. "A Study to Determine the Feasability of Community Education for The Department of Defense Atlantic Area Dependent Schools," Dissertation Abstracts International. Vol. 39, No. 8 : 4677-A, February 1975.
- Thulani, Mkhize. "The Leadership Role of Black Community School Principals in South Africa," Dissertation Abstracts International. Vol. 42, No. 8 : 3372-A, February 1982.
- UNESCO. Different Theories and Practices of Development. Vendome, Paris, Imprimerie des Presses Universitaires de France, 1982, 223 p.
- UNESCO Regional Office for Education in Latin America and the Caribbean (UREALC). Education Planning Methodology for Integrated Development of Rural area. Paris Devision of education at Policy and Planning, UNESCO, 1980, 90 p.
- Walsh, Mark Michael. "Adult Alienation in Selected Community Education and Non - Community Education Elementary School Attendance Areas," Dissertation Abstracts International. Vol. 39, No. 7 : 4003-A, January 1979.

Watanasuntorn, Kanjana. The Origins and Development of Policies in Community School in Thailand. Dissertation for degree of Master to Education, University of Edinburgh, 1983, 168 p.

Watson, Keith. Teachers and Community Schools As Instruments of Rural Developement, The Rhetoric and the Reality. Australia, Intervational Community Education Association, 1982, 32 p.

Werling, Don Paul. "A School/Community Model for the Stewardship of School Site and Neighborhood Outdoor Laboratories and an Evaluation of Their Use by Selected 4th and 5th Grade Pupil For Environmental Education," Dissertation Abstracts International. Vol 40, No. 5 : 2432-A, November, 1979.

Wijeguraseker D.C., D. Gunaratne and W.E. Perera The School and the Community : A Case Study of An Open Plan School in Sri Lanka. Bangkok UNESCO Regional Office for Education in Asia an Oceania, 1979, 70 p.

World Bank, Education, Sector Policy paper (Third Edition). Washington D.C. World Bank, 1980, 143 p.

Zaltman, Gerrald, David H. Florio and Linda A. Sikonski. Dynamic Educational Change : Models, Strategies, Tactics and Management. New York, The Free Press, 1977, 364 p.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ลำดับ	โรงเรียน	อำเภอ	โรงเรียน มพช. รุ่น
	<u>เขตการศึกษา 7</u>		
	<u>จังหวัดกำแพงเพชร</u>		
1	ทุ่งโพธิ์ทะเลวิทยา	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
2	คณิตพิทยาคม	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
3	โค้งไม้วิทยา	ขาณุวรลักษบุรี	มพช.2 รุ่น 2
4	ทุ่งทรายวิทยา	คลองขลุง	มพช.2 รุ่น 2
5	คลองลานวิทยา	กิ่ง อ.คลองลาน	มพช.2 รุ่น 2
6	ลานกระบือวิทยา	ลานกระบือ	มพช.2 รุ่น 2
7	ไทรงามพิทยาคม	ไทรงาม	มพช.1 รุ่น 2
	<u>จังหวัดตาก</u>		
8	แม่ระมาดพิทยาคม	แม่ระมาด	มพช.2 รุ่น 2
9	สามเงาพิทยาคม	สามเงา	มพช.1 รุ่น 2
	<u>จังหวัดนครสวรรค์</u>		
10	เก้าเลี้ยววิทยา	เก้าเลี้ยว	มพช.2 รุ่น 2
11	โกรกพระ	โกรกพระ	มพช.2 รุ่น 2
12	พนมรอกวิทยา	ท่าตะโก	มพช.2 รุ่น 2
13	เขาทองพิทยาคม	พยุหะคีรี	มพช.2 รุ่น 2

ลำดับ ที่	โรงเรียน	อำเภอ	โรงเรียนมพช. รุ่น
14	หนองบัว	หนองบัว	มพช.2 รุ่น 2
15	ไพศาลพิทยา	ไพศาล	มพช.1 รุ่น 2
	<u>จังหวัดพิจิตร</u>		
16	บางลายพิทยา "จิตภาวันอุปถัมภ์"	โพทะเล	มพช.2 รุ่น 2
17	สรเพชรอุฏฐมาพิทยาคม	โพธิ์ประทับช้าง	มพช.2 รุ่น 2
18	สากเหล็กวิทยา	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
19	วังตะกูราษฎร์อุทิศ	บางมูลนาก	มพช.2 รุ่น 2
20	คงเสื่อเหลืองพิทยาคม	โพธิ์ประทับช้าง	มพช.2 รุ่น 2
21	เนินปอรั้งนกขุทิศ	สามง่าม	มพช.2 รุ่น 2
22	กำแพงดินพิทยาคม	สามง่าม	มพช.2 รุ่น 1
23	วังทรายพูนพิทยา	วังทรายพูน	มพช.2 รุ่น 1
24	เขาทราย	ตะพานหิน	มพช.2 รุ่น 1
	<u>จังหวัดพิษณุโลก</u>		
25	บางระกำวิทยศึกษ	บางระกำ	มพช.2 รุ่น 2
26	หนองพระพิทยา	วังทอง	มพช.2 รุ่น 2
27	เนินมะปรางศึกษาวิทยา	กิ่ง อ.เนินมะปราง	มพช.2 รุ่น 2
28	วังโพรงพิทยาคม	กิ่ง อ.เนินมะปราง	มพช.2 รุ่น 2
29	วังน้ำคู้ศึกษา	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
30	ท่าทองพิทยาคม	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
31	เนินกุ่มวิทยา	บางกระทุ่ม	มพช.2 รุ่น 2
32	บางกระทุ่มพิทยาคม	บางกระทุ่ม	มพช.1 รุ่น 2

ลำดับที่	โรงเรียน	อำเภอ	โรงเรียน มพช. รุ่น
<u>จังหวัดเพชรบูรณ์</u>			
33	วังชมภูวิทยา	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
34	ท่าพลพิทยาคม	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
35	ตัววิทยา	หล่มสัก	มพช.2 รุ่น 2
36	เพชรละครวิทยา	หนองไผ่	มพช.2 รุ่น 2
37	แคมป์สนวิทยา	หล่มสัก	มพช.2 รุ่น 2
38	พยุหามรุกขมณีอุทิศ	วิเชียรบุรี	มพช.2 รุ่น 1
39	นาเฉลียงพิทยาคม	หนองไผ่	มพช.2 รุ่น 1
40	ผาเมืองวิทยา	หล่มสัก	มพช.2 รุ่น 1
41	บึงสามพันวิทยา	บึงสามพัน	มพช.2 รุ่น 1
42	ศรีเทพประชาสรรค์	ศรีเทพ	มพช.1 รุ่น 2
<u>จังหวัดสุโขทัย</u>			
43	ศรีนคร	ศรีนคร	มพช.1 รุ่น 2
44	บ้านสวนวิทยา	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
45	ชัยมงคลพิทยา	ทุ่งเสลี่ยม	มพช.2 รุ่น 2
46	หนองปลาหมอวิทยา	สวรรคโลก	มพช.2 รุ่น 2
47	ท่าชัยวิทยา	ศรีสัชนาลัย	มพช.2 รุ่น 1
48	คีรีมาศพิทยาคม	คีรีมาศ	มพช.2 รุ่น 1
49	บ้านด่านลานหอยวิทยา	บ้านด่านลานหอย	มพช.2 รุ่น 1
50	กงไกรลาศวิทยา	กงไกรลาศ	มพช.2 รุ่น 1

ลำดับ ที่	โรงเรียน	อำเภอ	โรงเรียนมพช. รุ่น
	<u>จังหวัดอุดรธานี</u>		
51	ทุ่งกะโลวิทยา	เมือง	มพช.2 รุ่น 2
52	พากท่าวิทยา	พากท่า	มพช.2 รุ่น 2
53	ลับแลพิทยาคม	ลับแล	มพช.2 รุ่น 1
54	น้ำปาดชนูปถัมภ์	น้ำปาด	มพช.2 รุ่น 1
55	บ่อทองวิทยา	ตรอน	มพช.2 รุ่น 1
56	บ้านโคกวิทยา	กึ่ง อ.บ้านโคก	มพช.1 รุ่น 2
	<u>เขตการศึกษา 11</u>		
	<u>จังหวัดชัยภูมิ</u>		
57	คอนสารวิทยาคม	คอนสาร	มพช.1 รุ่น 1
58	บ้านเขว้าวิทยายน	บ้านเขว้า	มพช.2 รุ่น 1
59	บ้านแท่นวิทยา	บ้านแท่น	มพช.2 รุ่น 1
60	บ้านเปือยวิทยา	เกษตรสมบูรณ์	มพช.2 รุ่น 1
61	เพชรวิทยาคาร	ภูเขียว	มพช.2 รุ่น 1
62	เทพสถิตวิทยา	กึ่ง อ.เทพสถิต	มพช.2 รุ่น 1
	<u>จังหวัดนครราชสีมา</u>		
63	หนองสูงเหลื่อมพิทยาคม	อัคราช	มพช.2 รุ่น 1
64	สำราญวิทยาคม	ชุมพวง	มพช.2 รุ่น 1
65	ภูวิทยา	ประทาย	มพช.2 รุ่น 1
66	ธารประสาธเพชรวิทยา	โนนสูง	มพช.2 รุ่น 1

ลำดับ ที่	โรงเรียน	อำเภอ	โรงเรียน มพช. รุ่น
67	ขามสะแกแสง	ขามสะแกแสง	มพช.2 รุ่น 1
68	วัดประชานิมิตร	บัวใหญ่	มพช.2 รุ่น 1
69	ชุมพวงศึกษา	ชุมพวง	มพช.1 รุ่น 3
<u>จังหวัดบุรีรัมย์</u>			
70	พนมรุ้ง	นางรอง	มพช.1 รุ่น 1
71	ธารทองพิทยา	ลำปลายมาศ	มพช.2 รุ่น 1
72	ตลาดโพธิ์พิทยาคม	ลำปลายมาศ	มพช.2 รุ่น 1
73	หนองหงส์พิทยาคม	กิ่ง อ.หนองหงส์	มพช.2 รุ่น 1
74	บ้านบุวิทยาสุวรรค์	ประโคนชัย	มพช.2 รุ่น 1
75	คูเมืองพิทยาคม	คูเมือง	มพช.2 รุ่น 1
76	บ้านกรวดวิทยาการ	บ้านกรวด	มพช.2 รุ่น 1
77	ละหานทราย รัชดาภิเษก ร่มเกล้า	ละหานทราย	มพช.2 รุ่น 1
<u>จังหวัดศรีสะเกษ</u>			
78	ละหานวิทยา	กันทรารมย์	มพช.2 รุ่น 1
79	คูขุดประชาสรรค์	เมือง	มพช.2 รุ่น 1
80	โนนก่อพิทยาคม	กิ่ง อ.โนนคูณ	มพช.2 รุ่น 1
81	ไพรบึงพิทยาคม	ไพรบึง	มพช.2 รุ่น 1
82	สัมปอ	ราษีไศล	มพช.2 รุ่น 1
83	วรคุณอุปถัมภ์	อุทุมพรพิสัย	มพช.2 รุ่น 1

ลำดับ ที่	โรงเรียน	อำเภอ	โรงเรียน มพช. รุ่น
84	ประชาพัฒนศึกษา	อุทุมพรพิสัย	มพช.2 รุ่น 1
85	ห้วยทับทันวิทยาคม	กิ่ง อ.ห้วยทับทัน	มพช.2 รุ่น 1
86	บึงบูรพ์	กิ่ง อ.บึงบูรพ์	มพช.1 รุ่น 1
<u>จังหวัดสุรินทร์</u>			
87	ชุมพลวิทยาสรรค์	ชุมพลบุรี	มพช.2 รุ่น 1
88	ดอนแร่วิทยา	รัตนบุรี	มพช.2 รุ่น 1
89	สนมวิทยาการ	สนม	มพช.2 รุ่น 1
90	กระเทียมวิทยา	สังขะ	มพช.2 รุ่น 1
91	กาบเชิงวิทยา	กาบเชิง	มพช.2 รุ่น 1
92	สำโรงทาบวิทยาคม	สำโรงทาบ	มพช.1 รุ่น 1

โรงเรียนที่รวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

ที่	โรงเรียน	มพช. รุ่น	จังหวัด	เขตการศึกษา
1	โรงเรียนท่าทองพิทยาคม	มพช.2 รุ่น 2	พิษณุโลก	7
2	โรงเรียนบางระกำวิทยศึกษ	มพช.2 รุ่น 2	พิษณุโลก	7
3	โรงเรียนเนินบ่อรังนกอนุทิศ	มพช.2 รุ่น 2	พิจิตร	7
4	โรงเรียนวังตะกูราษฎร์อุทิศ	มพช.2 รุ่น 2	พิจิตร	7
5	โรงเรียนเขาคทราย	มพช.2 รุ่น 1	พิจิตร	7
6	โรงเรียนไพศาลวิทยา	มพช.1 รุ่น 2	นครสวรรค์	7
7	โรงเรียนหนองบัว	มพช.2 รุ่น 2	นครสวรรค์	7
8	โรงเรียนท่าชัยวิทยา	มพช.2 รุ่น 1	สุโขทัย	7
9	โรงเรียนวังชมภูพิทยาคม	มพช.2 รุ่น 2	เพชรบูรณ์	7
10	โรงเรียนเทพสถิตวิทยา	มพช.2 รุ่น 1	ชัยภูมิ	11
11	โรงเรียนบ้านเขว้าวิทยายน	มพช.2 รุ่น 1	ชัยภูมิ	11
12	โรงเรียนคูเมืองพิทยาคม	มพช.2 รุ่น 1	บุรีรัมย์	11
13	โรงเรียนหนองงูเหลือมพิทยาคม	มพช.2 รุ่น 1	นครราชสีมา	11
14	โรงเรียนคูขุดประชาสรรค์	มพช.2 รุ่น 1	ศรีสะเกษ	11
15	โรงเรียนประชาพัฒนาศึกษา	มพช.2 รุ่น 1	ศรีสะเกษ	11

โรงเรียนที่ทดลองเครื่องมือวัด

ที่	โรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด
1	โคกคูมวิทยา	เมือง	ลพบุรี
2	ดงตาลวิทยา	เมือง	ลพบุรี
3	พระนารายณ์	เมือง	ลพบุรี
4	โคกกะเทียมวิทยาลัย	เมือง	ลพบุรี
5	บ้านชีวิทยา	บ้านหมี่วิทยา	ลพบุรี
6	พัฒนานิคม	พัฒนานิคม	ลพบุรี
7	หนองม่วงวิทยา	โคกสำโรง	ลพบุรี
8	ท่าเรือวิทยาคาร	ท่าเรือ	ลพบุรี
9	พุแควิทยา	เมือง	สระบุรี
10	สุธีวิทยา	พระพุทธบาท	สระบุรี
11	บ้านแพรกประชาสรรค์	บ้านแพรก	พระนครศรีอยุธยา

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัย

คำชี้แจงเกี่ยวกับการให้คำตอบแบบวัดในโรงเรียน

1. แบบวัดนี้มี 3 แบบ คือ

แบบวัดที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน

แบบวัดที่ 2 แบบสอบถามครู

แบบวัดที่ 3 แบบสอบถามนักเรียน

2. การแจกแบบวัด

แบบวัดที่ 1 แจกผู้บริหารโรงเรียน 1 ฉบับ

แบบวัดที่ 2 แจกครูในโรงเรียนซึ่งเป็นครูผู้ทำหน้าที่และสอนวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้
ต่อไปนี้ จำนวนรวม 6 คน คือ

1. ครูสอนเกษตร 1 คน
2. ครูสอนช่างในบ้าน 1 คน
3. ครูสอนคหกรรม 1 คน
4. ครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับประสานงานกับชุมชน 1 คน
5. ครูที่ทำหน้าที่แนะแนว 1 คน
6. ครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ 1 คน

ในแต่ละหน้าที่ที่กล่าวมานี้ ขอให้เลือกเพียงหน้าที่ละ 1 คน ถ้าหน้าที่ใดไม่มีคนทำหน้าที่
ให้ผู้ที่มีหน้าที่ใกล้เคียงเป็นผู้ตอบ ดังนั้นจึงขอให้ได้ผู้ตอบจำนวน 6 คน หรือได้แบบสอบถามครู
ทั้งหมด 6 ฉบับ

แบบวัดที่ 3 แจกแก่นักเรียน โดยเลือกแจกดังนี้

1. เป็นนักเรียนชั้น ม.3 แผนการเรียน เกษตร อุตสาหกรรม และคหกรรม ซึ่งถ้า
โรงเรียนมีทุกแผนการเรียนที่กล่าวมาก็ให้แจกแก่นักเรียนทุกแผนการเรียน ถ้ามี
บางแผนการเรียน ก็เลือกเฉพาะแผนการเรียนที่มี ถ้าไม่มีแผนการเรียนเหล่านี้
เลยก็เลือกนักเรียนแผนการเรียนที่เรียนวิชาการงานได้ดี แผนการเรียนใดก็ได้
2. ถ้าแผนการเรียนใดมีหลายห้องเรียนให้เลือกมาเพียง 1 ห้องเรียนและห้องเรียนหนึ่ง
เลือกนักเรียนให้ตอบเพียง 2 คนเท่านั้น นักเรียน 2 คน เลือกนักเรียนที่มีเลขที่ดังนี้

ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียนเกิน 40 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 14 และ 36
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 40 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 7 และ 29
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 39 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 11 และ 31
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 38 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 4 และ 18
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 37 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 11 และ 18
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 36 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 22 และ 32
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 35 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 8 และ 16
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 34 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 14 และ 23
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 33 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 11 และ 18
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 32 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 9 และ 21
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 31 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 24 และ 30
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 30 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 13 และ 19
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 29 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 17 และ 26
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 28 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 4 และ 18
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 27 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 2 และ 23
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 26 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 12 และ 24
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 25 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 21 และ 23
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 24 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 2 และ 14
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 23 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 11 และ 17
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 22 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 6 และ 20
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 21 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 6 และ 10
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 20 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 11 และ 14
ห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 20 คน	เลือกนักเรียนเลขที่ 3 และ 9

หมายเหตุ ถ้านักเรียนตามเลขที่ที่กำหนดไม่มา ให้เลือกนักเรียนเลขที่ถัดไป หรือก่อนหน้าเลขที่นั้นแทน โดยให้ได้จำนวนนักเรียน ห้องเรียนละ 2 คน (หรือแผนการเรียนละ 2 คน) ดังนั้นหากได้นักเรียนครบทั้งแผนการเรียน เกษตร อุตสาหกรรม และคหกรรม จะได้แบบสอบถามนักเรียน 6 ฉบับ

แบบวัดที่ 1

แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน

การวิจัยเรื่อง

การศึกษาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม

การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

คำชี้แจงในการตอบแบบวัด

1. แบบวัดนี้แบ่งออกเป็นสามตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียนและสภาพโรงเรียน
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน
 - ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชนบทของโรงเรียน
2. ในการตอบแบบวัดนี้ ขอได้โปรดตอบทุกข้อ และขอให้ท่านให้ความเห็นตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด เพราะข้อมูลที่ต้องการตามความเป็นจริงที่สุดเท่านั้นที่จะช่วยให้การวิจัยนี้มีผลสรุปที่เชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง
3. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาลักษณะรวม ๆ โดยไม่ได้จำแนกเฉพาะ โรงเรียน ครู หรือนักเรียนเป็นราย ๆ ดังนั้น ผลการวิจัยที่ปรากฏออกมาจะไม่กระทบกระเทือนต่อโรงเรียน ครู และนักเรียน แต่ละราย และขอให้ตอบอย่างอิสระเสรี โดยไม่ต้องใส่ชื่อของท่านลงในแบบวัดนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียนและสภาพโรงเรียน

คำชี้แจง ให้เติมข้อความลงในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง

1. สถานที่ทำงานของท่าน โรงเรียน.....
อำเภอ.....จังหวัด.....
2. ท่านเป็นผู้บริหารโรงเรียนมาแล้วเป็นจำนวนเวลา.....ปี
3. จำนวนนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนนี้.....คน
มีนักเรียนที่เลือกเรียน แผนการเรียนวิชาชีพ.....คน
4. จำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียนนี้.....คน
มีครูวุฒิสองว่าปริญญาดั.....คน
มีครูวุฒิระดับปริญญาดั.....คน
มีครูวุฒิต่ำกว่าปริญญาดั.....คน

ตอนที่ 2 สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน

คำชี้แจง ให้พิจารณาข้อความเกี่ยวกับสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ และใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ○ ซึ่งอยู่หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพเป็นจริงในโรงเรียนของท่าน โดยพิจารณาจากสิ่งต่าง ๆ ที่โรงเรียนมีอยู่ และจัดทำทั้งจากการช่วยเหลือของโครงการ มพช. และที่โรงเรียนจัดดำเนินการเอง

1. สถานที่ตั้งโรงเรียน

1.1 ที่ตั้งโรงเรียนกับชุมชนหรือบ้านเรือนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน

- ☐ อยู่ใกล้บ้านเรือนในชุมชนในลักษณะเป็นศูนย์กลางชุมชน
- ☐ อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากบ้านเรือนในชุมชนมากนัก
- ☐ อยู่ไกลจากบ้านเรือนส่วนใหญ่ในชุมชน

1.2 ความสะดวกในการติดต่อของโรงเรียนกับบ้านในชุมชน พิจารณาทั้งในด้านสภาพถนนหนทาง ระยะทาง และการคมนาคม

- ☐ สะดวกมาก
- ☐ ค่อนข้างจะสะดวก
- ☐ ไม่ค่อยสะดวก

2. บริเวณโรงเรียน

2.1 พื้นที่โรงเรียนโดยประมาณ

- ☐ มีพื้นที่มากกว่า 70 ไร่
- ☐ มีพื้นที่ 50-70 ไร่
- ☐ มีพื้นที่น้อยกว่า 50 ไร่

2.2 การใช้พื้นที่เพื่อทำประโยชน์ เช่น ทำสนามเป็นที่ก่อสร้างอาคาร
พื้นที่เกษตรและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจซึ่งใช้ได้ดีแล้ว

- ☐ จัดทำได้เกินกว่า 80 % ของพื้นที่
- ☐ จัดทำได้ 60 % ถึง 80 % ของพื้นที่
- ☐ ยังจัดทำได้ไม่ถึง 60 % ของพื้นที่

3. การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก

3.1 น้ำประปาหรือระบบน้ำใช้ น้ำดื่มในโรงเรียน

3.1.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

3.1.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

3.2 ไฟฟ้า

3.2.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

3.2.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

3.3 ห้องล้างและที่ปัสสาวะสำหรับครูและนักเรียน

3.3.1 ปริมาณหรือความเพียงพอ

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

3.3.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

3.4 ห้องพยาบาลและเครื่องมือรักษาพยาบาล

3.4.1 ปริมาณหรือความเพียงพอ

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

3.4.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

4. เครื่องมือเครื่องใช้ทั่วไปของโรงเรียน

4.1 เครื่องมือเครื่องใช้ในงานธุรการ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องโรเนียว เครื่องถ่ายเอกสาร และตู้เก็บเอกสาร เป็นต้น

4.1.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

4.1.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

4.2 เครื่องมือเครื่องใช้ในการบริการ เช่น เครื่องมือทำความสะอาด หรือทำนุบำรุงอาคารสถานที่ ยานพาหนะ ภาชนะ น้ำดื่ม และตู้โถะที่ใช้ทั่วไป เป็นต้น

4.2.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

4.2.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

4.3 เครื่องใช้อำนวยความสะดวกในการเรียนของนักเรียน เช่น โต๊ะเรียน ม้านั่ง กระดานดำ กระดานป้ายต่าง ๆ เป็นต้น

4.3.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

4.3.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

5. อุปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน

5.1 อุปกรณ์การเรียนทั่วไปในส่วนกลางประเภทเครื่องมือโสตทัศนอุปกรณ์
เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายภาพและประเภทอุปกรณ์จัดพิมพ์
อัดสำเนา เอกสารสื่อการเรียน

5.1.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

5.1.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

5.2 อุปกรณ์การเรียนในหมวดวิชาต่าง ๆ โดยทั่วไป ทั้งอุปกรณ์เครื่องมือ
วิชาสามัญและวิชาชีพ

5.2.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

5.2.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

5.3 ห้องสมุดรวมทั้งหนังสือและอุปกรณ์เครื่องใช้ในห้องสมุด

5.3.1 ปริมาณหรือความเพียงพอสำหรับการใช้

- ☐ มีมากเพียงพอ
- ☐ ไม่ค่อยเพียงพอ
- ☐ ขาดแคลนอย่างมากหรือไม่มี

5.3.2 สภาพและความสะดวกในการใช้

- ☐ สะดวกดี
- ☐ ค่อนข้างสะดวก
- ☐ ไม่สะดวก

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

คำชี้แจง ให้พิจารณาข้อความในแต่ละข้อที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนแล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านว่า เห็นด้วยหรือไม่เพียงใด ในสี่ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. การที่ให้นักเรียนนำสิ่งที่เรียนรู้จาก โรงเรียนไปใช้ที่บ้าน รู้สึกรว่าจะทำได้ยาก				
2. การจัดการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ควรจัดให้เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมาก ๆ				
3. การเรียนโดยให้นักเรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติ มาก ๆ เป็นสิ่งสำคัญของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท				
4. การจัดแผนการเรียนให้นักเรียนได้เลือกเรียน อย่างกว้างขวางเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ของโรงเรียนอยู่น้อย				
5. การเรียนจากแหล่งวิชาในชุมชนเป็นผลดีทั้งต่อ ผลการเรียนของนักเรียนและการพัฒนาชุมชน				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
6. การสอนวิชาชีพแก่นักเรียนมีประโยชน์ ต่อการนำไปใช้ในชีวิตรจริงอยู่น้อย				
7. เป็นไปได้น้อยมากที่ผู้ปกครองจะได้ความรู้ จากที่นักเรียนเรียนในโรงเรียน แล้วนำไปใช้ที่บ้าน				
8. การจัดสอนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญแก่ ประชาชนเป็นสิ่งควรทำในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท				
9. การที่โรงเรียนจัดให้มีการบรรยายหรืออบรม ให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ น้อยในการให้การศึกษาแก่ประชาชน				
10. การจัดสอนวิชาชีพในลักษณะหลักสูตรสั้น ๆ แก่ประชาชนโดยใช้ครูและเครื่องมือเครื่องใช้ ของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและไม่คุ้มค่า				
11. การจัดสัธหรือன்றิรรศการในโรงเรียน ให้ประชาชนมาชม ช่วยให้ประชาชนได้รับ การศึกษาและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนได้ดี				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
12. การเผยแพร่เอกสารความรู้ที่โรงเรียนจัดทำ และจัดหาไปให้ประชาชนทำให้เกิดประโยชน์ แก่การดำรงชีวิตของประชาชน				
13. ครูเป็นผู้นำชุมชนได้อย่างดี				
14. การที่โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานอื่น ให้เข้ามาช่วยเหลือชุมชนไม่ใช่เรื่องจำเป็น				
15. โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในการฝึกผู้นำชุมชน				
16. การบริการข่าวสารแก่ประชาชนนับเป็น บริการที่โรงเรียนจะช่วยเหลือชุมชนได้ เป็นอย่างดี				
17. การดำเนินงานของสมาคมครู ผู้ปกครอง และสมาคมศิษย์เก่าของโรงเรียน เป็นเรื่อง การพัฒนาโรงเรียนไม่ควรเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาชุมชน				
18. การบริการอาคารสถานที่และเครื่องใช้ ของโรงเรียนแก่ประชาชน ก่อให้เกิดปัญหา มากกว่าจะได้ประโยชน์				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
19. การใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางให้ประชาชน มาร่วมกันทำงานเพื่อชุมชน จะไม่ค่อยได้ผล				
20. การที่โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียน ร่วมมือและช่วยชุมชน เช่น การพัฒนา สาธารณสมบัติ การร่วมกิจกรรมทาง ประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ควรทำ				

แบบวัดที่ 2

แบบสอบถามครู

การวิจัยเรื่อง

การศึกษาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดกิจกรรม

การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

คำชี้แจงในการตอบแบบวัด

1. แบบวัดนี้แบ่งออกเป็นสี่ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของครู

ตอนที่ 2 บรรยาการในการบริหารงานของโรงเรียน

ตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการให้ความรู้แก่ประชาชนและบริการชุมชนของโรงเรียน

ตอนที่ 4 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

2. ในการตอบแบบวัดนี้ ขอให้โปรดตอบทุกข้อ และขอให้ท่านให้ความเห็นตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด เพราะข้อมูลที่ต้องการตามความเป็นจริงที่สุดเท่านั้นที่จะช่วยให้การวิจัยนี้มีผลสรุปที่เชื่อถือได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

3. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาลักษณะรวม ๆ โดยไม่ได้จำแนกเฉพาะ โรงเรียน ครู หรือนักเรียนเป็นราย ๆ ดังนั้นผลการวิจัยที่ปรากฏออกมาจะไม่กระทบกระเทือนต่อโรงเรียน ครู และนักเรียน แต่ละราย และขอให้ตอบอย่างอิสระเสรี โดยไม่ต้องใส่ชื่อของท่านลงในแบบวัดนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของครู

คำชี้แจง ให้เติมคำลงในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง

1. สถานที่ทำงานของท่าน โรงเรียน.....
อำเภอ.....จังหวัด.....

2. ท่านเป็นครูซึ่งทำหน้าที่ใดในโรงเรียน
ครูผู้สอนวิชา.....
ครูผู้ทำหน้าที่.....

(ครูแนะแนว บรรณารักษ์ ประสานงานชุมชน)

3. วุฒิกการศึกษาสูงสุดของท่านคือ.....
สาขา.....

4. ท่านมีอายุ.....ปี.....เดือน

ตอนที่ 2 บรรยายการในการบริหารงานของโรงเรียน

คำชี้แจง โปรดอ่านและพิจารณาข้อความแต่ละข้อแล้วใส่เครื่องหมาย ✓
 ในช่องใดช่องหนึ่งตามน้ำหนักความรู้สึกของท่านที่เห็นว่า สภาพหรือพฤติกรรมการปฏิบัติ
 ในแต่ละข้อความนั้นเกิดขึ้นในปริมาณมากน้อยหรือบ่อยเพียงใดในโรงเรียนของท่าน
 โดยมีเกณฑ์ดังนี้

มากที่สุด หมายถึง มีลักษณะในปริมาณสูงมากหรือเกิดขึ้นอยู่เสมอ

ค่อนข้างมาก หมายถึง มีลักษณะในปริมาณค่อนข้างมากหรือเกิดขึ้นบ่อย
 พอสมควร

ค่อนข้างน้อย หมายถึง มีลักษณะในปริมาณค่อนข้างน้อยหรือเกิดขึ้นบางครั้ง

น้อยที่สุด หมายถึง มีลักษณะในปริมาณน้อยมากหรือเกิดขึ้นน้อยครั้งมาก
 หรือไม่เกิดขึ้นเลย

สภาพหรือพฤติกรรมการปฏิบัติ	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
1. การจัดการในเรื่องอาคารสถานที่และ สิ่งของเครื่องใช้ของโรงเรียน ทำให้ สะดวกในการปฏิบัติงาน				
2. ครูในโรงเรียนมีการช่วยเหลือกัน เมื่อมีผู้ได้รับความเดือดร้อน				
3. ในการประชุมครู ผู้บริหารมักจะใช้เวลา ในการแจ้งเรื่องให้ทราบมากกว่าให้มีการ อภิปราย				

สภาพหรือพฤติกรรมกาปฏิบัติ	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
4. ครูต้องทำงานตามคำสั่งจนไม่เป็น ตัวของตัวเอง				
5. โรงเรียนมีการกำหนดแนวนโยบาย ในการปฏิบัติงานไว้ชัดเจน				
6. งานที่ครูทำอยู่ได้รับประโยชน์หรือเงิน ตอบแทนไม่คุ้มค่ากับการะหน้าที่ที่ปฏิบัติ				
7. ผู้บริหารโรงเรียนติดตามผลการปฏิบัติ งานของครูอยู่เสมอ				
8. ครูทำงานอื่น ๆ มากจนละเลยการสอน				
9. มีความขัดแย้งกันในการทำงานระหว่าง ครู ทำให้งานไม่ราบรื่นและเป็นผลเสีย				
10. ผู้บริหารโรงเรียนตัดสินใจโดยขาดข้อมูล และหรือเหตุผล				
11. งานที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนขณะนี้ ท้าทายและจูงใจให้อยากทำ				

สภาพหรือพฤติกรรมการปฏิบัติ	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
12. ผู้บริหารโรงเรียนทำงานหนัก เป็นตัวอย่างแก่ครู				
13. การทำงานตามแผนงานและโครงการ ของโรงเรียนยังไม่จริงจังและมีระบบที่ดี				
14. ครูมีความเครียดในสภาพความ ไม่สะดวกสบายเกี่ยวกับความเป็นอยู่ ที่โรงเรียน				
15. ผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยทั่วไป เป็นที่พอใจของครู				
16. เมื่อครูอยู่ร่วมกันมักมีความรู้สึกเป็นมิตร ไมตรีสนุกสนาน				
17. ครูมีน้ำใจมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อโรงเรียน				
18. โรงเรียนจัดการมอบหมายงานให้ครู ทำงานได้เหมาะสม				
19. ผู้บริหารโรงเรียนพูดชี้แจงแก่ครูได้สาระ ประโยชน์และเป็นที่พอใจของครู				

สภาพหรือพฤติกรรมการปฏิบัติ	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
20. ผู้บริหารโรงเรียนคอยช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของครูอยู่เสมอ				
21. ครูมีความอดัดใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่				
22. ผู้บริหารคนเดียวกำหนดงานในโรงเรียนให้ครูทำ				
23. ครูมักจะออกนอกบริเวณโรงเรียนในเวลาปฏิบัติงาน				
24. ผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถในการทำงานจนครูยอมรับ				
25. งานที่ครูได้รับมอบหมายให้ทำมักไม่ได้รับผลสำเร็จเป็นที่พอใจ				
26. ครูมีความร่วมมือช่วยกันในการปฏิบัติงานต่าง ๆ				
27. ผู้บริหารมีความเป็นมิตรไมตรีต่อครูทั่วไป				

สภาพหรือพฤติกรรมปฏิบัติ	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
28. ครูได้รับการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้า ในหน้าที่การงาน				
29. ครูมักปฏิบัติงานตามสบาย ขาดระเบียบวินัย				
30. ครูในโรงเรียนมีการสังสรรค์กัน เฉพาะในกลุ่มของตน				

ตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชนและบริการชุมชนของโรงเรียน

คำชี้แจงให้อ่านข้อความเกี่ยวกับกิจกรรมหรือการปฏิบัติที่โรงเรียนหรือครูได้ทำอยู่ในโรงเรียนเป็นข้อ ๆ ข้างล่างนี้ และพิจารณาว่าโรงเรียนหรือครูได้ปฏิบัติกิจกรรมแต่ละข้อนั้นมากน้อยเพียงใด โดยให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่แสดงการปฏิบัติตามระดับมากน้อยดังนี้

ปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ	หมายถึง	ทำเป็นประจำและบ่อยมาก
ปฏิบัติอยู่ค่อนข้างบ่อย	หมายถึง	ทำอยู่หลายครั้ง
ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง	หมายถึง	ทำไม่มากครั้งนัก
ปฏิบัติน้อยครั้งมาก	หมายถึง	ทำเพียง 1-2 ครั้ง
ไม่ได้ปฏิบัติเลย	หมายถึง	ไม่เคยทำเลย หรือทำไม่ได้ผลเลย

ก. กิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน

กิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ค่อนข้างบ่อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง มาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
1. โรงเรียนจัดสอนหรือฝึกอบรมวิชาชีพ แก่ประชาชนเป็นครั้งคราว					
2. มีการจัดนิทรรศการและสาธิตการปฏิบัติ เกี่ยวกับการเรียนวิชาต่าง ๆ ของนักเรียน แล้วเชิญประชาชนมาชม					

กิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ก่อน ข้างบ่อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง มาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
3. จัดห้องสมุดของโรงเรียนให้ประชาชน เข้ามาใช้					
4. จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ในด้าน ต่าง ๆ แก่ประชาชน					
5. จัดหน่วยเคลื่อนที่สาธิตวิชาชีพให้แก่ ประชาชนในหมู่บ้าน					
6. จัดสอนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญแก่ ประชาชน					
7. ให้นักเรียนนำสิ่งที่ได้เรียนในโรงเรียน ไปถ่ายทอดเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง					
8. โรงเรียนจัดกิจกรรมเป็นแบบอย่าง เช่น การสาธิตทางประเพณีวัฒนธรรม ฯลฯ					
9. จัดเชิญวิทยากรจากภายนอกโรงเรียน มาบรรยายให้ประชาชนฟังในเรื่องที่น่าสนใจ					
10. ช่วยเหลือในการจัดและส่งเสริมที่อ่านหนังสือ ตามหมู่บ้าน					

กิจกรรมการให้การศึกษาแก่ประชาชน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ก่อน ข้างมาก	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง มาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
11. ดำเนินการจัดให้ประชาชนได้ไปทัศนศึกษา					
12. จัดการสอนวิชาชีวะในโรงเรียนและมี ผลงานเป็นตัวอย่างให้ประชาชนมาศึกษา เพื่อนำไปปฏิบัติ เช่น แปลงเกษตรสาธิต การสร้างเครื่องมือต่าง ๆ					
13. มีการจัดห้องสมุดเคลื่อนที่หรือการฉาย ภาพยนตร์ให้แก่ประชาชนในชุมชนเป็น การเพิ่มพูนความรู้					
14. จัดให้หน่วยงานอื่นมาแสดงสาธิตให้ความรู้ หรือตัวอย่างการปฏิบัติแก่ประชาชน					
15. เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้และช่วยแนะนำ การปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ แก่ประชาชน					

ข. กิจกรรมบริการชุมชน

กิจกรรมบริการชุมชน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ก่อน ข้างมาก	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง มาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
1. โรงเรียนให้ประชาชนมาใช้สถานที่คือ อาคารและบริเวณเพื่อการประชุมและ จัดงานต่าง ๆ					
2. โรงเรียนจัดให้ครูและนักเรียนเข้าร่วม กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน					
3. โรงเรียนจัดให้ครูและนักเรียนออกไป ช่วยเหลือพัฒนาสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ของชุมชน					
4. โรงเรียนประสานงานกับสมาคมผู้ปกครอง และครู สมาคมศิษย์เก่าของโรงเรียนให้มี กิจกรรมช่วยเหลือชุมชน					
5. โรงเรียนให้หน่วยงานอื่นมาใช้โรงเรียน เป็นศูนย์กลางติดต่อกับประชาชน					
6. จัดโรงเรียนเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้ประชาชนมาใช้					

กิจกรรมบริการชุมชน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ค่อนข้าง มาก	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง มาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
7. ให้ประชาชนมาเยี่ยมสิ่งของของโรงเรียน มาใช้ในงานพิธี รวมทั้งกิจกรรม สาธารณะต่าง ๆ					
8. โรงเรียนจัดกิจกรรมด้านนันทนาการ เช่น การแข่งขันกีฬาและประกวดต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน					
9. โรงเรียนมีบริการในการติดต่อกับหน่วยงาน อื่นให้กับประชาชน เช่น การติดต่อเรื่อง ราชการ การจัดบริการทางไปรษณีย์					
10. ให้หน่วยงานอื่นยืมอุปกรณ์เครื่องใช้ ในโรงเรียนไปปฏิบัติงานช่วยเหลือ ประชาชน					
11. จัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางที่ประชาชน จะมาร่วมประชุมและร่วมคิดทำงานเพื่อ ปรับปรุงท้องถิ่น					

กิจกรรมบริการชุมชน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ก่อน ข้างบ่อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง มาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
12. จัดให้มีตลาดนัดหรือการแสดงและจำหน่าย สินค้า โดยใช้บริเวณโรงเรียน					
13. ครูได้แสดงบทบาทผู้นำในการจัดกิจกรรม ที่ทำให้ประชาชนมาร่วมกันปรับปรุงท้องถิ่น ของตน					
14. โรงเรียนจัดสวัสดิการช่วยเหลือประชาชน ที่ยากไร้หรือเดือดร้อน					
15. ประสานงานและชักจูงให้หน่วยงานอื่น เข้ามาช่วยเหลือประชาชนในชุมชน เช่น ทางด้านเกษตร สาธารณสุข					

ตอนที่ 4 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

คำชี้แจง ให้พิจารณาข้อความในแต่ละข้อที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนแล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านว่า เห็นด้วยหรือไม่เพียงใด ในสี่ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. การที่ให้นักเรียนนำสิ่งที่เรียนรู้จาก โรงเรียนไปใช้ที่บ้าน รู้สึกว่าจะทำได้ยาก				
2. การจัดการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ควรจะต้องเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมาก ๆ				
3. การเรียนโดยให้นักเรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติ มาก ๆ เป็นสิ่งสำคัญของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท				
4. การจัดแผนการเรียนให้นักเรียนได้เลือก เรียนอย่างกว้างขวางเกี่ยวข้องกับการพัฒนา ชุมชนของโรงเรียนอยู่น้อย				
5. การเรียนจากแหล่งวิชาในชุมชนเป็นผลดีทั้ง ต่อผลการเรียนของนักเรียนและการพัฒนา ชุมชน				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
6. การสอนวิชาชีพระดับนักเรียนมีประโยชน์ ต่อการนำไปใช้ในชีวิตจริงอยู่น้อย				
7. เป็นไปได้ไม่น้อยมากที่ผู้ปกครองจะได้ ความรู้จากที่นักเรียนเรียนในโรงเรียน แล้วนำไปใช้ที่บ้าน				
8. การจัดสอนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญแก่ ประชาชนเป็นสิ่งควรทำในโรงเรียน มัธยมเพื่อพัฒนาชนบท				
9. การที่โรงเรียนจัดให้มีการบรรยายหรืออบรม ให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ น้อยในการให้การศึกษาแก่ประชาชน				
10. การจัดสอนวิชาชีพในลักษณะหลักสูตรสั้น ๆ แก่ประชาชนโดยใช้ครูและเครื่องมือเครื่องใช้ ของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและไม่คุ้มค่า				
11. การจัดสาธิตหรือนิทรรศการในโรงเรียน ให้ประชาชนมาชม ช่วยให้นักเรียนได้รับ การศึกษาและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนได้ดี				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
12. การเผยแพร่เอกสารความรู้ที่โรงเรียนจัดทำ และจัดหาไปให้ประชาชน ทำให้เกิดประโยชน์ แก่การดำรงชีวิตของประชาชน				
13. ครูเป็นผู้นำชุมชนได้อย่างดี				
14. การที่โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานอื่น ให้เข้ามาช่วยเหลือชุมชนไม่ใช่เรื่องจำเป็น				
15. โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในการฝึกผู้นำชุมชน				
16. การบริการข่าวสารแก่ประชาชนนับเป็น บริการที่โรงเรียนจะช่วยเหลือชุมชนได้ เป็นอย่างดี				
17. การดำเนินงานของสมาคมครู ผู้ปกครอง และสมาคมศิษย์เก่าของโรงเรียน เป็นเรื่อง การพัฒนาโรงเรียนไม่ควรเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาชุมชน				
18. การบริการอาคารสถานที่และเครื่องใช้ ของโรงเรียนแก่ประชาชน ก่อให้เกิดปัญหา มากกว่าจะได้ประโยชน์				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
19. การใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางให้ประชาชน มาร่วมกันทำงานเพื่อชุมชน จะไม่ค่อยได้ผล				
20. การที่โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียน ร่วมมือและช่วยชุมชน เช่น การพัฒนา สาธารณสมบัติ การร่วมกิจกรรมทาง ประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ควรทำ				

แบบวัดที่ 3

แบบสอบถามนักเรียน

การวิจัยเรื่อง

การศึกษابัจฉะในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม

การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน

คำชี้แจงในการตอบแบบวัด

1. แบบวัดนี้แบ่งออกเป็นสามตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน
 - ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน
 - ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
2. ในการตอบแบบวัดนี้ ขอได้โปรดตอบทุกข้อ และขอให้ท่านให้ความเห็นตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด เพราะข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริงที่สุดเท่านั้นที่จะช่วยให้การวิจัยนี้มีผลสรุปที่เชื่อถือได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง
3. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาลักษณะรวม ๆ โดยไม่ได้จำแนกเฉพาะ โรงเรียน ครู หรือนักเรียนเป็นราย ๆ ดังนั้นผลการวิจัยที่ปรากฏออกมาจะไม่กระทบกระเทือนต่อโรงเรียน ครู และนักเรียน แต่ละราย และขอให้ตอบอย่างอิสระเสรี โดยไม่ต้องใส่ชื่อของท่านลงในแบบวัดนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน

คำชี้แจง ให้เติมข้อความลงในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง

1. สถานที่เรียน โรงเรียน.....
อำเภอ..... จังหวัด.....
2. ท่านเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่.....
3. ท่านเรียนแผนการเรียน.....
4. ห้องเรียนของท่านมีนักเรียนทั้งหมด.....คน
ท่านเป็นนักเรียนเลขที่.....
5. ท่านมีอายุ.....ปี.....เดือน
6. รายได้ของครอบครัวของท่าน (ที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองประกอบอาชีพ และ
ได้รับเงิน) โดยเฉลี่ยได้ประมาณเดือนละ.....บาท
7. ในครอบครัวของท่านมีคนอยู่ทั้งสิ้น.....คน

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน

คำชี้แจงให้อ่านข้อความเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นข้อ ๆ ข้างล่างนี้ แล้วพิจารณาว่า ครูได้จัดการสอนนักเรียนโดยมีกิจกรรมต่าง ๆ แต่ละข้อ มากน้อยเพียงใด โดยให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่แสดงระดับการปฏิบัติมากน้อย ดังนี้

ปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ	หมายถึง	ทำเป็นประจำและบ่อยมาก
ปฏิบัติอยู่ก่อนข้างน้อย	หมายถึง	ทำอยู่หลายครั้ง
ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง	หมายถึง	ทำไม่มากนัก
ปฏิบัติน้อยครั้งมาก	หมายถึง	ทำเพียง 1-2 ครั้ง
ไม่ได้ปฏิบัติ	หมายถึง	ไม่เคยทำเลย หรือทำไม่ได้ผลเลย

กิจกรรมการเรียนการสอน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ก่อน ข้างน้อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง มาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
1. ครูให้นักเรียนออกไปศึกษาดูงานจาก สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน					
2. ครูสอนนักเรียนให้มีการปฏิบัติในการเรียน การสอนมาก					
3. มีการจัดจำหน่ายผลงานที่นักเรียนทำได้ จากการปฏิบัติในการเรียน					
4. ในการเรียนมีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ ประกอบเป็นส่วนใหญ่					

กิจกรรมการเรียนการสอน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอๆ	ปฏิบัติ อยู่ก่อน ข้างบ่อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อย ครั้งมาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
5. นักเรียนได้จัดแสดงนิทรรศการผลงาน จากการปฏิบัติในการเรียนและเชิญคนมาชม					
6. มีการใช้วัสดุสิ่งของจากพื้นบ้านนำมาเป็น อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน					
7. จัดให้นักเรียนออกไปฝึกงานตามหน่วยงาน หรือแหล่งประกอบอาชีพต่าง ๆ ใกล้เคียง โรงเรียน					
8. โรงเรียนเชิญคนที่อยู่ในท้องถิ่นมาพูดบรรยาย ให้ความรู้แก่นักเรียน					
9. นักเรียนมีกิจกรรมการเรียนโดยการ ออกเก็บข้อมูลหรือสัมภาษณ์สอบถาม ประชาชนในชุมชน					
10. ครูสอนในเรื่องที่นักเรียนจะนำไปใช้ปฏิบัติ ในการเป็นอยู่จริง ๆ ได้					

กิจกรรมการเรียนการสอน	ปฏิบัติ อยู่ เสมอ	ปฏิบัติ อยู่ก่อน ข้างบ่อย	ปฏิบัติ นานๆ ครั้ง	ปฏิบัติ น้อย ครั้งมาก	ไม่ได้ ปฏิบัติ
11. ผู้ปกครองแสดงความพอใจหรือชมเชย สิ่งที่นักเรียนได้เรียนและปฏิบัติซึ่งได้รับ จากโรงเรียน					
12. ครูให้นักเรียนนำสิ่งที่เรียนในวิชาต่าง ๆ ไปใช้จริงที่บ้าน					
13. ครูขอยืมเครื่องใช้ของประชาชนมาใช้ สาธิตหรือประกอบการสอนนักเรียน					
14. การเรียนวิชาชีฟจากโรงเรียนทำให้นักเรียน นำไปเพิ่มทุนรายได้ให้กับ ครอบครัว					
15. นักเรียนได้เลือกเรียนวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาชีพตามความถนัดและความสนใจ					

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

คำชี้แจง ให้พิจารณาข้อความในแต่ละข้อที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
ของโรงเรียนแล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านว่า เห็นด้วยหรือไม่
เพียงใด ในสี่ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. การที่ให้นักเรียนนำสิ่งที่เรียนรู้จาก โรงเรียนไปใช้ที่บ้าน รู้สึกว่าจะทำได้ยาก				
2. การจัดการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ควรจัดให้เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นต่าง ๆ				
3. การเรียนโดยให้นักเรียนมีกิจกรรมภาคปฏิบัติ มาก ๆ เป็นสิ่งสำคัญของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท				
4. การจัดแผนการเรียนให้นักเรียนได้เลือกเรียน อย่างกว้างขวางเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ของโรงเรียนอยู่น้อย				
5. การเรียนจากแหล่งวิชาในชุมชนเป็นผลดีทั้งต่อ ผลการเรียนของนักเรียนและการพัฒนาชุมชน				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
6. การสอนวิชาชีพแก่นักเรียนมีประโยชน์ ต่อการนำไปใช้ในชีวิตจริงอยู่น้อย				
7. เป็นไปได้น้อยมากที่ผู้ปกครองจะได้รับความรู้ จากที่นักเรียนเรียนในโรงเรียนแล้วนำไป ใช้ที่บ้าน				
8. การจัดสอนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญแก่ ประชาชนเป็นสิ่งควรทำในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท				
9. การที่โรงเรียนจัดให้มีการบรรยายหรืออบรม ให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ น้อยในการให้การศึกษาแก่ประชาชน				
10. การจัดสอนวิชาชีพในลักษณะหลักสูตรสั้น ๆ แก่ประชาชนโดยใช้ครูและเครื่องมือเครื่องใช้ ของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและไม่คุ้มค่า				
11. การจัดสัธยหรือนิทรรศการในโรงเรียน ให้ประชาชนมาชม ช่วยให้ประชาชนได้รับ การศึกษาและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนได้ดี				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
12. การเผยแพร่เอกสารความรู้ที่โรงเรียนจัดทำ และจัดทำไปให้ประชาชน ทำให้เกิดประโยชน์ แก่การดำรงชีวิตของประชาชน				
13. ครูเป็นผู้นำชุมชนได้อย่างดี				
14. การที่โรงเรียนประสานงานกับหน่วยงานอื่น ให้เข้ามาช่วยเหลือชุมชนไม่ใช่เรื่องจำเป็น				
15. โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในการฝึกผู้นำชุมชน				
16. การบริการข่าวสารแก่ประชาชนนับเป็น บริการที่โรงเรียนจะช่วยเหลือชุมชนได้ เป็นอย่างดี				
17. การดำเนินงานของสมาคมครู ผู้ปกครอง และสมาคมศิษย์เก่าของโรงเรียน เป็น เรื่องการพัฒนาโรงเรียน ไม่ควรเกี่ยวข้อง กับการพัฒนาชุมชน				
18. การบริการอาคารสถานที่และเครื่องใช้ ของโรงเรียนแก่ประชาชน ก่อให้เกิดปัญหา มากกว่าจะได้ประโยชน์				

ข้อความเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ของโรงเรียน	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
19. การใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางให้ประชาชน มาร่วมกันทำงานเพื่อชุมชน จะไม่ค่อยได้ผล				
20. การที่โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียน ร่วมมือและช่วยชุมชน เช่น การพัฒนา สาธารณสมบัติ การร่วมกิจกรรมทาง ประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ควรทำ				

แบบวัดที่ 4 ก

แบบถามความเห็นของครูเกี่ยวกับ
สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการ มพช.

การวิจัยเรื่อง

การศึกษาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

คำชี้แจงในการตอบแบบวัด

1. แบบวัดนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ
 - ตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการ มพช.
2. ในการตอบแบบวัดนี้ ขอได้โปรดตอบทุกข้อ และขอให้ท่านให้ความเห็นตามสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด เพราะข้อมูลที่ต้องการตามความจริงที่สุดเท่านั้น ที่จะช่วยให้การวิจัยนี้มีผลสรุปที่เชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง การวิจัยนี้มุ่งศึกษาลักษณะรวม ๆ โดยไม่ได้จำแนกเฉพาะโรงเรียน ครู หรือนักเรียนเป็นราย ๆ ดังนั้น ผลการวิจัยที่ปรากฏออกมาจะไม่กระทบกระเทือนต่อโรงเรียน ครู และนักเรียนแต่ละราย และขอให้ตอบอย่างอิสระเสรี โดยไม่ต้องใส่ชื่อของท่านลงในแบบวัดนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ

คำชี้แจง ให้เติมข้อความลงในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง

1. สถานที่ทำงานของท่าน โรงเรียน.....อำเภอ.....
จังหวัด.....
2. ท่านเป็นครูซึ่งทำหน้าที่ใดในโรงเรียน
ครูผู้สอนวิชา..... ครูผู้ทำหน้าที่.....
3. วุฒิการศึกษาสูงสุดของท่าน คือ.....
4. ท่านมีอายุ.....ปี.....เดือน ท่านเป็นครูมาเป็นเวลา.....ปี

ตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการ มพช.

คำชี้แจง โปรดเขียนความเห็นของท่านตามประเด็นคำถามที่ถามแต่ละข้อ โดยพิจารณาสภาพการดำเนินงานเกี่ยวกับโรงเรียนของท่าน แล้วแสดงความคิดอย่างเสรี ในแต่ละเรื่องนั้น

1. ท่านเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนของครูที่เป็นอยู่ขณะนี้ เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนหรือไม่ อย่างไร และเป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าที่เคยทำมาก่อนโรงเรียนเข้าโครงการ มพช. หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านเห็นว่า โรงเรียนได้ดำเนินการ หรือมีกิจกรรมในการให้การศึกษาแก่ประชาชนได้มากน้อยเพียงใด ได้ผลหรือไม่ อย่างไร ในขณะนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านเห็นว่า โรงเรียนมีกิจกรรมในการบริการชุมชนได้ผลดีหรือไม่ อย่างไร ในสภาพปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. จากการพิจารณาสภาพตามหัวข้อต่อไปนี้ ท่านเห็นว่า เรื่องใดจะมีส่วนช่วยให้โรงเรียน
 ดำเนินงานการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านการสอนนักเรียน การให้การศึกษาแก่ประชาชน
 และการบริการชุมชนให้ได้ผลดี ขอให้ท่านเขียนว่า เรื่องใดมีความสำคัญมากน้อยอย่างไร
 และเพราะเหตุใดจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

4.1 ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 วุฒิของครู

.....

.....

.....

.....

4.4 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

4.5 อัตราครูต่อนักเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

4.6 จำนวนปีที่ผู้บริหารเคยทำงานบริหารมา

.....

.....

.....

.....

4.7 เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

4.8 ขนาดของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

4.9 สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

4.10 จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการ มพช.

.....

.....

.....

.....

4.11 บรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

4.12 การจัดแผนการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

แบบวัดที่ 4 ข

แบบบันทึกการสัมภาษณ์และสังเกตเกี่ยวกับ
สภาพการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

การวิจัยเรื่อง

การศึกษาปัจจัยในโรงเรียนซึ่งเป็นตัวชี้บ่งความสำเร็จของการจัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

1. ความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

1.1 กิจกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

- กิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ การใช้อุปกรณ์ การปรากฏผลงาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- กิจกรรมที่สอดคล้องและใช้ประโยชน์ในชุมชน การจัดการเรียนและการสอนตาม
อาชีพท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ที่บ้านและชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- กิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรจากชุมชนในการเรียนการสอน การพานักเรียนไปศึกษาในชุมชน การใช้วัสดุอุปกรณ์ในชุมชน การเชิญวิทยากรจากชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 กิจกรรมด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน

- กิจกรรมการให้ความรู้แก่ประชาชนที่โรงเรียน การจัดสอนการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ กลุ่มสนใจ การฝึกอบรมวิชาชีพ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การพาประชาชนไปทัศนศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- [illegible]

- [illegible]

1.3 กิจกรรมด้านบริการชุมชน

- กิจกรรมการบริการทรัพยากรของโรงเรียนแก่ชุมชน การใช้อาคาร บริเวณ สนาม
ที่พักผ่อน ห้องสมุด การให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- กิจกรรมที่โรงเรียนเข้าร่วมพัฒนาโดยตรง การให้นักเรียน ครูไปช่วยชุมชน การจัด
โรงเรียนเป็นศูนย์พัฒนา การจัดประชุมประชาชน การจัดตลาดนัดผลผลิต การเข้าร่วม
เป็นกรรมการชุมชน การบริการนันทนาการ สาธารณสุข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- [illegible]

[illegible]

2.2 เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 วุฒิของครู

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

2.5 อัตราครูต่อนักเรียน

.....

.....

.....

.....

2.6 จำนวนปีที่ผู้บริหารเคยทำงานมา

.....

.....

.....

.....

2.7 เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

2.8 ขนาดของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

2.9 สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

2.10 จำนวนปีที่ดำเนินงานโครงการ มพช.

.....

.....

.....

.....

.....

2.11 บรรยายภาพการบริหารงานของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

2.12 การจัดการเรียนวิชาชีพของโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรายละเอียด

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรายละเอียด

1. เมื่อ y_1 เป็นตัวแปรตาม

VARIABLE(S) ENTERED ON STEP NUMBER 1.. X4

ANALYSIS OF VARIANCE

	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE
REGRESSION	1	341.51809	341.51809
RESIDUAL	80	2053.10506	25.66381

F = 13.30738 SIGNIF F = .0005

MULTIPLE R .37765
R SQUARE .14262
ADJUSTED R SQUARE .13190
STANDARD ERROR 5.06595

----- VARIABLES IN THE EQUATION -----

VARIABLE	b	SE _b	BETA(β)	T	SIG T
X4	.62041	.17007	.37765	3.648	.0005
(CONSTANT)	5.90301	10.52246		.561	.5764

----- VARIABLES NOT IN THE EQUATION -----

VARIABLE	BETA IN	PARTIAL	MIN TOLER	T	SIG T
X1	.15173	.16370	.99800	1.475	.1442
X2	.26285	.28313	.99478	2.624	.0104
X3	.13170	.14197	.99638	1.275	.2061
X5	.11275	.12172	.99931	1.090	.2790
X6	-.03500	-.03734	.97569	-.332	.7407
X7	4.4167E-03	.00466	.95571	.041	.9670
X8	-8.564E-03	-.00905	.95845	-.080	.9361
X9	.20091	.21602	.99118	1.966	.0528
X10	.05389	.05818	.99920	.518	.6059
X11	.19888	.21414	.99402	1.948	.0549
X12	.03166	.03413	.99626	.304	.7623

VARIABLE(S) ENTERED ON STEP NUMBER 2.. X2

ANALYSIS OF VARIANCE

	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE
REGRESSION	2	506.09463	253.04732
RESIDUAL	79	1888.52852	23.90542

F = 10.58535 SIGNIF F = .0001

MULTIPLE R	.45972
R SQUARE	.21135
ADJUSTED R SQUARE	.19138
STANDARD ERROR	4.88932

----- VARIABLES IN THE EQUATION -----

VARIABLE	b	SE _b	BETA(β)	T	SIG T
X4	.58921	.16457	.35866	3.580	.0006
X2	.33992	.12955	.26285	2.624	.0104
(CONSTANT)	-12.55906	12.35498		-1.017	.3125

----- VARIABLES NOT IN THE EQUATION -----

VARIABLE	BETA IN	PARTIAL	MIN TOLER	T	SIG T
X1	.15857	.17832	.99264	1.601	.1135
X3	.12822	.14410	.99131	1.286	.2022
X5	.08454	.09457	.98240	.839	.4041
X6	-.02822	-.03137	.97015	-.277	.7823
X7	-.06325	-.06761	.90118	-.598	.5512
X8	.04371	.04732	.92408	.418	.6768
X9	.23829	.26497	.97512	2.427	.0175
X10	.08388	.09384	.98264	.832	.4077
X11	.16793	.18698	.97768	1.681	.0968
X12	.04073	.04575	.99137	.405	.6869

VARIABLE(S) ENTERED ON STEP NUMBER 3.. X9

ANALYSIS OF VARIANCE

	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE
REGRESSION	3	638.68697	212.89566
RESIDUAL	78	1755.93618	22.51200

F = 9.45698 SIGNIF F = .0000

MULTIPLE R .51645
 R SQUARE .26672
 ADJUSTED R SQUARE .23851
 STANDARD ERROR 4.74468

----- VARIABLES IN THE EQUATION -----

VARIABLE	b	SE _b	BETA(β)	T	SIG T
X4	.54885	.16057	.33409	3.418	.0010
X2	.37907	.12675	.29313	2.991	.0037
X9	.15695	.06467	.23829	2.427	.0175
(CONSTANT)	-20.75539	12.45608		-1.666	.0997

----- VARIABLES NOT IN THE EQUATION -----

VARIABLE	BETA IN	PARTIAL	MIN TOLER	T	SIG T
X1	.14437	.16804	.97129	1.496	.1388
X3	.13387	.15599	.97457	1.386	.1698
X5	.06626	.07663	.96436	.674	.5021
X6	-.07490	-.08488	.94163	-.747	.4570
X7	-.06528	-.07237	.90112	-.637	.5262
X8	-5.552E-03	-.00611	.88699	-.054	.9574
X10	.02118	.02365	.90333	.208	.8361
X11	.16115	.18600	.96191	1.661	.1008
X12	.01921	.02228	.96688	.196	.8455

2. เมื่อ y_2 เป็นตัวแปรตาม

VARIABLE(S) ENTERED ON STEP NUMBER 1.. X10

ANALYSIS OF VARIANCE

	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE
REGRESSION	1	908.37742	908.37742
RESIDUAL	80	7167.72651	89.59658

F = 10.13853 SIGNIF F = .0021

MULTIPLE R .33538
 R SQUARE .11248
 ADJUSTED R SQUARE .10138
 STANDARD ERROR 9.46555

----- VARIABLES IN THE EQUATION -----

VARIABLE	b	SE _b	BETA(β)	T	SIG T
X10	3.02930	.95138	.33538	3.184	.0021
(CONSTANT)	30.11212	2.16082		13.936	.0000

----- VARIABLES NOT IN THE EQUATION -----

VARIABLE	BETA IN	PARTIAL	MIN TOLER	T	SIG T
X1	.09612	.10197	.99895	.911	.3650
X2	.19664	.20741	.98742	1.885	.0632
X3	.04367	.04620	.99323	.411	.6821
X4	.10761	.11418	.99920	1.021	.3101
X5	.06237	.06606	.99540	.588	.5579
X6	-.20208	-.21153	.97245	-1.924	.0580
X7	-.01458	-.01545	.99686	-.137	.8911
X8	.03640	.03410	.77869	.303	.7625
X9	.10331	.10536	.92298	.942	.3492
X11	.21533	.22752	.99089	2.077	.0411
X12	.04522	.04790	.99573	.426	.6711

VARIABLE(S) ENTERED ON STEP NUMBER 2.. X11

ANALYSIS OF VARIANCE

	<u>DF</u>	<u>SUM OF SQUARES</u>	<u>MEAN SQUARE</u>
REGRESSION	2	1279.42606	639.71303
RESIDUAL	79	6796.67787	86.03390

F = 7.43559 SIGNIF F = .0011

MULTIPLE R .39802
 R SQUARE .15842
 ADJUSTED R SQUARE .13712
 STANDARD ERROR 9.27545

----- VARIABLES IN THE EQUATION -----

VARIABLE	b	SE _b	BETA(β)	T	SIG T
X10	2.84367	.93655	.31483	3.036	.0032
X11	.17945	.08641	.21533	2.077	.0411
(CONSTANT)	15.72952	7.24205		2.172	.0329

----- VARIABLES NOT IN THE EQUATION -----

VARIABLE	BETA IN	PARTIAL	MIN TOLER	T	SIG T
X1	.08648	.09412	.98882	.835	.4063
X2	.16886	.18096	.96656	1.625	.1082
X3	.04683	.05087	.98447	.450	.6540
X4	.09094	.09877	.98448	.877	.3834
X5	.09437	.10161	.97140	.902	.3698
X6	-.19756	-.21231	.96318	-1.919	.0587
X7	-.01232	-.01340	.98792	-.118	.9061
X8	.04441	.04269	.77097	.377	.7069
X9	.10496	.10991	.91487	.977	.3318
X12	.02292	.02480	.97997	.219	.8272

3. เมื่อ y_3 เป็นตัวแปรตาม

VARIABLE(S) ENTERED ON STEP NUMBER 1.. X9

ANALYSIS OF VARIANCE

	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE
REGRESSION	1	773.76470	773.76470
RESIDUAL	80	5022.26326	62.77829

F = 12.32535 SIGNIF F = .0007

MULTIPLE R .36538
 R SQUARE .13350
 ADJUSTED R SQUARE .12267
 STANDARD ERROR 7.92328

----- VARIABLES IN THE EQUATION -----

VARIABLE	b	SE _b	BETA(β)	T	SIG T
X9	.37439	.10664	.36538	3.511	.0007
(CONSTANT)	26.79505	5.73474		4.672	.0000

----- VARIABLES NOT IN THE EQUATION -----

VARIABLE	BETA IN	PARTIAL	MIN TOLER	T	SIG T
X1	.10457	.11207	.99520	1.002	.3192
X2	.17461	.18623	.98569	1.685	.0960
X3	.02344	.02518	.99963	.224	.8234
X4	.18541	.19830	.99118	1.798	.0760
X5	-.19938	-.21373	.99568	-1.945	.0554
X6	-.19008	-.20015	.96065	-1.816	.0732
X7	.16550	.17780	1.00000	1.606	.1123
X8	-.01311	-.01370	.94580	-.122	.9034
X10	.05096	.05260	.92298	.468	.6410
X11	.27176	.29189	.99962	2.713	.0082
X12	.06773	.07247	.99205	.646	.5203

VARIABLE(S) ENTERED ON STEP NUMBER 2.. X11

ANALYSIS OF VARIANCE

	DF	SUM OF SQUARES	MEAN SQUARE
REGRESSION	2	1201.66703	600.83352
RESIDUAL	79	4594.36093	58.15647

F = 10.33133 SIGNIF F = .0001

MULTIPLE R .45533
 R SQUARE .20733
 ADJUSTED R SQUARE .18726
 STANDARD ERROR 7.62604

----- VARIABLE(S) IN THE EQUATION -----

VARIABLE	b	SE _b	BETA(β)	T	SIG T
X9	.36897	.10266	.36009	3.594	.0006
X11	.19187	.07073	.27176	2.713	.0082
(CONSTANT)	11.31092	7.94051		1.424	.1583

----- VARIABLES NOT IN THE EQUATION -----

VARIABLE	BETA IN	PARTIAL	MIN TOLER	T	SIG T
X1	.09187	.10282	.99297	.913	.3641
X2	.13988	.15453	.96736	1.381	.1711
X3	.02944	.03305	.99914	.292	.7710
X4	.16565	.18471	.98547	1.660	.1010
X5	-.16278	-.18044	.97405	-1.620	.1092
X6	-.18759	-.20650	.96023	-1.864	.0661
X7	.16983	.19073	.99937	1.716	.0901
X8	-.01645	-.01797	.94555	-.159	.8743
X10	.02467	.02650	.91487	.234	.8155
X12	.04174	.04647	.98277	.411	.6823

ภาคผนวก ง.

สรุปความเห็นของครูจากข้อมูลเชิงคุณภาพ
เกี่ยวกับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียน

สรุปความเห็นของครูจากข้อมูลเชิงคุณภาพ
เกี่ยวกับความสำคัญของปัจจัยในโรงเรียน

ปัจจัยในโรงเรียน	มีความสำคัญ ในระดับสูง		มีความสำคัญ พอสมควร		รวม	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน	1	1.35	44	59.46	45	60.81
2. เจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันของโรงเรียน	4	5.41	46	62.16	50	67.57
3. วุฒิครู	-	-	17	22.97	17	22.97
4. เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันของโรงเรียน	12	16.22	41	55.41	53	71.62
5. อัตราครูต่อนักเรียน	-	-	35	47.30	35	47.30
6. จำนวนปีที่ผู้บริหารโรงเรียน	1	1.35	13	17.57	14	18.92
7. เจตคติของผู้บริหารต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันของโรงเรียน	14	18.92	33	44.59	47	63.51
8. ขนาดของโรงเรียน	-	-	18	24.32	18	24.32
9. สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน	5	6.76	44	59.46	49	66.22
10. จำนวนปีที่โรงเรียนดำเนินงานตามโครงการมพช.	-	-	19	25.68	19	25.68

ปัจจัยในโรงเรียน	มีความสำคัญ ในระดับสูง		มีความสำคัญ พอสมควร		รวม	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
11. บรรยายภาคการบริหารงานของ โรงเรียน	12	16.22	36	48.65	48	64.86
12. การจัดแผนการเรียนวิชาชีพของ โรงเรียน	8	10.81	41	55.41	49	66.22

ภาคผนวก จ.

การวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงคุณภาพ
ของเครื่องมือวัดในการวิจัย

การวิเคราะห์รายชื่อของแบบวัด
จากการทดลองเครื่องมือวัด

1. เครื่องมี วัดความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการเรียนการสอนนักเรียน (แบบวัดที่ 3 ตอนที่ 2)

ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$
1	4.23	✓	6	5.40	✓	11	1.75	✓
2	3.35	✓	7	3.02	✓	12	5.21	✓
3	3.57	✓	8	3.91	✓	13	2.52	✓
4	3.32	✓	9	2.13	✓	14	3.03	✓
5	5.50	✓	10	3.23	✓	15	2.69	✓

2. เครื่องมือวัดความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการ
ให้การศึกษาแก่ประชาชน (แบบวัดที่ 1 ตอนที่ 3 ก.)

ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$
1	4.06	✓	6	1.20	ปรับปรุง	11	3.82	✓
2	5.28	✓	7	6.43	✓	12	6.90	✓
3	3.90	✓	8	4.00	✓	13	4.28	✓
4	2.86	✓	9	6.47	✓	14	5.16	✓
5	3.85	✓	10	4.07	✓	15	5.16	✓

3. เครื่องมือวัดความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโรงเรียนด้านการ
บริการชุมชน (แบบวัดที่ 2 ตอนที่ 3 ข.)

ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$
1	3.70	✓	6	5.00	✓	11	8.90	✓
2	5.17	✓	7	7.93	✓	12	3.50	✓
3	8.96	✓	8	6.14	✓	13	11.63	✓
4	8.57	✓	9	9.13	✓	14	5.63	✓
5	7.67	✓	10	7.06	✓	15	9.45	✓

4. เครื่องมือวัดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน (แบบวัดที่ 1 ตอนที่ 3, แบบวัดที่ 2 ตอนที่ 4 และแบบวัดที่ 3 ตอนที่ 3)

ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$
1	1.50	ปรับปรุง	8	2.87	✓	15	1.23	ปรับปรุง
2	1.00	ปรับปรุง	9	2.70	✓	16	5.35	✓
3	2.57	✓	10	3.35	✓	17	1.76	✓
4	2.12	✓	11	2.44	✓	18	3.10	✓
5	4.06	✓	12	4.37	✓	19	2.58	✓
6	0.50	ปรับปรุง	13	3.78	✓	20	4.50	✓
7	0.74	ปรับปรุง	14	1.85	✓			

5. เครื่องมือวัดบรรยากาศการบริหารงานของโรงเรียน (แบบวัดที่ 2 ตอนที่ 2)

ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$	ข้อ ที่	ค่าอำนาจ จำแนก (t)	ผ่านเกณฑ์ $t > 1.75$
1	0.77	ปรับปรุง	11	4.61	✓	21	6.09	✓
2	4.60	✓	12	5.71	✓	22	3.11	✓
3	0.50	ปรับปรุง	13	5.83	✓	23	5.08	✓
4	4.34	✓	14	2.96	✓	24	8.23	✓
5	5.54	✓	15	0.48	ปรับปรุง	25	4.14	✓
6	3.57	✓	16	2.75	✓	26	6.33	✓
7	3.20	✓	17	4.23	✓	27	5.08	✓
8	4.62	✓	18	7.64	✓	28	4.52	✓
9	6.96	✓	19	5.52	✓	29	5.12	✓
10	6.36	✓	20	6.67	✓	30	3.82	✓

การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบวัด

1. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 1 ตอนที่ 2 ข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกของโรงเรียน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$\begin{aligned} \text{ได้ค่า} \quad n &= 15, \quad \sum v_i = 9.307 \\ v_t &= 66.690 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad \alpha &= \frac{15}{15-1} \left(1 - \frac{9.307}{66.690} \right) \\ &= 0.9219 \end{aligned}$$

2. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 1 ตอนที่ 3 เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$\begin{aligned} \text{ได้ค่า} \quad n &= 20, \quad \sum v_i = 7.3593 \\ &= 41.7541 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad \alpha &= \frac{20}{20-1} \left(1 - \frac{7.3593}{41.7541} \right) \\ &= 0.8671 \end{aligned}$$

3. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 2 ตอนที่ 2 บรรยากาศในการบริหารงานของโรงเรียน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$\text{ได้ค่า} \quad n = 30, \quad \sum v_i = 19.3839$$

$$v_t = 244.6096$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad \alpha &= \frac{30}{30-1} \left(1 - \frac{19.3839}{244.6096} \right) \\ &= 0.9525 \end{aligned}$$

4. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 2 ตอนที่ 3 ก. การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$\text{ได้ค่า} \quad n = 15, \quad \sum v_i = 18.4529$$

$$v_t = 118.3744$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad \alpha &= \frac{15}{15-1} \left(1 - \frac{18.4529}{118.3744} \right) \\ &= 0.9043 \end{aligned}$$

5. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 2 ตอนที่ 3 ข. การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนด้านการบริการชุมชน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$\text{ได้ค่า} \quad n = 15, \quad \sum v_i = 20.557$$

$$v_t = 146.9000$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad \alpha &= \frac{15}{15-1} \left(1 - \frac{20.557}{146.9000} \right) \\ &= 0.9214 \end{aligned}$$

6. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 2 ตอนที่ 4 เจตคติของครูต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$\text{ได้ค่า} \quad n = 20, \quad \sum v_i = 8.3814$$

$$v_t = 31.87924$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad \alpha &= \frac{20}{20-1} \left(1 - \frac{8.3814}{31.87924} \right) \\ &= 0.7759 \end{aligned}$$

7. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 3 ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของโรงเรียน
ด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$\text{ได้ค่า} \quad n = 15, \quad \sum v_i = 17.5635$$

$$v_t = 65.2094$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad \alpha &= \frac{15}{15-1} \left(1 - \frac{17.5635}{65.2099} \right) \\ &= 0.79000 \end{aligned}$$

8. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ 3 ตอนที่ 3 เจตคติของนักเรียนต่อการวัดกิจกรรม
การพัฒนาชุมชนของโรงเรียน

$$\text{จากสูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum v_i}{v_t} \right)$$

$$n = 20, \quad \sum v_i = 9.6105$$

$$v_t = 55.0480$$

$$\begin{aligned} \alpha &= \frac{20}{20-1} \left(1 - \frac{9.6105}{55.0480} \right) \\ &= 0.8688 \end{aligned}$$

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติส่วนตัว

นายอาคม จันทสุนทร เกิดที่จังหวัดชัยนาท เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2484 เป็นบุตรคนที่หนึ่งในจำนวนสี่คน ของนายพิพัฒน์ และนางกราว จันทสุนทร สมรสกับนางสาวถนอม กุหลาบวงษ์ ปัจจุบันมีบุตรสามคน เป็นหญิงหนึ่งคน และชายสองคน

ประวัติการศึกษา

- พุทธศักราช 2493 สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ จากโรงเรียนวัดสมอ จังหวัดชัยนาท
- พุทธศักราช 2499 สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก จากโรงเรียนชยานุกิจวิทยา จังหวัดชัยนาท
- พุทธศักราช 2501 สำเร็จเตรียมอุดมศึกษา จากโรงเรียนพินุลวิทยาลัย จังหวัดชลบุรี
- พุทธศักราช 2505 สำเร็จปริญญาตรีทางการศึกษา สาขาประถมศึกษา วิชาเอกคณิตศาสตร์ จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน
- พุทธศักราช 2509 สำเร็จปริญญาโททางการศึกษา สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ จากสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าวิจัยเรื่องเด็ก วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร

ประวัติการทำงาน

- พุทธศักราช 2505 เริ่มรับราชการเป็นครูโรงเรียนสรรพยาสงเคราะห์ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท
- พุทธศักราช 2507 ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ จังหวัดชัยนาท
- พุทธศักราช 2509 ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6 จังหวัดชลบุรี

- พุทธศักราช 2512-2513 คำร่งตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนเมืองใหม่
(ชลอราษฎร์รังสฤษดิ์) จังหวัดลพบุรี
- พุทธศักราช 2514-2516 คำร่งตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ จังหวัดชัยนาท
- พุทธศักราช 2516-2525 คำร่งตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6
จังหวัดลพบุรี
- พุทธศักราช 2520-2522 เป็นรองผู้อำนวยการโครงการส่งเสริมสมรรถภาพ
การสอน (RIT)
- พุทธศักราช 2526-2527 รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนโคกกะเทียม
วิทยาลัย จังหวัดลพบุรี
- ปัจจุบัน เป็นศึกษานิเทศก์ในฝ่ายวิจัย หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา

ความสามารถและประสบการณ์พิเศษ

- พุทธศักราช 2504 สำเร็จวิชาการศึกษาชั้นปีที่ห้า
- พุทธศักราช 2506 ได้ประกาศนียบัตรธรรมศึกษาดรี
- พุทธศักราช 2514 ฝึกอบรมเพื่อเป็นศึกษานิเทศก์
- พุทธศักราช 2516 ฝึกอบรมเกี่ยวกับพัฒนาเทคนิคการประเมินผลที่ศูนย์ RECSAM
บิ้ง ประเทศมาเลเซีย
- พุทธศักราช 2517 ฝึกอบรมเพื่อเป็นวิทยากรผู้ให้การอบรมครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่
- พุทธศักราช 2517 ฝึกอบรมเกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ศูนย์
INNOTECH ไซ่ง่อน ประเทศเวียดนาม
- พุทธศักราช 2520 ฝึกอบรมเกี่ยวกับการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่ศูนย์
INNOTECH มนิลา และดูงานในโครงการเกี่ยวกับนวัตกรรม
ทางการศึกษาของประเทศฟิลิปปินส์ -

- ## ผลงานทางวิชาการ

- พุทธศักราช 2509 การวิจัยเรื่อง "พัฒนาการของการขัดแย้งย้อนหลัง"
- พุทธศักราช 2519 หนังสือเรื่อง "ลดเวลาการสอน : นวัตกรรมที่น่าสนใจ"
- พุทธศักราช 2520 การวิจัยเรื่อง "เปรียบเทียบการให้นักเรียนตรวจแบบฝึกหัด
ด้วยตนเองในวิธีต่าง ๆ"
- พุทธศักราช 2525 ชุดการฝึกอบรม เรื่อง "การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ"
- พุทธศักราช 2527 ชุดการฝึกอบรม เรื่อง "ทักษะของผู้นำทางการศึกษา"